

# ODSEVANJA

Koroška,  
jesen  
2001

43  
44

revija za leposlovje in kulturo

# ODZELUJTU

1000 SIT

SS





**NA PLATNICAH**

*Peter Hergold,  
V gospodovem vrtu  
so koraki tišji*





Tim O. Wüster	VEČERNA ZARJA - izbor filozofskih sentenc . . . . .	4
Blaž Prapótnik	LITER LITERATURE - postmodernistični konstrukt II . . . . .	6
Andrej Jus	LAHKO NOČ, OTROK . . . . .	7
Jasna Džambić	SMRT . . . . .	8
Primož Tušnik	TAKO ZELO SEM ZMATRAN . . . . .	9
Katja Podjavoršek	METULJ JE PRILETEL . . . . .	10
Katja Vovk	KRVAVO BULJIJO V SVET OČI . . . . .	10
David Bedrač	FINI NOČNI STIHI . . . . .	11
Marijana Vončina	PREBLISKI . . . . .	12
Milena Cigler - Gregorin	PO DEŽJU . . . . .	13
Jerica Smolčnik	ČAS IGRA ZAME . . . . .	14
Helena Horvat	DUŠKA MEH: Jočeš, moj mali pajac? . . . . .	15
Peter Petrovič	SPOMIN NA POČITNICE . . . . .	16
Zlatko Verzelak	ZGODBI IN 2 FUTURISTIČNI . . . . .	14
Andrej Lutman	SONCHNO MESTO - odlomek . . . . .	20
Vinko Ošlak	JUGOŠVABICA - poglavje iz romana . . . . .	22
Janko Messner	NEPRIDNA STORIJA . . . . .	26
Jani Rifel	SILVIJA . . . . .	28
Katja Kernjak	PIANIST . . . . .	29
Blaž Prapótnik	SEPTEMBER 2001 - Literarna delavnica Milke Hartman v Libučah . . . . .	32
Helena Horvat	ODPRTA VRATA SLOVENJ GRADCA . . . . .	34
Marjan Pungartnik	URŠA, ANGELI SE BOJO S TEBOJ ŽENILI . . . . .	34
Marjan Kolar	PROMET NA OPUŠČENI CESTI - Prepoznavanje oseb v proznem delu . . . . .	40
Tone Sušnik	POVABILO NA LITERARNI VEČER . . . . .	42
Vinko Ošlak	KAJ JE ČLOVEKU DOVOLJENO? . . . . .	44
Tone Turičnik	BOGDAN POGAČNIK - OSEMDESETLETNIK . . . . .	47
	REZERVNI SLOVENJGRADČAN - odlomki iz esejično-portretnega zapisa . . . . .	47
Helena Merkač	BOGATA SREDNJEŠOLSKA PESNIŠKA BERA . . . . .	51
Tim O. Wüster	VINKO OŠLAK: TRI USODE S KOROŠKEGA . . . . .	52
Helena Merkač	NOVA KNJIGA ANDREJA MAKUCA . . . . .	53
Andrej Makuc	IGOR ŠENTJURC: OČETOVA DEŽELA . . . . .	54
Franček Lasbaher	KOROŠKA V 14. KNJIGI ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE . . . . .	55
Miran Kodrin	MARJAN PUNGARTNIK - občutje potrnosti in ganjenosti . . . . .	58
Stanka Blatnik	DANIELA HLIŠ - srečanje na Tasmaniji . . . . .	61
Katarina Hergold	PETER HERGOLD - slikar . . . . .	65
Simona Javornik	PODOBA IN NJENA SENCA - Oto Rimele . . . . .	68
Tone Turičnik in A. M.	35 LET POGAČNIKOVEGA »REZERVNEGA SLOVENJGRAŠTVA« . . . . .	70
Blaž Prapótnik	MOJSTER ZVENENJA STRUN - Ignac Zaletelj, vrhunski izdelovalec brenkal . . . . .	74
Tone Berdnik	USPEHI SLOVENJGRAŠKEGA PIHALNEGA ORKESTRA . . . . .	79
Blaž Prapótnik	VESELI USTVARJALEC VESELE GLASBE - Boštjan Konečnik, »frajtonar« . . . . .	81
Tone Turičnik	OBČINSKA ODLIČJA 2001 . . . . .	82
Janez Žmavc	SLOVENJGRAŠKI GLEDALIŠKI IN FILMSKI ABONMA 2000/2001 . . . . .	84
Katja Podjavoršek	2. PESNIŠKA OLIMPIADA V DRAVOGRADU . . . . .	87
Ajda Prislan	MODNI PROJEKT SiSteam - Stanka Blatnik & Simona Kokot . . . . .	88
Andreja Golgranc - Fišer	KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV . . . . .	90
Jože Potočnik	PROBANKA, d.d. . . . .	96

## UVODNIK

## POEZIJA

## PROZA

## ESEJISTIKA

## RECENZIJE

## PESNIK PESNICA LIKOVNI PORTRET KULTURA

## MODA

## POKROVITELJ



# Večerna zarja

(izbor sentenc)

## UVODNIK

**Tem sentencam je skupno iskanje skrivitega, prikritega in vsega, kar je utonilo v večerno zarjo. Bralca naj spodbuja, da odpre oči, ko drugi zamižijo, da odpre usta, ko je drugim zapovedan molk.**

*Minervina sova vzleti šele s somrakom.*

Hegel, Oris filozofije prava

## Uvodna misel

*Sentence so filozofske brzjavke. Od aforizmov se razlikujejo v tem, da je v njih mogoče naleteti na duha, vtem ko je v aforizmi mogoče najti zgolj njegove sledove, torej duhovitost. Friedrich Nietzsche je eno izmed svojih zbirk sentenc naslovil »Jutranja zarja«. A Minervina sova, to je sova spoznanja, vzleti šele s somrakom, je zapisal Hegel. Filozof mora tako postati pozoren na pojave, pred katerimi večina ljudi zapre oči. Ko lega mrak na vso deželo, tedaj filozof ostri svojo pozornost. Vse to, kar je nevidno in nezanimivo za ne-filozofa, vse to si mora filozof še prav posebej ogledati. Pojavi, ki se zdijo nefilozofu samoumevni, ki so torej pogreznjeni v mrak, so pojavi, s katerimi se ukvarja filozofija. Filozof išče zlato tam, kjer ga drugi ne bi nikoli iskali.*

*»Večerna zarja« je zbirka sentenc, ki sem jih napisal v zadnjih dveh letih kot pendant Nietzschejevi »Jutranji zarji«. Pričujoči izbor naj bi bralcu omogočil vpogled v to zbirko, ki bo mogoče kdaj izšla kot knjiga. Tem sentencam je skupno iskanje skrivitega, prikritega in vsega, kar je utonilo v večerno zarjo. Bralca naj spodbuja, da odpre oči, ko drugi zamižijo, da odpre usta, ko je drugim zapovedan molk...*

**Resnica in bolečina.** Resnica boli. Da, a samo lažnivca.

**Sodobni umetnik hoče utoniti v pozabo.** Paradoks sodobne umetnosti je že v njenem bistvu: umetnost sama po sebi traja, premagati hoče zgolj časovnost. Noben umetnik noče biti sodoben, temveč si želi za svojo umetnost trajnosti. Moderni umetnik pa hoče utoniti v pozabo, kajti to je posledica vsakršne mode. To pa, česar si sodobna umetnost sama želi, se ji bo tudi zgodilo.

**Kdaj postane pesnik pesnik?** Nekateri menijo, da pesnik postane pesnik, kadar začne pisati. Mislim, da je res ravno narobe: pesnik postane pesnik šele, ko je nehal pisati. Šele tedaj, ko lahko za vedno odloži pero, se izkaže, ali je zares zmagal v boju proti času.

**Napredek v tehniki.** Napredek v tehniki ni to, da človeka nadomesti, kakor tudi čopič ali pero ne moreta nadomestiti slikarja ali pesnika. Pravi napredek v tehniki pomeni nenehno opominjanje na človekovo nenadomestljivost.

**Večina ljudi.** Argumentu »Saj je večina ljudi za to« lahko zoperstavljamo: večina ljudi je bila tudi za zastrupitev najbolj modrega človeka v starem veku, bila je za križanje Boga in za zmago nemške nerazumnosti in barbarstva. Kdo se je torej v zgodovini bolj motil kakor večina ljudi?

**Glasba in odmor.** Dobra glasba se razlikuje od slabe po odmorih. Kakor je treba dihati pravilno, da se ohrani zdravje, tako je tudi odmor treba vnesti na pravem mestu, da glasba ne bi bila zgolj sopihanje.

**O Božji glasbi.** Ljudski glasbi bi rad zoperstavil svojo božjo glasbo. Glasba za ljudstvo - kakšna klavirna zahteva! Kakšno bogokletje - pisati glasbo za zmotljivo skupnost, kakor je ljudstvo! Velika glasba je vedno naslovljena na Boga, ki je sam največji glasbenik vseh časov in večnosti.

**Atonalnost in ateizem.** Atonalnost v glasbi je analogija ateizma v veri. Kakor glasbe ne moremo opredeliti brez tonov (grš. *a* pomeni »ne« in *tónos* »ton«), tako se tudi vera ne more vzdrževati z zanikanjem Boga. Atonalnost in ateizem sta projekta, kako ustvarjati glasbo brez tonov in kako ustvariti vero brez Boga.

**Izvor človekove nesreče.** Vsa človekova nesreča izvira iz tega, da svoje sreče ne išče v trpljenju, temveč zunaj trpljenja.

**Bazar nesreče.** Predstavlja si, da bi obstajal bazar, na katerem bi lahko zamenjal svojo nesrečo s kako drugo nesrečo. Kako pogosto bi ga ljudje najprej obiskovali! Kmalu pa bi spet radi zamenjali to nesrečo, tako dolgo, dokler ne bi nazadnje zahrepeneli po prvotni nesreči. Vse bi storili za to, da bi le-to dobili nazaj, dokler ne bi spoznali, da je resnična sreča ta, da bi se lahko osrečili z nesrečo, ki jim je bila prvotno namenjena.

**Laž razsvetljenstva.** Razsvetljenstvo je bilo laž, ker je hotelo veljati za osvoboditev izpod avtoritete, ker je obljubljalo človeku svobodo. V resnici je razsvetljenstvo le zamenjalo avtoriteto, namreč avtoriteto vere z avtoriteto razuma. Pozabilo pa je človeku povedati, da je uporaba razuma za človeka nujna, ker njegova zloraba vodi v globlji prepad kakor zloraba vere, kajti vera pozna odpuščanje, medtem ko razum odpuščanja ne pozna.



**Toleranca ni nikakršna krepost.** Toleranca je zgolj prenašanje nekega stanja. Biti toleranten do zlega pomeni slabost. Biti toleranten do dobrega tudi pomeni slabost. Tega, kar je dobro, namreč ne smemo zgolj prenašati, marveč ga moramo ljubiti. Prenašati zlo pa pomeni škodovati dobremu. Toleranca je tako najslabše razmerje, ki ga lahko vzpostavimo do sveta.

**O umetnosti pozabljenja.** Umetnost pozabljenja je v spominjanju na večnost.

**Začimbe filozofije.** Ateizem, agnosticizem, relativizem, skepticizem - vse to so začimbe, ki skupno dajo zelo dober filozofski obrok. Njihova napaka je le, da povzdigujejo svoj princip v absolutum ter ga častijo kot nespremenljivega malika, namesto da bi ga videli kot eno izmed mogočih poti do Boga. Te usmeritve želijo biti hrana, v resnici pa so le začimbe.

**Heideggerjeva zmeta.** Jezik ne more nikoli biti »hiša biti«, kakor se je zmotil Heidegger, ker je bit obstajala *pred* jezikom. Kako lahko biva bit pod streho jezika, ko pa je svoje bivališče že sezidala pred jezikom? Ali je bila pred eksistenco jezika celo brez strehe?

**Kaj pomeni neodvisnost v mišljenju za krščanskega misleca?** Neodvisnost v mišljenju pomeni zanj odvisnost od svetega Duha.

**Biserna ogrlica metafizike.** Filozofija ne more biti zgolj jezikovna igra, niti ne zbiranje biserov, ki so brez koristi shranjeni v šatulji lepega duha. Te bisere je treba nabrati v ogrlico, in ta ogrlica je metafizika.

**Preveč katoliški.** Očitek, da bi bil preveč katoliški, se zdi smešen vsaj potem, ko besedo »katoliški« nadomestimo z njenim izvirnim pomenom »vseobsegajoč«. Kako zveni: Misliš preveč vseobsegajoče!

**Naprej k Bogu!** Če bi Rousseau tedaj imel navdih kakega Francisa Thompsona, bi namesto svojega usodnega *Nazaj k naravi* vzkliknil *Nazaj k Bogu*, ki spet terja spremembo smeri! Kajti vsako gibanje proti Bogu je napredek v duhu. Tako lahko konec koncev napačni filozofiji stavka *Nazaj k naravi* postavljamo nasproti le zdravo filozofijo *Naprej k Bogu*.

**O nevednosti.** Če ne bi vedeli prav ničesar, potem tudi ne bi vedeli, da nič ne vemo. Iz tega sledi, da smo se le prek vednosti dokopali do nevednosti, in zato nekaj le moramo vedeti.

**Zmotni sklep današnje metafizike.** Napačni sklep današnje metafizike je ta, da sklepa iz raznolikosti nazorov na odsotnost resnice. Logična napaka je namreč že ta, da potem tudi za ta zmotni sklep ni mogoče terjati resnice.

**Skepticizem.** Skepticizem je povzdigovanje dvoma v dogmo. Edina dogma skeptika je dvom. Skepticizem je torej le oblika dogmatizma.

**Kaj pomeni provincialnost?** Provincialnost je odsotnost duha. Potemtakem je že iskanje neprovincialnega kraja provincialnost.

**Materija in duh.** Resničen materialist pravzaprav ne bi smel vedeti za svoj materializem. Kajti nihče drug kakor njegov duh mu je odkril to »skrivnost«.

**Filozofija in zdravje.** Vedno bolj se trudim, da bi filozofijo zdravstveno pregledal. Ob tem lahko spoznam, kako bolna je filozofija današnjega časa. Kakor morajo biti telo, duh in duša v soglasju, da je človek lahko zdrav, tako se morajo, če hočemo imeti zdravo filozofijo, ujemati tudi čutenje, hotenje in mišljenje.

**Beri svoje nasprotnike!** Moj nasvet vsakemu filozofu: Beri svoje nasprotnike! Kajti od njih boš lahko izvedel resnico, četudi lažejo, kajti resnica je, kakor Bog, v vsem, celo v laži.

**Zakaj je resnica skrita?** Kakor je biser shranjen v školjki, kakor sta diamant in zlato skrita v podzemlju in se tam bleščita, tako je tudi resnica zavita v težke kupe laži. Skrita je, kakor tudi vse drugo, ker je dragocena.

**Zadnja beseda.** Da zadnje besede nima smrt, temveč življenje - to sporočilo mi manjka v sodobni literaturi.

**Tim Oliver Wüster**

---

**Tim Oliver Wüster**, rojen 6. 5. 1979 v Celovcu, odraščal na Breznici pri Šentjakobu v Rožu. Obiskoval gimnazijo za Slovence, kjer je maturiral leta 1997. Kot dijak je sodeloval pri slovenski literarni delavnici v Tinjah in nemški literarni delavnici ob Habnarjevem jezeru. Prve objave v dijaških letih v časopisu *Nedelja*. Leta 1997 je zaključil višjo stopnjo na konservatoriju v predmetu »klavir«. Sledi študij komunikologije (publicistike) in teatrologije na Dunaju. Sodeluje pri literarnokritični prireditvi *Knjižne presoje* in pri filozofski kavarni *Philocafé*. Na Dunaju je ustanovil *Stritarjev literarni krožek*, ki naj približuje mladini zlasti slovensko klasiko. Poleg študija zbira izkušnje v raznih poslih: bil je pogrebni pevec na Dunaju, prevajalec in novinar na Koroškem. Objavlja članke v *Nedelji*, *Zvonu* in *Odsevanjih*. Piše v obeh deželnih jezikih: pesmi in psalme v nemščini, novele in eseje v slovenščini, aforizme pa v obeh jezikih.

## UVODNIK

**Sentence so filozofske brzojavke. Od aforizmov se razlikujejo v tem, da je v njih mogoče naleteti na duha, vtem ko je v aforizmih mogoče najti zgolj njegove sledove, torej duhovitost.**



(postmodernistični konstrukt II)

**LITER LITERATURE**

*noč do jutra, generalka za pekel,  
najprej sem se vprašal: komu zvoni?  
postelja je bila kot mačja zibka, čeprav je  
vel iz nje duh po človeku; ko sem pospravil  
zajtrk prvakov - špeh na kruhu, so na mizi  
ostale le drobtinice in skodelica kave,  
dan je bil ustvarjen za lovljenje postrvi v ameriki  
ali potovanje v jutrovo deželo,  
igra steklenih biserov na travnih bilkah,  
oblak v hlačah je opravil svoje,  
ptičja pesem je preglasila žabjo molitev, ki  
včasih utihne šele pod kolesom na cesti,  
oblomov bi mi zavidal od tod do večnosti,  
dan je bil kot dnevnik uživalca mamil,  
zgodilo se je marj kot nič, kratkočasil sem se  
s fotografijami iz pekla, igrala je glasba  
za kameleone in jedel sem peklensko  
pomarančo ... hura, še smo živi,  
preživel sem moj boj, na zabavi v beznici  
sem bil tujec; neki človek v zrelih letih  
se z gnusom prebija skozi zid  
mrtvih duš, ki plešejo ta groteskni ples  
kakor demon in eros. vsaj nisem stal  
pred zaprtimi vrati, kot da za njimi poteka proces.  
kasneje sem opazoval sliko dorian graya,  
misleč, da gre za umetnikov mladostni portret,  
in jo proučil od točke do slike,  
bil sem sam kot stepni volk  
in kljub strahu pred letenjem sem si zaželel,  
da bi kakor galeb odletel kam drugam,  
četudi le do ulice ribjih konzerv, neznosna  
lahkost bivanja me sili, da stojim tu kot idiot,  
ki ne spada v ta krasni novi svet,  
ampak na živalsko farmo, ponžan in razžaljen  
mal princ, ki ne ve za ime rože, a ko jo vzljubi,  
spozna, da je to cvetje zla.  
tega nihče ne ve vnaprej, to je bitka za neznano  
in moral bi biti prerok ali vsaj čarovnikov vajenec,  
da bi vedel, kdaj se bo na to pusto deželo spustil  
krokra in potovanje na konec noči bo končano.*

Branko Hofman, Noč do jutraKurt Vonnegut Jr., Mačja zibkaVitomil Zupan, Duh po človekuKurt Vonnegut Jr., Zajtrk prvakovMiha Mazzini, DrobtiniceHerman Hesse, Potovanje v Jutrovo deželoHerman Hesse, igra steklenih biserovVladimir Majakovski, Oblak v hlačahAnthony de Mello, Ptičja pesemHerman Hesse, Pod kolesomIvan Aleksandrovič Gončarov, OblomovBret Easton Ellis, Marj kot ničCharles Bukowsky, Fotografije iz peklaAnthony Burgess, Peklenska pomarančaAdolf Hitler, Mein Kampf (Moj boj)Albert Camus, TujecJean-Paul Sartre, V zrelih letih, GnusNikolaj Vasiljevič Gogolj, Mrtve dušeVladimir Bartol, Demon in erosJean-Paul Sartre, Zaprta vrataVasilij Kandinsky, Od točke do slikeErica Jong, Strah pred letenjemJohn Steinbeck, Ulica ribjih konzervMilan Kundera, Neznosna lahkost bivanjaGeorge Orwell, Živalska farmaAntoine de Saint-Exupéry, Mali princCharles Baudelaire, Cvetje zlaKahlil Gibran, PrerokEdgar Allan Poe, KrokraGeneralka za pekel, Doris LessingKomu zvoni, Ernest HemingwayŠpeh na kruhu, Charles BukowskiSkodelica kave, Ivan CankarLovljenje postrvi v Ameriki, Richard BrautiganTravne bilke, Walt WhitmanŽabja molitev, Anthony de MelloNa cesti, Jack KerouacOd tod do večnosti, James JonesDnevnik uživalca mamil, Aleister CrowleyGlasba za kameleone, Truman CapoteHura, še smo živi, Johannes Mario SimmelBeznica, Emile ZolaNeki človek, Orianna FallaciZid, Jean-Paul SartreGroteskni ples, Aldous HuxleyProces, Franz KafkaSlika Dorian Graya, Oscar WildeUmetnikov mladostni portret, James JoyceStepni volk, Herman HesseJonatan Livingston Galeb, Richard BachIdiot, Fjodor Mihajlovič DostojevskiKrasni novi svet, Aldous HuxleyPonižani in razžaljeni, Fjodor Mihajlovič DostojevskiIme rože, Umberto EcoBitka za neznano, Carlos CastanedaČarovnikov vajenec, Evald FlisarPusta dežela, Tomas Stearns ElliotPotovanje na konec noči, Louis-Ferdinand Céline



LAHKO NOČ, OTROK

*Peter Klepec in Sapra Miška sta mrtva,  
Martin Krpan zaprt  
in »moj prijatelj« Piki Jakob je že zdavnaj  
zrasel,  
da me sploh več ne pozna!*

*Muca Copatarica je bankrotirala.  
Vseh sedem palčkov se je zagostilo v rov -  
zrasli so, da jih niti starka,  
ki pravi, da nekoč naj z njimi bi živela,  
več ne spozna.*

*Ravno včeraj so mesarji pokončali  
zadnjega treh pujskov.  
Zlobni volkovi in čaravnice so izumrli  
ali pa so postali neumestno prijazni...*

*Prince in princeske so pojedli zmaji,  
a so se z njimi zadavili - tudi zmaji niso  
preživali.  
Ježki iz maminih pravljic nimajo več bodic!  
Janko je že zdavnaj osivel in Metka  
je kakor čaravnica - po obrazu polna bradavic.*

*Za velikimi vrati ni več manjših vrat,  
o še manjših ni ne duha ne sluha.  
Tudi na koncu ni vrta,  
ampak grda razrasla goščava, ki jo razjeda  
močvirje.*

*Apokalipsa pravljic je prišla prezgodaj,  
pomladansko cvetje že odpada,  
junakov več sploh ne spoznam!  
Spet sam sem na tem svetu belem,  
večkrat strah me je kot sram.*

\*

*Si videl, kako naglo je stekel v tisti krog,  
ki rotira mimo nas?*

*Tako ostro je gledal, da je oslepel!*

*Potem je postal optimist  
in kaj hitro je umrl.*

*Se spomniš, kako jezni so bili ljudje,  
kadar jim je zaželel dober dan,*

*ali ko jih je lepo pozdravil?  
Kako sovražili so ga,  
ker je imel vedno razprte dlani  
in ker je gledal v oči.*

*Še zdaj se sprašujejo,  
kaj ga je le pognalo v tisto smrtno kroženje,  
da so mu od same groze počile zenice.*

*Ljudje smo se potrudili, da ima lep grob!*

\*

*Nekoč so prinesli rože na njegov večer -  
hladen in osamljen.  
Niti trzil ni.  
Le nebo se je rahlo zdrznilo  
in počasi so tudi rože ovenele...  
Daleč spredaj so se rojevali mlačni upi.  
»Ah, ti, vrtnica ukradenega večera!«  
je utopično zašelestelo v družbi njega samega.  
Tudi dan je prišel,  
a je pustil bolečine (- nič novega).  
Bolečine so sicer ostale,  
a dan je kmalu zatem umrl.*

*Nekoč so prinesli lučke na njegov večer -  
malo starejši in tih.  
Takrat je zadnjič umrl.  
Menda ga je nekdo še videl dan pred smrtjo -  
»nekaj je iskal ali nekaj takega...«  
Nemo je gledal v nebo,  
ki ni nikoli dojelo njegove smrti,  
še naprej se je držalo povsem običajno  
in počasi so tudi lučke ugasnile -  
sicer pa tako ali tako tega nihče ni nikoli opazil.*

*Nekoč, ko je bil še mlad,  
pa je napisal pesem.  
Postal mu je topleje pri srcu,  
a solz še vedno ni uspel zaustaviti...  
Nekdo se je posmehoval,  
a se mu ni dolgo ljubilo.  
Pisal je svoje verze.  
»Kakor otožen samotar«, ga je nekdo označil.*

*Nekoč je napisal iz duše:  
»Ah, ti, vrtnica ukradenega večera...«  
in začel je umirati.  
Počasi in vztrajno...*



# Jasna Džambić

## Smrt

### LEPOSLOVJE

#### SANJE

*Si naju videl v sanjah?  
Po robu zemlje sva hodila,  
srečna, pijana od ljubezni.  
Kako čudno je biti srečen  
s tabo.*

*Sonce se je smejal z nama,  
na krilih ptic sva letela,  
v mojih rokah sem nosila  
tvoje srce...  
Moj si bil, čisto moj.*

*Si me videl včeraj?  
Moja Bolečina je gledala  
tvoj obraz.  
Nisem srečna.  
Biti srečen s tabo (brez tebe) - nemogoče.*

#### SMRT

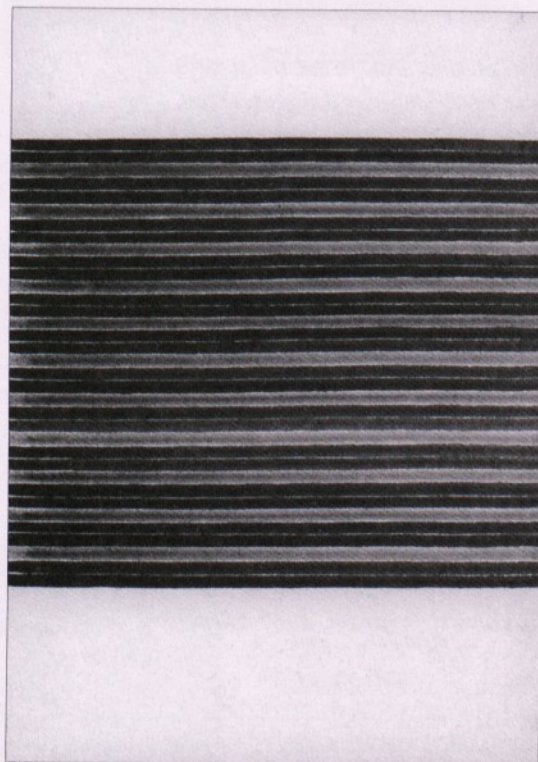
*Samo trenutek me še loči,  
samo še stotinka sekunde.  
Vedno globlje in globlje padam -  
nisem še na tleh.  
Še nikoli nisem bila.  
Le tisočinka me še loči.  
Kako rada imam zemljo.  
Črno, temno in zahrbtno.  
Lepa bom v njej...  
Kraljica podzemlja.*

#### MAREC 2001

*Modrina tvojih oči  
me je slepila tisto noč.  
Kakor oaza miru...  
Vse okoli naju  
je bila neskončna tišina.*

*Tako blizu si mi bil,  
da si dihal moj zrak.  
Tako sladko si mi ga kradel,  
tako zvito.  
S prsti si polzel po  
moji potni koži.  
Poželenja vredna  
sem bila tisto noč.*

*In tako tiho  
si znal oviti mrežo  
svoje ljubezni  
okoli mojega oživelega srca.*



*Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba,  
2001, 297 x 420 mm*



## Primož Tušnik

### Tako zelo sem zmatran

#### TAKO ZELO SEM ZMATRAN

*Tako zelo sem zmatran,  
da še cigareto s težavo nesem k ustom.*

*Tako zelo sem zmatran,  
da ne morem niti sedeti.*

*Tako zelo sem zmatran,  
da niti ne sledim s pogledom, ko vidim dobro  
nimfo.*

*Tako zelo sem zmatran,  
da noge vlečem za sabo.*

*Tako zelo sem zmatran od hrupa, od tišine,  
od večnega nemira, ki nas potiska v napore.*

*Zmatran sem od nasmihanja ljudem,  
ki jih ne razumem in jih nočem razumeti.*

*Zmatran sem zaradi letanja za dekleti,  
zaradi poskusov utopiti svoje ljubezni v pijači.*

*Zmatran sem od vseh besed, od božjih bičev,  
od strmenja v noč in čakanja na lunine solze.*

*Zmatran sem.  
Tako prekleto sem zmatran.*

*Tako zelo sem zmatran!  
Zmatran od življenja.*

#### KOŠARICA

*Usta so mi onemela,  
ko izdrla name si vso jezo.  
Pijan in strt sem naslonil se na brezo:  
»Starka blede, ljubezen moja je oplela.«*

#### PREPOZNO ZA PRETEKLOST

*Prepozno je, da bi pogrevala spomine,  
prepozno, da bi trgal tvoj nasmeh z obraza.  
Dve je ura: kako vse hitro mine,  
kako me parajo posledice poraza.*

*Gledam v mizo in nemo prisluškujem;  
ko govoriš, nič več ne tonem,  
in ker me ne omeniš, ne obžalujem,  
a vendar se komaj zadržim, da ne klonem...*

*Drvim po cesti, kam, ne vem več sam,  
samo, da čas hitreje mine;  
razmišljam, da te več sploh ne poznam,  
in peče me, ker rad pozabil bi skomine.*

#### POSTOJ, TRENUTEK

*V bele zavese ovit  
se skrivam pred teboj.  
Ojoj, ojoj!  
Snežno belino prekril bo gnoj.  
Raje v črnino sem zavil.*

*Spelji se od tod,  
kam, se odloči sama.  
Pojdi že, ljubezen, in vrni se,  
a ne k meni, ampak k nama.*

*Kako močno srbi me koža,  
v katero kremplje si zarila.  
Ko te ljubezen spet poboža,  
te solza bolečine bo oblila.*

*Poglej, kje nosim zdaj srce,  
ki z mano gre,  
ko mrtvo speče moli zame.  
Ljubezen draga, kmalu spet pomisli name.*



## Katja Podjavoršek

### Metulj je priletel

#### LEPOSLOVJE

*Metulj je priletel!*

*Se dotaknil mojih prstov  
in odletel.*

*Tako zelo ti je podoben...*

#### PUSTITE ME

*Vse breme sveta  
se mi nalaga na ramena.  
Tako težko je... ne zdržim več!  
Duši me!  
Prosim, pusti mi še dihati!  
Samo malo še...*

#### UPANJE

*Potaplja se, izginja.  
Rešila bi ga rada, pa ne morem.  
Ne pusti se rešiti.  
Solze ga še bolj poglobljajo.  
Pogubljena sem.*

## Katja Vovk

### Krvavo buljijo v svet oči

*Gladka modrina liže bregove.  
Zibam se v ritmu in  
ropot mi buta ob ušesa.  
Labodi režejo brazde  
skozi lahko prosejajočo kožo.  
Smaragdno smetanasto oko  
joče v svet, stoka, jaz pa  
prilepljena ob ledeno lice  
mešam barve od rdeče do  
rumene.  
Svila šelesti v vetru.  
Odhajam.*

*Krvavo buljijo v svet oči.  
Morilec tebe v tebi reži  
se ti v obraz.  
Mraz se trga na ostrih ličnicah.  
Kaj hočem...  
Spet bom komaj preumrla  
še en dan.*



**David Bedrač**

## FINI NOČNI STIHI

### NAJINA SOBICA

*Dražič tok julijske trave  
posrebam,  
ki z užitkom volka stiska sok  
tvojih korenin,  
ko te še vročo pijem iz poljuba  
in nama skelet ovija gladka kača,  
ti pa svojilne pridevnike  
napenjaš na travo  
in šepetaš:*

*»Najin travnik  
in vsaka travica v njem,  
tudi najina.  
Najine uverture,  
vrtinci telesa v zraku.  
Najine prsi,  
ki jih veter razgali na svojih ličnicah  
in zlomi v ulomek.  
In najina sobica,  
kjer se v stenah prebuja  
flanelasta volkulja poezije.«*

### POMOLOM ONKRAJ

*Na koncu te bom narisal  
z dvema parnikoma v sebi,  
pomole onkraj,  
zvonik v tvojem telesu.*

*Na koncu bom eksplodiral  
v tvoja ušesa,  
da me boš imela  
skozi oči  
danega.*

*Na koncu te bom šele  
začel.*

### FINI NOČNI STIHI

*Proti globini te jemljem  
na lotosovo morje,  
kjer se ptice  
penijo v ozadju  
in se med socvetjem stekla  
bistrijo korale  
v nihanje dveh  
med dvema,  
zakaj od tu dalje  
nama ni treba,  
ker imava vse -  
toploto kavne noči  
in korale  
in maršalske ptice,  
ki naju vneseno penijo  
med fine nočne stihe.*

### TIHOŽITJE

*ki je tihožitje  
med mojim in tvojim srcem,  
ko se kri tvojega srca  
izkaplja  
v moje,  
ko lahko tvoj utrip  
zaprem,  
ko te celo v žepih čutim,*

*ki je tihožitje,  
ko s halucinacijami  
vlečeva  
drug drugega,  
ko se oživa  
v zenični krč pšenice,  
ko sva enoutripnici,*

*ki je tihožitje,  
ko sva tiha in  
žitna.*

LEPOSLOVJE



# Marijana Vončina

## PREBLISKI

### LEPOSLOVJE

#### MOJI VRTOVI

*Na mojih vrtovih  
v vseh letnih časih  
brstijo in se razraščajo  
misli, želje in sanje.*

*Med mislimi  
se kot šipek  
razraščajo  
zelene sanje.*

*Včasih  
rožnati cvetovi  
rodijo  
rdeče plodove želja,  
ki jih varuje  
bodeče trnje.*

#### PREBLISKI

*Ko moja  
pesem  
dozoreva,  
vsak preblisk  
doda ji  
zrno zlata,  
da je misel  
bolj bogata  
in občutki  
sanjski  
presvetlijo  
dušo in telo.*

*Ko pesem  
dozori,  
oko se zarosi  
in spomin zbistri.*

#### BREZ BESED

*Vraščam  
se v tvoje  
naročje  
in iščem  
tvoj  
svetli nasmeh.*

*Brez besed  
se razumeva  
in  
zaupanje  
se pretaka  
po toplih  
dlaneh.*

#### OSUTI CVETОВI

*Ko hlad se razpreda  
megleni,  
čutim osute cvetove  
v sebi.*

*Puščobnost  
pajčevinasto  
prepreda mi zavest.*

*A zopet povrnejo  
občutki  
se medeni,  
ko na licih tvojih  
razneži topli  
se nasmeh.*

#### PRISVAJAM SI

*Prisvajam si  
podobe sanj  
z mesečino  
osvetljene.*

*Prisvajam si  
žive podobe  
dneva  
s soncem  
ožarjene.*

*Prisvajam si vse,  
kar temne misli  
prežene.*

#### NEKDO

*Včasih si nekdo,  
ki ga moti  
moja bližina.*

*Včasih si nekdo,  
ki odtujeno sprejema  
drugačnost mojega spomina.*

*Včasih si nekdo,  
ki ljub je in drag.*

*Včasih si nekdo,  
ki razumevajoče  
spremljaš moj korak.*

*Včasih sem tudi jaz  
nekdo,  
ki sama sebe ne poznam  
in tesnobno zrem  
v novi dan.*

#### MIKA ME

*Čprav mika me  
rima soneta,  
je moja pesem  
v svoj  
ritem ujeta.*

*In ne bo  
izpeta,  
dokler z glasom  
srca  
bo zapeta.*

#### OSAMLJENOST

*Osamljen  
ni vsak,  
ki sam živi.*

*Osamljen  
je lahko  
tudi ta,  
ki med ljudmi  
lebdi.*



# Milena Cigler Gregorin

## PO DEŽJU

### KAMEN

*Kamniti zid.  
Kamni in kamenčki.  
Eni okrogli in eni ostrorobi.  
Ali ovalni kot jajce  
ali ploščati kot lopar.  
Prebiram in prebiram  
med njimi  
in nazadnje mi pride pod roke  
kamen-srce.*

### SREČANJE NA STOPNICAH

*Na stopnicah sem srečala gospoda v modri  
obleki,  
to je bilo tako nekako kot na slikah naših  
impresionistov, namreč, oči so se mi zameglile  
in izgovarjala sem same banalne besede,  
kako lepo se je bilo srečati,  
sem začutila šele pozneje,  
vedela sem, da bo iz tega spet pesem,  
drugače bi me razneslo.,  
čeprav si skoraj pomisliti ne upam  
na žival v naju, ki ji nisva dovolila,  
da bi iztegnila kremplje,  
zato so nama od silnega zatajevanja  
skoraj izstopile oči,  
mijauuuuuuuuu!*

### PO DEŽJU

*Sonce je spet nakracalo  
rumene trakove na modro podlago,  
veter še ni prebavil plastičnih  
zaves,  
v Dravi srfajo valovi,  
v okenskih steklih čepijo oblaki  
in nudijo mlečen pogled na svet,  
tudi meni se več ne ljubi tu  
sedet:  
grem k svojemu avtomatu na kavo  
ali k hrastu meditirat  
in se polnit z energijo pravo!*

### LEŽIM

*Ležim na plaži  
in poslušam jezik valov,  
okušam njihovo nezadržno ponavljajoče se  
plivkanje,  
gremo naprej,  
pravijo,  
prostor moramo napolniti,  
Čas se mora izpolniti,  
niti-ti-ti-ti-ti.*



## Jerica Smolčnik

# ČAS IGRA ZAME

### LEPOSLOVJE

#### STOPI SE SNEG

*Stopi se sneg  
solzijo se stezice  
smehlja spomlad  
srečo seje  
sonce slika slike  
sence se sprehajajo  
skozi sožitje.*

*Sama sedim sredi  
spokojnih smrek  
spletam spomine  
slišim speve  
skovikajo sove  
skrijejo se srne  
sledim stopinjam srca.*

#### V OGNJU SONCA

*Pustite mi  
v ognju sonca izžareti,  
ne prehitujte  
časa ugašanja.*

*Življenje še  
polni liste  
in ptice gradijo  
nova gnezda.  
Zvonovi kličejo k maši,  
oznanjajo novi dan,  
ne kličejo k pogrebu.*

*Naj se izžarim,  
da bo otroški smeh  
slajši od mojih spominov,  
takrat bom sama  
ugasnila v - zvezdo.*

#### SLED VČERAJSNJIH DNI

*Najine sledi  
večne poti čez obzorje  
ne menja jih čas  
um hoče pozabo  
pot je utrjena  
kakor v zimi je gaz.  
Razmnoži se preteklost  
v obtoku telesa  
ki nikoli ne spi  
in stopiš spet  
na sled včerajšnjih - dni.*

#### ČAS IGRA ZAME

*Do tu igranje v času  
v njem marioneta  
med neonskimi lučmi  
kulise zagrnejo življenje zunaj.*

*Samo nekaj gledalcev  
se trudi za kratek aplavz.*

*Strgam vezi ugašajočih utripov  
zeleno morje diši  
ob dotiku vame spet  
pljusne življenje  
in čas igra - zame!*

\*

*Struga ugasle reke  
prod spominja na igrišče  
otroških valovanj.*

*Ura odhaja mimo sonca  
bregovi čakajo na pesem.*

*Jutri me ne bo  
dan bo hodil v vročem poletju  
in klical v nebo.*

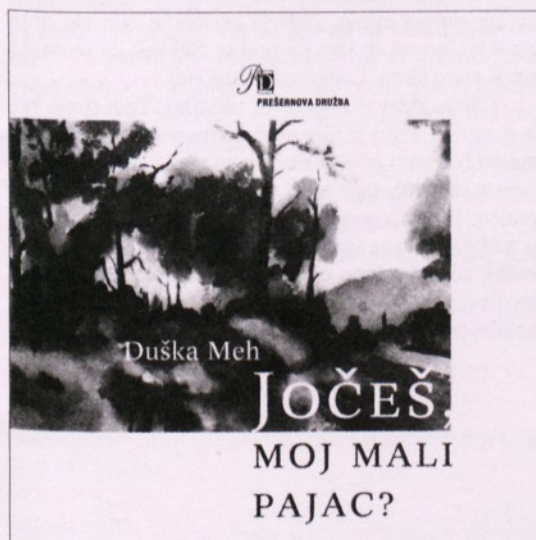
*Zemlja ne rojeva  
kadar ni solz iz oblakov.*



## Duška Meh

### Jočeš, moj mali pajac?

Zdravnica in znanstvenica Duška Meh je rojena v Slovenj Gradcu. Po maturi na ravenski gimnaziji je leta 1989 diplomirala na Medicinski fakulteti v Ljubljani, opravila magisterij 1992 in doktorirala leta 1995. Občudovanja so vredni njeni dosežki na znanstvenem področju. Njena bibliografija obsega preko 60 znanstvenih objav v domačih in tujih strokovnih revijah. Še prej kot doma so njeno delo potrdili v tujini, saj so jo svetovni zborniki - kot npr. Who's Who in the World - uvrstili že v več svojih izdaj. To je dr. Duška Meh - znanstvenica, suverena in uspešna.



Tu pa je še druga Duška, ranljiva in nežna deklica, ki je v maju 2001 izdala pesniško zbirko *Jočeš, moj mali pajac?* To so nagovori pajaca, igračke, ki je pesnici v stiski vedno v uteho. Med njima so stkane intimne niti, po katerih se pretakajo čustva, misli, upanje in strah. Nekomu pač moraš nasloniti roko na ramo, pa čeprav je to pajac. Morda pa je ravno on najboljši sogovornik.

**Helena Horvat**

Pesniška zbirka je likovno opremljena z reprodukcijami subtilnih akvarelov, ki nevsiljivo dopolnjujejo poezijo. Avtor likovnih del je Ludvik Tabor, avtoričin profesor na Medicinski fakulteti, čigar misel o umetnosti, ne po naključju, Duška Meh navede na zavihku knjige. Umetnost je bila namreč »zatočišče, v katerem si spet lahko uredimo in zberemo razbito duševnost. Umetnost in narava sta človeku izvir možnosti in danosti, da v času, kakršnega živimo, obstane in ne potone.«

urednik

*Jočeš, moj mali pajac?  
Lutke vendar nimate solz!  
Nimate srca, veš,  
in ne poznate  
samote  
in hrepenenj.  
Ne štejete časa, veš,  
in ne bežite  
pred soncem  
in srečo.  
Ne moreš jokati,  
moj mali pajac!*

\*

*Zbeži k soncu,  
mali smeječek!  
Tam so rože  
in tam pojejo ptice.  
Zbeži k soncu!  
Pri nas je mrzlo, veš!  
Solze, solze.  
In gluha tišina.  
Zbeži!*

\*

*Z mano ostajaš?  
Nikar, prijatelj!  
Moje sanje  
ne upajo več leteti!  
Moji nasmehi...  
Ostajajo maska  
ranjenega srca.  
Pogovarjam se s časom;  
nikoli ne vem,  
komu šteje trenutke.  
Malce se bojim...  
Za ljudi, ki so z mano,  
za ljudi, ki so tu.  
Tudi zame.  
Malce se bojim.  
Ostani z mano, prosim...*



Peter Petrovič

## Spomin na počitnice

LEPOSLOVJE

Ko je bilo poletje najbolj vroče, to je bilo tedaj, ko so bile počitnice že napol mimo, je bila velika reka krotka, valila se je po napol prazni strugi in nekakšnih kanalih, vmes pa je kazala gole hrbte prodišč kot mlada dekleta lepe vzbokline na soncu. Tedaj je bil to ob nedeljah čas družinskih kopanj. Tudi on je bil tam s svojimi. In ona tudi.

Skozi gosto grmovje sta planila na plano, bose noge niso občutile nič trdega kamenja, oči pa so skoraj oslepele pod vdorom močne beline s proda spodaj in z neskončno jasnega neba. Zadihana sta se vrgla na razbeljeno kamenje.

On je potem potisnil noge v vodo. Čisto malo nog. Reka je bila tu zato, da je ohlajala razgretost, strasti. Všeč mu je bilo, kako so mu polzeli valčki preko prstov in ga žgečkali po podplatih. Skoraj pozabil je, da ni sam. Izpuhtevalo je, da je sem priteklo s prijateljico, s sošolko.

Roki sta se prijeli. Kar tako se je zgodilo. Mirno sta se držali. On je še vedno globoko dihal. Ni se to ustavilo. Samo noge so bile ohlajene. Bil je vznemirjen, pa ni prav razumel, zakaj. Od nog v vodi do roke v njeni je bilo nekaj neobvladljivega, je bilo njegovo telo. Kot da je ujet. Napet kot struna. In je bil. Med grmovjem zadaj za njima, med prodom pod njima in nebesnim obodom zgoraj pa med reko, ki jih je vsako leto nekaj odvedla s seboj. Za večno. Vedel je to. Videl je že, kako so se utapljali. Rahlo se je tresel. Bilo ga je groza. Zaradi vsega. Ni bilo pomembno, zaradi česa bolj. Potem mu je postalo jasno, da še najbolj zato, ker ga je držala za roko. Zdaj ga ni več držala za roko, zdaj ga je božala po boku, vse tja gor do prsi. Še se je tresel.

»Daj, potegni nogi iz vode. Je mrzla. Saj vem, da je.«

»Ne, ni,« je rekel brez premisleka.

»Seveda je, tepček moj.«

Potegnil je noge iz reke in bilo mu je še vedno neprijetno hladno po celem telesu. Ni vedel, od kdaj po celem telesu.

»Bode,« je sproščeno rekla.

Res je bilo sproščeno, igrivo. In potem se je obrnila na produ, da je škripalo kot v kamnolomu. Plaho je pogledala nazaj, skoraj zvil je svoj vrat zato, da bi videl, koliko oči ju gleda od tam zadaj skozi grmovje. V poletni vročini zgodnjega popoldneva so bili vsi listi pri miru, nič se ni premikalo. Le ona se je stisnila k njemu, da je z ustnicami rahlo segla do njegove rame. Speklo ga je in nekontrolirano je poskusil umakniti tisti del svojega telesa, ki je bil izpostavljen njenim ustnicam. Poskusil se je spomniti, kakšne ima, zdaj, ko je mižal, mu je po glavi rojilo njeno celo telo, vitko, visoko, z majhnimi prsmi, s skuštranimi lasmi, ko sta tekla ob reki prej in se pognala sem ven na prod. Zakaj neki sta tekla sem? Zakaj neki sta legla na te razžarjene kamne, ki so cvrli razum in mu pognali mravljinice po vsem telesu?

»Ti ni všeč biti z mano, tu, kjer sva sama, kjer naju

nihče ne vidi, ne moti?«

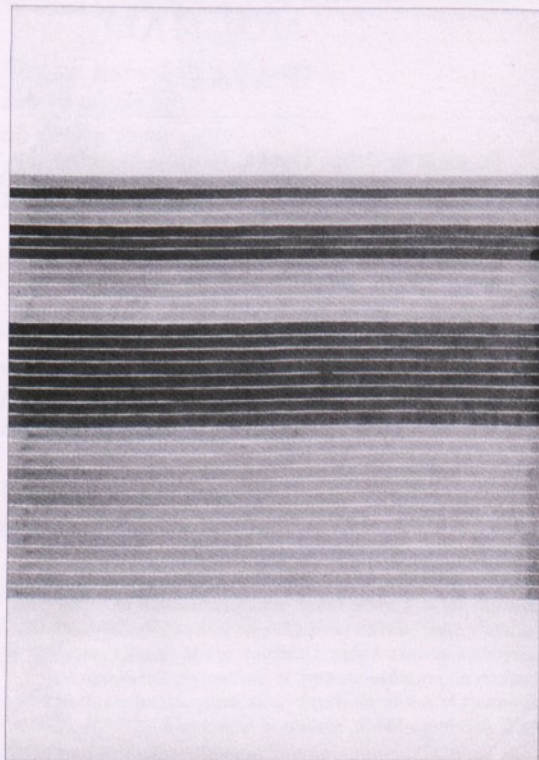
Govorila je hlastno. On pa tega ni razumel.

Ko je odprl oči, je bila nad njim, tisti lepi skuštrani lasje so se spuščali skoraj nanj, da je že čutil blaženo božanje, njen dih pa ga je preplavaljal. Nekaj v njem se je napenjalo, povsod po telesu je čutil napetosti, tudi take, ki jih še ni poznal. Teh se je zbal. Vsega se je bal. Nič ni bil prepričan, da sta res sama, da sta res na varnem, da ju nihče ta hip ne more odkriti, zmotiti.

»Objemi me!« je šepetala.

Bilo mu je, kot da ga tiščijo v reko, ki ga bo vzela. Sunkovito je sedel. Izmotal se je in se z rokama prijel za kolena. Gledal je vodo, ki je plazeče odhajala neprenehoma mimo. Polzela je. Res je bilo vse tiho. Zato je tiho rekel: »Ne morem te. Saj veš, da so najini starši čisto blizu. Lahko naju kdo vidi.«

Tišina. Zdaj je bilo zares vse tiho. Tudi tisto, kar je govorila. Tisto je bilo celo kot neresnično. Tisto ni moglo biti zanj povedano. Da ga ima rada najbolj od vseh v razredu, tudi njeni mami je všeč, ker je v šoli priden, ker se lepo obnaša, saj tudi ona to ve, ve, ker je najboljši, ko se igrata med dvema ognjema pri telovadbi, ker tako lepo recitira, ko je šolska Prešernova proslava, pa ker je zdaj tudi z njo, ko sta tako neskončno sama.



Peter Hergold, *Brez naslova, lavirana risba*, 2001, 297 x 420 mm



»Ne, nisva. Sem ti že rekel. Oprosti, ampak ne morem, ne upam.«

Požrl je slino, potem je le obrnil glavo in jo pogledal naravnost v oči. Zdelo se mu je, da prej ni imela takih, pa saj ni bil prepričan, da je vedel, kakšne oči ima. Nagnil se je k njej in jo poljubil na čelo. To je bilo vse in tisto, kar je kot fant zdaj zmoget narediti. Isti hip ga je objela okoli vratu in ga pritisnila nase. Nerodno zviti je trpel tudi, ko je začutil njene dvigajoče in spuščajoče se prsi, napeto bradavičko, vročico, ki je puhtela bolj kot kamenje. Poljubila ga je na brado, po vratu mu je drsela z ustnicami. Spet se je tresel, bilo mu je, kot da ga voda spirala in odpjavlja, vleče, od koder ni več povratka.

»Prosim,« je dahnil.

»Da, saj me lahko vzameš, prosim,« je rekla. Čez nekaj časa, mogoče po dolgem času, ko se je nerodno zvijal v njenem prijemu in je ječal, da so ga morali slišati vsi, ki so tisti dan bili ob reki, je še dodala: »Saj vem, kako to gre. Ti bom pomagala.«

Te besede so šle do neba. Do tistega jasnega, čiste neba nad njima. Vsi so morali to slišati, zdaj so zagotovo vsi vedeli, kaj počneta, kaj se gresta. Tudi njena mama, ki je dobro mislila o njem. Tudi njegova mama, ki mu je vedno govorila, da je treba dekleta spoštovati in se spoštljivo obnašati v njihovi družbi, nikoli biti surovina, prostak. In to res ni hotel biti. Bil pa je nič, prazen, ohlapen, izpraznjen kot predrta zračnica je bil in moral se je pognati v reko, v vodo, da se gre plavanje, da na naslednjem pradu pride ven kot on. Opran, očiščen.

Spet je sedel. Prijel jo je za roko, nežno, mehko, kolikor je to zmoget in znal in rekel ji je:

»Greva plavat.«

»Kar daj! Jaz bom ostala še nekaj časa tu. Ni ti treba priti nazaj.«

»Je kaj narobe? Saj nisi mislila, da bova kar tu?«

Spet jo je pogledal. Njene oči so bile drugačne. Ni vedel, kakšne ima zares. Gledala je v kamne. In bila je nekako krajša, zbita, razmazana po tistem belem pradu.

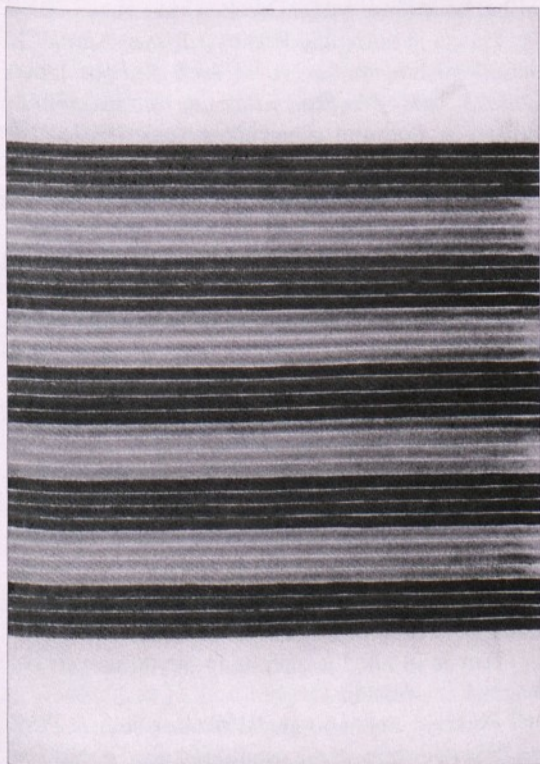
»Prav, pri starših se vidiva.«

Planil je v vodo.

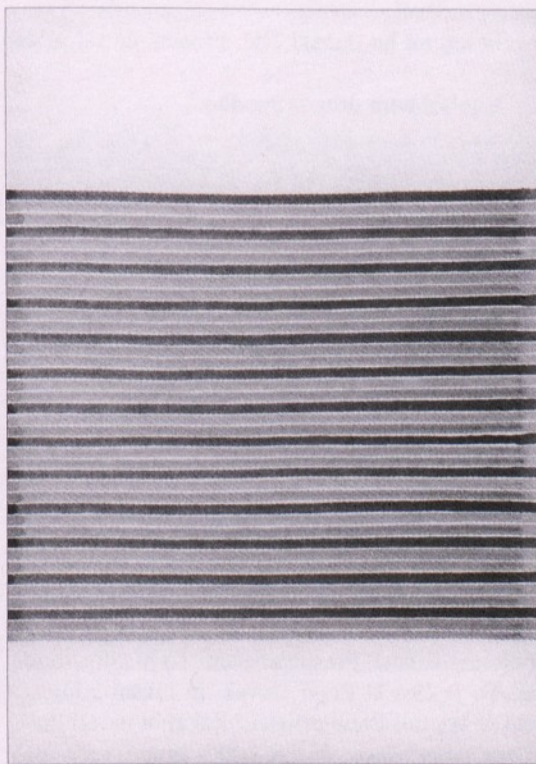
Dan se je nagibal v večer in starši so pospravili frotirke in karte, ki so jih igrali ves popoldan, ostanke malice in termos steklenice, v katerih je bila prej pijača. Njegovi so bili s kolesi, njeni peš. Ko je hotel sestiti na kolo, je bila sprednja zračnica prazna. Oče mu je rekel, da bo doma vse popravil, naj gre kar peš s sošolko, saj se imata zagotovo kaj pogovoriti. Tudi mama mu je kimala, ko se je odpeljala. Delal se je, da hoče sam kaj narediti na biciklu, tako da je zaostal. Tudi ona je šla počasi zadaj za svojima staršema. Ko jo je dohitel in ji hotel reči, da je bil ta dan zelo lep, njemu je bil res lep, tudi voda ni bila premrzla, in da upa, da bo kmalu spet tako, mu je zrušila svet in vse, ko mu je kratko dejala: »Vrzi se z biciklom v vodo!«

Pognal se je na kolo in divje je gonil. Ropotalo je pod njim in vsega je stresalo.

Dolgo, dolgo je še ostalo to v njem. Sled davnih počitnic.



Peter Hergold, *Brez naslova, lavirana risba*,  
2001, 420 x 297 mm



Peter Hergold, *Brez naslova, lavirana risba*,  
2001, 420 x 297 mm



## ZGODBI IN 2 FUTURISTIČNI

### LEPOSLOVJE

#### ZGODBA

Prodal sem jo. Prodal sem jo neverjetno poceni, da moji živčni končiči še dolgo ne bodo prišli k sebi!

Prodal sem jo tako grozno poceni, da mi je slabo! Prodal sem jo tako NIZKO pod ceno, da ni za povedat!

Ne bom tarnal in ne bom se kremžil. In predvsem: ne bom sebi jemal poguma! Na koncu koncev smo vendar ljudje! Prodal sem jo človeku, ki bo vedel kaj početi s tem nepričakovanim in nenačakanim bogastvom. Človeku, ki je bil bolj potreben kot jaz, čeprav jo je kupil tako ničevno poceni!

Lahko bi iztržil VEČ. Ampak! Komu mar za denar! Denar je in ga ni! Komu mar za denar, če osrečiš človeka, ki ti je blizu!? Blizu po duši... To pa gotovo JE bil, sicer je ne bi hotel niti zastonj. Žensk, pipe, avta, ate, mame, tete, strica ne smeš posojati! To je zlato pravilo življenjskega vsakdanjika! Ali si jih kupiš, ali pa jih nimaš! Ali jih prodaš ali pa imaš!

Malo drugače je če imaš slivove cmoke! Cmokajo v ustih in dela se ti puter! Cmoke lahko poješ ali pa ne poješ! Za nikakršno prodajo ali posojajo ne gre. Pri vsem tem gre za popolnoma drugačne zadeve!

In kaj mi bo denar? Nič. Prosim, če vsi pride-te...

Napisal bom drugo - zgodbo...

#### HEJ

Stopil je iz avta.

Požvižgal je.

Proti mesariji je dvignil roko in jo malo premaknil. Človek na drugi strani ceste je pogledal preko potoka proti njemu in VSEH TISOČ misli mu je zrojilo po glavi. Končno je našel pravo in na ves glas počil: HEJ!

Roka na tej strani je spet padla v normalni opičje človeški stav in stopil je proti vratom.

Na drugi strani je presunjen stal ON, ki je počil s HEJEM!

- Poglej, ginjen sem! Tako daleč stran je stal in kljub vsem svojim skrbem in težavam je opazil mojo malenkost! Presunjen sem! To ni kdorsibodi, ne! To je člov'k! Pravi človek. In takšni ljudje so največ vredni! Pravi prijatelj! Zakaj bi moral imeti enega najboljšega, če jih lahko imam več - najboljših?

In ko ga bom naslednjič srečal na nogometni

tekmi Vartex - Tartex, takrat bom tudi jaz veselo dvignil roko, pa še nogo in veselo bom zažvižgal! Malo stran od mene pa bo on zapel HEJ! In ta HEJ bo namenjen samo meni in nikomur več od tisočglave sodrge okrog mene! In spet bom presunjen!

Res! Ljudi rabimo! Da bodo zapeli HEJ!

HEJ! Pridi sem, da ti povem zgodbico o HEJ...

#### 2 FUTURISTIČNI

1.

- Poglej! Roko si bo pojedel!

Ugriznil je v prste, kot v pomarančo. In kot bi grizel BOBI palčke, tako hrustljivo in zaupljivo je počel svoje opravilo!

- Preveč se žre, je jasno povedal motiviko problema Hanza. Hanza je cvetel. Ni se žrl za nobeno stvar. Miha se je strinjal. Miha je bil iste baže. Bazirana sta bila popolnoma solidno. Franc je glasno in zadovoljno rignil.

- Kupček je podrl, je komentiral dogodek Miha, ko je slišal blaženi zvok.

Hanza je potrepeljal Franca: - Bravo. Ampak še vedno mislim, da se preveč žreš. Kupčke lahko podiraš tudi drugače. Franc se je nasmehnil. Široko in zlohotno pomirjujoče je povedal: - Ne skrbi. Skrbim za svoje zdravje.

V petek je malical kar v discu. Poleg kurve, ki si je grizla samo nohte, si je ekspertno zavihal rokav in si z večino gurmana privoščil desno podlaht. Jedel je z užitkom in se zahvaljeval bogu za srečo. Kurva je nekaj časa sledila dogajanju na licu mesta, kmalu pa je umaknila lice in pokazala tilnik! Franca - se zdi - to ni motilo. Pomalical je celo podlaket in si elegantno obrisal ustnici.

- Uahhhhhh, je zazelal, to je pa dobro delo mojemu trebuhu in energetskega potencialu! Kurva se ni zmenila za njegove besede. Stremela je predse in si užaljeno čisto tiho žvižgala. V očeh se ji je videl cel prizor jedilne orgije in neslišno je dahnila: - Niti grizljaja mi nisi privoščil!

Jebi se in rasti! je zavpila in odvihrala ven kot boginja maščevanja.

Franc je zmedeno gledal okoli sebe in si zavil nadlaket oziroma kar je ostalo od njega. Po dolžini štrclja je pravilno sklepal, da je bil preveč požrešen.



- Preveč se žrem, je pomislil sam pri sebi in ostalih gostih.

Malo pred božičem se mu je pojavil nenavaden problem. Ni vedel, kako naj poje želodec, ker mu ni padla v glavo niti ena sprejemljiva varianta, kako naj ga prebavi! Dobro, da se je spomnil prej, preden...

Pogovoril se je sam s sabo oziroma s tistim kar je ostalo od njega: tumasta glava s štrlečimi čeljustmi in star, zarjavel želodec!

- Nehaj se že žreti! mu je prejšnji teden zaupno povedal Miha, Hanza ob njem pa je samo pomenljivo prikimal.

Upošteval je nasvet in ni požrl želodca.

Važno je NEHATI SE ŽRETI!

Včasih je tudi NEHATI užitek.

2.

- Pri nas jemo marelično marmelado, Karlek!

- Ja, Tomažek! Kako pa se obnašaš!? Kaj se pa greš?!

Glas je bil odločen in neusmiljen. Tepel je malega Tomažka zaradi izgovorjene besede.

- To vendar ni kulturno! Nismo na stopnji barbarizma, hvala bogu! Gospa je zaključila govor. Tomažek je moral v SOBO.

Na zelenici je pes opravljal potrebo. Dečki so se žogali, deklice so gunitvistirale.

- Ja, gospod!!! Gospod! Kakšno početje pa je tole!? Pes je vendar vaš! Gospa je lovila sapo.

- Da, draga gospodična.

- Gospa. In vi to...to...to nesnago tolerirate?

- Toleriram naj opravljanje živalskih potreb? Vi ste menda trčeni?

- Potreba gor, potreba dol! To je nekulturno! Nismo na stopnji barbarizma, hvala bogu!

Gospa je šla naprej. Še naprej.

Gospod pa je sklonil glavo in bridko se mu je storilo pri srcu. Sonce je sijalo in UV žarki so opravljali svojo potrebo - pardon: svoje poslanstvo.

Biciklist je pridiral izza ovinka in kot lastovica švignil mimo gospe, da jo je kar zaneslo! Dvignila je marelo (z ansamblom vred) in izkričala grlo: - Divjak! Prostak! Mulc! Nevzgojena in nekulturna mladina! Na njej bo svet stal?! Moj bog! A smo na stopnji barbarizma? Menda ja ne, hvala bogu!

Biciklist je ni več slišal. Zapeljal je okrog razlitega žolča in izginil.

Sončila se je tik ob bazenu, kjer je bil najlepši kotiček na kopališču. Komaj si ga je izborila! Pet milijonov in še več kapljic ji je zalilo hrbet, ledja in ramena. Pege so se razburile! Gospa je planila pokonci!

- Mislite, da je to kulturno?! Špricati naokoli s to mrzlo, smrdljivo vodo?! Kako pa imate vzgojenega sina, gospa?!

- Kakor vidite, gospa: pravilno.

- Kaj takega!!! Gospa je lovila sapo. - Nismo na stopnji barbarizma, še ne, hvala bogu...

Gospa je prijurišala v čakalnico, kot da bi bila zaposlena v XIV. diviziji (Tomšičeva brigada)!

Sprejel jo je topel zadah teles in mrzla, povsem neugodna klima komunikativnosti. Birokracija je dihala... Gospa se je ZGNETLA mimo nekaj ljudi, ki so mogoče stali, mogoče sedeli, mogoče pa ne eno ne drugo. Poblislila je z očmi po mrtvih obrazih in brez trkanja SKOČILA v sprejemno. Med skokom je vlekla ven knjižico (zdravstveno, da ne bo pomote) in zadnji zvoki žgolenja, ki so jih slišali prisotni - hkrati pa tudi prvi - so bili: ...danželim...

Vrtinec so videli... Obrazi so se spogledali...

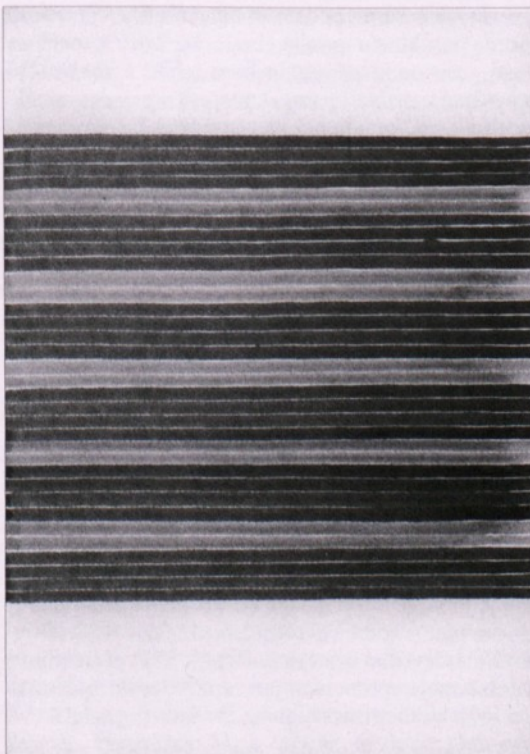
REZULTATI ZADNJIH ZNANSTVENO-FANTASTIČNO-MEDICINSKIH RAZISKAV:

a) kultura je privilegij

b) kulture se ne da kupiti ali ukrasti

c) kultura je višja oblika stvarnosti

P.S.: V vednost slovenskemu in splošno balkanskemu ZDRAVSTVU!!!



Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba, 2001, 297 x 420 mm



## SONCHNO MESTO

(odlomek iz zverske pripovedi)

### XII

Ko sva vstopila, si me takoj napadla z besedami: »Kako je bilo določeno mesto, točno nahajalishche Sonchnega mesta?«

»Ja, she to se morava dogovoriti. Ko bova opravljala postopek, bo tishina najina vrlina, pa se pogovoriva zdaj, preden zachneva...« sem zabrundal, malo pomolchal in jo izobrazil: »Kolikor je meni znano, je bila točka, ki jo ti omenjash, določena na podlagi opazovanj, na katerem mestu, kraju, področju, točki, stichishchu... je največ sonca, sončnih dni, sonchevega chasa, skratka. Nato se je zachela gradnja tega, kar imenujemo Sonchno mesto.«

»In kdo je to pochel?« si prav bridko zavrtala.

»Da, draga moja, zdaj sva pa tam ali tu: vsekakor je bilo to ali tisto pred nami. So neke sledi do tja, a so tako zabrisane in stezhka razpoznavne, da redki ali redka gre po njih. Tako so tudi podatki o tem sila skopi. Vem za namen Sonchnega mesta, ki je znan meni, a je lahko napachen zate, kaj pa vem...« sem rajshi obmolknil, da ne sprozhim she vechjega vala vprashanj, saj me je vedno neznansko zanimala možnost soochenja zapestnice in zhivalice.

»Od kje pa potem tebi taki podatki?« si svedrila dalje.

»Iz takshnih ali podobnih opazovanj, kot jim bosh morda kaj kmalu pricha, brzh, ko bosh prenehala pasti svojo radovednost in bom lahko zachel,« sem hotel malce usmeriti vse skupaj: »Tudi mene muchi radovednost, pa nemara oba utegneva kaj izvedeti iz vsega, kar kanim pocheti. Razgovoriva se lahko tudi po tem, za zadaj le she najnujnejsh, je moj predlog, che se seveda strinjash.«

»In che se ne?« si zhe malo izkorishchala moje povabilo, je bila vmes tudi kupchija, pa sem se ti pre-pustil.

»Potem sva verjetno opravila s tem. Moral bom poiskati drug ali druge nachine, da pridem do istega ali vsaj podobnega. Pa dogovor izpred zavese she velja?« sem moral malce dregniti tudi jaz.

»Dogovor? Velja, seveda velja. Me pa zelo zanima, kaj bova pochela, pa bi se rada prej pripravila skozi pogovor.«

»Glede na tvoj polozhaj priche, prisotnosti, se ti ni potrebno kaj posebej pripravljati. Zadostuje tisti dogovor, che je tu tezhava. Vse ostalo, pa karkoli to zhe je in kolikorkoli ga she bo, pa prevzamem jaz. Z govorjenjem izgubljava precej mochi, ki jo bova potrebovala za izvedbo samega postopka. Ti jo potrebuješ za razbiranje sporochila, jaz za izvedbo in sporochilo.« - »Kako to mislish?« si me zvedavo pogledala.

Namignil sem ti, da si sedla v naslanjach in se udobno vgnezdila. Prizhgal sem brlivke, sveche in

oljenke, nazhgal kadila in te zaprosil za zapestnico. Snela si jo in podala. Sklonil sem se k tebi, ti poljubil roko, vzel zapestnico, se sklonil she nizhe in ti poljubil zhuborechi ustnici, ki si mi ju radodarno nudila v trajanje. Prekinil sem ga z odmikom, obratom k pochetju.

V levici sem imel tvojo sinjo zapestnico, z desnico drzhal srebrno enainsemdesetdelno srebrno palchko in pel sinji zhivalici, ki se je bila v hipu pokazala iz peska. To sem razumel kot izvrsten znak in sem stishal petje, se ji priblizhal in pochasi ponesel levico z zapestnico proti njej. Zhivalica se je dvignila in usmerila proti zapestnici, ki je zachela utripati in zhareti v svojem sinjem zharu. Zapestnico sem pochasi povezil chez zhivalico, ki v istem trenutku otrpne - in vse s petjem utisham do lastne tishine. Utripanja zapestnice je postalo bitje zhivalice in sinji zhar je napolnil prostor. Hitro sem pogasil vse plamenchke in sedel v naslanjach poleg tebe. Palchko sem dvignil pokonchno in jo stiskal z rokama. Dim kadil je opravljal svoje. Zastrmela sva se v sinjino in sence, ki so s hitrostjo podob tekle v naju.

Ko sva bila na obali, so z desne pristajale tri vechje jadrnice. Sonce je zahajalo in rdechilo svetlobo, ki se je raztezala proti pomolu v blizhnjem zalivu. Hishe so s svojo belino dodale svetlobi nadih minevanja in sonce je tonilo. Sprehodila sva se po obali proti hisham, tri jadrnice so pristale. Vrvi so bile napete in sence so se topile z mrakom. Prochelja hish so bila she edine svetlejshe lise v plahtah teme. Hodila in hodila sva do njih. Ko sva prispela, sem odprl vhodna vrata prve hishe in sva vstopila v klet, kjer so bile mize in stoli, zhe nekaj obiskovalcev in obiskovalk. Prepoznal sem znanca. Po njegovem namigu sva prisledla, saj je imel edini she prosta stola. Tedaj so vstopile podobne si postave in se napatile k nashi mizi. Znanec se je z vljudnostnim gibom odstranil. Postave so naju obstopile in zahtevale od naju določene papirje in potrdila, ki jih nisva imela. Precej je bilo govora, da je bil spet pobeg, da se spet dogaja marsikaj, da sili nekaj semkaj in she kup drugega, kar je v grobem spominjalo na eno in isto sliko samoniklega preboja. Postave so bile tako dobro zakrinkane, da niti nisem slishal njihovih glasov, a sem iz njih razumel, kaj hochejo. No, nisem se jih zapomnil. Ne bi jih prepoznal. Kako jim to uspe, sem se sprasheval in chakal, da se neham sprashevati, saj so slike zhe zachele bledeti v sinjino, pa sem she vprashal, che je najin prekrshak sploh prekrshak. Zachelo se je izmottavanje, pa sem kar vedel, pri chem sem. Pustil sem podobam, da so se umaknile sinjini in naredile prostor novim sencam, ki so podale svoje like in slike. Zijal sem vanje do izginotja.

In sinja svetloba je izginila. Zopet sem prizhgal nekaj plamenchkov, da sem si ogledal pesek. Zapestnice je bila bolj zakopana v pesek, zhivalice pa



ni bilo. Prichel sem peti. Zhivalice ni bilo in tudi nisem imel tistega zhe skoraj znanega občutka o njenem prihodu. Nisem nadaljeval. Dvignil sem zapestnico s palčko in ti jo tako podal. Brezbrizhno si je prijela, si jo malomarno nataknila nazaj na levo in se dvignila iz naslanjacha. Kadilca so se izkadila in dokaj zakadila prostor. Uredil sem zrachenje, ti si se ozirala po podobah na stenah, pa po vseh tistih predmetih in listinah, pa sem ti dal namig, odstrl zaveso in te povabil ven. Izkochila sva, ha, iz tiste maternice, polne obredij.

»No, si kaj dojela,« sem te pobaral, ko sva zhe lezhala zleknjena na ploshchadi in pila osvezhilo pod nebom, prepolnim mlečnih zvezd; in vel je suh vetr, da sva bila she sama vsa suhotna z besedami.

»Kaj jaz, ti povej! Tebi sem zaupala zapestnico in she kaj!« si me preprichala, da sem globoko zabredel, morda kar pregloboko, saj so se mi jele dvigovati she neke davnejše podobe tistega obmorskega kraja, podobe, ki so bile nekako prichakovane ali pa tako spravljene kje v meni ali na meni zlahka dostopnih področjih, da sem moral uporabiti vso svojo trmo in samoohranitveni gon: in nisem jim she podlegel.

»No, ja, hm, tako: ta tvoja deklica ti nudi prostor nekje drugje. Lahko bi ga tudi drugache dobila, che bi hotela, a ker je zhe tako, naj pach ostane, menim she zraven. Zgleda, da je bila hudo nameravana, saj je imela dokaj močno spremstvo ob spochetju. Chudno, da se je nisi popolnoma reshila. Tako ti predstavlja tudi breme, saj mnogo chasa mislish nanjo in se tako krepil, ti pa slabish. V nekem trenutku se bosh morala odlochati med zapolnitvijo tega prostora in odrekom. Morda pa jo koristno uporabis, saj ti lahko sluzhi kot izvidnica v tujino. Toliko o tem. Glede - »

» - kako to mislish?!« si me prav presunljivo, s solzami v ochesnih kotichih, prekinila, »da mi bo sluzhila. Kaj ni mrtva?«

»Ko govorim o njej, seveda ne mislim nanjo. Sem mislil, da vesh. No, govorim o tvoji nakani, da se podvojish, da imash otroka, da nekomu prenesesh svoje izkushnje o zhivljenju, da ustvarish družhino ali zgolj poskrbish za rod. Ta tvoja nakana se je pach v tistem trenutku pokazala skozi otroka. A splet okolishchin je doprinesel, da si ob otroka, a namera, da se podvajash in she dalje delish, je she vedno prisotna. Imash pach tak vzorec. Imash pa tudi možnosti, da tega in vse vzorce spremenish, zamenjash, odpravish in she mnogo zabavnega, poduchnega in koristnega.«

Obmolnila si. Sem se ti kar pridruzhil. Verjetno bi zdrsnila v sen, a sem se spomnil, da te moram she sam izprashat.

»Kaj je pa tebi dala sinjina?« sem prekinil molka.

She kar si molchala, pa sem zabolshchal vate in bolshchal, da si končno spregovorila, zhe vsega navelichana: »Bilo mi je zelo chudno. Kot bi postajala nazaj otrok. Sem tako chudno videla, od spodaj, vse. Bilo mi je znano: občutje, slike, spomini, sanje, she nekaj... Pomeshano je bilo med sabo brez chasovnega reda in hkrati je bilo vse samostojno in razvrshcheno, kot sem navajena. V vsem tem sem se

sprehajala po obali morja, kamor naj bi ali pa sem hodila na pochitnice... Videla sem jadrnice in bele hishe nad zalivom. Pomol se je konchal v megli. Za meglo sem chutila globok jarek, tako globochino morja, da me she zdaj mrazi. Kot bi morje v nekaj izginjalo, a she vedno bilo tam, a popolnoma drugačno, vedno tujejshe, samozavedno in prezheche. Vem, da tisto ni bilo morje, a je morje edino, s chimer lahko vsaj za prvo silo primerjam. Kot prostor prvinske groze, ki je - zdaj vem - stalno del mene... Zdaj, ko vem, ta groza ni milejshe, prej obratno, le jaz drugače gledam nanjo... Kot na golo nujnost, hm...« si se verjetno nekam stran oddaljila.

Nisem te hotel motiti, pa sem te pustil tam na ploshchadi, sam pa sem shel pochivat v svoj prostor.

Legel sem takoj in nisem opravil nobene vaje ali opravka ali obreda. Zdelo se mi je neprimerno in celo napachno, da bi pretiraval, zdaj, ko mi vse tako dobro kazhe, ko si tako rekoč zhe notri. In jaz v tebi, he, hi, ho! sem se veselil, ko sem lovil prvi sen, ki je butnil vame in me zachel odnashati proti she drugim in drugachnim slichicam, ki mi jih je bila podarila sinjina, ki sem jih sicer ves chas nosil s seboj, a si jih nisem nikoli resnichno in z mirom ter uzhivashko ogledal. Vabile so me vase huje kot podobice, ki sem jih bil obchasno polagal predse in buljil vanje. Podobe so me odnashale do naslednjih in tiste do onih...

#### Opomba:

Andrej Lutman je slovenski pisatelj (zbirka kratkih zgodb *Goločasje*, roman *Lov*) ter pesnik (zbirki *In rdeči* in *zgosti* ter *Vzbrst vrst*), sicer pa zvest sotrudnik revije SRP - Svoboda, Resnica, Pogum. V Odsevanjih predstavljamo poskus prav te revije pri vračanju v slovensko prvo pisavo - bohoričico - z odlomkom iz Lutmanovega daljšega besedila v pisavi moderniziranega Trubarjevega izročila. Za bralce prilagamo navodilo. V gajici so šumniki: č, š, ž; v boričici so shumniki: ch, sh, zh. S čim srpovci utemeljujejo svoj poseg v (za enkrat še) veljavno slovensko črkopisno normo, torej v gajico? Ne morejo namreč mirno ali nemočno zreti, kako se ne na stotine, ampak na tisoče Slovencev prostovoljno odreka svoje identitete s potvorjenim zapisovanjem svojih internetnih imen in priimkov. Začne se, recimo, z Bohoričem... in nadaljuje s Prešernom ter končuje (čisto po naključnem izboru) s Klečem.

Bralcem Odsevanj priporočam, da se malo pomujajo z Lutmanovim prečrkovanim besedilom (odlomek iz romana *Sončno mesto*) in prepričali se bodo, da z branjem dosejajo gajično čitalno gibčnost po komaj omembe vrednem naporu.

A. M.

#### Opomba urednika:

Praktični pomen tega posega dojame uporabnik računalniške tehnologije, ko skuša, v 21. stoletju!, z besedilom, ki vsebuje šumevece, manipulirati brez težav, pa mu to zaradi neurejenosti kodnih tabel ne uspeva. Pisateljica Maja Novak ni brez razlogov zamenjala Macintosh s sistemom Windows in tudi Odsevanja, ponovno, nastajajo na tej platformi.



## JUGOŠVABICA

(poglavje iz romana)

### LEPOSLOVJE

Pristavska dekla je bila od samega pometanja okoli hiše in drugega čiščenja in pospravljanja, ki se je vleklo ves dan, že vsa iz sebe. Neumno se ji je zdelo, da se na tako lep dan v majniku, ko bi morali biti vsi na polju, da bi njim in njivam nič ne ušlo, kar je sonce razmetavalo po njivah in travnikih, dajejo s takimi neumnimi deli, ki so primerna za zimo, ko zunaj ni mogoče kaj pametnega postoriti. Ampak kdaj so že neki deklo vprašali za svet? Na metlinem ročaju je odtisnila vso nejevoljo zaradi nespametne potrate časa in moči.

Gospa Pristav si je dajala opraviti pri pečici, nameščeni v pokončnem delu velikega emajliranega in z medenino okovanega štedilnika. Napovedani obisk gospe in gospoda Winteregger z Dunaja je hotela prestreči z umetninami iz moke in jajc, orehov in rožičev, rozin in cimeta, vanilije in medu. Pogača je bila spečena že od prejšnjega dne in se je morala uležati. Vedno se je hudovala na gospodinje, ki postrežejo pogačo isti dan, ko so jo spekle. To vendar ne gre. Pri njej je morala potica ležati vsaj en dan nedotaknjena, potem jo je šele postavila na mizo. Iz hiše, kakor so pravili veliki sobi, v kateri so jedli, kadar je bilo veliko ljudi, je dišalo po pehtranu.

Gospodar Karel Pristav je že zgodaj zjutraj vpregel par konjev v kolesej in se odpravil proti Prevaljam, da bi tam pričakal gosta, ki sta se imela pripeljati po celovški progi. Na mogočni, še habsburško rumeni in imenitni postaji je visela velika lesena tabla z napisom v latinici in cirilici: PREVALJE. Ko je postavil kolesej, kamor se je namenil, je obesil konjema vsakemu svojo vrečo sena na glavo, da sta imela svojo zabavo, sam pa je stopil k Lahovniku.

Gostilna ni sodila med najboljše v kraju, a ker je bila pri postaji, kjer se ji potniki niso mogli prav ogniti, je bilo v njej vedno dovolj ljudi, domačinov in potujočih. V kotu je visel križ, na steni je visela slika kralja Aleksandra, na zgornjem vogalu prekrižana s črnim trakom. Monarh je bil v sokolski uniformi, značilni monokel je povečeval srepst njegovega pogleda. Sedel je k prazni mizi prav pod kraljevo sliko in si naročil četrtinko rdečega. Da bi kaj pojedel, kakor mu je ponujal gostilničar, mu ni dišalo, ker se je dobro založil doma in ker je vedel, da tak obisk pomeni tudi obilno zalaganje s hrano in si je to lahko v gostilni prihranil.

V lokal je prišel moški, ki se je zdel preveč gizdalinski, da bi lahko veljal za domačina - in se je vendarle vedel preveč domače, da bi lahko veljal za tujca. Prosil je Pristava, če sme prisesti, čeprav sta bili vsaj dve mizi še prosti. Očitno je bilo, da je iskal sogovornika, ni pa bilo očitno, čemu.

»Tale tu zgoraj,« je prišlek pokazal s prstom na sokolsko uniformo in monokel, katerega steklenost je bila na sliki še posebej poudarjena, nam je naredil več škode kakor Turki, kobilice in vse kužne bolezni skupaj...«

Pristav je nezaupljivo pogledal v moškega, ki je

prisedel k njegovi mizi, pokazal s prstom na razpelo v kotu in rekel: »Oni tam zgoraj pa bo poskrbel, da bo vse v prid tistega, ki pošteno dela in pošteno plača, ki ne vohlja za bližnjimi in se ne dobrika oblastem, da bi pridobil kako prednost zase...«

Prišlek je čutil ost v kmetovem rezkem odgovoru, a njegov opravek ga je silil, da je požrl v odgovoru skrito žalitev:

»Nisem tako mislil, no, moje ime je Košuta ... hotel sem reči, da so časi slabi in da se oblast premalo ozira na ljudi, posebej še na kmeta. Povsod okrog Jugoslavije se nekaj premika, se vse prebuja, tu pa orjemo z volmi, kakor smo od pamtiveka in nikamor ne pridemo!«

»Pristav. Pristav je moje ime. Veste, kaj vam bom rekel: tudi z volmi se daleč pride. Če bo kdaj šlo tej državi za nohte, Bog da ji ne bi, to zagotovo ne bo zaradi tega, ker bi bilo v njej preveč v pluge vpreženih volov, temveč ker se v njej množi število dvonožnih oslov, ki mislijo, da je svet čez mejo zveličan, naš svet pa pogubljen...«

Mož, ki se je predstavil z imenom Košuta, je pogoltnil že drugi cmok, a v svojem namenu se ni smel umakniti in je poskušal speljati pogovor v mirnejše vode:

»Tudi tistim čisto na vrhu ni tako lahko,« in je pri tem pomignil z glavo k monarhovi podobi, »z zahoda prihajajo pijavke, ki nam pijejo iz naše zlate žile in nam delajo težave v gospodarstvu in krađejo naš denar in naše zlato, z vzhoda pa prihajajo plačanci Stalinove Sovjetije in nas hočejo pripraviti k skupnemu kotlu...«

Gostilničar je novemu gostu prinesel kavo v bosanskem bakrenem kotličku. Pristavu se je zdelo nenavadno, da je njegov sosed postrežen, ne da bi sploh kaj naročil. Postal je še previdnejši:

»Morate me razumeti, gospod Košuta, velika politika ni moja skrb. Moja skrb je mala politika. Ta pa je, da ne zapravim več, kakor pridelam, da državi pošteno plačujem davke in ji tako pomagam opravljati veliko politiko, in da sem z ljudmi v poštenem in prijaznem razmerju. Tako, če me razumete, v svoji mali politiki ne potrebujem ministra za notranje zadeve, ker živimo pri odprtih vratih in nimamo pred nikomer kaj skrivati. Tudi zunanjega ministra ne potrebujem, ker imam s sosedi pošteno mejo. Še minister za vojne zadeve mi je odveč, ker z nobenim nisem v sporu in nobenemu ne jemljem njegovega. Druga ministrstva te male politike pa sva si razdelila kar z ženo sama. Prepričan sem, da bo tudi regent Pavle znal tako urejati veliko politiko, za katero je po božji volji postavljen, kakor z ženo urejava malo politiko zasebnega človeka in kmeta!«

»Gotovo, gotovo, gospod Pristav! Niti za hip ne bi podvomil v vašo lojalnost kraljevini. A človeka boli srce, ko vidi, koliko sovražnikov preži na njeno revno življenje. In kakor da ni dovolj tistih, ki nam želijo hudo od zunaj, so tu še domači izdajalci, ki rovarijo in sčuvajo. Saj veste, na koga mislim. In kraljevina je tako velikodušna, da jim celo plačuje poslanska ali



županska in uradniška mesta, namesto da bi jih vrgla v temnice, kakor si zaslužijo! Saj poznate poslanca Dobrška in njemu podobne...«

»Kaj naj rečem, gospod Košuta, saj ne vem prav, kaj je vaš poklic, a če je policijski minister tako uviden, da mene ne uči kmetovanja, bom tudi jaz tako razumen, da gospoda ministra ne bom učil, kako se lovijo hudodelci in kako se najbolj učinkovito ovira njihovo škodljivo delovanje. Moje je, da plačam svoj davek in zaupam gospodu ministru, da bo v Belgradu kar najbolje opravil svoj posel! Kar pa zadeva revno življenje naše države, ki ste ga omenili, bi rekel samo to, da ne more biti revna tista država, v kateri zlikovca kaznujejo in poštenjaka nagradijo!«

Nepovabljeni gost je videl, da tu ne bo veliko kruha za njegovo reč. Srknil je iz porcelanaste skodelice, kar je v njej še ostalo od bosansko pripravljene kave. Vstal je, vzel z obešalnika klobuk in ponudil kmetu roko:

»V čast mi je bilo, saj dovolite...«

»Kajpada, vsi hitimo po svojih opravkih, nikakor vas ne bi rad zadrževal!«

Pristavu se je mudilo, rad bi že odšel na peron, ker se je bližala ura prihoda njegovih gostov z Dunaja, a ni hotel zapustiti gostilne hkrati z vsiljivcem, ki je, kakor se je zdelo, zbiral podatke za državno policijo. Nekaj hipov je bil kakor na trnih, potem pa se je dvignil, plačal račun in odšel.

»To je Plešivc, še raje rečemo Uršlja,« je Pristav pokazal s kozla z bičem proti jugu, ko je z gosti zapeljal po klancu s postaje proti Prevaljam. »In tam je Peca, pol je imate Avstrijci,« je pokazal z bičem še proti zahodu. Gospa in gospod Winteregger sta si radovedno ogledovala pokrajino, zavita v pomladanske plašče, oba pokrita s klobukom. »Schon, zelo lepo je pri vas!« je rekla gospa Else Winteregger. »Pravijo, da je lepo,« je odvrnil Pristav, ko je na pol obrnil glavo proti gostoma v koleslju. »Tisti, ki prihajajo od drugod, ne morejo prehvaliti, mi, ki smo tu okoli doma, pa ne utegnemo občudovati tega skalovja. Požiralnik, v kategorija izginjajo naši davki, je vedno večji, polja pa rodijo, kakor so rodila pred sto ali tisoč leti, kdaj malo več, kdaj malo manj. Včasih si rečem, da Turek sam manj vzame, kakor vzamejo tisti, ki te pred Turkom branijo, kolikor te sploh branijo, a vzamejo zanesljivo...«

»Potem nič ne hodite v te čudovite gore?« je vprašala gospa Else Winteregger.

»Ne vem prav, kaj naj bi človek tam gori počel, če bi si še vzel čas za tak luksuz...« je zamrmral Pristav s kozla, ko je pri tovorni vagi pod nekdanjimi plavži ravnal konja na desno proti Mežici.

»Joj, gospod, gledali bi sem dol v dolino, ko se tako lepo vidi!« se je zasmejala gospa in se začudila kmetu, da mu vsa ta lepota tako malo pomeni.

»No ja, če gospa ne zamerijo, potem ostanem pa raje kar tu, saj se tu spodaj še boljše vidi, kakor če bi zijal od tako daleč tam gori...«

Zakonca Winteregger sta se na ves glas zasmejala kmetovi prostodušni izjavi. »Midva vsekakor pojdeva tja gor, kako ste že rekli, na Uršljo!« je rekel Dieter Winteregger. »In na ono goro tudi, kako se ji že pravi...« - »Peco, milostna gospa, Peco!« je pribil Pristav.

Nato so do Mežice molčali. Konja sta ujela svoj

drnec, kolesa so enakomerno udarjala po makadamu, gospa se je naslonila na svojega moža, Pristav pa se je sključil v gube in po potrebi rahlo potegoval za vajeti. Ko so dospeli do fontane pred imenitno vilo v kolonialnem slogu, je Dieter Winteregger vprašal:

»Ali lahko peljete malo počasneje, gospod Pristav? To je zelo zanimiva hiša. Kdo bi mogel v teh krajih postaviti kaj takega?«

»Nič posebnega, gospod Winteregger. Angleška družina živi v njej, družina direktorja rudniške uprave. Malo naprej je namreč vhod v rudnik svinca, ki je v rokah angleške družbe. Direktor in nekaj glavnih inženirjev živijo tu po nalogu lastnikov in nadzirajo kopanje in izkoriščanje rude. Tu so si postavili nekaj hiš in si naredili svojo malo Anglijo. Z nami se ne družijo, živijo svoje življenje. Konji, igre, pomenki ob čaju, take reči.«

»Ja, za angleško in ameriško plutokracijo ni nobena luknja predaleč, če je iz nje mogoče kaj izvleči in odpeljati v City,« je s skoraj razburjenim glasom odvrnil Dunajčan.

»Mislim,« je povzel Pristav, »da v tem pogledu ni kakih velikih razlik, pa naj gre za Srba, Francoza ali Angleža; pa tudi mene ali vas, če ne zamerite, vsi radi zaslužimo, vsi radi poceni kupimo in dražje prodamo, saj od te razlike vendar živimo, mar ne?«

»Kljub temu si upam reči, gospod Pristav, da se nemški narod ne obnaša tako nesramno, kakor to delajo Angleži. Kamor pride Nemeč, pride tudi njegovo znanje, pride njegova volja za delo, njegova organizacija in točnost, in to obilno koristi tudi domačinom. Če bi ta rudnik upravljala kaka nemška družba, potem bi v tem kraju ne stale le take lepe vile za nekaj zasebnikov, temveč bi stala v kraju tudi imenitna šola, kulturni dom in kar je še takih reči.«

Ko so tako govorili, so prispeli do poslopja, ki je bilo prav to, o čemer je gost pripovedoval. Desno od ceste je stalo mogočno šolsko poslopje, kakršnega ni bilo mogoče videti daleč naokoli, celo v pravih manjših mestih ne.

»Pa se motite, dragi prijatelj,« je skoraj z zadoščanjem rekel Pristav. »Ravno se peljemo mimo nove šole, ki so jo postavili Angleži. Se pravi rudniška uprava. Seveda je bila to dolga in naporna bitka, ki jo je vodil z njimi socialist Möderndorfer, s Koroškega, ki je danes pri vas, v Avstriji. A zmagal je in naši otroci obiskujejo eno najmodernejših šol v banovini, kaj pravite na to!«

Dunajčan je to razumel bolj kot vzklik kakor pa vprašanje in ni nekaj časa nič rekel. Potem pa je le pristavil: »Kajpak, angleška, stara dobra angleška propaganda. To samo kaže, koliko pri vas naropajo, če lahko še toliko pustijo za miloščino!«

»Že mogoče, gospod Winteregger, že mogoče, a verjemite, da ne bi imel nič proti taki propagandi, tudi če bi jo vodil v naš prid kdo drug in ne le Angleži...«

Pristav je pognal konja, saj je imel občutek, da bi nadaljevanje pogovora v tej smeri lahko skalilo prijazenost, ki jo je sicer čutil v občevanju z dunajskima gostoma. Ko so se peljali skozi Mežico, je pokazal z bičem proti Peci:

»Tu so bile še ne tako dolgo tega fužine. Ženske so po bregeh pobirale rudo, in otroci seveda, potem pa so jo v majhnih pečeh talili in iz tega železa kovali žeblice, da bi lahko z njimi križali vse cesarstvo...«



»Jako zanimivo, gospod Pristav, sehr interessant, echt interessant!« Tudi soproga gospoda Wintereggerja, gospa Else, se je z zanimanjem obrnila v obronke pod Peco: »Kaj pravite, ženske in otroci, so morali nositi rudo, gospod Pristav?«

»Ja, milostna gospa, to so bili trdi časi. Na polju ne raste denar. Denar je mogoče kovati le iz stvari, ki ležijo globoko pod zemljo ali pa jih je treba pobirati v strmih grapah visoko po teh hribih...«

Pot se je začela viti skozi sotesko reke Meže, obdajali so jo pobeljeni hribi.

»Od česa je vse to tako golo in belo?« je vprašal Dunajčan.

»To je barva smrti, gospod Winteregger!«

»Kako to mislite, gospod Pristav?« je dodala vprašanje gospa Else Winteregger.

»To je maščevanje gorskih škratov iz globin Pece. To je svinec. Vlit v krogle ubija druge na daljnih bojiščih, pomešan z zrakom tu, kjer ga talijo in predelejejo, pa ubija naša drevesa, živali in ljudi!«

»Pa saj to je strašno, gospod Pristav! Se ne da tu nič ukreniti?«

»Ko bi rabili svinec samo za šibre in za kleparska dela, bi ga bilo desetkrat manj tudi dovolj. A zdaj ga uporabljajo za črke, ki raznašajo po vsem svetu sporočila in misli, največ pa lažnivo propagando, in za baterije, s katerimi zaganjajo najmodernejše avte, ki razvažajo po vsem svetu ljudi. Tega bo samo še več in vedno več. Tu ni mogoče nič storiti, povem vam!«

»Ampak ljudje imajo vsaj nekakšen kruh, četudi nekoliko strupen...« je pristavil Dunajčan.

»Dieter, kako moreš biti tako ciničen!« je ogorčeno rekla gospa Else Winteregger.

»Vaš soprog, milostna gospa, ima popolnoma prav. Boljše je z nekaj strupi nekaj časa še kar dobro živeti, kakor pa zdrav shirati od pomanjkanja. Tako je narejen ta naš svet: pogin prvih je upanje drugih. In upanje drugih je grožnja prvim.«

»Saj ne morete tako govoriti, gospod Pristav, ah, vi moški, samo posel vas je, kakor da ne bi bilo tudi božjega usmiljenja in usmiljenja med ljudmi samimi...«

»Človek mora imeti veliko žensko srce, da lahko kaj zasluti od tega usmiljenja, če smem pripomniti, milostljiva!« se je Pristav obrnil na kozlu h gospe Else. »Pri belem dnevu in z navadnimi očmi je to zelo težko videti, še težje doživeti, moram reči. Saj ne rečem, da smo sredi kakšnega poginjanja, ampak kakšnih zelo svetlih in toplih žarkov od zgoraj pri najboljši volji ne morem videti...«

Nad njimi so se zibali vozički žerjavske separacije, postavljene v skalnati hrib. Gospa in gospod Winteregger sta z očmi sledila te skoraj škrataste vozičke, ko so drug za drugim lezli iz zemlje, se vzpenjali čez cesto k vrhu separacije, kjer so potem izginjali v zgradbi, da so oddali svinčevo breme. Ta igra je oba gosta tako prevzela, da nista imela želje, da bi nadaljevala zanimiv pogovor z gostiteljem. Kakor ju je pobeljena, kakor do kosti izlužena pokrajina zgrozila, tako ju je nedolžna igra vozičkov, vlečnih vrvi in koles očarala, kakor da sta majhna otroka.

Čez kako uro so že imeli za seboj Črno in so vozili skozi gozd proti Smrekovcu. »Tam je Olševa,« je Pristav pokazal z bičem skozi vršičke smrek. »V tisti votlini, Potočki zijalki, kakor ji profesorji pravijo, so našli kosti starih napol divjih ljudi in njihova orodja,

menda celo koščeno šivanko ali nekaj takega...«

»Kaj neki so rinili tako daleč v goro, moj Bog...« je vzdihnila gospa Else Winteregger in pri tem takoj pomislila, kako hudo bi bilo, ko bi morala sama s svojo družino tako visoko in v divje.

»Včasih so vsi silili v višave. Spodaj, ob rekah, je bilo ljudi groza, saj niso mogli vedeti, od kod preži nevarnost. Z višin pa so imeli nekaj več pregleda in so se lahko pravočasno umaknili. Zato so bili najprej poseljeni vrhovi pogorij, šele potem strmine vmes in čisto nazadnje doline spodaj.«

»Zelo zanimivo, gospod Pristav,« je rekel Dunajčan, »a to pomeni, da je bil naš davni prednik zelo prestrašena žival, če si je tako visoko iskal zatočišča...«

»Gotovo. Kakor je zelo prestrašen njegov davni naslednik danes, če smem pripomniti... Poglejte samo, kako se ves svet oborožuje, kako se vse pripravlja na novo norost, ko se še od prve kri ni prav posušila! Človek je moral zrasti iz zelo zastrašujočih okoliščin, da se še danes vede, kakor da bi imel za petami gnezdo strupenih kač. In tako bo najbrž do zadnjega dne, nič ne kaže drugače...«

Drevesa so postajala nekoliko redkejša. Med obronki gozda so se zeleno bleščale jase, na katerih se je pasla drobnica, tu in tam goved. Kakšen pes je zalajal, ko ga je predramil ropot koleslja. Kakšen maček je prekrizal pot in se izgubil v grmu ali pa v skednju. Kakšen hlapec je vozil gnoj iz hleva in ga zvrčal na velik kup sredi gnojne jame. Ko je pripeljal kopasto samokolnico in jo zvrnil, so s hrupnim kokodanjem odskočile kokoši, ki so brskale po gnoju za črvi.

Znašli so se na prostranem dvorišču, sredi katerega sta stali mogočni lipi. Med njima je bila nameščena klop, pred klopjo pa je bila postavljena kamnita miza. Ta lipnata senca je bila tako debela, da bi jo lahko slekel in odložil kakor spomladanski plašč. Dišalo je po lipju. Konja sta sama obstala, kakor sta bila navajena. Gospodar je zlezal s kozla in zataknil bič v medeninasto ležišče, pritrjeno ob bok voza. Pohitel je na desno stran, kjer se je gospa Else Winteregger že pripravljala, da bi sestopila. Z roko, bolj pripravno za prebijanje kmečkih orodij kakor pa za salonske opravke, je pomagal gospe, da je sestopila. Gospa se je najprej ozrla okoli sebe, globlje vdihnila in tlesnila z dlanmi: »No, pa smo tu, srečno prispeli...«

»Anica,« se je gospodinja skromno predstavila, ko je ponudila roko, ki jo je prej obrisala v predpasnik. Kretnja, ki ni bila povezana z umazanostjo roke. »Pri vas je kakor v malih nebesih, gospa Pristav,« je vzklila gostja.

»V malih nebesih je včasih huje, kakor v velikih vicah...« je smeje se pripomnil gospodar, ko je poslal deklo, da je uredila s prtijago. »Nebesa, veste, so znosna samo, če so scela. Tega pa tu ni, lahko mi verjame-te! Še vice so bolj tako...«

»Oh, moj Bog, saj vi niste samo trden kmet, temveč tudi skoraj enako trden teolog, kakor slišim,« je v smehu pripomnila gospa Else Winteregger.

»To ni nič takega, milostljiva, s čimer bi se človek lahko pohvalil. Kmet se mora po malem spoznati na vse. Biti mora nazadnje tudi nekaj modroslovca in bogoslovca. Kakor mora uganiti spreminjanje vreme-na pod nebom, ne škodi, če se kaj spozna tudi na



vreme nad nebom. Zato pa kmet tudi ne da spati tistim zgoraj, ki nam vladajo in svoj opravke tako drago računanavajo, da nas bo kmalu pobralo. Od meščana pa vse do kronanih glav vsi doživljajo kmeta kot nekoga, ki jim gleda v skrite karte, ki šušmari v njihovem poslu, zato so si izmislili industrijo, da bi ga z njo spravili na kolena. Da na koncu tudi sam propade, kdor zbija kmeta na kolena, to se gospodi zgoraj ne sanja prav dosti...«

»Moj mož bi samo politiziral, ne smete mu zameriti,« se je gospodinja, Anica Pristav, obrnila k obiskovalcema. »Najbolje, če pokažem sobo...«

»Prihaja čas, ko se nihče ne bo mogel izogniti politiki!« je pribil Dieter Winteregger in z manjšim kovčkom v roki stopil za gospodinjo.

Pod oknom izbe, ki je bila dodeljena gostoma, se je odprlo medsebojno prerivanje smrečjih vrhov za privilegij sonca in odprtiga prostora. In skozi odprtino okna je prihajal v sobo vdih, kakršnega bi si človek rad shranil za pozneje. Gospa in gospod Winteregger sta napol pijana od zraka, v katerem je bil skoraj sam kisik, in od neskončnih gozdov, ki so zabadali svoja zelena kopja v horizont, obstala in ustavila vsako misel.

»Lepo je, neizmerno lepo!« je vzdihnila dunajska gostja, ne da bi vedela, ali je v izbi sama ali pa je zraven še kdo. Ob njej je stal soprog in dopolnil njeno misel: »Vidiš, kako neusmiljeno se drevesa poganjajo proti soncu in skušajo druga drugo izriniti. Da je vse to od daleč tako veličastno in lepo, mora biti spodaj, v drobnem, do neusmiljenosti kruto in brezobzirno. Samo kar je zdravo in močno, kar ima dovolj volje, se pribije do zraka in sonca in preživi. Drugo propade in strohni in je za gnojilo uspešnemu. In tako je tudi pri ljudeh...«

Gospa Else Winteregger ni bila prav vesela misli, ki so njenega moža v zadnjem času tako čudno obletaval. Zdele so se ji tuje, iz drugih krajev prinesene misli, ki se ne skladajo z njeno vzgojo in njeno naravo. A možu ni hotela ugovarjati. Žena, če ve za svoje prave moči, moževih muh ne odganja z muhalnico besednega ugovora...

Miza, mogočna starodavna miza, za katero so se zbrali, je imela vrezane jagode rožnega venca. Na koncu venca je bil vrezan križ. Jagode in križ so bili iz drugega, temnejšega lesa, vse skupaj je bilo vdeleno v leseno ploskev, kakor da bi tako zrastle po naravi.

»Lepo delo,« je ocenil Dunajčan.

»Dolge zime,« je na kratko pokomentiral gospodar. »Poletje si moramo bolj ali manj hoditi ogledovat v dolino, večji del je tu zima in mraz, ki jo napoveduje, ter mraz, s katerim se poslavlja. In kaj naj človek v takem delu: rezbari, prepeva, riše, kajpak popravljajo orodje in streže živini, bere mohorjevke in kar mu še tako pride pod roke. Tako je bilo tudi pred več ko sto leti, ko je nekdo naredil to mizo. Mraz zunaj ga je naganjal, da je nekaj rezljal tu notri in je naredil mizo, kakršna je...«

»Ampak, gospod Pristav, ti časi so za nami, kaj!«

»Ja, prav imate, danes se s tem nihče ne bi več mučil. Mogoče bi kdo kaj prilupil, rezljal ne bi nobeden več. Za kaj takega je danes premalo vere...«

»Zanimivo, kar pravite, gospod, kako to mislite, premalo vere, če gre vrezovati intarzijo v mizo, ne razumem čisto povsem...«

»Ne pustite se speljati mojemu možu!« je gospa Pristav postavila na mizo krožnik za krožnikom s potico, upognjenci, domačimi piškoti, orehovimi žepki, pehtranovo pogačo – »on bi z vami samo debatiral, vi pa bi ostali lačni, prosim, prosim vas lepo, vzemite!« je posebej rekla gospe in posebej gospodu Winteregger.

»Nič ne dajta na to, kar pravi moja žena,« je smeje se odvrnil gospodar, ko je sam kar segel po potici, v kateri je bilo poleg orehovega nadeva tudi nekaj moke. »Moja žena misli, da živi človek samo od njenega kruha, se pravi, od njene pogače, vsekakor je vzemita, zato je na mizi, ne pa tudi od pametne besede, ki si jo v pomenku rečemo... A kar zadeva vaše vprašanje milostljiva, je tako, da človek ne more tako neznansko počasi in potrpežljivo česa rezljati, če tega ne dela za večnost, pa čeprav les, v katerega to dela, sam ni več. In drugače kakor neznansko počasi in potrpežljivo nobene dobre stvari ni mogoče narediti, kaj šele kaj lepega. Kdor pa ne misli na Najvišje, ko se sklanja nad svoj opravke, kdor dela za tega ali onega človeškega naročnika, ki si ne vzame niti toliko časa, da bi si naročeno stvar v miru ogledal, ta ne bo mogel narediti kake velike stvari!«

»In vendar dela nemški človek danes stvari, kakršnih človeško oko še ni videlo,« je segel v misel Dieter Winteregger. »A tu pač gre za naročnika, čeprav človeškega in ne božjega, ki je globoko v srcu vsakega Nemca, pa naj bo doma v Rajhu ali zunaj njega, kjer še drže nas v avstrijskih deželah...«

»Nič ne morem reči o novem šefu v Berlinu,« je s previdnostjo v glasu, da ne bi naredil na gosta neprijaznega vtisa, rekel k tej Dunajčanki misli Pristav, »a kolikor sem sam doživljal razne vladarje, nimam občutka, da bi vsak naslednji bil boljši od prejšnjega...«

»Ah,« je nič užaljen navdušeno odvrnil Winteregger, »tu je glede tega vse drugače, kakor pa smo sicer vajeni. Strinjam se z vami, gospod Pristav, doslej je bilo ves čas tako, da je bila vsaka naslednja oblast še za nekaj stopenj bolj pokvarjena od prejšnje. A to pot je drugače. Vodja nemškega naroda ne misli nase in na svoje razvajene prijatelje, kakor je sicer v navadi. Sam živi skromno življenje, pravzaprav nič kaj bogatejše, kakor pa ga je živel, ko je moral kot mlad študent umetnosti živeti v dunajskem domu za samske moške. A nikomur ni tako posebej prijatelj, da bi mu moral priskrbeti sinekuro ali kake druge privilegije. Mnogi zato menijo, da je novi nemški kancler odljuđen in nedostopen. V resnici pa noče dopustiti, da bi začelo državo razjedati zlagano prijateljstvo tistih, ki se prilizujejo najvišjemu človeku v državi, da bi dobili kaj zase, medtem ko jim je blaginja naroda deveta briga...«

»Kaj če bi si moški malo oddahnili od politike?« je Else Winteregger dregnila svojega moža, čuteč, da se pogovor zapleta v trnje, iz katerega bo težko varno najti ven.

»Tako je,« se je mnenju gostje brž pridružila gostiteljica. »Najprej je treba sprazniti mizo, potem bomo pa malo pogledali okoli hiše, po sadovnjaku, pri živini, kar bo že za gosta zanimivo!«

»Naj bo, kakor pravijo ženske, naj bo enkrat tako...« se je naredil popustljivega Pristav in segel po rezini pehtranove pogače, da bi dal gostoma dober pogled. »Enkrat je prav, da damo tudi ženskam njihov prav...«



# Janko Messner

## Nepridna storija

### LEPOSLOVJE

*Če se ne izkašljam, ne morem globoko dihati,  
kaj še mirno zaspati.*

Bolj ko mi v zadnjem času peša kratkodobno pomnjenje, bolj me obhajajo neki zoprni dolgodobni spomini. A glej, bolj ko se jih oteparam, bolj me ščipljejo. Rad bi jih utišal, izklopil, a vse zastonj. Kakor je takšen zasidran spomin lahko neugnano trdoživ in kontraproduktiven, tako te pešajoči kratkodobni spomin lahko potisne v skrajno mučne situacije.

Tako sem nedavno na literarnem večeru v Zmajskem mestu spoznal Evo, graciozno damo žarečih oči, ki se je kar iskrla od duhovitosti, a ko je drugi dan pozvonila, da bi mi - kakor dogovorjeno - izročila rokopis svojih pesmi, sem jo pozdravil: »Dobrodošla, Estera, vstopite, prosim!«

Kakšen grozovit lapsus memoriae! Nobena lepota ti takšnega spodrkujaja ne odpusti!

Vsak starajoč se pozabljujček se lahko imenuje srečnega, če mu je v tolažbo in pomoč kak zvest mlajši prijatelj, ki ga kratkodobni spomin še ne zapušča. Moj zadevni asistent je upokojeni odvetnik dr. Miha Rosenzopf, komaj dve leti mlajši od mene, ki je resda precej kratkoviden, nikakor pa ne kratke pameti s pohabljenim kratkodobnim spominom. Ta njegova prednost izvira očitno iz njegove poklicne prakse, saj je moral vse življenje kratkodobni spomin spriti oživljati in krepiti, če ne bi mu bila po Dravi splavala marsikatera honorarska terjatev za opravljene procese.

S tem odvetnikom Mihom živim v nekakšni interesni skupnosti 'daj-dam'. Vsako jutro ob osmih me takoj po moji opravljeni talni telovadbi pokliče po telefonu, da mu odgovorjam na razna vprašanja, na primer: Kaj si sinoči večerjal? Kolikokrat si ponoči odtočil? Obklej si legel? Kdo te je zbudil? Si že očistil kukident s papalature? Koliko svojih zob še imaš? Kako se piše koroški škof? Kako je ime tvoji trenutni prijateljici? Kje se pase ovca, ki bo darovala življenje zate? Kaj je Reginald po poklicu? kateri slovenski župnik nosi zlato ogrlico z zlatim Jezusom? Katera številka registracije je na tvojem citroenu?

Vsaj na deset vprašanj mu moram jutro za jutrom odgovoriti, prej me ne izpusti iz klešč.

V zameno za to njegovo karitativno utrjevanje mojega kratkodobnega memoriranja pa sem moral odvetniku Mihi, navdušenemu ljubitelju literarnih kriminalk, z zaprisego obljubiti vsaj kake kvatre kako novo prebrisano in kar se da brizantno storijo iz svojega bogatega hranišča dolgodobnega pomnjenja, obsegajočo vsaj četr avtorske pole. Obligatni sestanek za branje pa imava vsak zadnji petek v mesecu, ob desetih v kavarnici Razpotje, naravnost nasproti pošastnemu Zmaju. Na teh srečanjih se odvetnik Miha po mojem branju spravi še dlakocepsko vestno, s pravo čutno naslado, na vložene tožbe, pritožbe in obtožbe raznih tipov iz mojih storij, ki so se prepoznali kot ogrdene, očrnjene, osramočene, obrekovane ali osra-

ne, ter mojstrsko stilizira v mojo avtorsko korist potrebne dokaze in obrambne odgovore, ugovore in zagovore vsake sorte, skratka juridično esejistiko visoke moralno-verbalne kvalitete, ki mi jamči, da se iz pepela vsakovrstnih sodnih postopkov po Zakonu za medije dvignem vsakič spet kot bajeslovni feniks, čist kakor nedolžna bela lilija!

Kakšen imeniten literarni sladokusec! Kakšna juristična korifeja! Kakšen svetniški bistrourmež!

Kako naj preživim brez njega?

Kakšen strah v mojih kosteh, kakšna žalost me je obšla, ko me v petek, 13. kimavca, ni čakal v imenovani kavarni. Njegov telefon pa mrtev.

Takoj pokličem taksi in naravnost v bolnico k uršulinkam!

Prav sem vohal: zatekel se je k njim zaradi odvajanja vode.

Domeniva se za petek, 10. vinotoka.

Duha ubijajoči so ti temačni jesenski dnevi na ulicah sivega mesta. Neznosno mi smrdijo po dušljivem plinu in kiselčastih kanalih. Ljudi skoraj ni videti, pa še ti so potrti, ko da se jim ne ljubi več živeti. Tu pa tam visi na oglasnih stenah kak plakat gobezdavega Gromovnika, ki mu je kdove kateri pogumnež prelepil gobec z Omofumovim trakom.

Iščem lekarno za kak odvajalni čaj.

Še preden ga zagledam s palico v roki, slišim značilno podrsavanje njegovega koraka. Ustavim se na pločniku, da bi ugotovil, na kakšno razdaljo me bo mož spoznal. Korak mu je že kar kratek in močno upočasnen. Ko mi je že skoraj na doseg, vidim, da je njegov srepi pogled iz upadlega obraza uprt nekam v prazno, kakor da naporno išče nekaj, česar nikakor ne more uzreti. Kakor da mu korak usmerja nekakšna imaginarna slutnja, da tisto vendarle mora nekje biti, pa naj je karkoli že in kakršnokoli.

Tedaj stopim pred njega, da ne more naprej. Pod pazduho stiska debele bukve ABGB, avstrijski sodnijski katekizem. Mož sunkovito obstane in približa svojim očem debela bifokalna očala z veliko dioptrijo.

»A ti si že tu!« Toliko, da ni trčil vame s čelom. Nekam nemiren mi šepne v uho: »Stopiva brž v Razpotje, tišči me na vodo!«

Odpiram mu vrata, da lažje pohiti do toaleta.

Potem sedeva v kot za okroglo mizico z močno svetilko iz prosojnega lampionskega papirja. Natararica v kratkem krilcu, z belim srčkastim predpasničkom in z visokimi petami kar koj prifrfta z naročeno 'podaljšano' kavo za Mihana, bezgovim čajem pa zame, ter z uslužnim smehljajčkom spet odplahuta.

Miha pa vzame tanki beli prtček z mizice, sname bifokalna očala, jih zanese k ščetinastim ustom, jih temeljito opihava in s prtčkom čisti, kakor da hoče mojo storijo poslušati bolj z očmi kakor z ušesi.

»Si pripravljen?« ga vprašam.

»Sem. Daj, beri!« mi odvrne z neprikrito radovednostjo na licu.



## Češpljeva cmoka

Spoznal sem ga v bobnečih letih Braunavzarja. Prihajal je iz zamejskega industrijskega mesteca, ki so ga ritopašni rjavosrajčniki priključili »tisočletnemu rajhu«. Pred to priključitvijo se je v domači gimnaziji učil francoščine, zdaj pa je moral presedlati na angleščino, jezik Braunavzarjevih smrtnih sovražnikov. Bil je tedaj petošolec, vlakar, jaz pa - za dva razreda pred njim - sem stanoval v dvoriščni uti prijazne stare gospe v mirni ulici H.S.-Strasse. Prihajal je po pouku k meni po pomoč v angleščini.

(Miha srkne požirek kave, jaz pa čaja.)

Ko sem ga srečal skoraj 20 let pozneje na pločniku Zmajskega mesta, je bil mož že dušebrižnik - z božjo pomočjo italijansko diplomiran salezijanec, doktorsko profesoralen učitelj angleščine, 'filozofije' in zgodovine katoliških svetnikov v Srednji šoli za zadnje avstrijske mohikance, jaz pa, brez krivde kriv, brez učiteljske službe, z družino na cesti.

Razpotegnil je ustne kote v sladek smehljaj in dejal:

»A sa še poznama, moj dragi prijatelj, a sa še spominjaš, kako sem hodil k tebi v Hans Sachs-Strasse, da si mi pomagal pri angleščini?«

»Naka, na žalost ne. Moj spomin mi je izcuzal malarijski komar anofeles na Siciliji, tako da leto dni še za svoje ime nisem več vedel. Kje si pa ti bil v vojnih letih pod streho?«

»Študiral sem, v Rimu.«

»No, si imel pa veliko srečo, božansko.«

»Sem. A povej mi, moj dragi, morda se pa le spomniš vsaj tistega kosila, ko ti je gospodinja za kosilo prinesla v uto štiri češpljeve cmoke, ti pa si prosil še za prazen krožnik zame in položil nanj dva od tistih štirih.«

»Ne, ne spomnim se, lahko pa da je bilo res tako, kakor praviš.«

»Da, bil sem tedaj lačen kakor ti. Zdaj pa imam jaz službo, ti pa si brez nje. Veš kaj, moj dragi, že davno sem sklenil: neki dan te povabim v zahvalo za tisto tvoje dobro delo s tvojo družino vred na kosilo v kako imenitno restavracijo.«

»Ne bom se branil.«

»Te pokličem, saj imaš doma gotovo telefon?«

»Imam.«

»No vidiš, pokličem te, da mi sporočiš, katera nedelja bi tvoji družini najbolj ustrezala.«

»Prav. Se veselim.«

Pa ni bilo prav, da sem se njegovega vabila razveselil. Kaki dve leti po tej njegovi obljubi sva se spet srečala sredi mesta.

»Kek ti kaj gre, moj dragi?«

»Ustrano, da huje ne gre.«

»Jaz te dobro razumem, saj veš, da te spoštujem.«

»Kako pa tebi, Dušebrižnik?«

»Tako, da ne utegnem oddahniti si od dela.«

»Razumem, zato še nisi klical, kdaj in kam boš mojo družino povabil h kosilu v restavracijo.«

»Saj res, moj bog, oprosti!« (Udari se z dlanjo po čelu, da kar plosne.)

»No, potrpel bom, saj ne gori voda!«

Kako dobro leto po tem »oživiljenem vabilu« ga spet srečam, tokrat v družbi na pločniku pred veliko Katoliško knjigarno. Nisem ga hotel motiti, dal sem

mu mimogrede srečo in mu prijazno šepnil v uho:

»Čakamo na kosilo v imenitni restavraciji, saj veš!«

»Vem, oprosti,« mi šepne v uho tudi on. »Ne bom pozabil. Pokličem te čez štirinajst dni, ko bojo počitnice. Prav zares!«

Spet dve leti po tem srečanju z Dušebrižnikom sem s pomočjo uglednega socialista - agnostika, mece-na lačnih umetnikov - vagantov, treščil kakor deus ex machina z ministrovim dekretom v zbor učiteljskih »akademikov« imenovane Srednje šole za zadnje mohikance.

Prvi v učiteljski zbornici me pozdravi sinjeoki Dušebrižnik z maziljenim glasom in mi, ganjen od same milosrčnosti, potresa roko z vlažnimi očmi in vlažno dlanjo: »Kako srečen sem, kako zelo sem te vesel, da boš zdaj med nami!«

»Jaz pa tebe nekoliko manj, da ne rečem nič kaj vesel, povej, koliko let pa si že moj prostovoljni dolžnik za tista dva češpljeva cmoka, kaj praviš?«

»Prav imaš, oprosti, moj dragi, odpusti mi, prosim, zdaj bom pa svojo obljubo res izpolnil, zdaj bo lažje, ko te bom večkrat na teden videval, vešda se bova dogovorila. Samó da imaš zdaj končno službo. Čestitam ti...«

In mi še kar naprej potresa roko z vlažnimi očmi in vlažno dlanjo.

In potem sva se videvala, videvala, videvala - leto dni, dve leti, tri leta, štiri leta, pet let... Moja družina se je v tem času jela redčiti, prvorojeni se je že odpravil študirat na Dunaj, moj zakon je razpadel, nazadnje sem ostal samo še samcat sam.

Takšen sem na tihem čakal in upal, da se bo Dušebrižnik vendarle kake lepe nedelje spomnil obljube, ki se je sam z njo zavezal, a ga jaz od nje nikoli nisem odvezal.

Kje pa, Ko da še nikoli ni slišal ljudskega reka: Obljuba dela dolg... Dušebrižni »akademik« si je štel v svoje dolžnosti nekaj popolnoma drugega - navadno tuzemsko kariero.

Kakor da nikoli ni prebral, nikoli premišljeval hoje za Nazarečanom v opankah, je lezel in še leze po lestvi častivrednega vzpenjanja - klin za klinom - zmeraj navzgor, zmeraj više, nenasitno navdušen titulaturnež.

Nedavno sem ga spet srečal - tokrat pofotografirane v nemškem deželnem dnevniku, maškaradno ovešenega z raznimi talarskimi suknjami in koretlni, pasovi in trakovi, z verižicami in zlatim križem pa z bleščečim briljantnim prstanom, ki mu ga je bil sam poljski papež podaril in poljubil, skratka, svete stolice izreden eksemplar težke kategorije, prvi za škofom, na najvišjem lestvenem klinu, illustrissimus inter pares, navsezadnje ga je sam papež posadil kot častnega prelata na svojo desno stran, medtem ko se mora njegov laiški rojak knez Ingo - Marijanski kot vitez vatikanski zadovoljevati z levo stranjo Svetega Očeta.

Ne v pohujšanje, pač pa v spodbudno poželenje prihodnjim prizadevnim dušebrižniškim titulaturnežem naj navedem tukajle Dušebrižnikove kariéristične kline: 1. škofov vikar, 2. oficial diecezanskega sodišča, 3. član škofijskega konzistorija, 4. stolni kapitalni kapitulat, 5. dvorni svetnik, 6. strokovni inšpektor za verouk, 7. rektor cerkve svetega Duha, 8. direktor Uršulinske diecezanske realne gimnazije, 9. mon-



sinjor ter 10. poveljnik vseh kanonov pri stolnem kapiteljnu. Strmim z odprtimi usti, prevzet od začudenosti nad tolikšno vrtoglavo častiteljno visokostjo, dokler mi ne omahne glava, da zlekem trudne ude po kavču, jih pokrijem in zadremeljem.

In glej: moja dva angela razprostreta peruti in me na njih odneseta naravnost v obečani mi paradiz, v brezmejno, brezdanjo sinjino Nečasa in Neprostopa.

Že od daleč vidim, da nič drugega tam ne čaka name kakor z nebeškim damastom pogrnjena miza, ob njej bel stol v nebeškem findesieclovskem slogu, na mizi nizek krožnik z originalnim češkim čebulnim vzorcem, na njem dva nebeško slastna češpljeva cmoka, potrošena z zmletim sladkorjem, ob njem pa vilice in nož.

Eden mojih angelov me vodi za roko k mizi, drugi nekoliko odmakne stol od mize, da lahko udobno sedem.

D drugega nič.

Prizor traja samo nekaj nebeško blaženih trenutkov.

Ko se prebudim iz začudenosti in se spravljam, spet čisto zemeljski, k zavesti, se mi začne svitati: tako torej, potrpi še malo, da prideš v sveti raj, pa ti bo povrnjeno, kar si daroval lačnemu v stiski. Samo še malo potrpežljivosti je treba, pa bo.

Prav, pomislim, naj bo tako. Glavno, da name čakata na krožniku samo dva cmoka.

Samo dva.

Lahko sem pomirjen do konca življenja, vsaj tam gori Dušebrižnika ne bo.

»In takšen je konec te zgodbe?« me dr. Miha Rosenzopf debelo pogleda skozi bifokalna stekla.

»Takšen.«

»Tovariš moj ljubi, v tem primeru si lahko brez skrbi. Ta storija ni in ne bo nikakršen casus belli. Niti idejno niti tematično. Kvečjemu kak casus meditationis ali delectationis. Kar je, pa je. Izkašljaj si se pošteno. Veritas locuta, causa finita.«

»Prav, bodi zahvaljen!«

»Ni za kaj.«

»Plačati,« pokličem natararico s srčkastim predpasničkom.

Ko stopam z doktorjem Rosenzopffom proti izhodu, se mi dozdeva, da je hušnila Dušebrižnikova senca po pločniku mimo širokega okna.

»Sam bog nasvaruj! Samó da se mi to nesrečno cmokavzanje ne bo še nadaljevalo...!«

## Jani Rifel

# SILVIJA

Silvija, kakor zmeraj, ni pozabila v predpisanem roku oddati gradiva. Direktor davčnega urada jo je poklical v pisarno ter jo pohvalil za vestno delo. Danes je to storil prvič.

»Vse vaše sodelavke zamujajo roke. Vi pa ste vedno točni,« jo je pohvalil.

»Hvala. Nič velikega. Zahvaljujem se vam za vaše ocenitve. Pozna se pri plači,« mu je oddrdrala in pri tem pogledovala na urina kazalca, ki sta krasila vrh starinskega pohištva. Obstala je še za trenutek in pri tem začutila, da ne bo takoj našel besed, zato je pozdravila in se še prej, preden se je odzval, izvila skozi vrata.

Doma si je, ko se je sezula, nadela predpasnik in se lotila kuhanja. Hrup je prebudil njenega zaročenca.

»Noč je bila naporna. Šele proti jutru sem legel. Odločil sem se, da se oprimem instalacij. Več denarja bo. Čopič in platno sta že zastarela. Naš blok bom opremil z instalacijo. To jim bom zakuhal. Zagoreli bodo kot stovatne žarnice,« je glasno razmišljal, držeč v eni roki vročo skodelico kave, med ožuljeni prsti druge pa kadečo cigareto.

»Samo glej, da ne bo prišlo do požara,« je potem, ko je sedla k mizici ob postelji in prišla svojo skodelico, pristavila Silvija.

»Nisem mislil tako.«

Jutri bova ob kavi pri Anji. Zbudi me, ko prideš iz službe. Nocoj bom spet bedel. Instalirati je najbolje ponoči, ko drugi že spijo in te ne vznemirjajo z vprašanji ali radovednim stegovanjem vratu, vrtenjem oči in drugim početjem. Ponoči je mir in lahko se lotiš novih prijemov,« ji je odvrnil.

»Koliko noči boš porabil za to instaliranje?«

»Ne vem. Morda se bom odslej ukvarjal le še z instalacijami ali pa jih bom opustil. Ne vem še. Odvisno od zaslužka. Samo od zaslužka. Saj veš,« ji je dejal in se dotaknil njene dlani.

Prikimala je.

Naslednji dan sta sedla h kavi dve nadstropji nižje pri Anji. Bila je še v pižami.

»Tako je, če si brez službe. Vlačim se po stanovanju. Vse je en sam prazen nič,« je potožila med nali-vanjem skodelice in potem, ko je prisedla, nadaljevala: »Če imaš službo, veš, kaj te čaka. Veš, zakaj živiš. Brez nje pa ne vidiš nič drugega kakor samo svoj svet in le zanj skrbiš.«

»Tudi služba ni vse. Res je, da lahko včasih skrbi utopiš v delu. Vendar, če se vrnejo, postanejo težje,« sta si dami pričeli izmenjavati misli.

Zaročenec je molče srebral kavo in kadil.

»Novo pohištvo!« je nenadoma opazila Silvija.

»Da, dva dni smo ga sestavljali. Dlani sem si ožulila. Spodnji sosedje so se baje pritožili zaradi kaljenja nočnega miru. Nič uradnega, za zdaj. Le govorce. Čenčam ne gre verjeti.«

»Jaz jih ne poslušam. Koliko jih je že bilo na najin račun, ali ne, Miro?« je Silvija prekinila Anjo in skušala vplesti zaročenca v pogovor.

Ta pa je le zamahnil in hkrati ugasnil cigareto, se sklonil in pretegnil, potem pa se udobno zleknil v fotelj.

*Janko Messner,  
vse najboljše  
ob 80. rojstnem dnevu!*

*uredništvo*



Onidve sta se še bolj razvneli in klepeta ni pretrgalo niti smrčanje.

Približno mesec dni kasneje se je pred blokom znašel nov avto.

»Le kdo iz našega bloka si lahko privoščiti avto te znamke?« je rekla Silvija zaročencu, ko sta ob kavi sedela na balkonu.

»Ne vem,« ji je odvrnil.

»Le z delom v službi si tega ne moreš privoščiti,« je bolj sebi kakor Miru rekla in se še enkrat ozrla v svetlečo pločevino.

»Včeraj sem se dogovarjal glede razstave. Sponzorirali me bodo. Ne vem še, kdo vse in s kakšnimi zneski,« je preusmeril pogovor zaročenec in si prižgal cigareto.

»Se še spominjaš razstave v bolnici? Cel kup ljudi, veliko besed, a nič iz vsega tega. Platna še zdaj ležijo v kleti. Še miši se jih ne dotaknejo,« se je spomnila Silvija.

»Prav imaš! Olje se je že izlilo. Instaliranje pa je na začetku,« ji je pritrdil.

»Kdaj pa bo ta razstava?« ga je vprašala.

»Ne vem še. Morda že prihodnji mesec. Zdaj nisem odvisen od galerij. Instaliram lahko kjerkoli,« ji je odvrnil.

»Že veš za kraj?«

»Vem.«

»Kje?«

»Tega ne povem.«

»Zakaj?«

»Ker se lahko, glede kraja, še kaj spremeni,« ji je odvrnil.

»Ne razumem te. Prav nič te ne razumem več. Včasih, ko si še slikal na platno, so mi bile stvari jasne. Zdaj, nič več. To instaliranje me bo uničilo. Le denar žre. Od vsega tega početja ni nič. Prej so bile vsaj jasne slike. Če jih že ni kdo kupil, so vsaj bile. Vidne. Zdaj pa je vse nevidno. Spremenilo se je v nevidno pošast, ki žre denar. Le kam gredo moje plače? Za položnice, za hrano. Kam pa gre ostalo?« je pričela izpuščati paro, da jo ne bi razgnalo.

»Kaj te je pa zdaj prijelo. Tega nisem pričakoval. Kar na vsem lepem si se spremenila v tercijalco,« je vzkliknil.

»Nisem se spremenila. Le to sem rekla, kar mislim...,«

»Prav si mislila,« jo je prekinil prej, preden je uspela izreči stavek do konca, in skoraj hlastno nadaljeval.

»Prej je bilo to drugače. Kupil sem platno, olje in vse drugo. Lahko sem predvidel izdatke. Zdaj pa to ne gre več. Saj sam ne vem, kdaj se pojavijo stroški in zakaj. Vem le, da so zanemarljivi z dobičkom, ki ga bodo instalacije navrgle. Ne bo treba čakati dolgo. Že po tej razstavi se bo to pokazalo. Verjemi in ne misli več toliko na denar!«

Pobožal jo je po laseh in objem jima je vrgel mir.

»Veliko dela imam, razstava se bliža. Jutri me najbrž ne bo,« ji je naslednji dan dejal zaročenec, ko ga je prebudilo brkljanje in vonj po kavi.

»Že veš za datum in kraj,« ga je vprašala.

»Ne še. Teden pred razstavo bom izvedel,« ji je odvrnil.

»Potem ta dan še ni tako blizu,« je sklepala.

»Teden prej ali pozneje. To zdaj ni več pomembno, ker je odločitev o izvedbi te razstave dokončna. Ali ne?«

Prikimala je in spremenila temo pogovora.

»Slišala sem, da je tisti novi avto Anjin. Ali kaj veš o tem?«

»Ne. Me ne zanima. Še najmanj to, kateri avto je od koga,« je rekel in prisedel k mizi.

»Kaj te, razen instalacij, sploh še zanima?«

»Nič. Spet si čudna! Ne vem, zakaj me kar naprej sprašuješ o nepomembnih stvareh?« se je razburil.

»Zame niso nepomembne,« mu je odvrnila.

»Potem jih pa ohrani zase. Nimam se časa ubadati s tem,« je pikro pripomnil.

»Prav. Zakaj potem sploh še živiva skupaj. Zato, da ti kuham. Da plačujem stanovanje, vse druge stroške in še tvoje instaliranje povrh. Dovolj mi je. Od danes naprej si boš svoj del sam plačeval. Vzemi denar, kjer hočeš. Meni je vsega dovolj! Saj nisva poročena. Nikjer ne piše, da morava živeti skupaj,« se je udrl plaz iz nje.

»Saj res. Nikjer ne piše, da morava biti skupaj. Pravzaprav s tako svetohlinko, kakršno v zadnjem času vidim v tebi, tudi nočem živeti. Odselil se bom,« ji je zabrusil nazaj.

»Prav, potem se pa kar odseli, in to čimprej,« mu je odvrnila in odhitela v sobo ter se skrila pod odejo, preden so jo oblike solze.

Ko se je Silvija naslednji dan vrnila iz službe, zaročenca ni bilo doma. Prišel je šele proti večeru.

»Kje si bil?« ga je vprašala, ko si je sezul čevlje in vstopil v kuhinjo.

»Instaliral sem,« ji je odvrnil.

»Kaj si instaliral?« je ognjevit vprašala, da ji je zastal dih.

»Ah, nič posebnega. Poskušal sem nekaj. Ne vem, koliko mi je uspelo,« se je pričel izvijati zaročenec.

»Tega ne vzdržim več! Ali se bom odselila jaz!? Ali pa se boš ti!? Ali pa bova oba na cesti, ker ne bo več denarja za stanovanje!« je vzklopela.

»Če ne vidiš drugega izhoda, se bom odselil,« jo je skušal umiriti.

»Ne, ne vidim ga. Danes sem morala k direktorju na zagovor. Zamudila sem rok. Ta mesec ne bom ocenjena. Plača bo manjša. Kako bova pokrila stroške. Koliko si zaslužil z instaliranjem?« ga je vprašala.

»Saj veš, da sem šele na začetku, da ne gre tako hitro. Potrpi še. Vsaj ta mesec. Bova že našla denar,« jo je spodbudil.

»Naj bo. Še ta mesec. Samo še ta mesec,« je pristala in pristavila posodo na plinski štedilnik.

Naslednje dni sta se le redko videvala. Zaročenec je imel dela čez glavo. Ni več utegnil posedeti ob kavi. Silvija ga je skušala nadomestiti s sosedo Anjo, vendar nje vedno, kadar je pozvonila, ni bilo doma, čeprav se ji je zdelo, da pogleduje skozi kukalo. Na vsem lepem pa sta se srečali na stopnicah.

»Že nekaj dni te iščem, da bi te povabila na kavo,« ji je rekla.

Anji je v hipu obledel obraz in komaj je stiščala iz sebe nekaj besed.

»Slabo se počutim, preveč dela imam, ne utegnem, res ne utegnem,« je drdrala pogledujoč v tla in potem še prej, preden jo je Silvija utegnila vprašati o vzroku te nenadne spremembe, pohitela proti vratom svojega stanovanja.

Silvija je, preden se je oddaljila, slišala zaklepanje in Anjin blebet, ki ga je za trenutek preglasil moški glas, ki ga je takoj prepoznala.



## Katja Kernjak

# PIANIST

### LEPOSLOVJE

Skozi odprto okno je priletela muha v dvorano in sedla na naslonjalo stola v zadnji vrsti. Tam je sedela ženska in v rokah je imela brošuro.

Gledala je na drugi konec dvorane, kjer je stal malo višje kakor vrste stolov - klavir. Skoraj vsi ljudje v nabitto polni dvorani so ga gledali. Pravzaprav so pozornost usmerili v stol ob njem, na katerega je pravkar sedel mlad fant. Bil je star kakšnih petnajst let, oblečen čisto v črno. Sedel je mirno, roke je imel položene na noge in gledal je na tipke. Počasi je dvignil levo roko in jo položil na tipke. Nato je dvignil še desno in jo prav tako položil na tipke, le približno oktavo višje. Tako je obsedel nekaj sekund. V dvorani je bilo tiho, vsi so čakali na prve zvoke glasbila. Fant je še vedno v isti držbi sedel ob klavirju. Zdaj je roke spet položil na noge. Obrisal si je prste in jih ponovno položil na tipke. Tako je obsedel nekaj sekund. Nekateri ljudje v dvorani so postali malo nervozni. Nekdo je zakašljaj, drugi so se gledali z malo začudenimi obrazi, ženska v zadnji vrsti pa je odprla brošuro. V njej je z velikimi črkami pisalo: Franz Liszt, na drugi strani pa: Clara Schumann. Našla je tudi naslove del, ki jih je hotel zaigrati fant. Ženska - po poklicu učiteljica klavirja na glasbeni šoli - je hitro preletela brošuro in se malo nasmehnila. Skladbe so bile vse tehnično zelo zahtevne, torej idealne za mladega pianista, ki hoče poudarjati svojo nadarjenost.

Glasba, ki so jo prišli poslušat ljudje, je bila hitra, glasna, pompozna. Komaj kakšna skladba vmes počasneje, bolj nežno, občuteno.

Ženska je spet pogledala h klavirju, kjer je še vedno sedel fant z rokami na tipkah. Zdaj se je videlo, da se poti.

Vstal je in se obrnil k steni, v kateri so bila vrata. Toda po negotovih pogledih nanj se je spet obrnil h klavirju in sedel. Zdaj je držal prste nad tipkami in jih kratko pregibal, ko da bi hotel igrati. Nato jih je položil spet na tipke in ponovno vztrajal za nekaj sekund. V dvorani so se nekateri začeli tiho pogovarjati, slišalo se je nevoljno šepetanje in brskanje po papirju. Za klavirjem so se počasi odprla vrata, skoznje je pogledala glava moškega. Z jeznim in tudi malo nervoznim pogledom je ošinil fanta. Ta je gledal le na tipke in na svoje prste. Moški pri vratih je tiho zažvižgal. Fant ga ni slišal. Moški ga je poklical po imenu, fant je počasi obrnil glavo proti njemu in ga pogledal. Moški je dvignil obrvi. Fant je pogledal spet na svoje prste, zopet k moškemu in spet vstal. Tokrat se je obrnil k publiki. Z rdečim obrazom je gledal nekaj sekund v dvorano, skomignil z rameni, še

nekaj sekund obstal, naredil obrat in s hitrimi koraki šel k vratom. Ta so se odprla, moški je počakal, da je bil fant notri in nato hitro zaprl vrata. Pogledal je fanta, ki je sedel na edini stol v majhni sobici. Nekaj časa ga je samo opazoval. Fant je gledal v steno in se ni premaknil. Iz dvorane se je slišalo glasno govorjenje ljudi, nekdo je skušal odpreti vrata, toda moški se je nanje naslonil in držal kljuko tako, da ni mogel nihče vstopiti. No? Rekel je samo besedico in še naprej gledal fanta. Ta se je počasi obrnil k njemu, vzel njegove prste v roke in jih gibal. »No?« Zopet samo ta beseda. Fant je strmel na svoje prste, jih pregibal gor in dol in jih skrčil v pest in rekel: »Na tipkah ne letijo.« Moški ga je spet nekaj časa gledal, nato se je obrnil k vratom in šel v dvorano. Obstal je pri klavirju, počakal, da so ga ljudje opazili, in rekel: »Koncerta danes ne bo, prosim vas, da zapustite dvorano. Fant mora k zdravniku.« Hrup v dvorani, ki se je za kratek čas polegel, se je s še večjo močjo vnel. Dve osebi sta hitro šli k vratom sobice - fantovi starši. Toda moški jim je velel, naj pustijo fanta pri miru. Pomiril jih je, češ da ni kaj resnega, da pa naj vseeno pripravita avto, ker morata fanta odpeljati k zdravniku. Nato se je vrnil k fantu, ga poprijel za roko in ga peljal po zadnjih stopnicah k izhodu. Vso pot nista spregovorila besedice. Tam sta že bila starša z avtom. Moški je fanta posadil na zadnji sedež in sedel zraven njega.

Zdravnik je podal moškemu roko v slovo: »Gospod profesor, še enkrat vam povem, da je fant popolnoma zdrav. Vse smo preverili, medicinskih problemov ni!« Moški, fantov učitelj klavirja, se je zahvalil in šel na hodnik, kjer sta ga čakala fantova starša. »Tako je, kakor sem si mislil. Nič mu ne manjka.« »In kaj naj zdaj storimo?« ga je vprašal fantov oče. »Nič, to prepustite meni. To bomo že rešili. Jutri pridem ponj, prosim, pripravite stvari, peljal se bom z njim kam, kjer bova imela dosti časa in miru.« Ko je rekel to zadnje, ga je mama začudeno pogledala: »Kam ga boste pa peljali?« »Tega vam ni treba vedeti, poklical vas bom. V enem tednu bova gotovo spet nazaj.« Obrnil se je in hitro odšel.

Stal je pred hišnimi vrati in počakal, da se je fant poslovil od staršev. Uro in pol sta se vozila po avtocesti, nato pa sta zavila na stransko cesto. Vozila sta se po pokrajini, ki je postajala vedno bolj samotna. Fant je zagledal na majhnem hribčku ogromno stavbo. Peljala sta se naravnost proti njej. Pred velikimi hišnimi vrati je stal velik



moški, oblečen v dolgo rjavo haljo, očitno menih. Ko sta izstopila, je fant pogledal najprej profesorja, nato meniha in vprašal: »Kaj počnem tukaj?« Profesor je odvrnil: »Tukaj ti bodo prsti spet vzleteli, da bo donelo po vsem hribu.« Pozdravil je meniha. Ta ju je popeljal skozi hišo do sobice, kjer je stal velik, bel klavir.

»Ondesi svoje stvari v sobo, ki ti jo bo pokazal menih, nato pa se vrni.« Fant je šel za menihom. Ko se je vrnil, je imel profesor že pripravljene note ob klavirju. Sedla sta in profesor mu je pokazal skladbo - bila je krajša etida - in rekel: »Ko bo čas za kosilo, pridem nazaj, do tedaj pa si oglej prvo stran. To je skladbica, ki bi jo lahko igral vsak šolar mestne glasbene šole, nič zahtevnega ni. Hitro jo boš imel.« Zaprl je vrata in jih tiho zaklenil. Nato je šel k okencu ob steni, si pripravil stol in sedel. Prižgal si je cigareto in skozi okno opazoval fanta. Ta je sedel negibno pri klavirju, spet položil roke na noge in gledal v note. Nato je - podobno kakor pri nastopu v dvorani - položil levo roko na tipke in malo gibal prste v zraku. To je ponovil z desno roko, potem pa z obema hkrati. Toda ni pritisnil tipke, profesor ni slišal zvoka. Čez nekaj časa je fant obrnil stol od klavirja proč in sedel s hrbtom proti okencu, pri katerem je še vedno sedel profesor. Ko je zvonec odbil dvanajsto uro, je vstopil profesor in rekel: »No, poslušam.« Fant se ni zganil. Profesor je stopil k njemu in ponovil: »Poslušam.« Fant je desno roko položil na klavir, se obrnil proti profesorju in rekel: »Ne gre. Prsti ne vzletijo.« Profesor je vzel stol in sedel fantu nasproti. »Kaj ti je napoti? Hočeš igrati kaj drugega? Te kaj ovira? Povedati boš moral, fant!« Ta ga je samo gledal in le malo tišje ponovil: »Prsti ne vzletijo.« »Skupno sva se odločila za ta nastop, skupaj sva si izbrala skladbe, saj sam veš, da si mojster tehnike - vsaj za svoja leta... Veš tudi, da ne boš več dolgo imel bonusa čudežnega otroka, sploh pa to ni bil tvoj prvi nastop! Fant, jaz sem pustil vse svoje šolarje - in med njimi je bilo nekaj izredno dobrih -, samo da bi se koncentriral nate. Če se norčuješ, potem se le pazi, z mano se ni dobro norčevati!« Fant ga je tiho poslušal in ni odgovoril. Z malo bledim obrazom - kar pri njem ni bilo nič posebnega - je gledal v steno in se še vedno s prsti desne roke poigraval v zraku. Profesor je zadnje besede govoril vedno hitreje in vedno glasneje, in ko je videl, da fant ne reagira, je vstal in hitro stopal sem ter tja. »Premisli si še enkrat,« je rekel in odšel proti vratom. Z glavo je pokimal proti krožniku, ki je stal na mizici, skriti za klavirjem, in odšel. Spet je za seboj zaklenil.

Ko je po eni uri prišel nazaj, je fant sedel pri klavirju, krožnik je bil še poln. Profesor je spet sedel fantu naproti, malo se je pomiril in ga spet skušal pripeljati do odgovora. Spet ni nič pomagalo. Fant je mirno sedel, ga poslušal in gledal v inštrument. Profesor se je spet razjezil, vstal, glas mu

je postajal vedno glasnejši. Ko spet ni bilo besedice od fanta, je sedel in ga dolgo časa le gledal. »Se ti sploh zavedaš, da ti jaz brezplačno pomagam, da to, kar mi tvoji starši plačajo, še malo ne bi zado-stovalo? Fant, ti si izjema. Vse moje študente sem pustil zate!« Spet ni bilo odgovora. Šel je, a tokrat ni zaklenil vrat.

»Tako.« Profesor je sedel h klavirju, odprl note in se obrnil k fantu. Začel je igrati. Profesor mu je zaigral vse skladbe, ki jih bi moral igrati fant na koncertu. Ko je odnehal, je vstal, pokazal na stol pri klavirju in rekel: »Tako. Zdaj pa ti.« Fant ga je le nemo pogledal, se obrnil proti steni in skoraj nevidno skomignil z rameni. »Ta koncert boš igral, za to bom že poskrbel, samo da veš.«

S temi besedami je šel iz sobe in pustil fanta samega z notami in klavirjem.

Dopoldne ga sploh ni bilo, ko je popoldne prinesel jedi, je le kratko vprašal: »Igraš?« Ko ni bilo odgovora, je spet odšel.

Zvečer se je profesor spet vrnil. »Saj veš, da kaj drugega kakor igrati ne znaš, a ne? Dejstvo je, da si zadnje leto sedel le pri klavirju in ne v šoli, in kaže, da to vejo tudi drugi. Kaj bi počel, če ne bi igral? Se boš šel učiti za mehanika?« Krhko se je zasmel. Ko je že skoraj zaprl vrata, je še enkrat pogledal fanta: »Aja, samo da veš: tvoji starši so zaskrbljeni, saj jih nočeš razočarati, a ne?

Ko je spet prišel, je obstal pri klavirju: »Če ti to do sedaj ni bilo jasno: ne mislim, da boš svojo nadarjenost zanemarjal, razumeš?« Fant mu je spet pokazal hrbet. Profesor je spet udaril po tipkah in zakričal: »To! To čaka nate! Tele tipke hrepenijo po tvojih prstih, zdaj pa že zaigraj!« Lovil je sapo, a fant je stal sredi sobe kakor skala.

Profesor je planil proti njemu, a obstal, se obrnil in odšel. Naslednji dan se je spet vrnil z notami h klavirju in začel vtikati vse mogoče stvari med strune - na polovico pretrgane telefonske kartice, majhne kose gume in kovine. Nato je sedel k inštrumentu in začel igrati - John Cage, Preparirani klavir. »A je to tisto, kar hočeš?« Spet ni bilo reakcije. Profesor je igral še bolj hitro, še bolj divje. Naenkrat je prenehal in prosil fanta, naj mu prinese kozarec vode.

Ko se je ta vrnil z vodo, je našel profesorja mrtvega.

Skozi okno je priletela muha v cerkev in sedla na orgle. Moški, ki je sedel pri orglah, jo je spodil in pri tem opazil fanta, ki se je približal. Prosil ga je, ali sme za dve minuti sesti za orgle. Nejevoljno je fantu dovolil, a ga je opozoril, da se bo v nekaj minutah začel profesorjev pogreb.

Prepozno. Že je vstopil župnik, že so zapeli zvonovi. In preden je lahko organist kaj rekel, je fant začel igrati. Liszt, prvo skladbo na sporedu tistega večera.



# September 2001

- literarna delavnica Milke Hartman v galeriji Falke v Libučah

## LEPOSLOVJE

**Avtorji so viteško prekržali peresa in besede na literarni delavnici, ki ima ob prevladujočem olimpijskem duhu sodelovanja tudi tekmovalni, ne le ustvarjalni namen.**

Tudi letos je Katoliška akcija v sodelovanju z Mohorjevo v Celovcu in Galerijo Falke razpisala natečaj za udeležbo na literarni delavnici Milke Hartman, 15. in 16. septembra 2001, na avstrijskem Koroškem, v gostoljubnih prostorih Galerije Falke v Libučah pri Pliberku.

Med kupčkom anonimno poslanih tekstov prijavljenih je bilo izbranih 7 avtorjev, od teh tudi trije lanski udeleženci. Iz Slovenije so sodelovali: Maja Novak, Anja Benko, Marjan Kolar, Edelman Jurinčič in Blaž Prapótnik, iz avstrijske Koroške pa Katja Kernjak in Tim Oliver Wüster.

Avtorji so viteško prekržali peresa in besede na literarni delavnici, ki ima ob prevladujočem olimpijskem duhu sodelovanja tudi tekmovalni, ne le ustvarjalni namen. Prireditve pa je nekaj posebnega tudi zato, ker udeleženci pišejo na starinskih pisalih ali mehaničnih pisalnih strojih, pogoj je le, da na kraju samem napišejo (natipkajo) svoje besedilo, kratko prozo v slovenskem knjižnem jeziku.

V septembrski številki revije za kreativno računalništvo Klik je bilo v kolumni podpisanega avtorja objavljeno tudi razmišljanje na temo »mehaničnega« in ne »digitalnega« pisanja, ki skuša v času prenosnih računalnikov pojasniti ta korak v nasprotno smer drvenja oz. zakaj organizator s to delavnico »lula« proti vetru sprememb:

(...) *antitehnološka, skoraj ludistična ideja se je lani porodila pisatelju, esejistu in filozofu Vinku Ošlaku, da je na avstrijskem Koroškem organiziral tradicionalno literarno delavnico, v kateri se v slovenskem jeziku ustvarja literatura izključno na starih pisalnih strojih in starinskih pisalih. Morda je skušal fenomen ustvarjalnosti iztrgati iz kolesja tehnologije, ga osamiti, opazovati in vrniti v naročje humanistike. Slišati je romantično, vendar deluje racionalno; saj*



*V duhu celotne prireditve, ki se lepo staplja s tradicionalnim okoljem galerije Falke, je avtor pisal na pisalnem stroju iz družinske dediščine, last pokojnega starega očeta.*



*Vinko Ošlak si ogleduje razstavljene pisalne stroje, vranja peresa in pisalni pribor, ki je pripadal znamenitemu koroškemu pisatelju Prežihovemu Vorancu.*

*moraš biti za tipkanje na pisalni stroj bolj zbran, še posebej za čistopis. Klasični pisalni stroji pač nimajo tipk »insert«, »delete« in tudi funkcije »undo« ne. Vse faze je potrebno prej premisliti, dognati in šele nato zapisati. In če se katastrofalno zmotiš kje na dnu tipkane strani ...*



*Domačija, na katero so se »na svoje« preselili starši Lovra Kuharja - pisatelja Prežihovega Voranca. Pisatelj je bil sicer rojen v kajži, streljaj od tam, pod Uršljo goro.*

Ne gre zanemariti tudi družabne in kulturne razsežnosti te prireditve, saj je srečevanje, spoznavanje in druženje literatov potekalo v sproščnem in prijateljskem ozračju, kar gre pripisati tudi skrbi gostoljubne gostiteljice Renate Falke in ustvarjalnemu ambientu galerije v prijetnem naravnem okolju pokrajine pod Peco.

V okviru organizirane ekskurzije so si pisci v sproščnem kreiranju zgovornega debatnega kluba ogledali skrite znamenitosti Pliberka, nekaterih (najbolj skritih) niti niso našli. Naslednji dan so obiskali Koroški muzej na Ravnah na Koroškem, Prežihovo bajto v Kotljah in si privoščili kosilo v gostilni na meji med Štajersko ter Koroško.





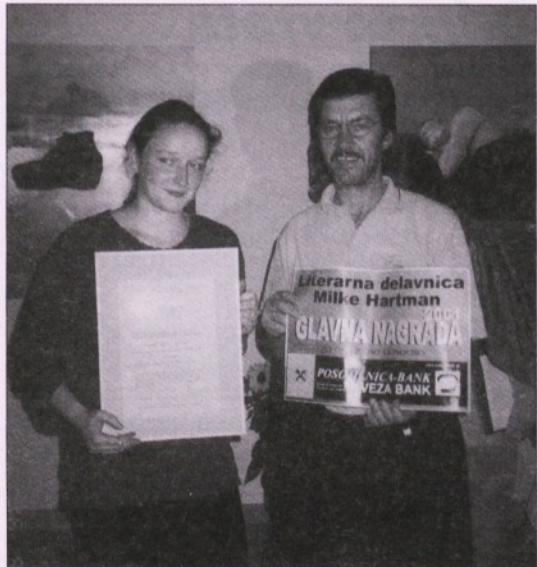
*Spiritus agens* - gonilna sila prireditve, mag. Vinko Ošlak, je ob vsej koordinaciji in lektorstvu na koncu poskrbel, da so napisana besedila izšla v obliki natisnjene zbornika, ki je bil predstavljen na sklepni prireditvi, kjer so bile podeljene tudi nagrade za najboljša besedila in najbolj zanimivo starinsko pisalno napravo (stroj ali pero). Besedila za letošnji zbornik *September 2001* so nastala pretežno na mehaničnih strojih, dve sta izpisani ročno, s črnilom; eno z uporabo jeklenega, drugo s pomočjo vranjega peresa.

Tričlanska žirija, ki so jo sestavljali dr. Silvija Borovnik, dr. Denis Poniž in predsednica dr. Barbara Simoniti, ki je odločitev tudi utemeljila, se je pri izbiri prvih treh besedil v konkurenci za nagrade odločila takole:

*Prvo nagrado dobi Katja Kernjak za besedilo »Pianist«, v katerem je znala ustvariti napetost, dobro označila osebe, pokazala smisel za detajl in pripoved privedla do presenetljivega in učinkovitega konca.*

*Drugo nagrado dobi Maja Novak za pripoved z naslovom Eho, značilno kratko zgodbo z odprtim koncem, ironično grotesknimi elementi in s prisotnostjo fantastike.*

*Tretjo nagrado je dobil Marjan Kolar za besedilo Poslednja milost, ki je strukturirana, žanrsko dosledna, tekoča in komunikativna pripoved.*



Katja Kernjak je prejela glavno nagrado v višini 22.000 avstrijskih šilingov, prispevala jo je Posojilnica-Bank / Zveza-Bank.

Prouvrščena nagrajena zgodba mlade avtorice Katje Kernjak, študentke filozofije in publicistike na Dunaju, rojene v Celovcu, je v razdelku *Leposlovje* objavljena (ponatisnjena) tudi v *Odsevanjih*.

Prireditelj je podelil prvo nagrado (žepni računalnik) za najbolj zanimivo pisalno napravo: tokrat je bil to komplet za pisanje s peresom, last pisatelja Lovra Kuharja - Prežihovega Voranca, ki ga je na delavnico prinesla Anja Benko.

Mohorjeva založba pa je prispevala 2. nagrado, in to dragoceno nalivno pero, ter 3. nagrado - lepopsni komplet. Nagradi sta dobila Edelman Jurinčič za pisalni stroj *remington* z oznako ameriški patent št. 67, z nenavadno mehaniko in častljivo starostjo, ta je piscu povzročal kar nekaj preglavic, ter Tim Oliver Wüster za lepo ohranjen stroj *erika*. Vsi avtorji so dobili tudi knjigo poezij pokojne pesnice Milke Hartman iz Libuč; pesmi so po maši in obisku njenega groba predstavili na zaključni kulturni prireditvi, eno pa smo slišali v izvedbi libuškega moškega pevskega zbora *kralj Matjaž*. Pevci so že uvodoma zapeli *Nocoj je pa en lep večer* in pritrdili so jim občinstvo, organizator ter avtorji. Slednji s(m) imeli ne le »en lep večer«, temveč kar cel lep vikend. Le zaradi dežja nas je Barbara Simoniti potolažila, češ ni dobrega ali slabega vremena, temveč je človek zanj le primerno ali pa neprimerno oblečen; duhovitost je razkadila zadnje meglice melanholije. Kot smetana na svečani torti je bilo še povabilo na kramljanje za obloženo mizo, jedi so pripravile udeleženske kuharskega tečaja po receptih Milke Hartman (izšla je tudi knjižica). Tako se je tudi kulinarika popolnoma vključila v kontekst, morda sobesedilo, literarne prireditve. Ta del septembra 2001 je bil lep...

**Blaž Prapótnik**



Predsednica žirije dr. Barbara Simoniti je na sklepni prireditvi razglasila rezultate tekmovalnega dela dvo-dnevnega ustvarjalnega druženja piscev.



# Odprta vrata Slovenj Gradca

Marjan Pungartnik

URŠA,

## LEPOSLOVJE

Odprta vrata Slovenj Gradca - simbol v našem mestnem grbu - je prireditve, ki jo vsako leto v zgodnjem poletju organizira Turistično društvo Slovenj Gradec.

V letu 1986 sta takratni predsednik Jože Berce in tajnik Vinko Klančnik začela razmišljati o prireditvi, ki bi popestrila vsakdanji mestni utrip ob pomembnih bienalnih razstavah izdelkov domače in umetnostne obrti v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu (od 1977 naprej). K sodelovanju sta povabila znanega slovenskega etnologa dr. Janeza Bogataja. Ta je nanizal nekaj idej, ki so temeljile na zgodovinskih dogodkih našega mesta. Dr. Jože Mlinarič iz Pokrajinskega arhiva v Mariboru pa je priskrbel originalno listino o sejemskih pravicah, ki jih je leta 1455 podelil mestu dunajski cesar Friderik.

Scenarij prve prireditve leta 1987 sta pripravila režiser Igor Prodnik in profesor Andrej Makuc. Oživila sta dogodke iz 16. stoletja, ki so se takrat običajno odigrali pred mestno cerkvijo v Slovenj Gradcu. V dramskem prizoru je bil prikazan prihod dunajskega poslanika, ki je mestnemu svetu izročil listino o sejemskih pravicah. Prikazano je bilo tudi sojenje nepoštenemu ključavničarskemu pomočniku, ki je bil obsojen na smrt z obešanjem. To osrednjo prireditve so spremljale številne kulturno-zabavne prireditve, ki so se zvrstile v naslednjih štirinajstih dneh. Podobne prireditve so od takrat tradicionalno bile vsako leto. Največ težav je vedno bilo z osrednjim dogodkom, ki mu je bilo najtežje najti pravo vsebino.

V letu 1999 so Odprta vrata postala praznik mesta Slovenj Gradec, vezan na 22. maj 1267, ko je naš kraj prvič omenjen kot civitas Windisgrez. Od takrat so Odprta vrata v maju in v skladu z idejo našega župana g. Komljanca smo začeli razmišljati o dramskem prikazu povodnega moža na Uršlji gori. Dogovorili smo se z Marjanom Pungartnikom, Legenčanom, ki je priznan slovenski publicist in pisec. Na osnovi koroških ljudskih pripovedk je nastala enodejanka Urša, angeli se bojo s teboj ženili. Osrednji dogodek Odprtih vrat 2001 je bila na dvorišču Rotenturna praznična igra, ki jo je s pomočjo režiserja Petra Militareva in dramatika Janeza Žmavca z domačimi igralci pripravil Mičo Mičović, ljubiteljski igralec in režiser.

Za vse, ki so si predstavo ogledali, in posebej za tiste, ki si je niso, objavljamo besedilo te - posebej za nas - zanimive igre.

Helena Horvat

## PERSONAE DRAMATIS:

ŠISERNIK, kmet, ki hoče dobiti studenec tako, da oženi sina s hčerjo Vodnega

VANČ, sin, ki ima rad Leno, deklo, ki je tudi v Uršini družbi

ŠISERNICA, žena pač

URŠA, starejša ženska

SEDEM DEVIC (Joža, Mara, Fana, Lena, Zora, Beta, Mica), ki so lahko tudi igralci drugih vlog, le da se pokrijejo z belimi rjuhami in govorijo s falzetom, tudi moški

LENA je edina od njih tudi prava oseba

VODNI, tako kot si ga domišljija naslika. Človek, precej prijazen, pa malo zelen in ovešen z vodnim ščavjem

SRAGA, VODNA, hčerka vodnega moža, po vseh znakih sodeč norica

POPOTNIK

OTROK

## Predprizor

Sliši se dež, grom, potem pa se spremeni svetloba, kakor da je posijalo sonce. Priteče fantič.

OTROK: Lejte, lejte! Kako lepa mavrica se je napravila. Od Uršle čez celo nebo čisto na drugo stran... Pridite pogledat! Takšne še nisem videl...

POPOTNIK: Ja, enkrat v življenju jo vidiš. Uršla in Vodni se pogovarjata, ker se še vedno imata rada...

OTROK: A je pravljica? Povejte mi jo!

POPOTNIK: Ne, ne, živa resnica je. Povedati pa ti jo moram, da boš vedel v življenju, kaj je ljubezen...

Ni bilo vedno tako, da bi bila Uršla gola, Plešive, pa Pohorje močvirnato in jezerasto.

Začelo se je tako, da je tam živel Vodni mož. Prav vesel in zadovoljen je bil tam. Imel je hčerko, ki ji je nekaj manjkalo do konca in je bila kot otrok, a jo je imel rad in veliko veselja je imel z njo. Njegov spodnji sosed je bil Šisernik, bogat kmet, ki je imel vse, tudi sina, a imel ni vode na svojem posestvu. Ponjo je moral hoditi daleč na planino in jo domov voziti z volmi. Pa je sklenil svojega sina oženiti s hčerjo Vodnega moža, za njeno doto pa izprositi studenec blizu hiše. Lešenška Urša je bila stara dekla, ki se ni hotela možiti ali pa je nihče ni hotel vzeti. Govorilo se je, da je imela samo enega snubca, ta pa je bil Vodni mož. A ker je bila mrazljiva, je od njega zahtevala, naj v hiši zmeraj gori na ognjišču ali v peči, tega pa ji ni mogel obljubiti. Pa se nista vzela, drugih snubcev pa



# ANGELI SE BOJO S TEBOJ ŽENILI

LEPOSLOVJE

ni več bilo. Urša je bila mesečna in je ponoči hodila okrog. Enkrat je šla h kapeli in tam prespala. Imela je zelo žive sanje: Prišel je angel in ji rekel, da bo stala tam, kjer je na Uršli bilo jezero, cerkev, ki se bo imenovala po njej. Da bo umrla kot devica in da bojo babe na Uršli to cerkev pozidale.

Ali je Urša Vodnega moža imela rada in ga je hkrati sovražila, ker ji ni ugodil in ji dal tople peči, pri kateri bi se grela, in mu tega ni oprostila in je zato neprestano nekaj naklepala proti njemu? Zbrala je sedem dekel in so šle gor na Planino, da bi tam cerkev zidale. Med njimi je bila tudi Lena, ki je rada videla Šisernikovega sina (on pa njo, seveda). Zidale, zidale in se mučile. Lena je videla, kako hodi Šisernikov sin k hčeri Vodnega moža, tisti, ki ji je nekaj manjkalo do konca. Pa je zaklela vrh Planine, da bi se jezero posušilo.

Slišala jo je Urša:

- Kleti pa ne smeš, je jokala Urša.

Slišal jo je tudi Vodni mož in se užalostil. Posadil je hčer na voz, ji v krilo nalil vodo iz jezera, zapregel Šisernikove vole in se odpeljal na drugo stran, daleč od ljudi, ki so ga prekleli. Šla sta, hčerka norica je škropila vodo iz krila, da so nastale močvirnate ledine in temni studenci ob vsej poti. Tam daleč, kjer se ni videlo nazaj, je zlila vodo iz krila in tam sta se nastanila. Od ljudi pa se nista pustila videti nikoli več.

Pa Urša? Pokleknila je na skalo in štirinajst dni prosila, da se vzame kletvica nazaj. Za vse je molila, ne le za ubogo Leno, ki ji je norica ženina vzela, tudi zase, da bi bila ljubezen na svetu, ljubezen in nič drugega. Niso se utrudila njena suha in špičasta kolena, utrudila se je skala. Vdala se je. V skali sta ostali dve jami, kakor je klečala Urša in molila.

- Ljubezen dela čudeže, so rekle in sezidale cerkev in jo po Urši imenovala.

## 1. prizor

V Šisernikovi kuhinji.

Od zunaj se sliši igranje na travno lat.

ŠISERNIK: Znorel bom. Ta pob samo piska pa piska. Čisto je zaljubljen. Ko bi kaj pametnega našel, pa našo Leno pomika...

*(Potem se domisli in zakliče ven.)*

Vanč, zapreži vole in pojdi po vodo.

Spet je je zmanjkalo.

VANČ: Zakaj zmeraj jaz? Saj nas je dvanajst in vsak zna voditi vole! Zakaj zmeraj jaz?

ŠISERNIK: Lej ga, kaj te je pa prijel? Kaj ti ni

všeč pri tem? Saj nimaš drugega dela kot tisto piskanje na travo...

VANČ: Saj vole rad zaprežem in tudi po vodo grem rad. Samo ena od Vodnih me zmeraj tako čudno gleda.

ŠISERNIK: Kako čudno? Le kaj si zamišljuješ!

VANČ: Ja, čudno me gleda. Takšne velike modre in vodene oči ima in zdi se mi, da bi me kar v vodo potegnila.

ŠISERNICA: Te ima že rada, da te tako čudno gleda!

ŠISERNIK: *(Za hrbtom mu dela znake, da je tako prav in da je roka že skoraj v rokavu, pa smeji se.)*

VANČ: Kaj bi me imela rada! Gleda pa tako čudno.

ŠISERNIK: Ja, mlada kri, pa hitro se zagreje pa take reči. Ne bi ti malo nazaj gledal, terček en šiserniški? Potem bi že sprosil za doto studenc in ti ne bi bilo treba po vodo hoditi, če bi se vidva rada imela.

VANČ *(užaljeno)*: Ja, saj vem, da naju hočeš spraviti skupaj. Jaz mam pa rad Leno in me tvoji računi nič ne brigajo.

ŠISERNIK: *(Maha s pestmi za njegovim hrbtom in mu grozi.)*

ŠISERNICA: Lena je samo dekla. Menda ne boš z deklo zadovoljen?

LENA *(se oglasi iz lope, kjer je poslušala)*: Dekla, pa kaj. Česa pa nimam, kar imajo Vodni?

ŠISERNICA: Ne poslušajo iz lope, kaj se mi pogovarjamo. Nimaš nobenega pametnega dela?

LENA: No ja, še tukaj bi se naj motali po lopi... *(Odide.)*

VANČ: Lena pleše ko divja jaga, ja, Lena pa zna!

ŠISERNICA *(zavija z očmi)*: Samo ples jim gre po glavi pa hopsa-hopsa! Potem bojo pa otroci in veselje bo mimo...

VANČ: Joj, otroci, to mora biti pa strašen greh, da nas je toliko pri hiši!

ŠISERNICA: Prešestni terc, ti že pokažem! *(Ga mlati s predpasnikom in ga požene iz kuhinje.)*

ŠISERNIK *(sedi za mizo in pravi sam zase)*: Enega bo pa enkrat treba oženit z Vodnimi, da bo voda pri hiši!

## 2. prizor

URŠA: *(Stoji ogrnjena v staro zakrpano odejo sredi žensk, ki so oblečene v bele noče)*



- srajce.)*
- JOŽA: Urša, kaj si nas pa sredi noči sklicala. Vidiš, da rosa pada in repo sekamo od mraza.
- URŠA: Dekleta, družice, velika reč se mi je zgodila in vam moram povedati.
- MARA: Saj bi lahko počakala do jutra. Ne pa sredi noči. *(In si pobira slamo iz las.)*
- URŠA: Tiho, tiho... Ponoči me je nosila luna.
- FANA: To vemo, da te rada luna nosi...
- URŠA: ... tiho, tiho, puže, pa sem šla spat tja v našo kapelo. Spala sem, ko sem videla, da je stopil dol s tistega podstavka angel, me prijel za roko in mi rekel, da bom devica umrla...
- FANA: To ti je pa novico povedal!
- URŠA: ...in da mi bojo na Gori cerkev postavili. Rekel mi je: »Urša, s teboj se bojo angeli ženili.«
- JOŽA: Urša, tebi se je sanjalo. Ti še zdaj misliš in Vodnega, pa se ti takšne čudne stvari sanjajo.
- URŠA: Puže, stara sem že, ve ste pa moje družice in vse veste. Res je, da me je Vodni mož prosil za roko, ampak mene zmeraj zebe, pa sem mu rekla, da hočem imeti zmeraj toplo peč v hiši... Potem ni bilo pa z našo poroko nič, ker pri njih se kurit ne da, take so pač hiše pri Vodnih. Ampak to je eno. Meni pa je prišel dol s postavka angel in mi povedal tisto, kar sem vam že rekla. To pa je drugo.
- MARA: Ja pa kaj bomo zdaj, Urša. Gremo rajši spat, mene zebe.
- URŠA: Spale boste enkrat za zmeraj, pa se ne boste naspale. Mene pa le poslušajte. Jutri se bomo dobile in načrt napravile, kako bomo na Plešivcu cerkev Uršli zgradile.
- JOŽA: Še nisi sveta, Urša. Kaj pa je tudi takega, če umreš kot devica. Si imela pač smolo.
- URŠA: Puže, spat, škoda besed zdaj. *(Se razidejo.)*
- VODNI: Tu ne moreš, tu sem že jaz.
- URŠA: Se boš malo stisnil. Malo si se preveč razšopiril tu gori. Sploh ne vem, kdo ti je pustil graditi tu gori, ko bi morala stati Uršlina cerkev. Tu je jezero, tu bi lahko romarji lepo odpočili...
- VODNI: Jaz sem skrčil pot do sem, jaz sem izkopal luknjo, jaz sem pripeljal vodo...
- URŠA: Svojo vodo lahko kar odpelješ...
- VODNI: Menda ni to zadnja voda na svetu...
- URŠA: Urša, iz tebe govori nadutost. Ti veš, da je vsa voda moja.
- URŠA *(dvigne roko in ga utiša):* Včasih sem še verjela v te bajke, zdaj pa mi Gospod pravi, da je vsa voda njegova... Tudi ta tvoja. Vse je njegovo. Nebo, zemlja, gozdovi, ja, poti, gore, srne, kamenje, vse!
- VODNI: Urša, Urša...
- URŠA: Ne bom te odganjala od tod. Le sprijazniti se boš moral s cerkvijo, ki bo stala tukaj... *(In pokaže mesto, udari s peto ob tla.)* *(Izza vrat že ves čas po malem pošpeguje Vodna, norica. Potem se obotavlja in plaho približa.)*
- VODNA: Ti si Urša? Lešenška Urša?
- URŠA: Ja, pa kaj?
- VODNA: Včeraj se mi je nekaj sanjalo. Prišel je angel, tak lep, pa čudno malo je bil oblečen... Hi... hi... Tak lep in čeden angel. Stopil je na stranico moje postelje... pa čisto malo je bil oblečen... Hi... hi... in je rekel: Urša, Urša se bo pa z angeli ženila! Ja, od tebe je prišel, tak čudno malo je bil oblečen in je rekel, da je tvoj angel...
- URŠA: Moj angel že ni bil pri tebi. *(Zelo poudari Mooooj!)*
- VODNA: Pa je bil. Pa tvoj je bil. Pa čudno malo je bil oblečen. Hi... hi... hi!
- URŠA: Kaj se hihitaš, prismođa! Ne boš o mojem *(poudari)* angelu grdo govorila...
- VODNA: Ah, ti ga kar imej, naj bo tvoj. Moj je Vanček, lepi Šisernikov Vanček, ki zna tako lepo igrati na travno lat...
- URŠA: Ja, ja, tvoj pa je, tvoj. Si ga vprašala.
- VODNA: Še ne, ampak v učkah mu je napisano, da mora biti moj.
- URŠA: Ti bo Lena pokazala! Ha!

*(Odhaja in si govori.)*

In tu gor bo stala cerkev, pa naj se vsi na glavo postavijo!

### 3. prizor

Domovanje Vodnih. Sliši se pljuskanje, šumenje, kapljanje... Nekdo trka. Vodni mož si oblači jopo iz alg in gre odpirat. Pred vrati stoji Urša in za njo sedem v belo odetih žensk.

- VODNI *(se razveseli in je v zadregi):* Urša, ti si? A si si premislila? Jaz... jaz bi še bil za, ampak zdaj sem že štirideset let oženjen in ...
- URŠA: Ne govori neumnosti, kje so tisti časi! Zdaj so prišli drugi časi. Veš, kaj se mi je sanjalo? Šla sem spat v kapelo...
- VODNI: A te še zmeraj nosi luna ko včasih?
- URŠA: Luna gor, luna dol, pusti to. Glavno je to, kar se mi je sanjalo. Prišel je angel in mi rekel, da mi bojo tukaj zgoraj na

### 4. prizor

- ŠISERNIK: Kaj cincaš, Vanč, nesi Vodnemu nekaj mošta, da se z njim zmeniš za hčerino



roko.

VANČ: Oče, nekaj ti moram reči. Mene ima rada Lena, jaz pa njo in s to Vodno ni čisto vse v redu. Nekaj ji manjka do konca. A ne vidiš, kako otročja je? Se bom moral z njo kar naprej igrati, do konca življenja?

ŠISERNIK: Zdaj govori iz tebe nespamet. Pomisli. Lena je dekla. Dekla bo za zmeraj, tudi, če ti Vodno oženiš. Če pa boš imel Vodno, boš imel vodo. Pa ne samo vodo. Naše zemlje je toliko, kakor je nima nihče daleč naokrog. Pojdi, vzemi to bučo s sabo in prosí Vodnega za roko hčerke.

VANČ: Ampak oče...

ŠISERNIK: Nič ampak, pojdi, pojdi...

VANČ: *(Gre čisto potrč z vrčem stran. Gre okrog odra in na eni strani mu naproti pridejo ženske, ki nosijo kamenje. Spustijo ga na tla.)*

URŠA: Vanč, to je pa prav, da si nam prinesel malo okrepčila. *(Vzame mu vrč in krepko nagne, potem da drugi in tretji in četrti in tako do konca. Vsaka pošteno potegne. Na koncu mu dajo vrč in on ga obrača, ker je prazen.)*

URŠA: Puže, na delo! *(Znatno veselejša si oprtajo kamenje in grejo naprej, Vanč pa se vrne s praznim vrčem k Šiserniku.)*

ŠISERNIK: Si že nazaj? No, kaj si se zmenil z Vodnim?

VANČ: Ga nisem videl. Babe so mi popile mošt!

ŠISERNIK: Babe, saj bojo pijane!

VANČ: Nosijo kamenje. Gor na Gori gradijo cerkev.

ŠISERNIK: In Lena je zraven. Čisto jo je znorela Urša. Komaj kaj opravi doma, že grejo po kamenje.

VANČ: Ače, morate mi dati novega mošta.

ŠISERNIK: Pa malo se skrij, če jih vidiš, te babe.

VANČ: Bom... *(In spet odhaja... zdaj sreča babe, kako se vračajo. Kar popadejo vrč in popijejo ves mošt.)*

URŠA: Puže, Šisernik ima dober mošt.

LENA: Vanček, Vanček...

VANČ: No, no, Lena, malo preveč si popila...

LENA: Vanček, Vanček... *(Se odpravijo naprej, kar vesele.)*

VANČ *(se vrne k Šiserniku):* Spet so mi babe vse popile.

ŠISERNIK: Pojdi po hosti! *(In mu spet natoči.)*

VANČ: *(Gre po hosti, se skriva, pa se zaleti v Uršo.)*

URŠA: Jezus, Marija, Vanč, ne me strašiti! Mislila sem, da je kak medved. Kaj pa se motaš po goši? Aja, mošt imaš! *(Vzame vrč, spet popijejo.)*

VANČ: *(Se vrne k Šiserniku.)*

ŠISERNIK: Vidim, da imaš prazen vrč. Kaj pa

motoviliš tam, koder hodijo?

VANČ: *(Gre gor, pa babe priskačejo kar čez grmovje, mu poberejo vrč in ga spet popijejo. Vanč se vrne k Šiserniku.)* Več ne grem gor, zmeraj me najdejo, pa vse mi popijejo.

ŠISERNIK: Čak, grem jaz. *(Gre po gošči in po hribu prilezejo babe, v belo oblečene, vsaka ima na grbi kamen. Šisernik si pomane oči, ne verjame.)* Danes sem šestkrat točil mošt, vsaki-krat sem malo popil, ampak da bi se mi bledlo! Čakaj... ena, dva... pet, šest. Šestgrba kamela! Žalostno, žalostno, kako hitro človek postane alkoholik! *(Babe grejo mimo njega, Urša mu vzame vrč in ga z njimi popije, potem pa trešči nekam po bregu.)*

ŠISERNIK: Šnops pa mošt! To je huda reč. *(Se vrne domov.)*

ŠISERNICA: *(Pride po gozdu, pa pridrvijo kar poprek čez pot navzdol pijane babe, vreščijo in kričijo, skačejo čez grmovje...)* Ah, mladina, mladina! Ko sem jaz k Marijini družbi hodila, smo se tudi kdaj povesečili! Ah, kje je mladost, kje je Marijina družba...

## 5. prizor

Pred hišo Vodnih. Lesa, zraven pa velik kup kamenja.

VANČ: *(Vanč prinese po hribu navzgor pletenko in sede na kamen.)* No, tokrat se mi je posrečilo priti mimo tistih žensk. S kakšno ihto delajo! Le kaj jih je obsedlo, da tako delajo. Lene nisem videl že teden dni. Hja, Lena ali pa Vodna. Ne vem, kaj bi. Mene vleče k Leni, če pa prav premislím, bi se dalo zdržati tudi z Vodno. Malo ji manjka do konca, ampak vodo bi pa le dobil. Oče pravijo, da bom pojerbal grunt, pa moram malo tudi na to misliti. Saj ne bom večno vodo vozil. Ampak potem bo Lena huda, če pa je ona huda, potem se je res lahko bojim. Nisem ji ravno obljudil, da se bova vzela, malo sem pa le mislil na to, čeprav je dekla. Vse zna delati. Ja pri-dna je. Samo malo preveč s to Uršino družbo okrog hodi zadnje čase. Kamenja pa so nanosile gor, kdo bi si to mislil. Cerkev hočejo zgraditi, ker se je Urši tako sanjalo. Eh, ženske! Ko se one za nekaj odločijo, jim tega noben več ne izbije z glave. *(Potrka na lesu Vodnih, takrat pa pridejo gor Uršine ženske, zmečejo na kup kamenje in grejo kar k Vanču, vzamejo mošt in mu ga popijejo.)*



- LENA: Puže, pa recite, če ni Vanč zlata duša. Tu gor nas je prišel počakat, ko smo najbolj potrebne pijače. A ni vreden, da ga vzamem.
- PUŽE: *(malo z zavistjo)*: Je, je, dober je, mošt pa tudi. Uh, kako strm je klanec... Kako imam oribana ramena... Pa šele četrta kamenja smo gor znosile...
- VANČ: ... Hej, hej, tokrat mošt ni bil za vas... Moram ga odnesti Vodnim...
- LENA: Kaj bo Vodnim mošt! Oni imajo vodo. Pijejo vodo, jejo vodo... Kaj pa imaš ti z Vodnimi?
- VANČ: Oče me je poslal k njemu, da ga nekaj vprašam.
- LENA: Kaj pa naj ga vprašaš, Vanč? Mi lahko poveš?
- VANČ: Tega ti raje ne bi povedal. Veš, Lena, vsega se pa ne reče. Ne reče se... ne reče... ne reče se tistega, kar ti rečejo oče.
- LENA: A boš enkrat z očetom živel ali pa z mano? Boš potem tudi rekel, ne reče se... ne reče se... ne reče se... Vse mi boš moral reči, tako to gre!  
*(Odpre se lesa in skozi gleda Vodna. Potem pride in prime za roko Vanča in ga vleče noter.)*
- LENA: Lej jo, kaj pa ti hočeš? Pusti ga!  
*(Vodna in Lena vlečeta Vanča vsaka na svojo stran. Včasih je močnejša Lena, včasih Vodna, potegneta suknjič z Vanča in vlečeta suknjič vsaka na svojo stran, Vanč pa stoji ob strani in ju gleda.)*
- LENA: Pusti ga, moj je.
- VODNA: Ni res, oče so mi ga obljubili. Pasla bova skupaj, on mi bo piščal urezal, jaz bom piskala. Piskala bom in on bo plesal.
- LENA: Pusti ga, moj je.
- VANČ: Poslušaj, Lena, meni so oče rekli, da moram prinesiti mošt Vodnemu, zdaj ste ga pa popile. Kaj naj napravim?
- LENA: Še z moštom jih boš pojil Vanč? Kaj pa me, ki smo kamenje nosile tu gor, si ga ne zaslužimo?
- VANČ: Popile ste ga, to je. Kaj naj rečem očetu?
- VODNA: Kar noter pridi, ljubček, te bom že izgovorila pri očetu.
- LENA: Ljubček, ha, ta je pa dobra.
- VANČ: *(Stoji v zadregi in ne ve, kaj bi.)*
- VODNA: Pridi noter, mi boš piščalko urezal, jaz bom igrala, ti boš pa plesal...
- VANČ: *(Skomigne z rameni in se napoti noter.)* Dokler me ne vprežejo v jarem, je še kaj upanja. Le kako se naj uprem očetu in poslušam hkrati svoje srce! Opravim vsaj eno dolžnost, da se pogodim z Vodnim... Naj ljubezen malo počaka.
- LENA: O Vanč, čakala te bo, gotovo te bo čakala. Mislila sem, da bom enkrat Vančeva žena, ne pa dekla in devica, kakor ste ve tukaj. Mislila sem, da mi je sojeno kaj boljšega, pa vidim, da tukaj samo račun šteje in korist. Pa pri Vanču sem se ušela, ko sem mislila, da me ima rad. Naj bo prekleta ta vodna zalega in preklet ta kraj...
- URŠA: Lena, kleti pa ne... Tukaj bo sveto mesto. Le kleti ne...
- LENA: *(trga s sebe belo obleko in jezno odhaja)*: No, pa ne, naj bom prekleta jaz, tora neumna, ko bom zdaj do smrti z vami v teh trapastih belih oblekah v procesiji hodila, jaz, prekleta... Pa prekleta ljubezen...  
*(čisto tiho)*: Lena, ne klej ljubezni... Tolikokrat, kot je zvezd gori na nebu, sem molila za ljubezen, ki sem jo zavržla. Hotela sem ji postaviti hram tukaj gori, ti pa jo kleješ, Lena... Oh, Lena, ljubezen šele pride, ti ne veš.
- LENA: *(odhaja)*: ... prekleta jaz in prekleta ljubezen...
- URŠA: *(govori preostalim, ki stoje in le gledajo)*: Vrnite se, jaz bom tu ostala, da zmolim za Leno in zase...
- VODNI: *(Se prikaže na vratih, svoj algasti klobuk drži v roki in je žalosten. Za njim pride Vanč.)* Sto in sto let smo bili tukaj, ko ni bilo nikogar daleč naokrog. Pa so prišli ljudje in vnesli prepir in sovraštvo, ki vedno hodita z njimi. Eden za drugim so moji odhajali, jaz pa sem upal, da bom lahko ostal. Tukaj na vrhu, koder nihče noče živeti. Mislil sem, da bom bolj vaš, če prosim za roko tebe, Urša, pa me nisi hotela. Zdaj si zanetila prepir ti, Urša, ki me od vseh najbolj poznaš. Tukaj hočeš graditi cerkev, da bi vsi videli, kako krepostna in trdna si v svojem devištvu. Skoraj bi zaradi tebe prelomil besedo, da se mi, Vodni, in vi, Kopni, ne bomo mešali. Kaj je krivo, da je Vanč zanetil prepir in preklinjanje? To, da hoče vodo, ne ljubezen. Dosti je bilo, ljudje, dosti. In prav je tako. Med nami in vami je breg, kot je med kopnim in vodo. Grem in to svojo siroto vzamem s sabo, ki ni čisto pri pravi. Pojdi, Vanč, k svojim, jaz pa....  
*(Se obrne in odide.)*
- VANČ: Vodni je posadil hčer na voz, ji v krilo nalil vodo iz jezera, zapregel Šisernikove vole in se odpeljal na drugo stran, daleč od ljudi, ki so ga prekleli. Šla sta, hčerka norica je škropila vodo iz krila, da so nastale močvirnate ledine in temni studenci ob vsej poti. Tam daleč, kjer se ni videlo nazaj, je zlila vodo iz krila in tam sta se nastanila. Od ljudi pa se nista pustila videti nikoli več.  
*(Sliši se voz, ki pelje. Vodni odhaja, Vodna maha Vanču, joče. Sliši se, da*



*pljuskajo solze v njeno naročje. Potem vse utihne.)*

## 6. prizor

Na odru je samo kup kamenja. Vse drugo je izginilo, le modro nebo je videti in planine daleč. Vanč stoji pred kupom kamenja.

- VANČ: Pa sta odšla. Tako prazno je tu, ko ni jezera. Nekaj tako manjka...  
LENA (*pride nazaj*): Kje pa je jezero? Kje sta pa Vodna?  
VANČ: Šla sta in se več ne vrneta! (*Nekaj strašno zaropoče.*)  
VANČ: Kaj, kaj je bilo pa to?  
LENA: Kamen se mi je odvalil od srca. Zdaj, ko je ona odšla, si moj, Vanč, moj, pa godel mi boš na travo vse mile dneve...  
  
*(Ga objema in poljublja.)*  
URŠA: (*Vzame skalo, ki se je Leni zvalila s srca in poklekne nanjo.*)  
Da bi ljubezen bila na tem svetu, ljubezen in nič drugega kot čista ljubezen...  
SKALA: Oj, Urša, ko bi imela manj špičasta kolena.  
URŠA: Kdo... kdo to pravi?

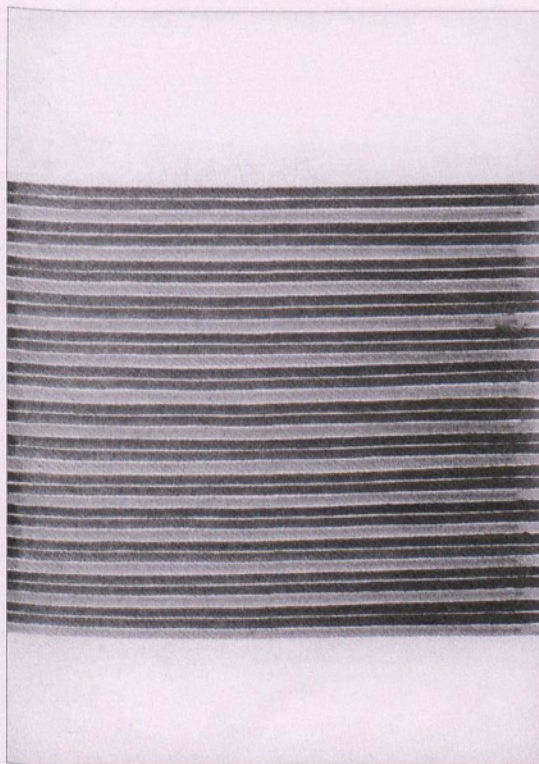
- SKALA: Jaz, skala. Cerkev bi morali postaviti meni, ko te moram nositi, ne pa tebi...  
URŠA: Tiho, skala, pokora mora biti! Kaj si pa ti na Leninem srcu delala? (*Moli.*) Da bi bila ljubezen na svetu, ljubezen in nič drugega kot čista ljubezen...

*(Tema.)*

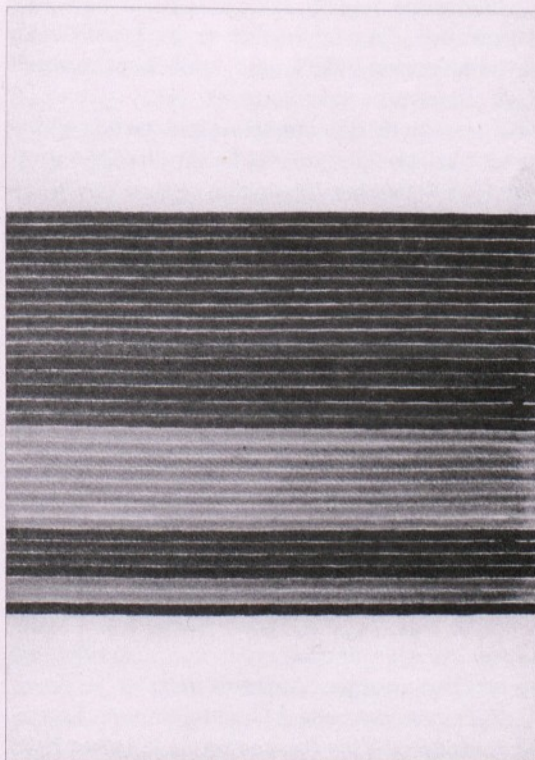
## Poprizor:

- Urša in Vodni vsak na svojem koncu. Vidi se mavrica.  
URŠA: Mi boš odpustil, ker te nisem hotela imeti rada?  
VODNI: Urša, ti si postavila cerkev tam gori, da bi jo videl, od daleč, da ne pozabim. Da ti pošljem mavrico čez dolino.  
URŠA: Še čez tisoč let... (*Šepetaje...*)  
VODNI: ... še čez tisoč let ...

**KONEC**



*Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba, 2001, 297 x 420 mm*



*Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba, 2001, 297 x 420 mm*



# PROMET NA OPUŠČENI CESTI

ESEJISTIKA

## Prepoznavanje oseb v proznem delu

Levstik je daljnega leta 1858 v svojem Popotovanju iz Litije do Čateža med drugim zapisal: »Slovenec naj vidi Slovence v knjigi kakor svoj obraz v ogledalu.«

Pa so ga ubogali tako dobesedno, tako zares in tako dolgo (iz 19. daleč v 20. stoletje) kot zlepa ne koga drugega. In ne samo to. Celu na začetku novega tisočletja, ko bi moral t.i. literarnozgodovinski pozitivizem pri obravnavanju leposlovja že davno biti opuščena cesta, vsa pozornost pa bi morala biti usmerjena le še na literarna dela kot na estetski predmet in posebno sfero človeške resničnosti (po Prijatelju), bralec pa bi se moral poglabljati v jezik in stil umetniškega dela, razčlenjevati njegovo strukturo ter se pri tem predajati estetskemu užitku, začuda ni čisto tako. Na »opuščeni cesti« realizma kot pisateljskega stila in pozitivizma kot literarnozgodovinske metode poteka prese-pnetljivo živahen promet. In o njem bo govor v naslednjem besedilu.

Obnovimo najprej staro lekcijo iz slovenske književnosti. Pisatelji realisti so po Levstikovem navodilu pridno slikali naše kraje in portretirali ljudi, literarni zgodovinarji pa so s terenskim delom enako marljivo obdelovali literarne pokrajine ter iskali po njih vzornike literarnih oseb v proz-nih delih. Realizmu 19. stoletja so sicer sledili šte-vilni drugi stili, vendar se ne pisatelji ne literarni zgodovinarji vse do začetka 60. let 20. stoletja niso resno premaknili z uhojenih poti. (O tem pričajo Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev ter večina izdaj v zbirki Kondor do tega časa.)

Čeprav pozitivizem in sociološko vrednotenje leposlovja že desetletja nista več »v časti« in čeprav pri obravnavi literarnih del že davno veljajo popolnoma drugačni pristopi, pa povprečni bralci še danes zelo radi iščejo (in večkrat tudi najdejo) svoje in svojih sosedov obraze v sodobnem lepo-slovju, postopki prepoznavanja oz. kar identifikacije, ki potekajo na različnih stopnjah izobraževanja, pa niso zgolj metodičen prijem, ampak ostajajo bralcem tudi v zrelem obdobju opora pri vstopanju v književna dela.

Začelo se je seveda z Desetim bratom. Le kdo od »načitanih« Slovencev ne ve, da je Lovro Kvas sam Jurčič, Manica pa Johanna Ottova s Kravjaka, da je Peharček Jurčičev oče itn.?

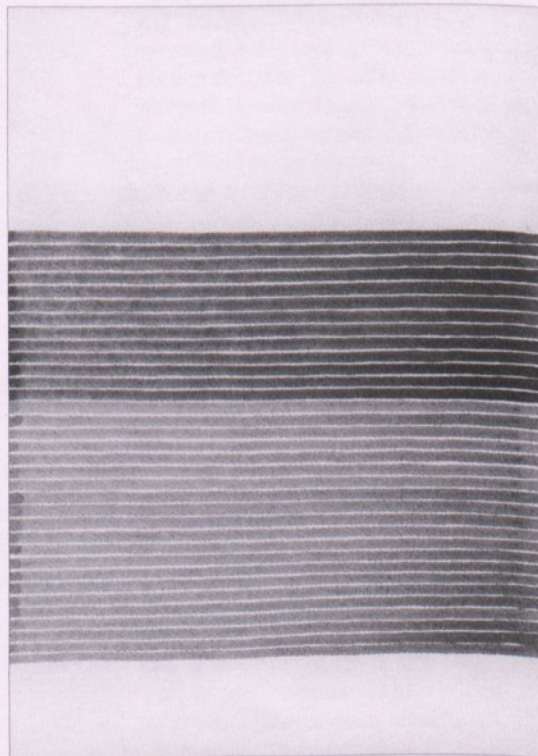
Za Kersnikovo Jaro gospodo je pribito, da se dogaja v Lukovici (Grobļjah) in da so posamezne stranske osebe skoraj vse posnete po živih ljudeh (kar jim že takrat ni bilo niti malo všeč); tako je oče Krača gostilničar Martin Vever - Slapar, Minče je njegov sin Karel itn.

Juš Kozak je za večino svojih del črpal snov iz lastnega okolja, Ciril Kosmač je zajemal značaje in ljudi iz resničnega življenja, podobno velja za Prežihovega Voranca. V Prežihovem zborniku iz l. 1957 so avtorji šli celo do konca v istovetenju, saj so nekatere literarne osebe predstavili kar s fotografijami njihovih vzornikov. Takole namreč piše na seznamu fotografij:

Antonija Trup - Radmanca iz novele »Ljubezen na odoru«, slika iz leta 1954, str. 290.

Justa Kostwein - mežnarica Treza iz »Jamnice«, str. 307.

Anton Štruc - mladi Munk iz »Jamnice«, slika iz leta 1954, str. 311, itn.



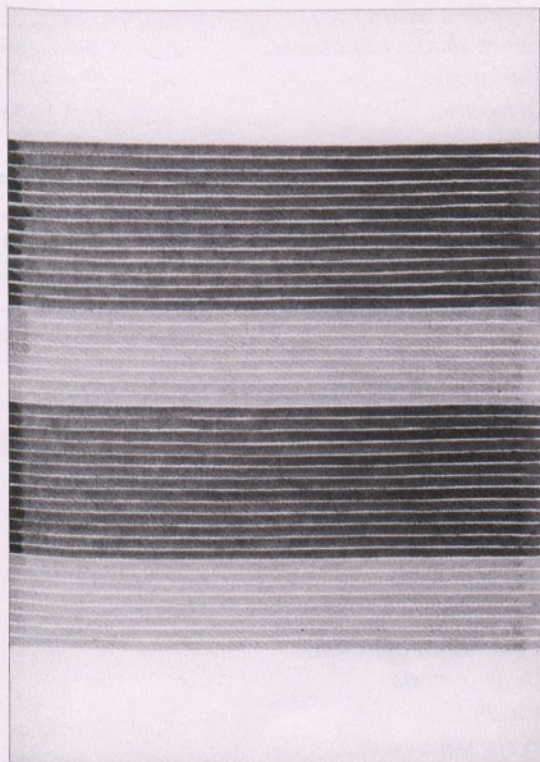
Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba, 2001, 297 x 420 mm



Seveda se je pozitivizem s časom zlahčnil in naši literarni zgodovinarji so napisali tudi zelo veliko o tem, kako je resničnost pisatelju vselej samo izhodišče, surovina, ki iz nje šele ustvari svoj svet in svoje like, katerih zato ni mogoče kar enačiti z živimi ljudmi, kako obstaja besedna umetnina predvsem v svojem jeziku, kako je sploh mnogoplastna itn., a vse to (in mnogo več) vedo pač profesorji slovenščine, torej strokovnjaki, mimo njih še humanistično široko razgledani Slovenci, množica drugih pa žal ne.

Povprečnemu bralcu je dosti bližje predstava, da pisatelji pač radi jemljejo snov za novele in romane iz domačih krajev. Zato še kar vztrajno iščejo podobnosti med osebami iz knjig in živimi ljudmi.

Takšnim prijemom so precej v oporo tudi vsakoletne predstavitve literarnih pokrajin na šolskih ekskurzijah. Kdo se ne spominja izleta v Jurčičevo Muljavo, tam pa razen pisateljeve rojstne hiše tudi znamenja, pri katerem je Deseti brat zakopal zaklad? In jame, po kateri se pride na oni svet? Kdo v Kotljah ni vprašal za Pekel, v katerem je mali Voranc nabral solzic za svojo mater? (In: ali so takšne konkretizacije načelno kaj slabega?) Ni torej čudno, da prst, ki kaže šolarjem kraje, znane iz knjig, zelo rad pokaže tudi ljudi.



*Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba,  
2001, 297 x 420 mm*

Takšni postopki so (presenetljivo ali ne) večkrat opora tudi marsikateremu sodobnemu pisatelju, čeprav se ne šteje med realiste. Vsako leto gotovo izide vsaj nekaj knjig, ki prav izzivajo k iskanju in prepoznavanju znanih obrazov. Pri tem je vseeno, če gre enkrat za počastitev karizmatičnega univerzitetnega učitelja, drugič za avtobiografski roman s poudarkom na virtuoznem stilu, letos za knjigo anekdot o slikarju Tisnikarju, da o Novakovi sagi Lipa zelenela je ne govorimo.

Življenje se nekako kar ne da izriniti iz sodobne slovenske proze, naj je še tako deklarirano nerealistična; vedno znova se prikaže izza in izpod najrazličnejših pisateljskih izmov in izmišljij. V tem zapisu se omejim samo na najvidnejše koroške pisatelje, ki so v zadnjih letih izdali knjige proze.

Vinko Ošlak nikoli ni skrival, da je večkrat črpal snov za svoja dela iz realnosti. V vabilu za predstavitev njegovega romana Človeka nikar 10. novembra 1995 pa (kot priporočilo) celo piše: » ... V mnogih upodobljenih likih je mogoče prepoznati stvarne osebnosti iz našega okolja.«

Matjaž Pikalo ima kar preveč živo izkušnjo s prepoznavanjem oseb iz svojega romana Modri e, najbrž pa kdo že brska tudi po njegovem romanu Drevored ljubezni in vojne. Niti jezikovno inovativni Andrej Makuc svoje proze ne ustvarja samo iz domišljije.

Bralci v delih domačih pisateljev podobno kot na skupinskih fotografijah veselo iščemo najprej sebe, nato pa svoje znance. Tega večinoma ne počnemo s hudobnimi nameni. Preprosto radosti nas, da se je kakšnemu pisatelju naš kraj zdel vreden literarne upodobitve, z njim vred pa morda celo mi sami. Še posebno imenitno je seveda, če smo popisani prijazno. Zdi se, da prepoznavanje podobnosti med osebami v današnjih proznih delih in živimi ljudmi na eni strani zadovoljuje splošno potrebo bralcev po tem, da stopajo iz anonimnosti in torej na neki način vidijo svoje življenjske usode osmišljene, po drugi strani pa gre za identifikacijo z glavnimi junaki nasploh, ne glede na konkreten kraj. Ta je znana iz zgodovine, ko so nekateri pisatelji izjemno zadeli duha časa in probleme mlade generacije v njem (npr. Goethe s svojim Wertherjem). (Dejstvo, da se v Mežiški dolini še danes nekateri ljudje, rojeni sicer po Prežihovi smrti, prostodušno identificirajo s pisateljevimi samorastniškimi liki, je posebna tema, ki opazno sega čez okvir tega pisanja).

Bodi tedaj ta pojav komu všeč ali ne - del sodobnih pisateljev se živo zanima za današnjo življenjsko realnost, precejšnje število bralcev pa to veseli, in tako je davno opuščena cesta starih pozitivističnih pristopov k proznim delom mnogo bolj živahna, kot bi se menda spodobilo, včasih pa je na njej domala gneča.

**Marjan Kolar**



# Povabilo na literarni večer

## ESEJISTIKA

Včasih se mi dozdeva, kot da smo krivični literarnim ustvarjalcem iz odročnih krajev - kot je to primer Šentanela. Vsesala se je v nas šaljiva zgodba, ko je baje učitelj Grafenauer - iz znanega rodu Grafenauerjev iz Zilje - »meril« traso za »železnico« in pil ter dobro malical pri Šentanelcih. Ali pa tisto iz litanij »Bik pa junc« za nemško Bitte für uns.

Je pa seveda še druga podoba Šentanela in Šentanelcev. Je vrsta kulturnikov, ki po svoje presejajo vaško obzorje. Znan je družina Pikovih, po domače Golakovih. Je pa stara pevska družina organistov izza Zarazbora za Uršljo goro.

Potem so Kramolci, organisti, predvsem pa je znan profesor Luka Kramolc. Zbiralec ljudskih pesmi, harmonizator, doma pri Lužniku pod cerkvijo. Njegov sin Božo je akademski slikar - odšel v tujino (Kanado) spomladi 1945.

Na župnišču nas spominska plošča opozarja na župnikovanje pisatelja Franca Ksaverja Meška, ki je prav v Šentanelu napisal morda najlepše svoje literarne bisere - črtice Ob tihih večerih.

Pri Kolmanu je dom inženirja Mitje Šipka, znani pevovodja »šentanelških pavrov«, ki pojejo brez not, po posluhu; napisal je več dramskih slik, predvsem pa je zanimiva knjiga spominov *Šentanel, ljubezen moja*. V ta šentanelski literarni krog spadajo profesor slavist Stane Vrtič, pa jezikoslovec Janko Mikic, prevajalec profesor Marjan Mikic. En pesniški cvet je na Strojni - Blaž Mavrel.

Na Strojni je učiteljeval dramatik France Brenk, ki je postavil na Poljani ljudsko igro *Poslednje ustoličevanje*.

Na Lokovici, sicer izven Šentanela, je rime zlagal Kuštrov Jurij - Krof.

Brez pretiravanja lahko trdimo, da sta daleč presegli vaško raven pesnici Majda in Antonija Senica.

V tem okviru je nemogoče govoriti o pesnikih, sicer je pa vsaki zbirki dodana spremna beseda. Pretežno jih je pisal ugledni pesnik in kritik Marjan Pungartnik, v drugi knjigi Majde Senica Mavrica nad Šentanelom je napisala spremno besedo slavistka, tenkočutna za lepoto, Mojca Potočnik.

Menim, da bi bilo pošteno in vredno napisati literarni esej o obeh pesnicah - Majdi in Antoniji ter o fenomenu šentanelške literarne ustvarjalnosti. Priznati je treba, da je to vredna umetnost. Bomo sami kos temu esaju? Ali pa bomo potrdili staro reklo: »*Nemo propheta in patria*.« Ali kot so Galilejci rekli o Jezusu: »Saj iz Nazareta še nikoli ni kaj dobrega prišlo.«

Šentanel ni samo turistična vas s salamami in gnjatjo, moštom in skuto, je slednjič še v njem plodna literarna rast.

Za pokušino »literarnega večera« o Majdi in Tončki. Zgodnji motivi Majdine pesmi so Maribor z Lentom, Pekrsko goro in Dravo.

Pesmi iz zbirke *Maribor, pesem moja*.

## Vinska pokušnja

*Dišeče rožnato rujnino  
pijemo*

*po kapljah, kapljicah  
v počasen dolg zaton.*

*Polzi nam v kri  
in žile.*

*Govorimo,  
se pomlajujemo,  
se spajamo  
s penino.*

*Muškat, zelen,  
traminec...*

*Biseri so rajski,  
spirajo starost,  
oblivajo z žlahtnino,  
božajo,  
odevajo z vedrino.  
Sonce sladko nas obseva.*

*Vriskamo  
in jočemo,  
božje misli  
točimo,  
prijatelji smo vsi!*

*Z vinom,  
s pesmijo  
v raj gremo, v nebo.*

## Lent pod mostom

*Noč se koplje  
v Dravi,*

*bele, bele ptice.*

*Na odsevih  
sončnih zalebdim.*

*Pristanišče v ognju,  
luči razlite  
v umirajoča ogledala.*

*Daljina morja  
v ustih.*

*Pijem sen trenutka.  
Voda pljuska  
v bele ladje labodic.*



A »vrača« se v domači Šentanel, v domače globače, na lepo nedeljo...

Zahrepenela je po vonju polj, po stari hiši, po mladosti in občari to lepoto z *Mavrico nad Šentanelom*.

### Moj dom

Še en dan  
si mi podaril,  
Gospod!  
Praznično je,  
ko zaplavam  
nad šentanelške lipe,  
med breze in kapelice,  
med žitno klasje,  
med davne podobe.  
Kot semena v vetru  
lebdim,  
sanjam, zaspim.

### Šentanel

Kako lepi so  
tvoji pogledi,  
razgledi  
s tvojih višin,  
Šentanel!  
Kamor seže oko,  
daljave, planine,  
lesovja,  
mogočna gorovja:  
Uršlja, Peca,  
Obir, Podjuna.  
V lepoti si se rodil,  
zgodaj te je  
slovenski rod  
naselil!  
Trden, ponosen  
ostajaš.

Živi v Mariboru in je tam učiteljevala.

Tončka je nekoliko mlajša, medicinska sestra, službovala je v Münchnu.

Svetovljanstvo je dalo svoj pečat pesniškemu ustvarjanju. Posebno to velja za zbirko *Psiha*. Izbrali smo dve pesmi iz zbirke *Poletje s črnomodro ptico*.

### Sem to, kar sem

Sem to,  
kar sem  
- drugačna.  
Ne maram Tartufov

osladnih.  
Ne nosim  
besed pocukranih  
na preluknjanih  
pladnjih.  
Grem svojo  
ravno pot.  
Moj žarek  
me varuje  
večnih zmot.  
Ne bojim se pogledati  
v oči in reči  
- to sem jaz!

### Čas

Renči,  
preganja me  
volkodlak.  
Naj bom Faust  
za trenutek.  
Na srebrni poti  
čas zaustavim.

Vendar se tudi ona vrača v domači svet, a gre še korak dalje in piše kratke slike v domačem, šentanelškem govoru. Kak »kos« iz zbirke *Kruhava torta*.

### Šmarnice

Stojim ob kapeli. P r štirjeh lipeh.  
Pred mano častitljiva móti Peca, na desni liep  
Obir, na lievi Uršlja gora.  
Pred mano poje šentanuski zvon. Mogočne pav-  
nije kuk r prestrašene golobice kukaju iz svojih  
varnih gniedz.  
Štu smo katiero zapeli: najroje p r miesncu.  
Radi smo peli, kar ni bovo nič posebnege. Peli  
smo domače viže, mavo niže nas je posušava  
cieva ves.  
Profesor Luka Kramolc je zahajav v vas.  
Prisopihov je po zoreh.  
Po štranklnih diši, mi je reku, da s m začutva  
njegovo vročo sapo. Gvas se je ču, da najgorši in  
najbuolši Gornikove dečve zapojejo.

Ob zbirki *Kruhova torta* je govorico Šentanela, to podjunsko narečje, predstavila znana dialektologinja Zinka Zorko.

Verjetno lahko sklenemo ta šentanelski fenomen z besedo dr. Zorkove: »Draga bralka, dragi bralec, naj ti nežni šentanelski spomini najdejo odprte duri Vašega srca.«

Tone Sušnik



# KAJ JE ČLOVEKU DOVOLJENO?

## ESEJISTIKA

**Pobudo za to razmišljanje sem dobil v stališčih Slovenske škofovske konference in skupine pobudnikov za zavrnitev zakonske novele o umetni oploditvi samskih žensk na referendumu.**

Če Boga ni, je povsem logično zapisal v romanu *Besi* velikan ruske literature Dostojevski, je dovoljeno vse. Prepovedi, ki jih posamezne oblasti ali osebe kljub temu izrekajo, so zgolj človeške, se pravi vednočasne, vedno omejene, vedno tudi izogibljive prepovedi, skratka nikakršne absolutne prepovedi, ki se jim ne bi dalo umakniti. Če se torej vprašamo, kaj je človeku dovoljeno, se ne vprašamo, kaj mu je dovoljeno po tem ali onem človeškem oblastniku, po tej ali oni zakonodaji, temveč se vprašujemo, kaj mu je dovoljeno po volji tistega, ki edini sme in more odrediti, kaj je dovoljeno, kaj je zapovedano in kaj je prepovedano. Kdor tega najvišjega Sodnika ne more prepoznati iz številnih in dovolj številnih virov, iz katerih ga je mogoče prepoznati (iz narave, lastne in zunanje; iz filozofskega premisleka; iz razodetja samega; iz lastnih doživetij in občutkov...), mora logično sprejeti pač stavek, ki mu logično ni mogoče ugovarjati, da je namreč človeku dovoljeno vse, kar si dovoljuje sam, saj je brez tega Sodnika sam sebi edini sodnik. Da ga bodo pri tem najbrž drugi poskušali ovirati s svojimi človeškimi, se pravi, njemu enakovrednimi prepovedmi in zakoni, na stvari ne spremeni nič, saj tudi odločitev, da se sodbi in prepovedi drugih vda, sprejme v lastnem uvidu, po lastni volji, in je tako tudi po ubogljivosti do sveta še vedno sam sebi božanstvo.

Če je torej vprašanje o tem, kaj je človeku zares dovoljeno, smiselno samo ob predpostavki vere, da namreč obstaja bitje, ki človeku sme in more kar koli kategorično in ne samo relativno prepovedovati in zapovedovati, se pravi s predpostavko Boga, potem velja premisliti, kaj od tega, kar nam predvsem tiste ustanove in posamezniki, ki imajo »na skrbi« Božjo besedo, skušajo v dobri ali slabi veri predstaviti kot Božjo voljo, je v resnici volja, zapoved in prepoved Boga samega. Morda ta kritičnost do posrednikov Božje besede, brez katerih bi te besede ne slišali – a po katerih jo čestokrat slišimo tako popačeno in kajkrat samovoljno prikrojeno – starozaveznemu človeku še ni mogla biti tako naravna, kakor je in mora biti naravna nam, ki smo iz Novega zakona, tistega, v katerem grmi in ne le šepeta Jezusov prepis s tistimi, ki:

*»Vežejo težka in neznosna bremena in jih nalagajo ljudem na rame, sami pa jih še s prstom nočejo premakniti.« (Mt 23,4) - ali pri drugem evangelistu podobno: »On pa je rekel: Gorje tudi vam, učitelji postave, ker nalagate ljudem neznosna bremena, sami pa se bremen niti z enim prstom ne dotaknete!«*

(Lk 11,46) – v Apostolskih delih, se pravi, v kroniki prvotne Cerkve, pa beremo: *»Sveti Duh je sklenil in mi z njim, da vam ne nalagamo nobenega drugega bremena kakor tale nujna določila...«* (Apd 15,28) Če bi prevedli to Jezusovo polemiko z duhovnimi mogočniki svojega, a tudi našega časa, bi lahko povzeli: Ne skušajte biti strožji od Boga! Ne zahtevajte več, kakor zahteva Bog! Ne prepovedujte več, kakor prepoveduje Bog! V še bolj ohlapnem žargonu bi rekli, kar velikokrat rečemo: Ne bodite bolj papeški od papeža!

Pobudo za to razmišljanje sem dobil v stališčih Slovenske škofovske konference in skupine pobudnikov za zavrnitev zakonske novele o umetni oploditvi samskih žensk na referendumu, ki je bil 16. junija 2001 – in se je ob minimalni udeležbi končal z »zmago« pobudnikov, se pravi s prepovedjo umetnega oplojevanja samskih žensk, kakor ga je prejšnji zakon dovoljeval.

Pomislek zbuja že sam pojem »umetnega oplojevanja«, ki ga pogosto uporabljajo predstavniki »krščanske« strani. Oplojevanje je lahko »umetno« samo v prenesenem pomenu te besede. Vsaka oploditev je v bistvu naravna – z izjemo ene, Marijine, ki je bila nadnaravna – ni pa mogoča nenaravna, se pravi zares umetna oploditev. V nekem smislu pa je tudi vsaka človeška oploditev umetna, saj se človek oplojuje v kulturi in s kulturo, se pravi gojeno in zavestno. Ali pri tem uporablja še kak tehnični pripomoček, je glede na nezasišano veličino tega pojava povsem postranska in – tako rekoč – nična zadeva. Kdor pledira za »zgodnji naravni« način oploditve, ta pledira v resnici za živalski in rastlinski red in nivo razmnoževanja. Človek, ki je bitje kulture in umetnosti, umetnosti v najširšem pomenu te besede, se tudi spolno združuje umetno, v bistvu posredno, pa četudi je kdaj vmes samo misel namena. Tako je tudi vsak otrok, četudi rojen po »umetni« oploditvi, v vseh pogledih enako človeški kakor otroci, rojeni v optimalnem družinskem okolju. Ljudje, ki kljub tem dejstvom vztrajajo pri razlikovanju med »naravnim« in »umetnim« oplojevanjem, v resnici razodevajo materialistično miselnost, tudi če se pri tem sklicujejo na vero.

Nekateri zastopniki »krščanske« strani so silno zaskrbljeni zaradi odsotnosti očeta, do katere naj bi nujno prišlo ob taki oploditvi, posebej še pri ženskah, ki bi sicer lahko zanosile tudi »normalno«. Oploditev brez prisotnosti očeta v smislu



**V verskem in moralnem smislu je zelo težko utemeljiti nasprotovanje pravici vsake ženske, da spočne na način, ki se njej sami zdijo najprimernejši.**

krščansko pojmovanega zakona gotovo ni zgledna krščanska rešitev. Je pa marsikdaj manj slaba izbira od kake druge še veliko slabše. Polna družina s prisotnim očetom je samo načelno najboljša rešitev. Zelo veliko – tudi na moč »krščanskih« družin je takih, da bi bila odsotnost alkoholičnega ali nasilnega očeta za ženo in otroke pravi blagoslov. Pogrešam zavzetost Cerkve za varstvo mater in otrok pred takimi »očeti«. V posameznih primerih je mati samohranilka veliko boljša, tudi etično boljša rešitev za otroke, kakor pa sicer polna, a zgolj formalno, ne pa tudi resnično polna družina z očetom. Odločitev o tem, kdaj je katera od danih ali izbranih možnosti zares moralno boljša, ne more biti predmet zunanega pripisovanja, temveč je lahko le stvar prizadetih samih!

V verskem in moralnem smislu je zelo težko utemeljiti nasprotovanje pravici vsake ženske, da spočne na način, ki se njej sami zdi najprimernejši. Nekateri ljudje Cerkve se tu vedejo, kakor da bi šlo za vprašanje, ki je na isti moralni in verski ravni, kakor je recimo vprašanje splava. In vendar gre pri splavu – ne da bi hotel inkriminirati mater, ki ga naredi – za uničenje življenja, pri zanositvi s pomočjo zdravniškega posega pa za sprejetje novega življenja. Kristjan bi moral ženski, ki se kljub težavnim okoliščinam vendarle, četudi po nekoliko nenavadni poti, odloči za novo življenje, čestitati za njen pogum in dobro voljo, ne pa, da jo obravnava v istem ključu kakor žensko, ki želi neko življenje odpraviti. Med desetimi Božjimi zapovedmi ne morem najti nobene, ki bi nasprotovala spočetju s pomočjo medicinskega posega. Z nekaj farizejske veščine bi sicer lahko prekvalificirali 6. zapoved o prešuštvu – a s to znamenito veščino je mogoče tudi najbolj plemenita dejanja prikazati kot grešna! Tu ne gre le za cepljenje dlak, tu gre za cepljenje sramnih dlak, s katerim imajo nekateri, ki sicer prisegajo na vzdržnost, veliko veselje ...

Gotovo so pri tej metodi zanositve možne tudi zlorabe. Tudi selekcija, na katero kritiki radi opominjajo, ni izvzeta. Toda, ali niso prav enake zlorabe možne tudi ob prisotnosti očeta? Nemci pri svojem projektu »Lebensborn«, kjer so hoteli pridobiti čisto arijsko pokolenje, niso uporabljali medicinske intervencije, temveč preprosto načrtovano »parjenje« zaželenih moških in žensk. V resnici tudi tu velja Jezusovo opozorilo, da nas ne umaže to, kar prihaja od zunaj, temveč to, kar je v človekovem srcu. Tako tudi otrok, ki bo spočet in se bo rodil po tej sporni poti, ne bo imel ne verskih in ne moralnih težav zaradi »tehnike« svojega prihoda na svet, temveč izključno samo zaradi stvari, ki se bodo dogajale v srcu njega samega in pa vseh, ki bodo z njim prihajali v stik, najbolj seveda njegove matere.

Mahati z etiko je zelo vprašljiva zadeva. Stavek »Kdor za meč potegne, bo z mečem pokončan« lahko zaobrnelo tudi na ta problem: Kdor za etiko potegne, bo z etiko pokončan... Nihče nima monopola nad etiko. Kristjani še posebej ne, saj imamo namesto etike, ki je nekakšen zakon, ljubezen, ki je nad vsakim zakonom in tako tudi nad vsako etiko. Ne v smislu nasprotovanja, temveč preseganja etike. Zato bo kristjan abortus odklanjal – ne da bi poskušal inkriminirati žensko, kar so žal storili nesrečni politični kristjani v Sloveniji – odprt pa bo do tudi nekoliko vprašljive, a v osnovi življenju naklonjene želje tiste ženske, ki si želi otroka, ima pa dovolj slabih izkušenj s tistim spolom, ki se včasih vede, kakor da ima monopol nad svojim semenom. Ob že tako dovolj bogatem seznamu verskih prepovedi si ne bo izmišljal še novih, ne bo nalagal neznosnih bremen na ženska rame-na!

Predvsem pa ne najdem odgovora na vprašanje, s kakšno pravico lahko kristjan, tudi če se mu res zdi, da bi bilo medicinsko oplojevanje nezaslišan greh, ženskam, ki niso njegove vere, to preperečuje, čeprav se tako dejanje ne pregreši zoper duha ustave in zakonov, predvsem pa ne zoper duha človečnosti? Novela zakona, če bo sprejeta, nobene krščanske ženske ne sili, da bi morala uporabiti to novo možnost in prostost. Uveljavljati lastno versko vrednoto, resnično ali le umišljeno, s pomočjo državnega zakona, pa pomeni uveljavljati svojo vero z nasiljem, kajti na koncu vsakega zakona je prisila in nasilje. Kaj ne bi bilo dovolj, če kristjani res tako mislimo, da bi o neumestnosti takega porajanja novega življenja z argumenti prepričevali sami sebe in se tega držali, druge pa bi pustili pri miru in jih prepustili njihovi veri in vesti?

Pogost argument je bil tudi, da je naloga medicine zdraviti, ne pa ustreči nenavadnim željam in kapricam ljudi. Kdor misli, da ima zdravnik opraviti samo z boleznijo in njenim zdravljenjem, ta pač ne ve veliko o zdravilstvu. Saj tudi za duhovnika ne rečemo, da se predvsem ukvarja z grehom. Prva stvar zdravilstva je ohranjanje zdravja in šele potem zdravljenje bolezni. Kaj pa kakšna ženska res potrebuje, tega ji nimajo pravice predpisovati drugi! Sicer pa ne bi bilo slabo, če bi si avtorji tega argumenta kdaj prebrali definicijo zdravja v temeljnem dokumentu *Svetovne zdravstvene organizacije* (WHO), kjer je jasno povedano, da zdravje ni samo fiziološko in duševno, temveč tudi socialno stanje človeka. Tako je tudi samskost kajkrat lahko bolezen, celo zelo huda bolezen.

Največkrat je omenjan strah pred zlorabo sodobne biološke in medicinske vede in negativne posledice za prihodnji razvoj človeštva. Se



strinjam – a zloraba ni povezana s tako ali drugo tehniko, temveč z dobrim oz. slabim namenom človeka. Cerkev si v svoji zgodovini ni delala veliko preglavic zaradi »zakonov iz preračunljivosti«, samo da so bili sklenjeni pred oltarjem, čeprav je bilo to huda zloraba. Zlorabljeni je mogoče vse, ne le znanstvena spoznanja. Zlorabljeni je mogoče celo versko sporočilo ... Predvsem pa velja, da zakonodajalec, v tem primeru parlament, pri presojanju zakonskega predloga ne sme izhajati iz morebitne zlorabe, temveč iz normalne, se pravi moralno neoporečne rabe pravic, ki so z zakonskim predlogom predvidene. Z argumentom »zlorabe« bi bilo mogoče odpraviti tudi temeljno ustavno pravico do osebne svobode, saj je to dejansko najbolj in najbolj pogosto zlorabljena pravica!

Na zlorabo kot argument se predvsem sklicujejo totalitarni sistemi in diktature.

Pogosto je bila izražena skrb, kako bi mogel otrok, spočet in rojen v takih okoliščinah, odraščati normalno in zdravo. To je dober argument, vendar čisto po naključju glavni argument zagovornikov splava! Za kristjana je človeški pojav tako visoko nad vsemi »razmerami«, ki so glavna kategorija vsakršnega materializma, da njegovega rojstva ne more pogojevati s sklicevanjem na nekakšne idealne razmere. Tudi otrok, spočet v epruveti, lahko postane ljubljanski nadškof, morda pa tudi svetnik! Celotno otrok, ki bi bil rojen v najbolj artificiranih okoliščinah in ki bi ga njegova samska mati celo zares na moč slabo vzgajala in oskrbovala, je kljub vsemu temu človek v polnem obsegu in pomenu te besede. Morda se bo temu človeku godilo težje – a tega, kar v njem vidi kristjan, mu tudi najslabša vzgoja ne more vzeti. Nihče ne bo sojen zaradi slabe vzgojenosti, marsikdo pa zaradi prodajanja farizejskega in saducejskega kvasa!

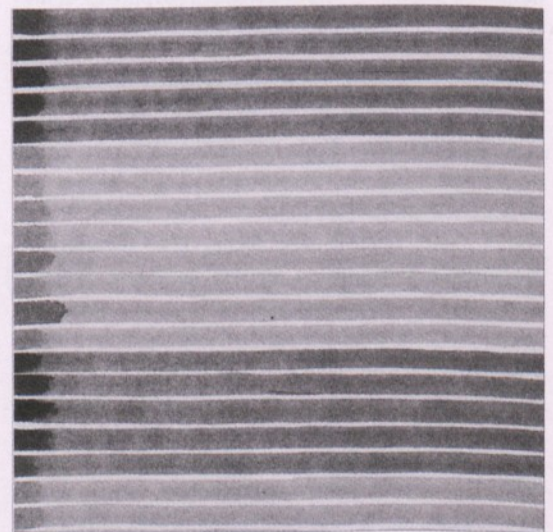
Bistvena karakteristika pravega krščanstva je sproščenost pred prihodnostjo – saj pozna njen izid; odsotnost strahu, saj pozna Učenikove besede »Ne bojte se!« Kar na osmih mestih Nove zaveze imamo navedene te Jezusove besede. Ko pa poslušam besede nekaterih Jezusovih »namestnikov« na zemlji danes, imam vtis, kakor da sem Sveto pismo narobe bral in da bi moral v resnici brati »Bojte se!« Nisem pristaš protestantskega gesla »Sola scriptura« (samo Pismo) – bistvo katolicizma je ravno v tem, da nič ni »samo« – kljub temu pa v tem primeru bolj verjamem evangelistom kakor pa nekaterim današnjim razlagalcem evangelija.

Človeku je, prav zato, ker Bog obstaja, v nekem drugem smislu kakor pri ljudeh, ki menijo, da ne obstaja, dejansko dovoljeno vse. »Ljubi – in delaj, kar hočeš!« pravi sv. Avguštín. V krščanskem smislu sme človek vse, če je to iz ljubezni. Ne odloča torej več zakon, ne odloča pravilo, odloča prisotnost ljubezni. Te pa ni mogoče ugotavljati in

dokazovati s pravnimi instrumenti. Zato sme človek s svojim telesom tudi eksperimentirati – če se s tem ne pregreši zoper ljubezen. A samo on in Bog lahko vesta, ali se je ali se ni. Zato tudi biogenetični poskusi niso sprejemljivi ali grešni glede na stopnjo znanstvene zahtevnosti ali nenavadnosti ali možnosti zlorabe, temveč izključno le glede na ljubezen, ki v ozadju tega je ali pa ni. Tu kajpak ne gre za erotično, temveč za karitativno ljubezen, ki ji v vsakdanjem jeziku pravimo preprosto: dobrota. Tudi kloniranje človeka lahko izvedem, če sem hotel s tem drugemu kaj dobrega. Duše ni mogoče klonirati, česa naj se torej kristjan boji? Država mora tatu, ki je v samopostrežbi ukradel salamo, postaviti pred sodišče in ga kaznovati. A če je storilec to naredil iz motiva ljubezni, ker je hotel recimo nasititi reveža, pa je tudi sam enak revež in je to lahko storil samo na tak način, bo Bog ravnal z njim drugače kakor država. Cankar je pisal o »katekizmu srca«, ki se velikokrat ne razlikuje le od postave, ki jo varuje država, temveč celo od katekizma, ki ga uči Cerkev. To ne pomeni, da postava in katekizem nimata veljave. Pomeni pa, da ima srce prednost pred vsem drugim, kar sicer ima veljavo. To je modrost in skrivnost krščanstva, ki ju svet skoraj ne more razumeti, a žal toliko kristjanov samih prav tako ne.

Kristjani naj bi bili ljudje, ki spoštujemo zakon, a zaznamo tudi vzgib srca in mu damo prednost pred črko zakona. Ljudje torej, ki spoštujemo soboto, a damo prednost zdravljenju bolnega ali iskanju izgubljene ovce, prave ali človeške ovce, četudi na sobotni dan. Če ljubimo – in tega pred Bogom ni mogoče goljufivo uprizarjati –, nam je dovoljeno vse!

Vinko Ošlak



Peter Hergold, Brez naslova, lavirana risba, 2001, 297 x 420 mm (detajl)



# BOGDAN POGAČNIK -

OSEMDESETLETNIK

*Bogdan Pogačnik se je že zgodaj pridružil slovenjgraškim kulturnim prizadevanjem, še posebej zato, ker mu je bila misel majhnega mesta v delovanju za »velike stvari« izvirna in spodbudna in se je skladala z njegovimi načeli mednarodnega kulturnega sodelovanja: predsednikovanju Slovenskega okteta in tajnikovanju slovenskega PEN je tako dodal še organizacijske (in tudi programske) naloge slovenjgraških kulturnih prireditev.*

*Bogdan Pogačnik se je rodil 12. julija 1921 v Mariboru. Po študiju prava in diplomi se je posvetil novinarstvu. Bil je dopisnik Tanjuga za Slovenijo v Ljubljani, novinar pri Slovenskem poročevalcu in Delu, dvakrat Delov dopisnik v Parizu, sicer pa novinarski svetovni popotnik. Izdal je več knjig (Povsod so ljudje, Kolikšna je moč v sladkorju, Ljudje mojega časa, V ognju se je rodila svoboda, Pel je za vse, Kako gledam sliko), uredil knjižico Pero za mir (poročila razpravljavcev na okrogli mizi Mi za mir v Slovenj Gradcu, 1985), napisal več tisoč člankov in reportaž za domače in tuje časopise (še s posebno ljubeznijo tiste o slovenjgraških mednarodnih prireditvah), podpisal več kratkih TV filmov, vodil pisateljske in novinarsko-pisateljske okrogle mize v Slovenj Gradcu itd.*

*Dobil je več priznanj in nagrad, med njimi Tomšičevo za življenjsko delo, Adamičevo in nagrado Moše Pijada, francosko odlikovanje vitez umetnosti in literature, zlato plaketo UNESCO in OZN ter plaketo Mi za mir, pred petimi leti pa ga je Občinski svet Mestne občine Slovenj Gradec razglasil za častnega občana Mestne občine Slovenj Gradec.*

*Ob njegovi 80-letnici smo ga prosili, naj bi obudil kakšen spomin na sodelovanje in prijateljska srečanja v Slovenj Gradcu, pa je sporočil, da »ne more nič več kaj zbrano napisati«, da ima zdravstvene težave in da je »čisto bolan«, da pa bo vesel, če bomo v Odsevanjih opomnili na njegov visoki življenjski jubilej in zapisali kakšno misel o njegovem delu. Namignil pa je tudi, da bi pri županu Komljanu vendarle našli tisto sliko, ki je ovekovečila sprejemanje listine o častnem občanstvu. Zdi se, da mu je to živo in globoko doživetje - kakor samopojmenovanje »rezervni Slovenjgradčan«.*

*Čestitamo!*

## REZERVNI SLOVENJGRADČAN

**ali o tem, kako je BOGDAN POGAČNIK, novinar iz Ljubljane, izgoreval za slovenjgraški kulturni razcvet**

(Odlomki iz esejistično-portretnega zapisa)

Kdaj sem prvič srečal Bogdana Pogačnika, se ne spominjam: najbrž je bilo v Umetnostnem paviljonu ob pripravah prve velike mednarodne razstave. Vem, da sem bil že zgodaj pozoren na njegovo ime v Slovenskem poročevalcu in Delu, predvsem, ker so bili ti članki drugačni, reportažni, osebno doživeti, literarno obarvani. Z občutljivo humanistično noto podčrtana besedila so opozarjala na svetovljana, kar se je pozneje ob skupnih nalogah in sodelovanju pri mednarodnih kulturnih prireditvah v Slovenj Gradcu, največ okroglih mizah, ki jih je vodil kot moderator, posebej izkazalo, najbolj tedaj, ko je beseda tekla o literarnih in novinarskih vprašanjih in odnosu intelektualcev do vprašanj vojne in miru.

Kadar beseda tako nanese, Pogačnik vedno rad poudarja, da je hotel biti pesnik in diplomat, kakor, recimo, Jovan Dučić, Ivo Andrić, Izidor Cankar, pa so se sanje in ideali porazgubili, zaneslo ga je med kulturo in politiko, srčno pa navdušilo novinarstvo, ki je postalo njegov poklic: za novinarske dosežke je dobil več nagrad in priznanj. Na kulturne dosežke je bila bolj pozorna tujina: dobil je, recimo, francosko odlikovanje zaslužni vitez kulture in umetnosti.

\*\*\*

Iz najgloblje prizadetosti in spoznanja, da bo le z dejavnimi prizadevanji mogoče kaj storiti za boljši svet, se izoblikuje Pogačnikova odločitve:

- Če človeštvo ne bo našlo časa, volje in sredstev za duhovnost, za lepoto, strpnost, mir in naravo, se bo požrlo, bo planet raztreščilo in atomsko kataklizmo bodo morda lahko kot izbranci preživeli le še krivci za vojne: generali, ideologi in idioti. Bistvo vsega je, da se ne pustiš odločati samo od drugih, da se ne prepustiš usodi! Treba se je ukvarjati z vsem, s svetom, ne zgolj s samim seboj, kajti vsi smo odgovorni za vse! Svet je v kapljici vode, vsi ljudje smo del človeštva. \*1

Pogačnika svetovljana zanimajo ljudje širokih obzorij, humanistično dejavni, tvorci vizij novih družbenih odnosov, kot novinarja dogodki in procesi, ki posegajo v medsebojne ljudske in mednarodne odnose in človeške usode, osebnosti našega časa, od katerih so odvisne odločitve, ki lahko zlahkajo človekovo bivanje, največje vrednote ob svobodi, in upor proti zlu in vsakršnemu nasilju, skratka, zlahtnine, ki so razumevanje, spoštovanje, človečnost, kar je pre-

ESEJISTIKA



Bogdan Pogačnik



**V našem kulturnem krogu pa so bili razgovori včasih sicer visoko v oblakih, a v bistvu vselej razumni, trezni, takšni, kakršnih sem v tej državi in sistemu - žal - marsikje drugod pogrešal.**

poznal kot vodilo slovenjgraških mednarodnih kulturnih manifestacij in se jim pridružil z vsem znanjem, voljo, osebnim angažiranjem, jim pomagal določati cilje idealov in hotenj, ki jih je povezoval s kulturnim in političnim delom in humanistično naravnostjo.

A kako je našel pot v idilični Slovenj Gradec?

- Preko dr. Sušnika in njegovih dijakov in dijakinj - saj jih je polna vsa dolina med Uršljo in Peco - sem začel pronicati tudi v okolico, še posebej v sam Slovenj Gradec. Zazdelo se mi je, da tu, v zaledju zelenih hribov in globač in za razliko od ostale Slovenije, zlasti same Ljubljane, ki je postajala vse bolj partijsko-birokratska in elitistično frazerska, kljub obrobnemu položaju še kljubuje prava slovenska zemlja, da tu raste nekaj bolj pošteno človeškega, strpnega, vljudnega, kulturnega in vsakodnevnega. Že to, da sta se župnik Soklič in partijski sekretar družno pojavljala na odpiranju likovnih razstav, da se je primarij bolnišnice, dr. Stane Strnad, zanimal tudi za umetnost, da je takratni predsednik občine, inž. Franc Razdevšek, s svojimi pogledi posegel daleč preko provincialnih meja, da so družno sprejeli misel, češ če bomo zgradili umetnostno galerijo, bomo postavili tudi mlekarno, če pa se bomo izgovarjali le na mlekarno, ne bomo ustvarili ne enega ne drugega ne tretjega: vse to in še marsikaj me je jelo istovetiti s tem krajem. (...) Kadar sem prišel v Slovenj Gradec, sem se počutil dobro, varno, kot da bi bil tu doma, čeprav nisem bil; na cesti sem se pozdravljajal z znanimi in neznanimi. V našem kulturnem krogu pa so bili razgovori včasih sicer visoko v oblakih, a v bistvu vselej razumni, trezni, takšni, kakršnih sem v tej državi in sistemu - žal - marsikje drugod pogrešal. (...) A katera ideja je mogla biti plemenitejša in drznejša kot ta, da so se začeli povrh vsega zavzemati še za mednarodno sožitje in mir v znamenju kulture. Ni velikih in malih, kadar gre za velike stvari! sem davno nekoč zapisal v katalogu slovenjgraške mednarodne razstave ob jubileju OZN. \*1

Misel, ki je s prejšnjo celota:

- In kadar gre za veliko stvar, so veliki vsi, ki zanjo delajo. \*2

\*\*\*

Bogdan Pogačnik je z vsem bitjem in žitjem humanist: ko ga hočejo zaplesti v politične zdrahe, ostaja človeško pokončen, širok, pravno preudaren, zavezan človeku. Ob srečanjih z velikimi ljudmi »mojega časa« je spoznaval plemenite ideale, modrost, pravičnost. Ukoreninjenost v domačo zemljo in zgodovino. Ko prešteva vzroke gorja in surovosti, zla in nasilja, revščine in bede, gorje in smrt, pridruži svoj glas za ideale miru in sožitja in solidarnost in razumevanje, za dejavno vlogo vsakogar, ki lahko kaj stori za boljši svet. Kajti v naših dolinah in globačah, pravi, še polje ponos starih svobodnjakov, Vorančevih samorastnikov in modrost Sušnikov, zavezanost Met ljubezni, rodu in rojstvu, zemlji in prihodnosti, vriskom domače pesmi na veselici, steljeraji in kožuhanju - zdaj se komaj še kdo spomni teh običajev -, veselju svatov in kolednikov, a tudi žalosti, ki je v skupni tolažbi manj boleča. In ljubezni do dediščine babic in dedov, ki so trpeli, trepetali za svoje in s trdim delom

ustvarjeno premoženje branili, objokovali očete in sinove, padle v vihuri prve in druge svetovne vojne in v osamosvojitveni vojni, hrepeneli po miru, da bi rodovi imeli prihodnost - in naslutil je, kako se je vse prvinsko čutenje združilo v slovenjgraških kulturnih hotenjih in prireditvah in kako mora z globino spoznanj sebe pridružiti prizadevanjem za to zlahtnost, razširiti hotenja in delo in skrb za dediščino in rod in prihodnost, več, priložnost za uresničitev nekaterih življenjskih idej in vizij se je pokazala kakor na dlani.

- Kar same so se za to porodile odkrite in tesne zveze med ljudmi, ki so mi postali prijatelji, kot so zlasti bili in so: slikar in ravnatelj galerije, Karel Pečko, z belimi vihrajočimi lasmi in poln nenehnih fantazij; pa umerjeni, široko kulturni primarij odlično urejene bolnišnice, dr. Drago Plešivčnik; genialni samorastnik, Jože Tisnikar, ki je smrt povezal z življenjem; župani in gospodarstveniki Slovenj Gradca, največkrat lesarji, kajti les je plemenit, dobrohoten, pameten material, ki ga vse premalo cemo in ki tudi ljudem vtisne pečat, da so - ko lesovi. \*1

\*\*\*

Uresničena pobuda, pravzaprav predlog, ki ga potrdijo organizacijski odbori, pridruži slovenjgraškimi prireditvam ob jubilejih ZN najprej pisateljska oziroma novinarsko-pisateljska srečanja, pozneje še zdravstvena omizja in razpravljavce. Prvo pisateljsko srečanje (1975) tako organizatorjem kakor Pogačniku nakoplje precej skrbi in sitnosti:

- Ne bi načental tudi obtožb, ki so se pojavile pred leti celo iz političnih vrhov, češ da kot privatnik organiziram mednarodno srečanje pisateljev v Slovenj Gradcu, saj je 'srečanje pisateljev bolj nevarno kot mednarodna razstava, ker ne veš, kaj ti bodo pisatelji iz sveta v glavah prinesli'. In vendar smo tudi tedaj uspešno izvozili in prvo srečanje pisateljev nevrščeni dežel v Slovenj Gradcu so isti politiki pozneje izpostavili kot vzor. \*1

Srečanje pesnikov, pisateljev in novinarjev deset let pozneje s skoraj dva ducata udeležencev domala z vseh koncev sveta je preraslo v odmeven klic k prizadevanjem za mir in skrbi in odgovornosti do življenja, varnosti in svobode. Zasnuje ga Bogdan Pogačnik, ki v imenu organizacijskega odbora povabi udeležence osebno, in ga vodi pod naslovom Pero za mir. Govorniki prizadeto pripovedujejo, kaj lahko storijo pisatelji (recimo, prikazovanje in upodabljanje eksistencialnega strahu, pripovedovanje o trpljenju v vojni), kaj je dolžnost drugih. Teme, kot so Literatura vojne in miru, Nasilje v dnevni praksi in literaturi, Sovraštvo med narodi in patriotizem, Prizadevanje za novo informacijsko ureditev v svetu, Ideje UNESCO in stvarne možnosti dežel v razvoju, Kako premagati blokavske klišeje v množičnih občilih itd., živo zadevajo družbeno ozračje sodobnega sveta. Udeleženci podpisujejo tudi izjavo o miru in razumevanju, Bogdan Pogačnik pa zbere prispevke in oskrbi natisk v angleščini in francoščini.

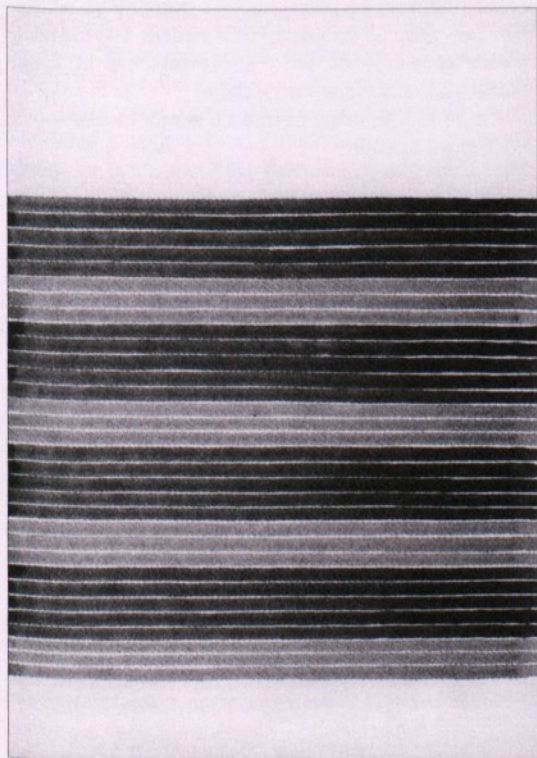
Srečanje pesnikov in pisateljev leta 1990 v Slovenj Gradcu z naslovom Biti (prišlo je šest avtorjev) je v bistvu nadaljevanje srečanja PEN na



Bledu. Bogdan Pogačnik oblikuje tri vsebinske zasno-  
ve: Biti je važnejše kot imeti, Biti kljub pritisku in  
Veličina majhnosti. Pogačnik izhaja iz Frommova  
misli, češ pot delovanja je pot bivanja, in poudarja,  
kako je biti pomembnejši od imeti, razpravljalci pa  
razčlenjujejo, kako je upanje v različnosti, v  
ohranjanju jezika, ki je način mišljenja in identitete,  
in kulture, ki določa pomen naroda, srčika je pesništvo.  
Vsestranski razmislek potrjuje, kako je različnost  
vrednota, vredna vsega spoštovanja, kako je jezik  
bogastvo različnosti, kultura moč identitete, in kako  
majhni narodi ob svoji vztrajnosti, upornosti, moči,  
življenjski volji in kulturni raznolikosti postajajo  
veliki, in to je veličina majhnosti.

\*\*\*

Ta človeška občutljivost, posvečena izjemnim  
hotenjem in volji, navdušenje nad dosežki in intimna  
zavezanost dobremu in lepemu je srčika zapisov o slo-  
venjgraških kulturnih snovanjih, ljudeh, ki so jih vodi-  
li, in tistih, ki so jih podprli. In včasih z drobnimi pre-  
tiravanji vzbudi čustva in opozarja na nebrzdano  
veselje: lahko, recimo, beremo, češ Slovenj Gradec je  
najbolj mrzel kraj, Slovenjgradčani pa imamo toplo  
srce, kakor je v pozdravni besedi ogovoril župan gene-  
ralnega sekretarja OZN; ali - v tem majhnem velikem  
kraju; ali - Janez Stanovnik je s tribune v Slovenj  
Gradcu, ki je skoraj neuradna slovenska prestolnica  
Organizacije združenih narodov, povedal...ltd.



Peter Hergold, *Brez naslova, lavirana risba,*  
2001, 297 x 420 mm

Ta »ljubezen na prvi pogled« je razžarila srce že  
ob prvem naznanilu, kako je U Tantu sprejel vabilo:

- Spominjam se še, kako sem bil pri U Tantu v  
New Yorku; in ko sem mu razgrnil načrte Slovenj  
Gradca s to razstavo miru, mi je rekel: 'To bi bila  
velika stvar že, če bi jo pripravljali v Parizu ali Milanu  
ali kakem drugem velikem mestu. Če pa ta ponudba  
prihaja od tako majhnega mesta, kot je Slovenj  
Gradec, potem je to vredno še toliko večje pozorno-  
sti.' Sedanji položaj Slovenj Gradca, ki mu je skupščina  
OZN podelila častni naziv - glasnik miru, kaže,  
kako visoko kotira to mestece še danes v krogu celot-  
ne OZN. \*3

\*\*\*

Kadarkoli more - ob srečanjih z najuglednejšimi  
gosti in osebnostmi ali drugih priložnostih, - tke snu-  
tek in votek - pisano panoramo prijaznih sporočil:

- Slovenjgraška delegacija je prihitela v Zagreb kot  
pravcati mirovni komandos s kombijem občinske teri-  
torialne obrambe; prvi mož OZN pa jo je z veseljem  
sprejel, kljub polni protokolarni zavzetosti kratkega  
bivanja v Zagrebu, že takoj prvi dan, v petek zvečer,  
ko je v salonih hotela Esplanade opravil prve razgovo-  
re s predsednikom organizacijskega odbora Univer-  
ziade Josipom Vrhovcem ter predsednikom FISU dr.  
Primom Nebiolom. Vselej elegantno vljudni Perez de  
Cuellar je še s posebno naklonjenostjo pristopil naši  
delegaciji in se prijazno rokoval z vsemi. Predsednik  
skupščine občine Slovenj Gradec Janez Gologranc ga  
je pozdravil v imenu mesteca, ki ga je obiskal skoraj  
pred natanko dvema letoma, 7. julija 1985, ter mu z  
zagotovilo, da bo mali Slovenj Gradec tudi v  
prihodnje, zvest načelom OZN, na svojski način po  
poti kulture še naprej delal za mir in sožitje v svetu,  
izročil album s fotografijami z njegovega obiska v  
Slovenj Gradcu leta 1985. \*5

Ob drugi in drugačni priložnosti pa:

- Ob nedavnem bežnem obisku na sedežu UNE-  
SCO v Parizu, kamor sem dostavil v Ljubljani nati-  
snjeno publikacijo Pero za mir z mednarodnega sim-  
pozija pisateljev in novinarjev v Slovenj Gradcu, je  
seveda nanescala beseda tudi na nadaljnje načrte odbo-  
ra Mi za mir v Slovenj Gradcu in stike z UNESCO.  
(...) Japonec Eiji Hatori, ki v direkciji UNESCO vodi  
oddelek za stike z javnostjo in ki odgovarja za velike  
projekte UNESCO, me je sprejel nadvse ljubeznivo.  
Da bi pokazal svojo navezanost na Slovenj Gradec,  
kjer je novembra 1985 na simpoziju Pero za mir  
zastopal UNESCO (prvo njegovo dejanje v Slovenj  
Gradcu je bilo, da si je kupil zimske čevlje, ker je  
zapadel sneg, op.p.), je že po mizi svoje pisarne raz-  
postavil vse mogoče kataloge in knjige iz Slovenj  
Gradca, vključno z umetniško mapo Vojna po vojni,  
ki mu jo je takrat podaril pisatelj Tone Svetina. (...) V  
februarski številki revije Le Courrier 1987, ki je v  
celoti posvečena alpskim deželam Evrope, pa sem  
našel tudi lepo ilustrirani in globoko zasnovani pri-  
spevek dr. Matjaža Kmecla z naslovom Slovenci -  
alpski narod s 1500-letno tradicijo. \*6

In kako je doživljal kot svetovljan, mož mesta,  
kjer se kar naprej vrstijo kulturne prireditve najvišje

## ESEJISTIKA

**Ni velikih in  
malih, kadar gre  
za velike stvari!  
sem davno nekoč  
zapisal v katalogu  
slovenjgraške med-  
narodne razstave  
ob jubileju OZN.**



ravni, ali kot udeleženec tistih, ki jim je sledil kot novinar, pisec ali član PEN ali kot vodja Slovenskega okteta v prestolnicah po svetu, kako je doživljal kulturno prireditve ob Prešernovem prazniku v Slovenj Gradcu, pripoveduje v članku Plemenita ljudskost kulturne prireditve pod Uršljo goro: prireditve ni meril z estetskimi in drugimi merili, pač pa s toplino človeka, ki ceni vse, kar je na poti k žlahtnosti:

- Ni bila mikavna posebnost Prešernove proslave v Slovenj Gradcu samo recitacija Zdravljice: kleni kmečki fant Adolf Flis iz Črneč, sicer pa zaposlen »v dializi« bolnišnice v Slovenj Gradcu, je nastopil na odru kulturnega doma na začetku praznične prireditve s kozarcem in steklenico v roki, zato je povedal res kot pravo zdravico, brez strahu pred pretiranim romantičnim zanosom. Sicer pa je bila cela prireditve hkrati žlahtna in ljudska.

Takšna je bila predvsem zaradi slavnostnega govora priljubljenega pisatelja Toneta Partljiča, ki je, tako kot zna, povedal, da smo sicer včasih razdeljeni v tabore, da pa je Prešeren že dolgo eden za vse Slovence, ne samo kot solzav poet, ampak v vsej resnični celovitosti, še posebej pa v današnjem času suhih krav, ko potrebujemo Prešerna in ne Koseskega. \*7

Kakor nekoč v svojih stiskah in tegobah najde poti na Ravne k prijatelju in profesorju, več, duhovnemu očetu Francu Sušniku in mu postavlja bleščeč spomenik v zapisu Profesor, povej (\*4), si pozneje zdravi in krepi telo in duha v Mislinjski dolini, ki mu podarja mir, optimizem, človeško razumevanje, kjer ni hrupa in zlobe vsakdanjih politikantov in dušebrižnikov. Meni, da je vendarle več strpnosti med ljudmi, spoštovanja, da je kultura tu opravila izpit, na kulturnih prireditvah je veliko mladih in mnogi jih pomagajo ustvarjati, brsti in cveti likovna umetnost, književnost, glasba, kljub televiziji še živi ljubiteljski oder, mladi bodo nadaljevali delo, kajti Slovenj Gradec ne sme zdrkniti na nižji nivo, ne sme postati provinca. Cveteti mora, še posebej zaradi pristnosti kraja in ljudi, ki se zavzemajo za lepo in dobro.

\* \* \*

Velika mednarodna razstava, na kateri sodelujejo umetniki iz mest glasnik miru, je spet zbrala umetnike z vseh vetrov sveta. Zgodila se je ob 40-letnici Galerije likovnih umetnosti. In županov urad spet pošlje po Bogdana Pogačnika, častnega občana in rezervnega Slovenjgradčana, sotvorca in uresničevalca številnih kulturnih in prireditvenih idej od leta 1966 naprej.

Čeprav utrujen in bolan, možato sedi v prvi vrsti. In ko Karel Pečko razčleni Pogačnikove zasluge za kulturni ugled in podobo galerije in Slovenj Gradca, govornika številno občinstvo spontano zaustavi in s prisrčnim in dolгим aplavzom počasti Pogačnikovo prisotnost, izrazi spoštljivo prijateljsstvo, več, priznanje in zahvalo velikemu osebnemu deležu, ki ga je namenil mestu, in potrdi nesebično veličino vztrajnega sodelovanja. Izraz odkritosrčnega spoštovanja do moža, katerega delo je del slovenjgraške kulturne zgodovine. Ljudski spomin je dosleden: priznava poštene

dosežke in potrdi človeško bližino svetovljana pa svoje čustvovanje. In ko Pečko povzame zadnjo besedo, bučno odobravanje odmeva od sivih betonskih sten in toplih barv likovnih del, ki so prišla sporočat bližino in voljo bivanja in razumevanja z različnih koncev sveta. Tudi kot odmev prvih tovrstnih naših klicev.

Bogdan Pogačnik potem z okorno hojo hiti od tega do onega in naslednjega, ga kratko ogovori, povpraša, kako in kaj, išče besedila sogovornikov in še vedno neumorno zapisuje: Bogdan Pogačnik, ki je Bogdan Pogačnik! Včasih je hodil zravnano, morda le rahlo upognjen, hitro in gibko, skladno s svojo veliko postavo, odeto v temno: zdaj je korak težak, hrbet obložen s pezo let, a tiste temne oči so še enako prodorne in zvedave, začudene nad svetom, ki je slab in dober, začudene nad ljudmi, ki imajo vse manj časa zase in še manj za svoje, da, temne oči, zagledane v čas, ki nam vsem dosledno mineva.

»Kako in kaj?« me vpraša kakor vedno nekoč, a zdaj je glas krhek in utrujen. »Lepo, da se še vidimo! Ja, sem zmeraj rad prihajam!«

In že je pri Dragu Plešivčniku! Pa pohiti naprej do Karla Pečka! In Janeza Komljanca!

Bogdana Pogačnika so uročile moči slovenjgraške kulturne dediščine, vrenje idej in zamisli, drzni načrti in njih uresničevanje, mogočni tokovi, ki jim je botroval in jim pomagal določati strugo, da se je njihov šumenje slišalo daleč v svet:

- Zato bi rad še kdaj nasploh obujal premnoge trenutke našega čudovitega skupnega upoštevanja, snovanja in sodelovanja za mir, kulturo in človečnost. (...) Direktorica programa klubov UNESCO iz Pariza, Anne Willings - Grinda, je na ogledovalnem obisku v Slovenj Gradcu vsekakor pomenljivo sodila, češ: 'Jaz sem iz Monaca, a v nečem me Slovenj Gradec spominja na našo kneževino: eni in drugi imamo malo zemlje, a veliko neba!'

Če ne bi bilo neba, bi bilo na zemlji najbrž sploh bolj zoprno in bedno. \*1

In Bogdan Pogačnik se vsakič, ko pride, zagleda v to sinje nebo, nebo med Uršljo in Pohorjem, ker je to barva Združenih narodov, pa tudi optimizma in vere v boljši svet.

Svet, ki mu je posvetil toliko svojih življenjskih moči.

**Tone Turičnik**

Opombe:

- 1 Odsevanja, št. 18, 1989, str. 5/6
  - 2 Bogdan Pogačnik, Kultura in Združeni narodi. Katalog ob razstavi Mir, humanost in prijateljstvo med narodi. Umetnostna galerija Slovenj Gradec, Slovenj Gradec 1966/67
  - 3 Odsevanja, št. 25, 1995, str. 3
  - 4 Bogdan Pogačnik, Ljudje mojega časa, DZS, Ljubljana 1975
  - 5 Delo, 13.7.1987
  - 6 Delo, 21.2.1987
  - 7 Delo, 11.2.1988
- \*\*\* 1998



# BOGATA SREDNJEŠOLSKA PESNIŠKA BERA

**Nina Bricman:**  
**DIAMANTNE BESEDE**

V literarni zbirki slovenjgraške gimnazije z naslovom E.A. je v drugem letu njenega obstoja izšla druga pesniška knjiga, tudi v drugem oz. lanskem šolskem letu 2000/ 2001. To so pesmi dijakinje Nine Bricman.

Med njimi zaman iščemo tisto, po kateri bi dobila za prvenec zajetna zbirka 49 pesmi svoj naslov *Diamantne besede*. Če si ga nam je zato dovoljeno razložiti po svoje, potem recimo: gre za knjigo besed (beri pesmi) z diamantnimi razsežnostmi, kot so: žlahtnost, razkošnost, lesk, dragocenost in na drugi strani ostrina, trdota ... To dvojnost je v spremni besedi izpostavila tudi urednica zbirke Karla Zajc Berzelak. Po njenem se dvojnost ne kaže le v »nenehnem prehajanju iz nepomembnega doživetja v eteričnost poezije«, temveč tudi v doživljanju časa in minevanja, ljubezni ter smrti.

To so tudi glavne teme, o katerih se izpoveduje pesnica, dokaj vsakdanje, dokaj tipične, a nove, izvirne in močno presenetljive po svojem motivnem svetu. Ta je zelo raznolik (od Murija do jagodne lizike, od lesene sklede do poletnih otrok), prav gotovo zaradi svoje vseobsežnosti. Avtorica motivov namreč ne išče le v svojem ožjem bivalnem okolju (predvsem v prvem delu zbirke je polno takih motivnih drobcev, kot so stena, soba, omara, okno, hiša, pločnik itd.), ampak gradi svoje izpovedi tudi na tistih iz »sveta vesolja«. Ti se nakopičijo v zadnjem od petih razdelkov knjige (prvi štirje so: Toliko vsega, a le ena jaz; Pluj, ladja, pluj; Tvoje; Za ljudi in zase) z naslovom *Okušanje vesolja* (zvezdni otroci, mavrica, meteorji, blisk). Za pesništvo Nine Bricman bi zato lahko zapisali znani slogan: »Svet ni eden, svetova sta dva.« In kot pravi sama v eni izmed pesmi, ljudje verjamejo v oba (»ljudje verjamejo v žarke sonca ...«; »ljudje verjamejo v človeka«). Nobeden pesnici ne zbuja občutka tragičnosti, kot je ugotovila že tudi Berzelakova, še manj groze oz. izgubljenosti v smislu kakšne Jarčeve kozmične ekspresionistične lirike, ampak le žalost ob nemoči popolnoma spoznati vesoljne, nadčloveške skrivnosti. Mar pa se ne s tem, ko razmišlja o njih in jih tako posredno priznava, približa Gregorju Strnišiču?

Značilnosti diamanta pa lahko v končnem pri Nini Bricman navežemo tudi na njeno izražanje; dragoceno je zato, ker je kultivirano, z le eno v poeziji mladih pogosto rabljenih slengovskih oz. nizkih besed (»jebi«), s skrbno postavljenimi ločili, v bistvu pa tudi z dimenzijo »hladne ostrine« v smislu malo metaforike in čustveno prenapetih besed. Za zbirko lahko čestitamo tako avtorici kot urednici.

**Matjaž Štamulak:**  
**UTRINKI RANJENE ISKRENOSTI**

Tudi Poklicna in srednja ekonomska šola Slovenj Gradec ima svojo literarno zbirko. Imenuje se *Mi*, kot prva pa je v njej v uredništvu Karle Zajc Berzelak izšla knjiga pesmi dijaka Matjaža Štamulaka.

Na zavihkih knjižice z naslovom *Utrinki ranjene iskrenosti* je avtor v

predstavitvi sebe in svojega pesništva med drugim zapisal (očitno kot odgovor na vprašanje, »od kod mu ideje za pisanje«): »Ko sem kritično opazoval svet, si zabijal dlani v obraz: ko sem hrepenel, iskal, izgubljal in pogrešal. Ko sem sam natančno vedel, kaj hočem, a sem na koncu spoznal, da več kot vem, manj se zavedam tega znanja.«

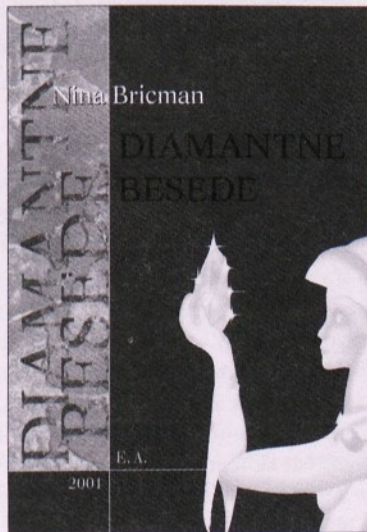
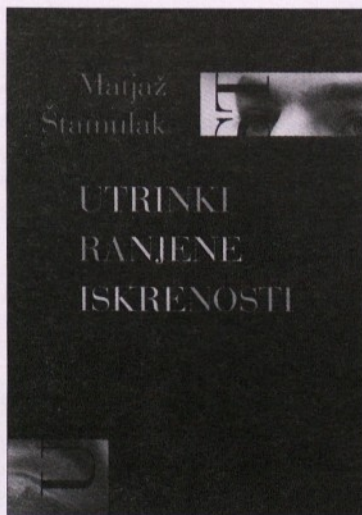
Pesmi, porojene v takšnih položajih, tam, kjer »ječe so moj drugi dom«, so seveda kot »temačno dno, ki v sebi najde svojo globino« ali z drugimi besedami: tipično srednješolsko črnoglede, po načelu »Ni umetnost dosegati velikih uspehov; umetnost je velike uspehe obarvati v črno«, kot tudi pravi avtor sam. Izvor te črnogledosti najde Berzelakova, ki je v knjigi zapisala tudi spremno besedo, v »filozofskem spoznanju, da absolutne sreče ni«, v zapletenih medčloveških odnosih, v konfliktu med tradicijo in hotenji mladega človeka ter seveda v »dvojnosti dvojega in samote« oz. v razočarani ljubezni. Od tod je črno obarvano tudi Štamulakovo besedišče, mestoma z izrazito patetičnim zvenenjem, a pretežno v presenetljivem prozičnem slogu.

Res, z verzom »Nož v srcu mladega zaljubljenega romantika« je Štamulak o svoji poeziji povedal vse sam.

Helena Merkač

ESEJISTIKA

»Ko sem kritično opazoval svet, si zabijal dlani v obraz: ko sem hrepenel, iskal, izgubljal in pogrešal. Ko sem sam natančno vedel, kaj hočem, a sem na koncu spoznal, da več kot vem, manj se zavedam tega znanja.«





# Vinko Ošlak: Tri usode s Koroškega

Jože Tisnikar, Rade Nikolić, Pavla Pudgar

## RECENZIJE

*Vinko Ošlak: Tri usode s Koroškega, Župnijski urad Ljubljana - Dravljje, 2001; obseg: 144 strani*

Vsi veliki avtorji si predmete tega sveta samo izposojujejo, da bi spoznali usodo, ki stoji za njimi. Nikoli ne merijo zgolj na zunanost, samo na črke, temveč nujno želijo prodreti tudi v notranost, v duha. Tako tudi knjiga neutrudljivega avtorja Vinka Ošlaka *Tri usode s Koroškega*, ki je izšla pri Župnijskem uradu Ljubljana - Dravljje, ne želi zgolj opisati treh umetnikov Jožeta Tisnikarja, Radeta Nikolića in Pavle Pudgar, temveč pisatelj želi v teh nenavadnih likih portretirati umetnikovo usodo nasploh, ne samo Jožeta Tisnikarja, marveč slehernega umetnika, ki trpi zaradi svoje genialnosti, ker jo lahko prenaša le z bakhovsko pomočjo, ne samo Radeta Nikolića, temveč obenem vsakega talenta, ki si je kakor Ikar drznil leteti previsoko, in ne samo Pavle Pudgar, življenjske umetnice, ki se je jobovsko uklanjala usodi.

Kakor pravi avtor v uvodu, literarni portret v slovenski literaturi nima te veljave, kakor jo ima pri drugih narodih. Čeprav je Josip Vidmar s svojimi *Obrazi* lahko vsakemu slovenskemu pisatelju literarni zgled, pa vendar ne more biti vzor na moralnem področju. Avtor se je zato zgledoval pri dveh Rebulovih hagiografijah in pri Kocbekovih »Sodobnih mislecih«. To ni nikakršen očitek, temveč ravno v tem je spoznati dobrega avtorja, da posnema velike zglede in jih ob tem posnemanju preseže. Tako lahko tudi nedvomno zaznamo v tej knjigi Ošlakov ton, ki je še posebej uglasen na portret. Portret namreč ni zgolj posnetek kake osebe, temveč je duhovna odslikava, ki mora zajeti njeno bistvo. Ošlak kot filozof pa vedno skuša vzreti bistvo pojavov in le-te tudi ogrniti v primeren jezik.

Zgledoval se je tudi pri dveh slovitih nemških pisateljih: Stefanu Zweigu, ki je v svojih sijajnih opisih spregledal ožino svojega nazora, in Theodorju Haeckerju, čigar zavzetost za hierarhijo v vrednotah in za krščanko miselnost lahko v veliki meri srečujemo tudi v tej knjigi. Brez hie-

rarije ni mogoče naslikati portreta, ker je treba dati nekaterim potezam obraza prednost. To prednost je Ošlak v portretih dal duhu in iz njega je skušal razumeti tudi telo in dušo. Postavo Pavle Pudgar na primer opisuje kot klicaj, klicaj v smislu telesne pokončnosti in moralne odkritosti. Odkritosti tudi ne manjka avtorju samemu, ki like dobro pozna, da jih lahko objektivno presodi, ne da bi jih ob tem že obsodil.

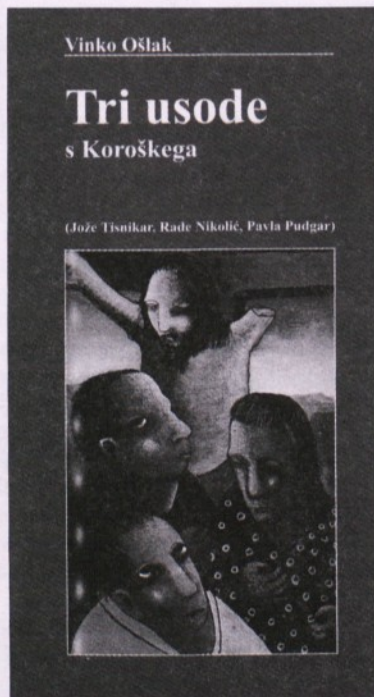
Ve recimo za Tisnikarjevo pomanjkljivost na intelektualnem področju, znana mu je Nikolićeva spogledljivost s cenanim »umetnjakarskim pozerstvom« zavoljo njegove prešibke verske vzgoje, in ušla mu tudi ni preganjavica Pavle Pudgar, ki je bila »preganjavica človeka, ki je videl Zlo iz največje bližine«. Tako se še posebej pri teh portretih uresniči misel danskega filozofa Sorena Kierkegaarda, da je resničnost subjektivna (ne pa poljubna!). Šele skozi prizmo avtorjeve subjektivnosti lahko bralec zagleda objektivnost.

Ta pa se kaže zlasti v Ošlakovih spoznanjih o umetnosti: »Vsako umetniško delo je v osnovi trdo delo kamnoseka, ki odbija nepotrební kamen, da bi izluščil v njem skrito Venero. [...] Jalovina in ne nebeško telo Venere je umetnikov vsakdanji kruh.« Umetnosti torej ne pojmuje kot čakanje umetnika na kakšno razodetje, temveč kot *labor improbus*, delo v potu svojega obraza, kakor pravi Sveto pismo. Umetnik, ki bo na vse kriplje polagal ves trud v umetnino, bo šele deležen bož-

jega razodetja. To je izpoved, poanta, na kateri temelji ta knjiga.

Tudi bralcu se ne bo dobro godilo, kadar se bo lotil knjige z namenom, da bi si odpočil. Odpočil si bo kvečjemu od nezahtevnega branja večine sodobnih knjig. To pa je knjiga, ki ga bo predramila iz duhovnega sna, ga rešila iz toka močvirnatih misli. Knjiga, ki od bralca nič ne zahteva, ni vredna branja. Za to knjigo pa ni bila potrebna le avtorjeva zrelost, temveč je za njeno razumevanje potrebna tudi bralčeva duhovnost, ki bo s pozornim branjem nedvomno rasla.

Tim Oliver Wüster





# Nova knjiga Andreja Makuca

## O OČEH »S SREDNJIMI POBARJI«

Nova knjiga profesorskega kolega Andreja Makuca me vedno vznemiri.

Maja, ko je izšla tretja - po kratkih zgodbah *Spominjam se ... a že* in romanu *Norci* spet zgodbe, tokrat *Oči* - me je zasipalo delo na vseh koncih, zato novosti nisem takoj prebrala. Z njo nisem hotela opravi- ti v nobeni šolski preganjavici.

Za predstavitev zbirke v slovenjgraški Mladinski knjigi sem si nato vseeno vzela čas. Tam je Andrej sam prebral odlomek iz četrte od šestih zgodb, zbranih v *Očeh*, z naslovom *Žabje* (zdaj vem, da je izbral zelo tipičen odlomek za celo knjigo; v njem namreč nastopa klapa »srednjih pobarjev«, kar je izraz raven- ske občinske nagrajenke Fane za fante, stare od 10 do 15 let, ki so ravno na sredi med otroškostjo in odraslostjo in v tej svoji otroški odraslosti večkrat smešni; klapa, ki se nameni, »da bomo stvari sami skusili in nič več slepo verjeli. Ni vse v očeh.«; klapa, ki je v teh svojih poskusih, največ z živalmi, kruta, kar pa ni nič v primerjavi s krutostjo - ali je mlade mačke in pse res samoumevno takoj po skotitvi spraviti s sveta - in dvo- ličnostjo odraslih). Bral je o tem, kako so fantje iztikali oči žabam, da bi preverili, ali res tudi slepe najdejo svoj bajer; o tem, ko jih je pri početju dobil Kurojeb nori Vrtič; o tem, kako je Drejc hotel označiti lastovko, da bi preveril, če se bo drugo leto res ista vrnila v njihovo gnezdo, a pri tem skoraj padel na branine žeblje.

Pogovor o prebranem in o delu sploh je nato vodil Zdravko Duša, urednik zbirke *Najst*, zbirke za mlade pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, kjer je delo izšlo. Povedal je, da niti za trenutek ni pomišljal, da zgodb ne bi izdal, tako so ga navdušile, še manj, da ne bi sodile v mladinsko zbirko.

Beseda na tistem večeru je nato tekla predvsem o nasilju, kako da zna knjiga, polna tega danes tako živega zla, vplivati na mlade. Prevladalo je stališče, da zapisano ne navaja k nasilju, pač pa od njega odbija, saj so končni učinki zgodb vedno ali groza ali žalost ali stud in da si tudi v literaturi nima smisla zatiskati oči pred pojavom, ki mu ni moč ubežati, le prav ga je treba pokazati; Makucu da ga je skozi trpeče oči, predvsem živali, odlično uspelo.

Tudi po tem pogovoru se knjige še nisem lotila, čeprav sem jo nekega toplega junijskega večera že skoraj odprla. »Kriva« je bila sodelavka Mojca, ki je rekla, da že dolgo ni jokala ob kakšni knjigi, ob tej pa je. Toda ne - res nisem mogla deliti branja Makučeve

literature z beljenjem stanovanja, česar smo se ravno takrat lotevali.

V naslednjih dneh me je prof. Turčnik prosil, če bi lahko o knjigi napisala za *Odsevanja* in poudaril, da si zasluži dolgo, temeljito predstavitev, tako bogata je, kajne? Nisem mu povedala, da je še nisem prebrala, prispevek pa sem mu obljubila. Kar hitro.

Doma smo začeli pakirati za morje in v takem se spet nisem mogla lotiti branja, sem pa *Oči* skupaj s pasoji in kunami najprej spravila v prtljago.

Na Pagu sem prva dva dneva, ko sem morala svojo pozornost namenjati še vsemu novemu in stvari postavljati na svoje mesto, prelistavala plehke revije, potem pa je tistega nedeljskega julijskega dopoldneva le napočil pravi trenutek! Nobene skrbi v meni, ničesar, kar bi me lahko zmotilo in mi vzelo neznanski užitek: brati Makuca! Splavana, ravno prav med sedečim in ležečim položajem, ravno prav pol na soncu pol v senci ...

Odprem in začnem požirati besedo za besedo: »A si pozapr!« Ni me več na plaži s čudovitim pejsažem, pač pa sem skupaj s Petro in Nejcem pa očetom in mamo in seveda psico Negro v noči in dnevu z novo napadlim snegom. Psica je ponoči skotila sedem mladičev. Oče jih je, še preden sta jih mala dva videla, v košari odnesel k potoku in pomendral. Psica je bila nemirna, zato jo je njena varuhinja Petra spustila, psica je zarod našla, ga znosila v uto in ga grela. Oče je mrtve kepe ponovno odnesel v gozd, jih povezal v šop in obesil v hrastovje. Psica jih je spet našla, skočila do njih in se nabodla do smrti. Brat in sestra jo najdeta, on njo in dekletce s sankami pelje domov.

»Snežinke lovita. Negra ima odprt gobec in tu pa tam se jima posreči ujeti kakšno krpico z neba.«

Dvignem veke, a jih takoj spet zaprem. Paška realnost s soncem in morjem me je zarezala kot nož, pa čeprav skozi solze zamegljena.

Usedem se, zaprem knjigo, si podprem glavo, mižim. Pretresena uživam.

Še dolgo sem vsa polna teh Makučevih pasjih oči, njegovih živih likov, bogastva sporočenega, jezikovne bravuroznosti, in se še nočem lotiti drugih oči, Mišjih ali Žabjih ali Konjskih ali Mojih ali Jočevih. Se jih tudi ne morem, kajti zdaj hočejo Pasje prebrati vsi okoli mene.

Le berite, le berite in se bogatite!

Helena Merkač

### RECENZIJE

**Prevladalo je stališče, da zapisano ne navaja k nasilju, pač pa od njega odbija, saj so končni učinki zgodb vedno ali groza ali žalost ali stud, in da si tudi v literaturi nima smisla zatiskati oči ...**





# Igor Šentjerc: OČETOVA DEŽELA

## RECENZIJE

(Prevedel Dušan Voglar, spremno besedo napisal Peter Vodopivec, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, zbirka Zenit)

Igor Šentjerc se je rodil 31. januarja 1927. leta v Slovenj Gradcu, kjer je - kot kažejo biografski podatki - preživel tudi otroštvo. Njegov oče je bil ravnatelj meščanske šole, vse dokler niso družine zaradi »očetovega naprednega (liberalnega) mišljenja« leta 1937 premestili na Ptuj. Tu jo je zalotila vojna. Nemci so po okupaciji pisateljevega očeta in sestro najprej internirali, nato pa so vso družino izgnali - očeta v severno Nemčijo, mater in tri otroke pa v Avstrijo. Leta 1945 so komaj osemnajstletnega Igorja mobilizirali in poslali na fronto, od koder je dezertiral v Rdečo armado in le mesec ali dva pozneje skupaj s sovjetskimi četami prek Madžarske znova prišel na Dunaj. Na Dunaju se je prijavil v jugoslovansko vojsko, iz avstrijske prestolnice odpotoval v Beograd in od tam dalje v Skopje, kjer se je pridružil »slovenskemu bataljonu«. Njegova kratka, toda burna odisejada se je končala z vojaško »prestavitvijo« iz Skopja v Trebnje na Dolenjskem. Tu so ga - kot je leta 1963 dejal Rafku Vodebu - »naredili za komunisto« in vključili v SKOJ, ni pa se jim posrečilo, da bi ga obdržali v vojski. Jeseni leta 1945 se je vrnil na Ptuj, da bi v šesti gimnaziji nadaljeval šolanje, ki ga je prekinila vojna, vendar se je še pred maturo oženil, se odselil v Ljubljano in se vpisal na slavistiko. Šentjercu so bile »šolske klopi prava mora«, zato je študij slavistike kmalu opustil. V letih 1947-48 se je zaposlil na Fizikalni zvezi, odšel leta 1948 še enkrat v vojsko - tokrat na odsluženje vojaškega roka, spomladi leta 1949 pa je po vrnitvi v Ljubljano postal novinar in pomočnik odgovornega urednika pri športnem tedniku Polet. V Poletu je priobčil svoj prvi »literarni poizkus«, ki so mu sledile krajše prozne objave v Tovarišu, v Poletovih podobah in povestih (PPP, od leta 1953 PP - Petkova panorama) in Ljudski pravici, nato pa tudi literarno zahtevnejše črtice in novele v revijah Nova obzorja, Novi svet in Beseda.

Zgodba z naslovom *Eden proti trem*, ki je izšla v zadnjem letniku Novega sveta leta 1952 - torej prav tedaj, ko so komunisti pod obtožbo, da je neustrezno prikazoval narodnoosvobodilni boj, iz javnega življenja odstranili Edvarda Kocbeka - je bila v negotovih jugoslovanskih političnih razmerah v začetku petdesetih let resnično »predrzna«. V njej glavni junak, oznovski likvidator zasleduje domobranskega častnika, ki prihaja ilegalno iz Trsta v Slovenijo, tik preden pa nasprotnika ubije, ugotovi, da je to »pravi« in spoštovanja vreden mož.

Igor Šentjerc je Jugoslavijo zapustil leta 1953, vendar glavni povod za njegov odhod niso bili njegovi literarni prispevki, temveč politični konflikti, ki so spremljali njegovo časnikarsko in uredniško delo. Od leta 1952 je bil namreč urednik Poletovega tednika

PTT, ki jo je preimenoval v Petkovo panoramo. V njej je ... objavljajal (tudi) kritična in ideološko neobremenjena poročila o perečih socialnih razmerah in drugih težavah vsakdanjega življenja in malega človeka doma. Naklada se je v letu dni za manj kot deset tisoč povečala na več kot 80 tisoč prodanih izvodov. To je bil seveda za komunistične odbore in njihove ideološke skrbnike znak za preplah. Politična gonja ni ponehala in konec poletja leta 1953 je Šentjerc prejel predlog založnika - založbe Polet, da odide na krajše »študijsko« potovanje v Nemčijo. Iz Jugoslavije je odšel legalno, z veljavnim potnim listom in štipendijo za bivanje, navezal stike z nemškimi novinarji in 9. oktobra založbi sporočil, da je iz »različnih razlogov, v prvi vrsti (pa) iz političnih« sklenil ostati v Nemčiji.

Tu se začneja Šentjercova druga zgodba - služil si je kruh s težaškimi fizičnimi deli, dobil službo knjižnega akviziterja in nato časnikarja ter urednika lokalnega časopisa. Svoj prvi nemško pisani roman *Der Teufel braucht Liebe (Hudič potrebuje ljubezen)* je natisnil leta 1956 - komaj slaba tri leta po prihodu v Nemčijo - kot časopisni podlistek, isto leta pa je izšel tudi v knjižni obliki. Od tega leta naprej si je služil kruh izključno kot svobodni pisatelj in novinar. Začelo se je pisateljevo izjemno plodovito romaneskno delovanje (Šentjerc je avtor več kot trideset nemško pisanih romanov), žanrski razpon pa sega od trivialne, popularne in shematizirane literature (pač pisane za ljubi kruhek) do romanopisja s pravim umetniškim nabojem. Danes mu gre mesto enega najplodovitejših pisateljev v nemškem jeziku.

Vojna, ki jo je doživljal v najbolj občutljivih mladeniških letih, je razumljivo močno zaznamovala pisateljevo že tako nemirno in celo nekoliko bohemsko naravo. Vprašanja o nesmiselnosti vojevanja in nasilja, o posameznikovi moči in nemoči, zlasti pa o omejenih možnostih človekove svobode in njegovi ujetosti v zgodovinski čas so teme ne le njegovih zgodnjih, temveč tudi kasnejših literarnih besedil.

Doslej prvi in edini v slovenščino prevedeni roman *Očetova dežela (Vaters Land)* je izšel leta 1997 po pisateljevi smrti (Igor Šentjerc je iznenada umrl 27. januarja 1996) - in ga je po pisateljevih zapiskih dokončala njegova žena.

Igor Šentjerc je bil predviden kot soavtor zbirke novel, ki so jih leta 1954 izdali Franček Bohanec, Andrej Hieng in Lojze Kovačič - zbirka naj bi imela po prvotni zamisli in zgledu leta 1953 izdanih *Pesmi štirih* štiri avtorje, po »nenadni Šentjercovi emigraciji« so ostali samo trije. Podatek gotovo priča o takrat prepoznavni držbi pisatelja Šentjerca.

(Po spremni besedi - njen avtor je Peter Vodopivec - o romanu *Očetova dežela* za *Odsevanja* priredil A. Makuc.)



# KOROŠKA V 14. KNJIGI ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE

S krajinskega vidika je nedvomno zanimivo, kako je kakšno širše območje Slovenije (in s tem tudi Koroška) zajeto v vseslovenskih znanstvenih gradivih oziroma katerih koli skupnih tiskih - zlasti zaradi tega, ker v imenovani pokrajini pogosto slišimo, da je zlasti po novodobnem razpadu gospodarskih velikanov, kot so bili mežiški rudnik, ravenska železarna, slovenjgraško gozdno in lesno gospodarstvo, v teh ali onih vse premalo upoštevana. To velja tudi za kulturno področje, zlasti za Književne liste, odkar se je uredništvo pred kakšnimi štirimi leti odločilo, da ne objavlja več ocen oziroma poročil o 'manj pomembnih' književnih delih ali novih številkah kulturnih glasil, ki sem jih podpisani v splošno odobravanje do takrat imel objavljenih že blizu sto, zlasti o ravenskem Koroškem fužinarju in slovenjgraških Odsevanjih. Pred tem 'izgonom podeželja' smo v slovenskem kulturnem prostoru vendarle bili dokaj ustrezno prisotni. Da smo zdaj v njem navzlic nekaterim pač vse preredkim izjemam veliko manj prepoznavni, gre pripisati predvsem navedenemu dejstvu in prepričan sem, da je smotno nanj kdaj pa kdaj opozoriti.

Ker sem o nekaterih splošnih podatkih podrobneje pisal že v lani objavljeni oceni 13. knjige slovenske enciklopedije (glej Odsevanja štev. 37/38, pomlad 2000, str. 57), naj tu navedem samo najbistvenejše. Prvi zvezek Enciklopedije Slovenije je pod vodstvom Josipa Vidmarja izšel leta 1987, ko smo še čvrsto bili v skupni jugoslovanski državi, vendar je Vidmar že takrat znal povedati, da takšen vrhunski znanstveni dosežek potrebujemo prav zaradi tega oziroma zaradi ohranjanja in spodbujanja slovenske samobitnosti. Pomembno vlogo pri takšnem veledelu ima zlasti odgovorni urednik pač zaradi pristojnosti, da odgovarja za izbiro gesel in njihovo vsebinsko usklajenost, torej se spodobi zapisati, da je to od 11. knjige Martin Ivanič, ki mu je kot urednica zvezka še najbolj v pomoč Alenka Dermastia.

14. zvezek Enciklopedije Slovenije prinaša celotni črki U (s prvim geslom Ubožnica) in V ter W do We (z zadnjim geslom Wester, Josip, namenjenim uveljavljenemu slovenskemu pedagogu in planinskemu pisatelju). Torej gre za tiste črke, ki so zlasti koroškemu zemljepisno manj naklonjene, toliko bolj pa osebnostim in splošni zgodovini, kot si bomo to lahko ogledali nekoliko pozneje. V sedanjem letu bomo dobili zadnjo oziroma 15. knjigo, dodatni zvezek, ki je nujno potreben predvsem zaradi dopolnitev geslovnika po osamosvojitvi Slovenije leta 1991; zaradi siceršnjih pomanjkljivosti in napak, pa bo izšel predvidoma leto pozneje. Zamišljamo si lahko, da bo ta v tem v vsakem pogledu zares veličastnem narodnem in državnem projektu zadnja knjiga Enciklopedije Slovenije promovirana na Prešernov dan leta 2002.

Za močno vprašljivo spregledanost, ki bi morala biti odpravljena v dodatnem zvezku, naj tu spet navedem dovolj zgovorna koroška zemljepisno-zgodovinska primera iz 13. knjige Enciklopedije. Tam ob še kakšnem Šentjanžu v slovenskem naseljenem pro-

storu najdemo dva v srednji Dravski dolini blizu Radelj ob Dravi. Ni pa tretjega iz našega okolja, Šentjanža pri Dravogradu, ki je kot središče spodnje Mislinjske doline ne le največji, temveč zgodovinsko in zemljepisno gotovo najpomembnejši. In najbrž nisem edini, ki pogrešam še tistega z naslovom Šentjanž v Rožu (blizu Borovelj), seveda zaradi najpomembnejšega kulturno komunikacijskega središča Slovencev na avstrijskem Koroškem. Poznajo ga že številni slovenski kulturni delavci in drugi obiskovalci Koroške v Avstriji, saj se tam dogaja sorazmerno največ slovenskih oziroma dvojezičnih kulturnih prireditvev in drugačnih srečavanj. Najbrž za še hujša spregleda gre z ne vključitvijo koroškega Šent Pavla (predvsem zaradi samostanske gimnazije, v kateri so se šolali tudi številni Slovenci iz koroškega zaledja) ter Šent Andraža (seveda zaradi nekdanjega sedeža lavantinske škofije, ki ga je A. M. Slomšek leta 1859 po številnih težavah z oblastmi /še posebej se jih je mojstril premagovati v svojih prvih vuzeniških letih med sporom z dravograjskim graščakom Kometerjem zaradi cerkvene posesti/ prenesel v Maribor).

Zdaj nas seveda že zanima, koliko je v skupni množici sodelavcev 14. zvezka ES Korošcev z ene in druge strani avstrijske meje. Navsezadnje tu deluje lepa vrsta raziskovalnih delavcev v dveh koroških muzejih tostran meje, vsaj v dveh slovenskih znanstvenih inštitutih v Celovcu ter še veliko strokovnjakov v koroških srednjih in višjih šolah in drugih ustanovah, spet na obeh straneh meje. No, niti tokrat jih posebno veliko ne bomo našli, nekatere, ki jih večinoma že poznamo iz prejšnjih zvezkov, pa vendarle spet srečamo tudi med pisci prispevkov za 14. knjigo. Najplodovitejši je zgodovinar Avguštin Malle (ravnatelj Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu) - napisal jih je 5 (celovski del gesla Učbeniki slovenske književnosti, prikaz učitelja in župana na Selah pod Košuto Hermana Velika ter še enega uveljavljenega šolnika in predvsem mladinskega književnika Rudolfa Vouka, leta 1952 skupaj z nekdanjim znamenitim kotuljskim učiteljem F. Aichholzerjem soustanovitelja še danes živega odličnega koroškega glasila Mladi rod, podgeslo o starejši zgodovini Velikovca - žal brez omembe njenega pomembnega protestantskega deleža ter dostojen oris poleg Joška Tischlerja enega najpomembnejših povojnih slovenskih šolnikov v koroškem zamejstvu Reginalda Vospernika: prvi od njiju je bil ustanovitveni, drugi pa najdolgoletnejši ravnatelj celovške gimnazije za Slovence).

Zemljepisec akademik Ivan Gams je tokrat napisal samo dva (Uršlja gora - splošen opis, Vrbsko jezero - celoten opis). Staroslavni Plešivec (pravzaprav nas prof. Gams pouči, da se tako imenuje le jugovzhodno pobočje Uršlje) je nasploh obdelan z natančnostjo, ki jo marsikje pogrešamo, saj ima geslo še tri dodatne pisce: Tone Wraber ga dopolnjuje z rastlinstvom, Avgust Kunc pa zlasti z gozdarstvom, nobeden od njih pa ne omenja razlaščenih lastnikov grofov Thurnov; Blaž Resman pa je v tem sklopu nepričakovani pisec

## RECENZIJE

**Prvi zvezek Enciklopedije Slovenije je pod vodstvom Josipa Vidmarja izšel leta 1987. Vidmar je trdil, da takšen vrhunski znanstveni dosežek potrebujemo zaradi ohranjanja in spodbujanja slovenske samobitnosti.**



## RECENZIJE

**Ker pa je vseh koroških gesel v knjigi navsezadnje 54, skromni seštevek devetih sestavkov pomeni, da so jih ponovno nesorazmerno veliko napisali Nekorošci...**

podgesla Umetnostni spomeniki, v celoti namenjenem enemu samemu - cerkvi sv. Uršule, dograjeni leta 1601 (letos torej štiristoletnica) in posvečeni 1602, v kateri je poslikavo oltarja v 18. stoletju (nejasno kdaj!) opravil J. A. Strauss. Po en članek so od Korošcev napisali zgodovinar Marjan Linasi (Vzhodnokoroški partizanski odred) in medicinec Ivo Raišp (o stanovskem tovarišu kirurgu in urologu Nadu Vodopiju, ki si zasluži posebno omembo še zaradi tega, ker je v vsem 14. zvezku edini od vključenih na Koroškem v Sloveniji delujočih znanstvenikov). Naj dodam, da je M. Linasi prispeval še pomemben del splošne vuzeniške zgodovine z natančnim prikazom obdobja NOB.

Ker pa je vseh koroških gesel v tej knjigi navsezadnje 54, gornji skromni seštevek devetih sestavkov pomeni, da so jih ponovno nesorazmerno veliko napisali Nekorošci (če smo natančnejši, kar 45) - navzlic malo prej ugotovljenemu precejšnjemu številu za znanstveno sodelovanje v Enciklopediji nedvomno primernih ali, recimo odkrito, kdaj nedvomno primernejših 'domačih' krajskih strokovnjakov.

V nadaljevanju bom praviloma skupaj z navedbo prispevkov imenoma najprej naštel tiste druge pisce, ki so k omenjenemu številu prispevali vsaj po dva zapisa in se torej vsaj nekoliko več posvečajo Koroški. Peter Štih izstopa s petimi gesli (vsebinsko povezani sta Ustoličevanje koroških vojvod ter Vojvodski prestol, prav tako iz obdobja karantanske zgodovine pa sta še 'knežji' gesli Valtunk in Valuk, v sodobno Koroško pa posega z geslom o zgodovinki univerzitetni profesorici Mariji Wakounig). Po tri prispevke objavljajo Janez Stergar (Wakounig Joža, Warasch Filip ter kot najpomembnejše geslo Vindišarstvo, to žal tako značilno koroško zatajevanje slovenstva, nastalo iz sicer povsem poštenega prvotnega nemškega poimenovanja Slovencev Winden), Boris Jesih (Vestnik koroških partizanov, ki še vedno izhaja v Ljubljani pod novejšim imenom Koroški vestnik; k temu še Wakounig Andrej in Wakounig Vladimir), Bela Sever (Vuhred - splošni opis ter Vuzenica s sila skromnim splošnim opisom - težko se zadržujem, da ob takšnem skrajnem omalovaževanju številnih koroških zemljepiscev ne dodam vprašalnega klicaja - in podgeslo Občina Vuzenica) ter nazadnje Jernej Zupančič (Vrba / Velden ob Vrbskem jezeru, Velikovec - splošni opis - in še eno samostojno geslo - Velikovoško podgorje, ki se razteza od nam, jugovzhodnim Koroščem, premalo znane gore Velika Svinja (2079 m) na severu do Drave na jugu; zelo zgovoren je navedek o narodni sestavi prebivalstva /pri Velikovcu ga pogrešamo/: od predplebiscitne večine je delež Slovencev upadel na vsega 5 % ob hkratni ugotovitvi, da je prav na tem območju število statistično prikritih pripadnikov današnje slovenske manjšine največje; Zupančičev je tudi splošni opis znamenitega kraja Vovbre prav tako s tega območja, za katerega je podgeslo Umetnostni spomeniki o tamkajšnji romarski cerkvi Marijinega vnebovzeta prispeval Ivan Stopar).

Štirje so tudi pisci s po dvema člankoma: France Filipič (Franjo Vruč, priljubljeni slovenjgraški učitelj v obdobju med obema svetovnima vojnama, zavzet politični delavec, komandir celjske partizanske čete in narodni heroj; Franc Wankmüller iz Vuzenice, politično je v ravenški železarni in pozneje sodeloval s Prežihovim Vorancem ter izgubil življenje v žalostnem času stalinskih čistk), Andrej Hozjan (del gesla sploš-

na zgodovina Vuzenice, posebej ga omenjam že zaradi tega, da pisca povprašamo, kako je mogoče napisati četudi najkrajšo zgodovino Vuzenice, ne da bi sploh omenili A. M. Slomška, ki je v kraju dekanoval v letih od 1838 do 1844 ter tukaj kot šolski upravitelj in dekanjski šolski nadzornik leta 1842 izdal znameniti prvi slovenski šolski priročnik Blaže in Nežica v nedeljski šoli; pri geslu Vitanje pa nas seznanja s pripadnostjo tega kraja celovski škofiji), Ivan Stopar (Vetrinj in Velikovec - oboje s podgeslom Umetnostni spomeniki) ter Janez Mlinar (Vovbržani - na Slovenskem, pomembna fevdalna družina v obdobju od 11. do 13. stoletja kot predhodniki Celjskih grofov ter prispevek o Jakobu Unrestu, pomembnem koroškem srednjeveškem zgodovinarju).

Precej je nekoroških piscev, ki so za našo knjigo obdelali samo po eno samostojno geslo, s katerim si prav tako zaslužijo mesto v našem pregledu. Anton Janko: Ulrich Lichtensteinski - zaradi tega, ker nam služi za dokaz, da se je v zgodnjem 13. stoletju slovenščina na Koroškem uporabljala kot enakopraven jezik. Gregor Kocjan: Anton Umek, v sredini 19. stol. deloval v Celovcu kot jezikoslovni profesor, pesnik in urednik Besednika. Vladimir Simič: Anton Urbanc, pravnik, ki si je v plebiscitnem času prizadeval za vključitev Koroške v Slovenijo, kjer je pozneje deloval kot strokovni pisec. Anton Prijatelj: Vekoslav Verhovnik: Prevaljčan, univerzitetni profesor, eden prvih slovenskih strokovnjakov za varstvo pri delu in varstvo okolja ter ergonomijo. Tone Wraber: Lorenz Vest - koroški zdravnik in rastlinoslovec iz zgodnjega 19. stol., prvi je objavljil znanstvena dela o rastlinstvu na Koroškem. Drago Bajt: Štefan Vevar - v Slovenj Gradcu rojeni Korošec, magister prevajalstva in gledališki zgodovinar. Denis Poniž: Herman Vogel, doma iz Mežice: prispevek celostno ovrednoti delež tega pesnika, prevajalca in urednika v sodobni slovenski kulturi. Igor Longyka: Mira Voglar, Ravenčanka, uveljavljena glasbena pedagoginja - magistra glasbene vzgoje, skladateljica otroških pesmi in pesnica. Darinka Drnovšek: Olga Vrabčič, rojena v Šmohorju, bolj znana slovenska kot zgolj koroška politična in zdravstvena delavka. Mladen Tancer: Ernest Vranc: vsestransko pomemben pedagoški delavec iz mariborskega žarišča naprednega učiteljskega gibanja je Slovenjgradčanom znan kot učitelj na meščanski šoli. Takoj po I. svetovni vojni je bil nekaj let učitelj in upravitelj na koroški Kapli (nad Ožbaltom) njegov sin Danilo, ki ima tu prav tako samostojno geslo, pa ravno tako na osnovni šoli Kapla v letih po II. svetovni vojni, a tega podatka, žal, pri nobenem njunem geslu v Enciklopediji ne najdemo. Edi Majaron: Robert Waltl, leta 1965 rojeni Slovenjgradčan, je zastopan v vlogi gledališkega umetnika z natančnim orisom številnih umetniških dejanj. Jože Ferčej: Boris Wenko, še en Slovenjgradčan, le da 70 let starejši od najmlajšega predhodnika; bil je uveljavljen živinorejski strokovnjak v Sloveniji in Avstriji. France Adamič: France Wernig, pomemben kmetijski šolnik, deloval v Velikovcu, med obema svetovnima vojnama v Mariboru, zatem spet na Koroškem v rožanskem Podravlju. Uredništvo Enciklopedije je prispevalo geslo Marjan Veber: Ravenčan, univerzitetni profesor kemije in pomemben pisec znanstvenih razprav.

Naj se tu vrnem k Vetrinju v obsežno podgeslo Zgodovina (Boris Mlakar). Kako se je spreminjala vse-



binska naravnost Enciklopedije, je jasno zaznavno iz prvič objavljenega podatka, da je bilo konec maja 1945 po sporazumu z Britanci večinoma preko Pliberka v Slovenijo vrnjenih okrog 10500 pripadnikov domobranske vojske in 600 civilistov, ki ga v starejših zadevnih geslih npr. Domobranstvo, Kolaboracija, Narodno izdajstvo niti v obsežni zgodovini z naslovom Slovenci še ni najti.

Za bolj ali manj priznana koroška gesla imamo lahko še nekaj splošnih, npr. Učiteljski pokret (France Strmčnik); le-to je sicer vezano na znamenito Šilihovo pedagoško centralo v Mariboru, vendar so vsi imenovani poborniki, Vinko Möderndorfer, Karel Doberšek in Franjo Žgeč, vsaj nekaj časa delovali tudi na šolah v Mežiški dolini. Slavica Pavlič Utravistično šolo celo omejuje zgolj na Koroško, četudi nasploh velja, da so jo v enaki zagrizeno pomemčevalni vlogi morali doživljati tudi na Štajerskem. Sem nedvomno sodi še zemljepisno geslo Vitanjsko oziroma Doliško podolje (Milan Natek) s podrobnim opisom sveta med Slovenjgraško kotlino in Dravinjskimi goricami.

O splošni zastopanosti Koroške v geslovniku bi se torej moglo ugotoviti, da je ob nekaterih primanjkljajih vendarle bolj ali manj ustrezna, saj bi vsaj na prvi pogled tokrat težko rekli, da kaj veliko gesel manjka. Najštevilnejši sklop so ponovno osebnosti, ki se jih da naštetih 28, v drugem sklopu je 15 kulturno-zgodovinskih oziroma pravih zgodovinskih gesel in v tretjem še 11 zemljepisnih, pri čemer pa tudi naša široka razmejitev vsebinskih področij ni vedno enoznačno določljiva.

V nadaljevanju se bom dotaknil še nekaterih gesel, ki so po širših vsebinskih sklopih povezana tudi s Koroško. Najprej pripomba h geslu Umetna obrt, ki ga je podpisalo uredništvo. Močno me je namreč osupnilo, da v obsežnem opisu na približno šestih straneh sploh niso omenjene tradicionalne slovenske (in celo mednarodne) razstave domače in umetne obrti v Slovenj Gradcu, ki imajo sila pomembno spodbujevalno vlogo. S tem smo se približali geslu Umetnostna galerija in pristali pri eni sami - v Mariboru, kar je spet sporno, ker primerljivega gesla npr. Galerija likovnih umetnosti v Enciklopediji ni. Nobenega dvoma pa ni, da je tako ali drugače imenovanih in omembe vrednih takšnih ustanov po Sloveniji več, med njimi gotovo slovenjgraška; uveljavila se je zlasti z velikimi svetovnimi razstavami v počastitev miroljubnih dejavnosti Združenih narodov, s stalnimi zbirkami in odmevnimi številnimi rednimi razstavami. Bistveno je pripomgla, da so Združeni narodi mestu, edinemu v Sloveniji, podelili naziv glasnik miru in da je prav tu vsakoletna državna proslava dneva OZN. Podatke o vsem tem bi tu spet iskali zaman.

Navesti želim še eno podobno prikrajšanost Koroške, ki je povezana s študijskimi podporami (gre za prvobitno obliko štipendiranja) v geslu Ustanove. Med njimi ne bomo našli edine takšne koroške - Pilatove na Prevaljah oziroma Ravnah, čeprav vsekakor sodi med najstarejše in najdalgotrajnejše. Imenuje se po prevaljskem duhovniku Gašparju Pilatu, ki je z njo leta 1700 določil izdatno podporo revnim otrokom za študij v Celovcu in ravenskim kaplanom naložil redno začetno poučevanje. Zaradi tega se to leto šteje za začetek osnovnega šolstva na Ravnah. Ustanova je delovala vse do leta 1916, njen zadnji uživalec pa je bil veliki koroški kulturnik in šol-

nik dr. Franc Sušnik.

K sreči se najde še nasproten in spodbuden primer. Ivan Stopar je v geslo Veduta vključil izredno lepo barvno litografijo Starega trga pri Slovenj Gradcu, delo Josepha Kuwasessa iz leta 1830 (slikarja v 6. zvezku ES s črko K - žal - iščemo zaman, a posnetek njegove upodobitve z Gradom bi kazalo od kod že pridobiti ter razstaviti v županstvu in na še katerem javnem mestu). Po drugi strani geslo Volitve (Vasilij Melik) vsebuje poleg tako nepreglednega zemljevida volilnih okrajev, da se moramo celo vprašati o njegovi smiselnosti (in to ne samo tokrat, saj nekateri zemljevidi komaj presegajo velikost znamke ali pa so daleč prenatrpani, npr. pri geslu Uradni jezik) tudi dva zares lepa z jasno razmejitvijo npr. volilnih okrajev Velikovec (z Mežiško dolino) in Slovenj Gradec (s Šaleško in Dravsko dolino) iz let 1870 in 1913. Takšen je tudi zemljevid političnih okrajev oziroma okrajnih glavarstev spet z Velikovcem in Slovenjim Gradcem iz leta 1868 v geslu Upravno-teritorialna razdelitev v tistem delu, ki ga je napisal Jože Žontar.

V sklepnem delu tega prispevka želim prikazati še nekaj primerjav, iz katerih bo razvidnih nekaj nadaljnjih predlogov dopolnil za načrtovani 16. zvezek. Za zgodovino šolstva v Enciklopediji vedno znova vidim, da je pri posameznih krajih zares preveč zastavljena in nasploh obravnavana po docela neenotnih merilih. To trditev si bom dovolil osvetliti s primerom celo istega pisca gesel A. Hozjana, ki pri Vitanju zapiše, da je kraj nižjo šolo dobil do srede 19. stoletja, v zgodovini Vuzenice pa poleg že omenjene nedoslednosti s Slomškom spoznamo, da šole sploh ne omenja, čeprav šolstvo v tem kraju z letnico pričetka 1356 spada med najstarejše na Slovenskem. In še naslednja iz krajevnega sklopa: V našem zvezku najdemo razmeroma skromno geslo Volšperk / Wolfsberg na skrajnem severovzhodnem delu Koroške. Tone Ferenc ga je uspel vključiti predvsem s podatki iz II. svetovne vojne, ker so Nemci leta 1942 tja priključili dotakratni okraj Dravograd, ne da bi pri tem posegel v starejše dejstvo, da je bil sicer vedno koroški Dravograd sestavni del tega okraja vse do konca avstrijskega cesarstva. Nimam namena trditi, da je vključitev tega gesla neutemeljena, vendar pa sem se pri tem moramo spet spomniti že omenjenega spregleda Šent Pavla in Šent Andraža, oba iz iste Labotske doline in poleg tega veliko bliže državni meji. Po mojem gre tu za izrecen primer neuravnotežene izbire!

Od splošnih zgodovinskih gesel pogrešam predvsem Veliko Karantanijo, ki jo slovensko zgodovinske pisce večinoma upošteva, npr. tudi Zgodovina Slovencev Boga Grafenauerja (CZ 1979) v razdelku Velika Karantanija in njene krajine.

Pri osebnostih bi bil gotovo dobrodošel še kdo od zamejskih Wakounigov (vsaj Sonja W., zdajšnja urednica celovškega tednika Slovenski vestnik), z državotvorne Koroške v Sloveniji pa, recimo, doktor fizike in pedagoški svetovalec slovenjgraške OE Zavoda RS za šolstvo za fizikalni pouk docent dr. Ivo Verovnik ter njegov soimenjak mag. Franc Verovnik, predstojnik internističnega oddelka slovenjgraške bolnišnice.

Enciklopedijo Slovenije cenim in jo pogosto uporabljam. Vse napisano je izrecno dobronamerno z eno samo željo, da bi bila tu in tam tudi za Koroško še boljša in popolnejša.

Francšek Lasbaher

## RECENZIJE

**Od splošnih zgodovinskih gesel pogrešam predvsem Veliko Karantanijo, ki jo slovensko zgodovinske pisce večinoma upošteva.**



# MARJAN PUNGARTNIK

občutje potrnosti in ganjenosti

PESNIK

Rodil se je 28. 7. 1948 na Legnu nad Slovenj Gradcem. Maturiral je na Gimnaziji Ravne, diplomiral pa novinarstvo na FSPN v Ljubljani. Urednikoval je pri študentskem listu *Tribuna* in na Radiu Študent. Je član uredniškega odbora revije *Dialogi*. Ukvarja se s publicistiko, poezijo pa je objavljaval v *Dialogih*, *Sodobnosti*, *Tribuni* in v *Problemih*. Živi in dela v Mariboru.

Delo – pesniške zbirke: *Žalostinka za galjotom*, 1973; *Večni krsnepar*, 1978; *Pesmi*, 1979; *Svetjelačen*, 1995; *Pesmi / Lieder* (slov.-nem. izd.), 1994; *Oglej*, 1997; mlad. proza: *Vodni mož in lepa Polona*: pohorska legenda, 1994; *Sonček, kje si?*, 1996; *Petre s tepke*, 1997, drugo: *Slovenski narod in slovenska kultura* (zbornik, soavtor), 1985.

Lit.: M. Zlobec, M. Pungartnik: *Žalostinka za galjotom*, *Sodobnost* 1974, str. 286-87; M. Kramberger, *Oblačila slovenskih cesarjev* 1982, str. 141-42; V. Ošlak: M. Pungartnik: *Žalostinka za galjotom*, *Dialogi* 1974, št. 7/8, str. 556; M. Osrajnik: »Namesto besed zlata semena«, *Večer* 1979, št. 285, str. 8; M. Vincetič: *Podrejenost erotiki*, *Večer* 1985, 17. 10., str. 6; V. Gajšek: *Svetjelačen*, *Naši razgledi* 1985, št. 17, str. 511; M. Slana: M. Pungartnik, *Stop* 1986, št. 17, str. 10-11; L. Gačnik: *Intervju z M. Pungartnikom*, *Mentor* 1983, št. 5, str. 20-27; B. Bavčar: *Pungartnikova žalostinka za galjotom*, *Mladina* 1974.

M. Zlobec je avtorjev prvenec opredilil »kot zapozneli odmev romantizma«, opozoril na preskok »od identitetnega razmerja prek njegovega konflikta do resignacije«; M. Kramberger je izpostavil »tradicionalno in moderno teksturo«, V. Ošlak pa »domačijsko sentimentalnost in študentski modernizem«. V spremni besedi druge zbirke je T. Kermauner izpostavil, da »pesnik impresionizem in ekspresionizem povezuje z deformacijo«. M. Osrajnik je v oceni tretje zbirke skozi pesnikove besede iskal njegovo pozicijo, cilj delovanja in rezultat naporov; prvo je našel v poetovi želji, da preseže samega sebe, svojo preteklost, je nekje med izostreno budnostjo in močjo spanja, da je edina opora samo hotenje po bedenju; drugo je absolutna svetloba, ki bi omogočila, da bi se beseda spremenila v zlata semena, kar ni mogoče doseči. Bela svetloba kot metafora izhodišča in cilja omogoča izraziti sporočilo: »Jaz bedim - trudim se, da bi bil čimbolj zavestno prisoten v času in prostoru.« V četrti zbirki je M. Vincetič opazil primarni lirizem; V. Gajšek nadrealnost, zaumje, odmik od reizma; M. Crnkovič pa neovantgardizem, tehniko kolažev, ponavljanje klišejev in reistično-ludističnih vaj v slogu. S temi literarnoteore-

tičnimi oznakami je Pungartnik polemiziral v treh intervjujih. V pogovoru z M. Slano je na dejstvo, da je njegova lirika krajinsko kmečka, pripomnil, da »ne piše za sheme in kritike, da gradi svojo poetiko na obrobnosti in odvečnosti«. V dialogu z L. Gačnik je povedal, da se je »seznanil z nadrealističnim gibanjem prek komunističnega angažiranja, kar mu je pomenilo disciplinirano kršitev vrste norm 'dobrega obnašanja', omenil, da je napravil nekaj primerkov vizualne poezije v tako imenovanem modernizmu in je zaumje razumel kot prisluškovanje ozadju, ki pritiska na norme, pesem naj bi bila polje osvoboditve v novem, posebnem izrazu, ima ga za ritem, ki usmerja pomene v smisle, na zaumni jezik gleda kot na pritisk stvari, da se izrazijo skozi pesnika, ki jim išče podobo.«

Ocenjevalci so v Pungartovi liriki izpostavili naslednje tematsko-motivne sklope: možnost vračanja nedoživetih otroških ljubezni, sanj, hrepenenj, samozavedanje, spomin na očeta, impresije dneva, obsodba velikega obdobja krivične ureditve, paradoks civilizacij, motiv galjota in motiv nenehnega zavračanja desetnice (Zlobec); podeželje, pokrajina, travnik, zemlja, slovenska narodna zgodovina, slovenska folkloristka, narodno čustvo (Kermauner); misel na smrt, občutje neresničnosti, erotika (Gačnik); lirski subjekt je preganjan in skeptičen, odprt svetu, ki se mu čudi, je vznemirjen, ontološko katarzo doživlja skozi erotični naboj, njegova poezija je kolorit zemeljske čudovitosti in mističnega (Vincetič); razbiti svet, v sebi nesklajen čas, entropija bivalnega smisla, pesnik ostaja v lastnem središču, zanj je človek vse, svet nič, ujetost v duha - pesniška vizija entropije, bivanjska možnost med stvarmi, stvarnost pomeni pesnikovo občutje - nežnost, bes, nemoč: eros (energija) je pravo nasprotje entropiji, ki sam na sebi ni niti smiselni niti nesmiseln, vendar tvori osnovo subjektivne energije (Gajšek).

V stihih M. Pungartnika (1948) je prisotna dvojnost, saj se v naslovu prvenca *Žalostinka za galjotom* (1973) nakazuje občutje potrnosti in ganjenosti ob človeškem trpljenju na eni in izprijenost na drugi strani; nevtralnem naslovu *Pesmi* (1979) - tak je tudi naslov predzadnje zbirke (1994) - sledi narečno obarvan naslov *Večni krsnepar* (1994), ki razkriva pesnika nespečnosti ali ponočnjaka, kot je mama poimenovala ustvarjalnega sina; v četrti zbirki je kljub sklopu *Svetjelačen* (1985) nakazana rahla povezava, kajti naslovne besede asociirajo na težave v času in prostoru ter na čustvene in bivanjske stiske. Naslov zadnje zbirke *Oglej* (1997) napeljuje na črtomirovsko iskanje identitete.

Miran Kodrin



## KOŠENINE

II

*Odšli so čez travnike,  
sklonjeni nad jutranji svit  
in v vetru  
z dlanmi  
so obrisali kose.  
Bil je še mrak.  
Grenki šum Pohorja  
je dihal čez njihove glave.  
Redi so planile čez reber.  
S krvavimi očmi  
je mlado sonce prepoznalo svet.  
Dejal bi:  
- Polja umirajo.*

Odsevanja št. 3, Slovenj Gradec 1967, str. 35-36

Naslednje pesmi so iz zbirke  
**ŽALOSTINKA ZA GALJOTOM,**  
Založba Obzorja Maribor, 1973

## SONČNICE

I

*Zapisati lepo besedo o sončnicah  
ni težko. Še lažje je, ker ne poznam  
iz otroštva močnejše ljubezni  
od večernih sonc,  
pogreznjenih v napol razgrete sanje,  
v skrivnasto kлокotanje vetra ob kamnitih zidovih,  
v utrip lojenke v vetru materinih kril,*

*še lažje, ker sem s širokimi  
in rezkimi listi spal po odorih,  
bolan popoldanskega sonca,*

*še lažje, ker danes čutim negotovost,  
umaknjeno nekoliko v neresničen spomin,*

*še lažje, ker je danes tod, v kotu  
pod modrim in grenkim Pohorjem,  
vse manj njiv, posejanih z njimi.*

## PRAZNIK

IV

*kot hladen prš bukovja  
se na razpotju pred kapelo ustavim*

*in gledam s teh mostov od koder  
vrane letajo na trhle brazde  
s teh črnih oken kjer kačnik raste kakor žeja*

*s teh zapuščenih potk  
ki jih prepreda križevčeva sled*

*s praga zdi se mi  
da odtekajo dolgi popoldanski travniki*

*stržen sonca belo čelo hiše  
in pogrebni hrup mravelj  
ki grizejo pot med starimi kolesi*

## NOVI ZORNI KOT

*pojdi ven ura je  
skoči na zeleno polt vsenaokrog  
v tolmunih senc prhaj kakor vrabec  
pohorju je nekje znotraj zrasla duša  
hiše s polizanimi strehami  
kako glasovi letajo v pašo*

*vsi gozdovi so tvoja partija  
in vrisk motorne žage internacionala  
in za palce privežem zastave  
zdajle so šle skozi mojo pamet ovce  
za hrptom se pa kutine hihitajo*

*v rdečem stolu gnezdi sinica  
ne sedaj nanj ne sedaj nanj  
poberi se pobalin zijaj jabolka  
že tako si prespal vse popoldne*

Naslednje pesmi so iz zbirke  
**SVETJELAČEN,**  
Založba Obzorja, Maribor, 1985

*navzgor grem in je vedno več teme  
in vedno več tišine, dokler pred pragom  
pes ne zamolči noči, kot da svetloba laja*

*obred s časom zori - s toplim jezikom zapisan  
obrazec na nočno opno, pasja mitologija  
prepoznavanja. pes ve, da sem vsak dan  
namenjen enournemu obhodu česarkoli  
ker dom je, da sem le redko tam, v sirotkastem dimu  
in pes je, da sporočim vnaprej: se vračam  
mrtev ali živ, zaledenel ali v zatohli preganjavici*

*spremlja me s koralnimi očmi čez prag  
dva se srečujeva na vratih kuhinje  
z enim geometrija zaupanih nalog na veselem  
obhodu  
in z drugim samorasla surovost obreda*

PESNIK



## ŽALOSTINKA ZA LOKOMOTIVO NA POMLADNI POSTAJI

PESNIK

*v znojnih pazduhah lesa cvetijo češnje  
iz tkanja se utrujeno širi njihova svetloba  
vonj. vodne rane, obrasle z gnojnimi kalužnicami  
smeh iz kanalov: z belimi zobmi se voda  
iz višjih v nižje zliva  
sivkasto obzorje sije skoz gradnjo dreves  
kdo jih je gradil? voda, sonce, vlažni veter  
kmetica nosi v košu travo. z njo ne nasiti nikogar  
samo lačen spomin hlasta po njej  
na njivi kamenje pošepetava bosim nogam  
bršljanova trta obrašča drobovje lokomotive  
v teh deževnih dneh je razbohotila  
na lužah se svetlita oljna mavrica in vesela rja  
stroj spi. sanja razpadanje*

### XIX

*Svet je velik in prazničen, ko grem k tebi, mama.  
Vame se vrača nekdanje svečano dojemanje vsega.  
Planina nad tvojo nesrečo je nedotakljivo mogočna,  
kakor da se s pomladjo tudi njen obraz nanovo  
zaseje.  
Daljna si, bleda, neznatna kakor glas drumelce,  
negibna guba kamenja, ki na obrazu planine prhni,  
tako sprjaznjena, da te celo preplavlja smehljaj,  
obledela nošnja ajdove njive, ko se poletje izteka.  
Na koncu dolge poti me pričakuješ v svojem zavetju,  
med hribi se molče skrivaš, drobni plamen doma,  
ki iz mojih prsi kakor iz nožnice potegne meč.  
Spominjam se najinih prazničnih dni sredi avgusta.  
Od doma sem odhajal zgodaj in se pozno sam  
vračal,  
naskrivaj sem k hiši prinesel svet in se v sanjah  
z njim pogostil.*

## KOROŠKA

*Opiti kmet se z vozom vrača v hribe.  
Zaspal je. Dež mu blago zmiva roke  
in on se v sanjah vajeti oklepa.  
Iz mlina gre. Še mu sledijo stope,  
ko voz čez kamne stoka.  
Iz vreče pa se moka tenko usipa.  
Megla vse vase vdano skriva, le vonj  
po konjskem znoju cesto zaznamuje.  
Po sledi, ki jo voz za sabo pušča,  
omamljen grem. Zadah ržene moke  
in konjski znoj me vodita v neznano.  
Kot jok v meglenu jutru se razliva  
po blatnih klancih sončna moka.  
razpada svet in dež spira to rano.*

## AKACIJE

*Akacije cvetijo v ruševinah.  
Kot blede plamen hladen mir obliva  
ožgano kamenje. Kjer je nekdanj  
ognjišče nežno tlelo z jedkim dimom,  
kot roka, ki razsipa belo cvetje,  
raste drevo. Kakor sega do srca  
nemoč, da si zid odstre z obraza  
tenčico listja, slak, vitice robide.  
Sam ne vem, zakaj v zatišju stene  
te zdavnaj mrtve hiše vonj akacij  
budi podobo postelje iz otroštva,  
razgrnjene kot beli grob, v katerem  
se je ves svet razlil v pernato peno  
in se ob svitu kot domači maček  
pred mojo posteljo pomirjen zvil.*

## OGLEJ, ČAS, POZABLJENJE

*Še verjamem, da je svet le tvoja pest,  
muhasti mojster. Pijan si jo nekoč  
pustil zemlji v dar in pozabil nanjo.  
A le rušo odkopljem in že spod nje  
zažari tvoje bitje - marmorni panj.  
Iz njega tvoje razklano lice zre.  
Sedem na tvoja hladna kolena,  
obraz zagrnem z oblaki in jokam.  
Moj jok je stara poganska molitev,  
ki ti je draga in ji prisluhneš.  
Svoje davno pozabljene pesti se spomniš  
in se je z mislijo nežno dotakneš.  
Lan zablisne s polja kakor dlan neba,  
v zvoniku golob kembelj obletava,  
da zvon od prhutanja kril zaječi.*



# DANIJELA HLIŠ

- srečanje na Tasmaniji

Z nadmorske višine 5500 metrov se spustiva nazaj, civilizaciji naproti. Osem dni hoje naju čaka do mesteca Jiri, do koder pripelje zadnji avtobus, vmes pa vsaj štirje spusti na 1500 metrov in vzponi nazaj na 3000 ali pa 3500 metrov. Zabavna stvar po premaganem cilju. Iz Himalaje se seliva na drugo stran planeta, v sončno Avstralijo. Izpod strehe sveta na jug. Z minus dvajset na plus štirideset stopinj, meseca decembra. Najprej na Tasmanijo, na obisk k slovenskim prijateljem, kasneje še na »giro« po celini. Pa skok na Novo Zelandijo, ampak to je že druga zgodba...

Agato presenetim s klicem iz Melbournea. Prepričana je, da prideva šele čez štirinajst dni. Malo se obotavljam, ker ji podiram načrte. Sicer pa si lahko vzameva nekaj dni časa za ogled mesta in jo obiščeva kasneje. Med premišljevanjem zaslišim iz slušalke: »Kaj, v Melbourneu? Ti ne veš, kako si me razveselila. A sta lahko že čez eno uro v Hobartu?« Konec načrtovanja. Stand by ticket z malo sreče naju z Boštjanom res pripelje na otoško državo Tasmanijo čez debelo uro.

Veselja in objemanja ni kmalu konec, občutek, kako neposredno in pozitivno te ljudje v Avstraliji sprejmejo medse, pa je edinstven. Pri paru Hliš, ki se je v Avstralijo preselil pred devetimi leti, ostaneva nepozabnih štirinajst dni, vse do novega leta. Agata in Dušan pričakujeta naraščaj. Omislimo si nekaj skupnih izletov, vmes pa se z Boštjanom odpraviva na tridnevno kolesarjenje na čudoviti *Bruny Island*.

Božička preživimo v ozkem družinskem krogu, v Bichenu; na posesti *Hideaway*, domovanju Dušanove sestre, pesnice in pisateljice Danijele Hliš. Že nekaj let živita tukaj tudi starša, Marija in Jože Hliš. Iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu sta se preselila na Tasmanijo, ko se je še njun tretji otrok - hči Marina - preselila v Sydney.

Selitev je bila težka predvsem za mamo, ki jo še vedno preveva močno domotožje. Oče pa pravi, da mu tukaj prav nič ne manjka. Ko se skozi skrivnosten gozdiček pripelješ do *Hideaway*-a (slovensko: zatočišča), bi človek rekel, da tukaj resnično ne manjka ničesar za lepo, umirjeno in varno življenje. Prostor se nahaja v osrčju narave, sestoji iz treh počitniških apartmajev, hiše staršev, recepcije in Danijeline rezidence. Na eni strani je nekaj korakov dolga pot do obale, za prvim hribčkom, četrto ure hoje stran, pa se nahaja mestece Bicheno z vsem najnujnejšim.

Ganljiva družinska zgodba nas je združila ob praznovanju velikega dne. V Avstraliji je namreč božič največji praznik v letu. Dan poprej naju je Danijela povabila na kratak izlet in nama razkazala del znamenite vzhodne obale, imenovane *Wine Glass Bay*. Tako sem jo lahko spoznala tudi bolj osebno in



Danijela Hliš

poblize in si dopolnila predstavo iz televizijskih oddaj o Slovencih na Tasmaniji, videnih pred potovanjem. Danes vodi Danijela turizem na svojem *Hideaway*, skrbi za lepo okolico, za popolno nego staršev in se, kolikor ji dopušča čas, ukvarja s poezijo, prozo in fotografijo, pa s plavanjem, potapljanjem, ribolovom, trekingi in vrtnarjenjem. Zelo je povezana z naravo in vsak dan obvezno nahrani tudi posebne živalske prijatelje - *vollobies* (majhne kenguruje) in oposumes (majhnim medvedkom podobne živali), ki so že vajeni njenega gostoljubja in se povabijo na obed iz okoliških gozdov.

Danijela je v Sloveniji intenzivno preživljala le zgodnjo mladost. Rojena leta 1949 v Šoštanju, je z osemnajstimi leti zapustila dom in odšla po svetu: v London, Pariz, Rim, Ženevo, Barcelono, Sydney, Ameriko, spet v Pariz, Sydney, Melbourne, Novo Zelandijo itd. Izobraževala se je v različnih smereh in študirala sprva jezike: angleščino, italijanščino, španščino in francoščino, nato pa etnologijo, psihologijo, pravo in ekonomijo.

Največ je delala kot prevajalka na uradu za izseljence vseh dežel, nato pa postala direktorica za zaposlovanje. Pesniški talent je uveljavljala v avstralskih, novozelandskih in slovenskih revijah in časopisih. Več let je že vpisana v razvid avstralskih književnikov. Kot pesnica piše v slovenščini, angleščini in francoščini. Njena dela vsebinsko niso vezana zgolj na migrantsko tematiko in bralno publiko. Nekatere njene pesmi so vključene v srednješolsko berilo na avstralskih državnih šolah, kar pomeni velik uspeh za izseljensko pesnico.

Leta 1991 je izdala svojo prvo, dvojezično zbirko pesmi *Whisper / Šepetanje*. Zbirka je, kot je zapisala Katarina Mahnič, ogledalo razdvojene ženske duše, ki ljubi, išče, oprošča, se daje in zapušča, pada in se spet pobira, obupuje in s svetlimi prebliski spet veruje... v sebe, drugega, v naravo. Razdvojenost, ki jo spremlja, ni le posledica dveh domovin, dveh nasprotnih koncev sveta, ki jo vlečeta narazen in si jo lastita. Obstaja prav tako v odnosu do moškega, do tistega nasprotnega in hkrati privlačnega pola... V zgodnejših pesmih se odraža njena življenjska usoda, izseljenost iz rodne

## PESNICA

**Danijela je v Sloveniji intenzivno preživljala le zgodnjo mladost. Rojena leta 1949 v Šoštanju, je z osemnajstimi leti zapustila dom in odšla po svetu..**



## PESNICA

**Med pesmimi so tudi bolj otožne, takšne s pridihom trpljenja in končnosti narave, ki jo človek tako neumno in neusmiljeno uničuje. Pesnica postaja dozretnejša za stiske drugih ljudi.**

Slovenije in emocionalno sprejemanje Avstralije kot nove domovine. Njena nemirna življenjska pot s številnimi potovanji se odraža v njenih pesmih in zgodbah. V glavnem piše v enem od jezikov, pesmi pa prevaja le, če je to nujno, kajti med prevodom in originalom nastane tolikšna razlika, da se rodi povsem nova pesem.

Leta 1996 je izšla njena druga pesniška zbirka v angleškem jeziku z naslovom *Hideaway Serenade*. Rdeča nit njenega življenja je postala narava, s pomočjo katere se jasno zapleteni odnosi med ljudmi. Pesmi so bolj mirne, zrele, polne občudovanja in zadovoljnega prepuščanja vetru, morju in polni luni, ljubljenu človeku, navaja Mahničeva. Kljub vsemu pozitivnemu pa so med pesmimi tudi bolj otožne, takšne s pridihom trpljenja in končnosti narave, ki jo človek tako neumno in neusmiljeno uničuje. Pesnica postaja dozretnejša za stiske drugih ljudi. V izboru avstralskih slovenskih pesnikov, v knjigi *Lipa šumi* med evkalipti, je pesnik Ivan Minatti naglasil, da veje iz njenih, ženskosti in čutnosti, ljubezni posvečenih pesmi svojevrsten, svež in neposreden svet, ki je redek v slovenski poeziji.

Danijela Hliš je, podobno kot večina Avstralcev ali v Avstraliji živečih Slovencev, izjemna gostiteljica, sicer pa ženska z bogatimi življenjskimi izkušnjami, nenehnim iskanjem lastne notranje intimne in zelo odprtim načinom interpretacije ob iskanju prostora na planetu, ki predstavlja dom v vsej razsežnosti.

**Stanka Blatnik**



*Danijela Hliš, Stanka Blatnik in Boštjan Steblovnik na Tasmaniji 2001*

## Po obisku (Novo doba, 1985)

*Spominjam se, kako sem vozila med norim prometom Melbournu,  
se izgubila, živčno gledala na uro, peljala skozi rdeče luči semaforja  
in končno prispela na letališče.*

*Spominjam se, kako sem stala med množico, ki je govorila tisoč jezikov,  
a pogled nas vseh je nemo zrl v vrata, skozi katera so prihajali potniki.  
Bilo mi je slabo od nestrpnosti, od strahu, da bodo moje sanje,  
najti sestro, ostale le sanje.*

*Spominjam se, kako si me poklicala in rekla:  
»Ja, kdo koga čaka?«  
In potem sva en mesec govorili, kot da bi se bali,  
da nama kdo odreže jezik.  
Spominjam se, čeprav si spet odpotovala  
in le slike nasmejanega obraza so sled tvojega obiska...*

*Prišla si, napolnila si hišo s smehom,  
z vonjem po turški kavi in cigaretih.  
Hodili sva po parkih, se smejali, klepetali,  
se vozili z ladjo, se lovili med penecimi valovi,  
kupovali čevlje in obleke, se opazovali  
in, mogoče prvič v življenju spoznali, da sva Sestri...*

*Odšla si, ura je tri, zunaj vetrovna noč trka na okna,  
jaz pa hodim po hiši in iščem sledove, ki si mi jih podarila;  
tu si spala, tu si sedela, tu si se ličila, tukaj si pisala domačim...  
Pogled na rože, ki si mi jih dala,  
spet privabi grenkobo solz v suho grlo.*

*Zadnji pogled, dve temni jezери, obkroženi z zlatim ličilom,  
mi odpreta moji goli srca,  
na napačni strani težkih vrat, ki se zapirajo.*

*Zadnji krik solz, zadnja prošnja,  
najin jok ubija srečne spomine teh štirih tednov.*



Dolg zadnji pogled kot nož prereže zrak  
z nevarnimi vprašanji:

Kje, kdaj se spet objameva, sestra?  
Bo ta dežela, dom viharjev, požarov  
in pivskih trebuhov nekoč tudi tvoj dom?  
Ali pa bom, nekega dne, videla tvoje solze sreče,  
ko se bodo kosti neutrudljive potovalke, nekoč,  
ustavile na domačih tleh, kjer me bo čakal  
sneg...

Vrata so zaprta, zdaj tiho umiram od samote.

Kje je pravica? Kaj delam v tej ogromni,  
čudoviti hiši,  
ko ti, s sinom, životariš v sobici Pirana brez  
kuhinje,  
s straniščem in kopalnico na hodniku, kamor  
hodi še deset drugih strank?  
Kje je pravica? Ko med tvojim obiskom kupovali  
sva hrano  
in v tvojih ogromnih, zlato zelenih očeh sem  
brala žalost,  
da ne moreš teh dobrot doma ponuditi svojemu  
sinu...  
Pa vendar, sestra, kaj je hiša (ki ni moja), kaj  
obilica hrane in pijače?  
Srce je moje prazno, staro, utrujeno,  
prestrašeno,  
a tvoje še bije s hrepenenjem, ljubeznijo do sina,  
pričakanjem lepših dni.  
Jaz pa živim iz dneva v dan, vedno prepričana,  
da je ta dan Zadnji,  
in da bom Jutri se spet RODILA.

### Jesenska simfonija (Whisper / Šepetanje)

Nekega jasnega, sončnega dne  
sem objela drevo na vrhu planine  
in njegove dolge roke so me dvignile  
tja v čudeže njegove krone  
tako blizu oblakov,  
da sem slišala,  
kako se dežne kaplje so smejale...

### Heart's wrinkles (Whisper / Šepetanje)

*We, the emigrants,  
we, the immigrants.*

*Photographs show faces,  
homes and trees,  
monuments to those who died,  
a handshake,  
and a smile,  
or a sparkle in the eye.*

*So many photographs,  
songs and souvenirs,  
but no picture will show  
the wrinkles of our hearts.*

### The Hideaway guest (Hideaway Serenade)

*I welcome you  
to our magic hideaway.  
You are stylishly dressed,  
composed and cool.  
My brain signals fear,  
will our standard suffice you?  
Career people bring memories of  
my long life in the cities,  
and I hope so much you will  
be less demanding than I used to be.*

*A rush of fever through my skin,  
will our wilderness seduce you?  
Will our seclusion soothe you?*

*Later, at the fall of the dusk,  
you talk to me,  
about this heaven,  
about my poetry, you buy my book.  
Warm are your eyes, sweet is your voice,  
at last, I relax.  
You are my guest,  
one more human being  
who can feel the magic of our place,  
the power of this life,  
the spell of this earth and sea,  
the wonder of the Hideaway!*



## Nekje drugje

Vas včasih obide  
tista nora želja biti nekje,  
čisto nekje drugje?  
Ne le v drugi hiši,  
v drugi deželi,  
na drugem planetu,  
ampak popolnoma nekje drugje.

Nekje, kjer imajo ljudje pet nog,  
kjer so vrtnice črne,  
vse hiše pod morjem,  
korenine dreves prepletene z vejami.  
Nihče ne govori - le čuti,  
nihče ne joka,  
žaba poljubi osla  
in ga spremeni v boga.

Vas včasih obide,  
da bi odleteli nekam drugam,  
od koder ni vrnitve?

Za 50. rojstni dan  
Ne želim si mladosti  
ali še na mnoga leta

ŽELIM SI  
Golih nog steči med koprive  
in zajokati od vročične kože.

ŽELIM SI  
Golega telesa, da vetru se preda  
in zajokat ob prebujanju mojih prsi.  
Poročila bi se z ognjem  
nevesta, bila bi njegov les.  
Kratko, bežno bilo bi najino življenje,  
a tako blazno vroče,  
ko najini plameni pred pepelom bi bežali.

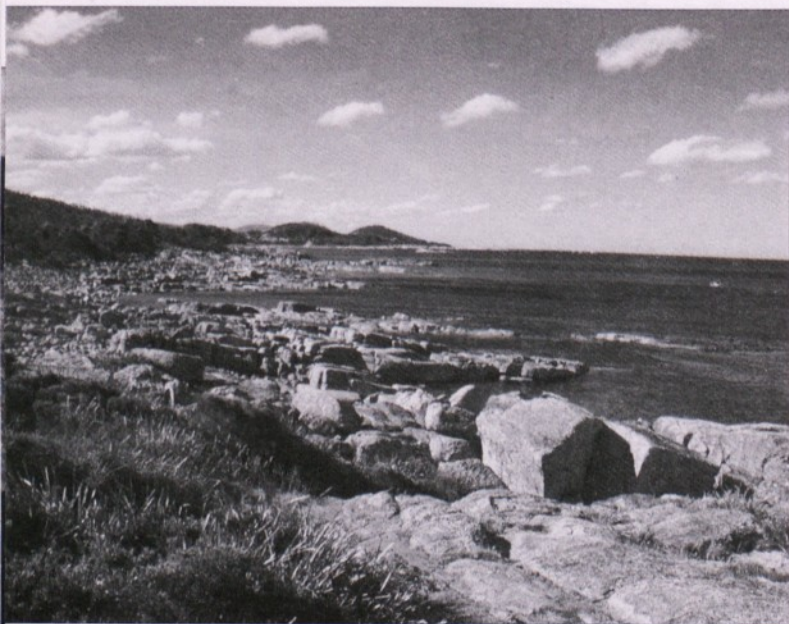
Spi, vse spi.  
Zakaj ni žive duše, da me prebudi?  
Pridi, močno potrckaj  
na pajčevinasta vrata.  
Močno, da ti odprem.

Daj mi vročino, bolezen,  
daj, da se zvijam, se potim,  
kričim, kar koli,  
oh, daj, da se s tabo zasmemim.

Padle so sanje  
kot požgana drevesa.  
Izginile so želje  
kot grozdje po slani.  
Samo lastni prsti drsijo mi po obrazu.

ŽELIM SI  
Poseči globoko v prsi  
- iztrgati srce,  
ga s solzami umiti,  
s poljubi zaceliti,  
ga zaviti, kot darilo,  
da ne bo več krvavelo.

Spi, v meni vse spi.  
Dokler se nove želje ne rodijo  
kot prvi zvončki pomladi,  
dokler mi spoznanje ne zasije kot sonce:  
KDOR SI ŽELI, DOBI!



Pokrajina na Tasmaniji, ki navdihuje pesnico...



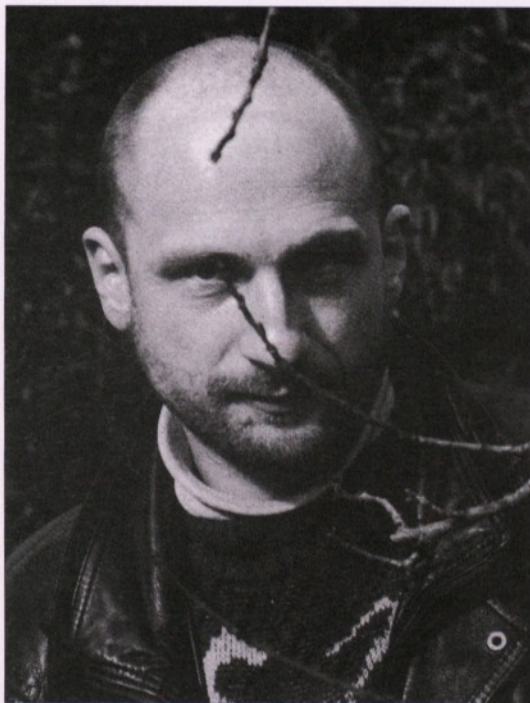
# Peter Hergold

s l i k a r

Ideja, da bom spodaj podpisana avtorica napisala pričujoči zapis o umetniku Petru Hergoldu je - da to pojasnim kar na začetku - nastala na podlagi zamisli uredniškega odbora revije *Odsevanja*, kjer so se spomnili name (najverjetneje) s predpostavko, da bom zaradi bližnje - tj. sestrške vezi z umetnikom lahko najbolj verno predstavila njegovo ustvarjalnost. Zato moram že takoj na začetku reči, da takšna bližnja vez tukajšnje predstavitve ne olajšuje; ravno nasprotno - prav zaradi nje pričujoči zapis nikakor ne more biti objektiven in tudi ne nepristranski - če je to na področju pisanja o umetnosti (in umetnikih) sploh mogoče. Pa vendar - o Petrovi ustvarjalnosti so bili zapisani že mnogi pogledi in verjetno tudi ne bo odveč, če ga izjemoma predstavim jaz. Čeprav se v zapisu zaradi zavedanja o svoji pristranskosti izogibam vrednostnih sodb in skušam podati le čim bolj veren prikaz njegovega ustvarjanja, je verjetno neizogibno, da ne bi bralec "med vrsticami", kot se temu reče, zaznal moje pozitivne nastrojenosti do tega, kar v svoji umetniški praksi počenja. Upam si zatrditi, da bi bila moja stališča enaka, če bi obravnavanega umetnika poznala le prek njegovih del.

Ko sem pred leti opazovala preobrat v ustvarjalni praksi Petra Hergolda, ki je potekal v odmiku od tradicionalnega medija umetniškega ustvarjanja - slike, v tisto območje sodobne umetnosti, ki za svoj izraz ne uporablja tradicionalnega platna, se mi je zdelo nekako tako, kot da virtuoz na violini, naveličan svojega, sicer vrhunskega, pa vendar tradicionalnega glasbenega izvajanja na svojem instrumentu, v svojem raziskovanju neskončnih glasbenih možnosti odloži svojo violino v kot in se obrne k igranju brez instrumentov, za izraz svojih umetniških hotenj pa začne uporabljati vsakdanje predmete iz svoje okolice, ki v njegovih rokah postanejo nosilci nekega novega zvoka.

Za okolico, v kateri živi in ustvarja Peter Hergold, kjer se sodobni tokovi v umetnosti sprejemajo le kot bolj ali manj posrečena zanimivost, razumevanja pa netradicionalne oblike umetniškega izražanja onkraj slikarstva in kiparstva ne žanjejo, so njegovi odmiki od ustvarjanja v klasičnem slikarskem mediju (sprva) naleteli bolj kot ne na nerazumevanje. Pa vendar je, kljub neustavljivi privlačnosti slike, h kateri se Peter Hergold sicer znova in znova vrača, njegov takratni odmik od slikarske površine po tehtnem premisleku popolnoma razumljiv. Peter Hergold je umetnik, ki na področju svojega ustvarjanja ne pristaja na kom-



Peter Hergold

(foto: Tihomir Pinter)

LIKOVNI PORTRET

promise. Kot slikar, ki nenehno raziskuje nove in nove možnosti, ki jih za umetniško ustvarjanje nudi dvodimenzionalna površina slikarskega platna, se je v določenem trenutku zavedel omejenosti njegovih možnosti in brezkompromisno zapustil njegove okvirje.

Slika je objekt, ki ga je mogoče posedovati, razstavljati, reproducirati. Je končni produkt nekega raziskovanja, razmišljanja in umetniškega delovanja. Večinoma vidimo slike le v njihovih končnih variantah; posamezne faze, popravljene variante, morda celo boljše od tiste dokončne, za vedno ostanejo zakrite za zadnjimi plastmi barve. Hergolda je v določenem trenutku nehal zanimati končni rezultat v obliki naslikane umetnine in se je popolnoma posvetil samemu procesu nastajanja umetniškega dela. V tem trenutku je slikarsko platno postalo ne-nujno sredstvo njegovega izražanja. Za ideje, ki jih je želel predstaviti, so postali dosti primernejši drugi, neposrednejši načini izražanja. Postal je "režiser", inscenator svojih umetnin, končni produkt pa ni bil objekt, ki bi ga bilo mogoče razstaviti in kupiti, končni produkt je bil sam proces nastajanja; pot se je spremenila v cilj. Umetnik je v tem primeru nastopal kot kreator nekega ustvarjalnega procesa, ki je potekal v njegovi ustvarjalni delavnici. Le-ta pa v Petrovem primeru ni (bila) atelje, pač pa je zanj to svet - narava - kot univerzalni umetnikov laboratorij (spomnimo se na zanimivo razstavo *Mesec fotografije* v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec, kjer smo med razstavljenimi deli Tihomirja Pinterja našli tudi fotografski portret, ki prikazuje tukaj obravnavanega umetnika v njegovem "ateljeju" v



naravi).

Njegove akcije so vedno potekale po tehtnem premisleku, skrbno narejen plan pa je uresničeval vedno sam, brez publike, ki bi lahko neposredno spremljala proces - torej umetnino v živo. Za galerijski prostor je prihranil dokumentarni zapis - skozi katerega pa njegovega početja nismo mogli spremljati neposredno, pač pa je bila umetnina gledalcu vedno zgolj posredovana skozi s pomočjo fotografije, videa, skic zabeleženi proces dela. Končni materialni izdelek v teh primerih ni obstajal, če pa že, je bil minljive narave in zato nebitven. V primeru takšnega delovanja so seveda običajni estetski kriteriji v umetnosti postali neuporabni, saj se sporočilnost in izpovednost umetniškega procesa ne manifestirata v nekem končnem objektu, ki bi ga bilo mogoče ocenjevati na tej podlagi.

Vendar pa Peter Hergold na svoji ustvarjalno - raziskovalni poti nikoli ne ostaja na že doseženem. O tem priča tudi bežen pregled njegove dosedanje razstavne dejavnosti, ki je odraz večplastnosti njegovih zanimanj, vendar pa po pozornem ogledu lahko zaznamo neko kontinuirano nit na njegovi raziskovalno - ustvarjalni poti. Razstave, na katerih se je predstavljal z izrazito konceptualnimi projekti (MAMMA 1995, Prima vista 1995, Interim 1997, V Gospodovem vrtu so koraki tišji 2000) se dopolnjujejo s tistimi, kjer se predstavlja med drugim tudi prek slikarskega medija. Njegova potovanja v svetu umetnosti se namreč večkrat usmerijo tudi nazaj k sliki, ki pa je v njegovem ustvarjanju vedno tudi sredstvo za izraz natančno domišljenega koncepta. V bistvu lahko ugotovimo, da pravzaprav ne gre za neke odmike od slikarstva h konceptualnim projektom in nazaj, saj je po svojem bistvu vse, kar počenja (torej tudi v slikarstvu), strogo konceptualno.

Takšen primer predstavlja serija slik s skupnim naslovom "Fill Rouge", ki jo je Peter Hergold razstavil v Salonu Ars v Radljah ob Dravi, kasneje pa tudi v Zagorju in slovenjgraški galeriji. Odmik od sodobnih medijev: fotografije in videa, pa ni ostal brez sledi v njegovih vračanjih v slikarstvo. Umetnostni zgodovinar Jernej Kožar ga je v kontekstu pričujočega projekta poimenoval za začetnika potopisnega slikarstva (glej: Jernej Kožar Peter Hergold: Fill Rouge, <http://www/glu-sg.si>).

Osemindvajset slikarskih platen, katerih rdeča nit je bila reka Drava, je tvorilo celoto skupaj s spremljajočim zvokom rečnih pritokov. Inovativnost v pristopu je bila pogojena z izkušnjami, ki jih je umetnik pridobil pri ukvarjanju z drugimi mediji: učinkovita dopolnitev serije slik z grafično shemo reke Drave v zgornjem delu njene doline ter z vodnimi šumi nam dokazuje, da lahko umetnik na podlagi prave ideje učinkovito uporabi tako stare kot nove tehnologije zato, da bi najučinkoviteje dosegel svoj namen. Slika v tem primeru

postane medij, na katerem temeljijo ostali mediji reprezentacije.

V svojem ustvarjalnem snovanju je Peter Hergold izrazil individualist, čeprav je pri določenih projektih nastopil tudi skupaj z drugimi ustvarjalci. Njegov način reprezentacije lastne ustvarjalnosti kljub sodobnim tehnologijam, ki se jih deloma poslužuje, nikoli ni nasilen na način, kot ga lahko marsikdaj srečamo v sodobni umetnosti. Zavedajoč se, da merilo v umetnosti danes več ni in ne more biti v odkrivanju nekih novih, še nerezistentiranih motivov, konsistentno vztraja v iskanju lastne poti. Tako v njegovem odkrivanju novih pogledov na svet in stvari, ki nas obdajajo, nikoli ne bomo našli nič površnega, pač pa je sleherno njegovo početje sad natančno domišljenega mentalnega procesa.

Če se zdaj ozremo na njegovo dosedanje delo, lahko vidimo, da se kljub različnim izraznim načinom vseskozi vztrajno kaže enotna podlaga, "fill rouge" v njegovi ustvarjalnosti, ki bi jo lahko strnili v besedi: raziskovanje poti, potovanja - ki ga lahko razumemo tudi kot metaforo za človekovo potovanje skozi življenje. V dvajsetem stoletju se je tudi v slikarstvu pojavila težnja po odkrivanju četrte razsežnosti, ki je časovna. Peter Hergold se je v raziskovanju časa kot toposa svojega ustvarjanja tako rekoč intuitivno obrnil k naravi. Kljub temu da je danes v umetnosti aktualno predvsem raziskovanje in problematiziranje urbane in visoko stehiniziranega sveta, njega ni zanimalo tisto občutenje časa, ki ga percipiramo in subjektivno dojemamo kot občutek naglice, hitro-



Peter Hergold »avtoportret«





Peter Hergold

(foto: Tihomir Pinter)

sti, brzenja, kar vse so simptomi sodobnega urbanega načina življenja. V naravi, ki je postala za neko obdobje njegov prostor ustvarjalnosti, so zemlja, veter, dež, letni časi postali njegovi ustvarjalni zavezniki - nastopali so kot pripomočki za prikaz različnih časovnih stanj, ki so v bistvu odražala potek naravnega (cikličnega) časa. To njegovo intuitivno poseganje po naravnih pripomočkih pa se ni izkazalo za nenaključno, v naravi je namreč Peter Hergold našel tisto, kar se je izkazalo za bistveno v njegovem iskanju: našel je tišino. Mir, ki ga danes lahko doživimo le še redko kje drugje kot zgolj v oddaljenih in skritih - neobljudenih kotičkih našega planeta, je tisti topos, ki ga je začel najbolj intenzivno raziskovati v naslednji fazi svoje ustvarjalnosti. Tišina pa ni le neka zunanja okoliščina, je predvsem notranje stanje človekovega duha; tišina v okolju je le nujen, vendar nezadosten pogoj za doživetje notranjega občutja miru in tišine.

Tokrat se je Peter Hergold vrnil k risbi kot tistemu najbolj elementarnemu načinu umetniškega izražanja. Za vsebino, ki jo želi izraziti, se je risba izkazala kot najbolj primerno in najučinkovitejše sredstvo. Ravno zaradi omejenosti na skrajno skopa izrazna sredstva risba umetnika prisili, da v njej zgoščeno zajame duhovno bistvo umetnine.

Na videz nepretenciozni značaj risb, ki ne napotujejo na nič zunaj sebe, ampak samo nase in na resničnost, ki je v njih samih, gledalcem na prvi pogled s svojo nereferenčnostjo otežuje njihovo doživetje. Zato sleherna takšna podoba ne prenese hitrega in površnega gledanja, pač pa zahteva gledalčev dejaven odziv in prispevek. Ta prispevek

pa pomeni predvsem naravnost gledalčevega duha, njegov odnos do sveta ter predvsem njegovo čustveno naravnost. Kot pri visokih modernističnih umetninah je tudi videz teh podob odvisen od gledalčeve pripravljenosti na tvorno percepcijsko sodelovanje in njegove želje, da vstopi v podobo. S svojimi natančnimi in konceptualno skrajno domišljenimi risbami umetnik namreč nenehno preizkuša gledalčev pogled - in vsi mi kot gledalci smo ob soočanjih z njegovim delom nenehno na preizkušnji lastne senzibilnosti.

Peter Hergold v svojih najnovejših monokromnih risbah raziskuje in beleži lastna psihična stanja. Linije monokromnih barv so izraz slikarjevih notranjih razpoloženj, sleherna linija beleži drugo nianso notranjega duhovnega stanja. Horizontalne linije različnih nians ustvarjajo določen ritem, ki na gledalca prenaša ritmično spreminjanje ustvarjalčevega razpoloženja. Gre torej za umetniški proces v umetniku samem, za upornost duha. Izvajanje na prazni površini papirja je torej hkrati umetnikova projekcija stvarnosti in tudi njegove lastne notranjosti. Umetnik skuša doseči stanje spokojne duhovne naravnosti ter nato skozi sebe porajati poteze, iz katerih nastane podoba. Pogoj za nastanek dobrega umetniškega dela je sledenje enotni potezi, ki pa jo lahko slikar uresniči le, če verno prisluškuje lastni notranjosti - tišini v sebi. Sledenje poti, ki vodi človeka k tišini, je hkrati pot do sebe in tistega najglobljega, ki naj bi mu ostajali zvesti, ne glede na različne motnje vsakdanjega življenja.

V svojem umetniškem iskanju tišine nas Peter Hergold spomni na nauke vzhodnjaških mojstrov daoizma in zena. V tem smislu se lahko na tej poti iskanja človekove prave narave, ki je po svojem bistvu prazna in tiha, spomnimo tudi na opozorila teh mojstrov, da ničnosti ne gre zamenjevati s praznino. Mojster Lao Zi nas pouči: "Iz ila oblikuje lončar posodo. Tam, kjer je votla, je koristnost posode" (11. Zvezek Dao de jinga). Praznina in tišina torej nista ničnost, pač pa polnost, na osnovi katere se šele lahko človek izrazi. Zatorej je gojenje tišine, molčečnosti in miru bistveno na poti k spoznanju svojega pravega bivanja. Ali z besedami mojstra daoizma: "Ni je stvari, ki bi bila enaka praznini in tišini. V praznini in tišini najde človek domovino." (Lie Zi, I).

V svetu, kjer velja, da so razkrite že tako rekoč vse velike skrivnosti, se Peter Hergold tankočutno pusti voditi svojim notranjim vzgibom v redkih trenutkih miru in spokojnosti, ki so za njegovo delo, nastajajoče največkrat v popolni izolaciji med njim in preostalim (socialnim) svetom, tako rekoč nujni. Njegova intimna iskanja so kot potovanja v neznano, toda globoko v sebi vendarle znano, bistvo samega človeka.

Katarina Hergold



# PODOBA IN NJENA SENCA

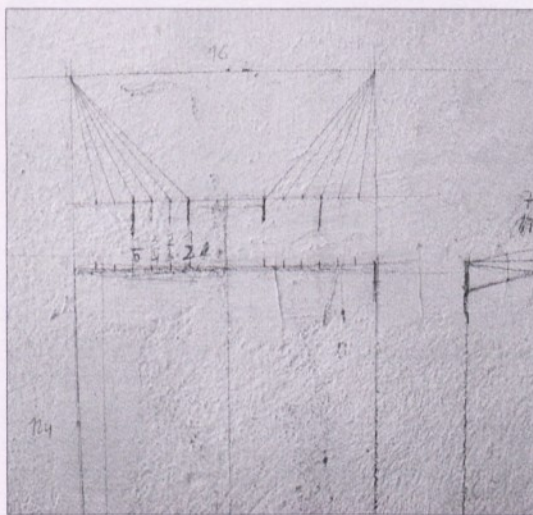
Oto Rimele, Likovni salon - Koroški muzej

## KULTURA

Razstava likovnih del Ota Rimeleta *Podoba in njena senca* v Koroškem muzeju na Ravnah na Koroškem je zaradi svojevrstnih podob in postavitve vzbudila med ljubitelji likovne umetnosti posebno pozornost in zanimanje.

Oto Rimele se je rodil 26. septembra 1962 v Mariboru in 1990 diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani pri prof. Emeriku Bernardu. Dve leti pozneje je zaključil slikarsko specialko pri prof. Janezu Berniku in je absolvent magistrskega študija likovne teorije na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Oto Rimele je znan tudi kot izvrsten kitarist skupine Lačni Franz. Od leta 1997 je zaposlen kot docent za slikarsko in risarsko oblikovanje na Pedagoški fakulteti v Mariboru.

Oto Rimele sodi med mlajšo uveljavljeno generacijo slovenskih slikarjev, ki selektivno ohranjajo

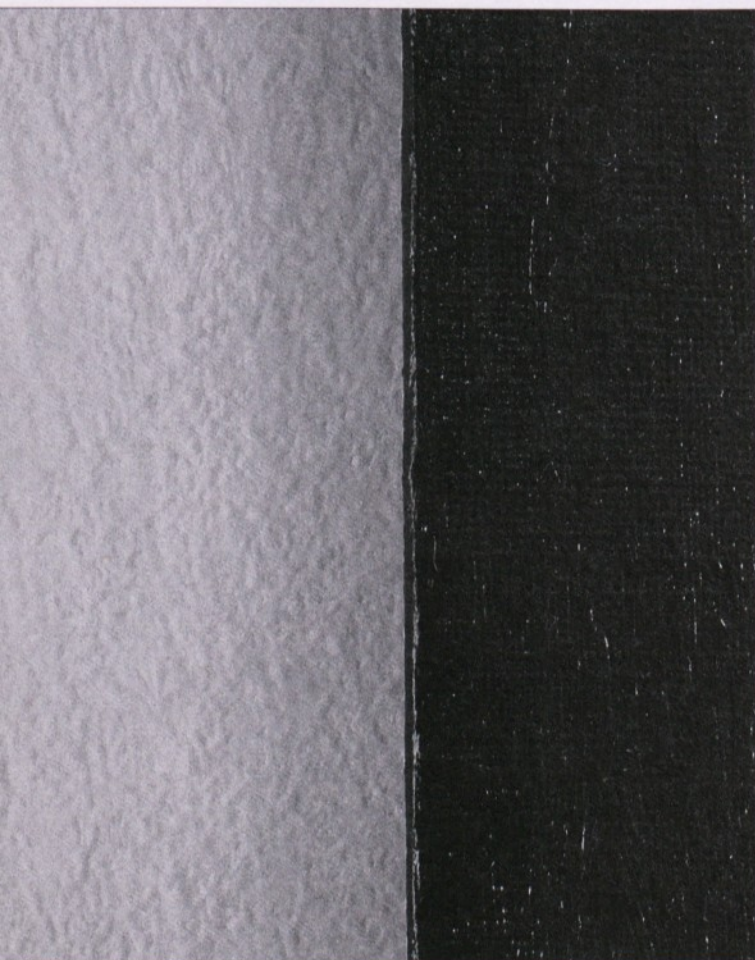


Oto Rimele: *Risba*, 2001; grafitni svinčnik, stena (detajl)

drobce postmodernizma, pri čemer pa je avtohtona in avtonomna nadgradnja njegovega likovnega izraza vidna na nivoju kompozicije, poteze in na nivoju osebnega odnosa, ki ga kot ustvarjalec ima do likovne stvarnosti.

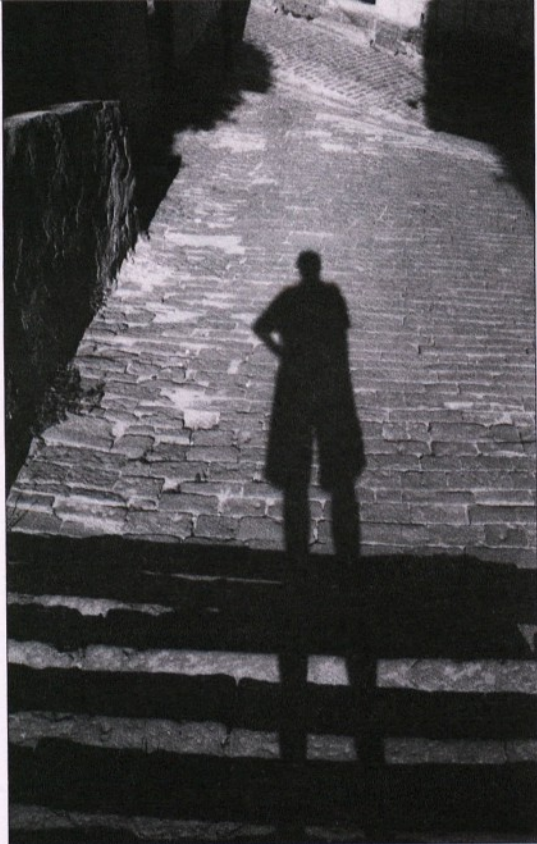
Ustvarjalno likovno delo temelji na kombinaciji dveh principov: univerzalnega in osebnega. Univerzalno v tem primeru sledi obćim in jasnim izhodiščem likovne prakse, ki kot trden temelj zagotavljajo možnost subjektivne interpretacije in s tem avtonomno nadgradnjo likovnega izraza posameznega ustvarjalca. V ustvarjenih likovnih podobah Ota Rimeleta je kompleksen relacijski odnos med dvema principoma izčističen v smeri od jasnega izhodišča, torej prepoznave in razgraditve vidnega, v območje nepredmetne likovne govorice. To se jasno kaže v rdeči niti njegovega slikarstva: fascinaciji nad podobo, njeno barvo (in poudarjenim robom kot nosilcem barvnega in posledično vsebinskega poudarka) ter močjo specifične barvne sence. Ideja robov in z njo preseganje fizične prezenke preko okvirja (roba) slike spremlja Rimeletove slike že dobro desetletje. V smislu vitalnega iskanja avtohtonega izraza znotraj dediščine modernistične logike gradnje slike je v svojih ciklih postopno gradil slikovno polje tako, da je aktiviral robne (v likovni stvarnosti zastavljene) dele slike in hkrati praznil frontalno prezenco osrednjega - frontalnega dela.

Ob tokratnem ciklu *Podoba in njena senca*, katerega vsebinska zasnova se neposredno nave-



Oto Rimele: *PS 14*, 2001; olje na platnu, lesena konstrukcija (detajl)





Portret

(foto: RO)

zuje na konceptualno zasnovo dveh preteklih ciklov: Slike 97/98 in Slike 98/99-DSH, kar je značilna radikalizacija premeščanja, realizirana v barvni polnosti robov in razkrivanju strukturno-vsebinskih dimenzij roba slike. Štiriindvajset slik je poenotnih tako v obliki ozkih pravokotnikov platna, vezanega na debele lesene temeljnike, kot tudi v barvi, vendar je enotnost razstavljenih del samo navidezna, saj medsebojno tako oblikovno kot tudi barvno minimalno variirajo.

Pravokotno zasnovani formati so zračno postavljeni v prostor galerije in uvajajo prvine minimalistične askeze, vidne tako v obliki kot tudi v barvi.

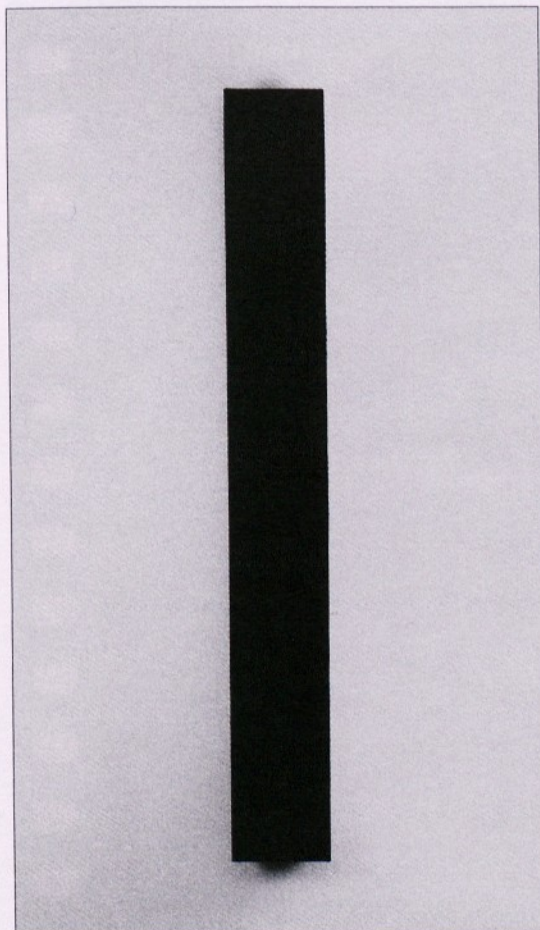
Profil formata slike je pomemben del ustvarjalnega procesa nastajanja slike, saj usmerja in na poseben način tudi determinira nadaljnje ustvarjanje. Hkrati pa debelina slikovnega nosilca vnaša fizično dimenzijo stranskih (nefrontalnih pogledov), saj se skladno z obliko temeljnika strukturira več slikovnih polj: frontalni del slike s temno, nekromatično površino s poudarjenimi barvnimi robovi in nefrontalni ploskvi, ki se konično ožita proti zidu in sta izrazito kromatični, v različnih variacijah rdeče barve, ki tvori specifično žarenje svetlobe v obliki sence. Posledično torej barva nefrontalnih ploskev oddaja, žari barvno svetlobo, ki obarva in s tem aktivira predel stene. Končna podoba slike je torej sestavljena iz sumiranih stranskih in frontalnega pogleda, kar pa je povezano s fizičnim premikanjem gledalca.

Bistvena značilnost predstavljenega cikla je

aktivirati gledalca, pritegniti njegovo pozornost na robove slike. Ob nadaljevanju frontalne v nefrontalno robnost se namreč gledalcu ponuja tudi sprememba načina opazovanja slike. Aktivnost gledalčevega pogleda je povezana z njegovim fizičnim premikanjem (od frontalnega proti nefrontalnemu), preusmerjen pogled pa mu omogoča dodatno možnost združevanja pogledov in ustvarjanje končne podobe slike.

Rimele je vzpostavil zanimiv dialog med umirjenostjo strogo geometrijske forme in dinamiko svetlobe, ki podoba ožarja in ji ustvari lastno barvno senco. Ko podoba preseže svojo fizično končnost, se nadaljuje samo idejno, ideja pa je hkrati tudi optično razvidna v obliki sence. S strogo koncipiranimi temeljnimi nosilci slike in s pretehtano gradnjo stopnjevanih barvnih površin frontalnih in nefrontalnih ploskev, ki medsebojno vplivani rezultirajo v specifičnih optično-vsebinskih dimenzijah, je Rimele sprejel izziv celostne povezave - razstavišča in podob z lastnimi sencami - v resničnost likovnega izraza.

Simona Javornik



Oto Rimele: PS 2, 2001;

olje na platnu, lesena konstrukcija; 124 x 16 x 7 cm

## KULTURA

**Bistvena značilnost predstavljenega cikla je aktivirati gledalca, pritegniti njegovo pozornost na robove slike.**





## **35 LET POGAČNIKOVEGA »REZERVNEGA SLOVENJGRAŠTVA«**

V novih prostorih galerije so 10. decembra 1966 odprli prvo veliko mednarodno razstavo Mir, humanost in prijateljstvo med narodi. Pokrovitelj: U Tant, generalni sekretar OZN. Generalni sekretar OZN je sprejel Bogdana Pogačnika v palači ZN na East Riverju in Pogačnik je uspešno "lobiral" in predstavil cilje slovenjgraških kulturnih prizadevanj (in podrobneje utemeljil našo prošnjo za pokroviteljstvo): U Tant je naklonjeno sprejel to dolžnost in čast. Otvoritvena slovesnost: prvi z leve Bogdan Pogačnik.

Bogdan Pogačnik v živahnem pogovoru s Petrom Lubardo, srbskim slikarjem, častnim občanom občine Slovenj Gradec. Občinska skupščina Slovenj Gradec je namreč leta 1966 na predlog Bogdana Pogačnika in Karla Pečka imenovala ugledne likovne ustvarjalce za častne občane, in to: Wernerja Berga, Krsta Hegedušića, Božidarja Jakca, Petra Lubardo, Henryja Moora in Ossipa Zadkina.

Priprave na mednarodne prireditve Mir 75-30 OZN. Z leve: Oto Štraser, Karel Pečko, Štefan Stravnik, Tone Turičnik, Ivan Bošnik, Franček Lasbaher, Bogdan Pogačnik, Ivan Razdevšek (napol zakrit), Drago Plešivčnik in ...?

Otvoritev razstave likovnih del Božidarja Jakca ob njegovi 80-letnici (1979) v Umetnostnem paviljonu. Prijatelju je namenil prisrčno slovesno besedo tudi Bogdan Pogačnik.



Detajl z otvoritve: (od leve) Maks Vončina, predsednik IS SO Slovenj Gradec, Tatjana Jakac, Božidar Jakac in Bogdan Pogačnik.



Tiskovna konferenca ob izidu Tisnikarjeve monografije (ob umetnikovi 50-letnici, 1978) v Umetnostnem paviljonu. Med gosti, ustvarjalci knjige in novinarji je tudi Bogdan Pogačnik.



Prvo srečanje slovenjgraške delegacije oz. članov organizacijskega odbora mednarodnih kulturnih prireditev s Perezom de Cuellarjem, generalnim sekretarjem OZN (16. 7. 1982) v Beogradu v Centru Sava. Od leve: Tone Turičnik, Mladen Mrmolja, predsednik IS SO Slovenj Gradec, prim. Drago Plešivčnik, Perez de Cuellar, Karel Pečko in Bogdan Pogačnik.



Slovenjgadžani so se s Perezom de Cuellarjem srečali še večkrat: januarja 1983 je generalni sekretar OZN sprejel v svoji rezidenci na sedežu ZN slikarja Jožeta Tisnikarja, 1985 je obiskal Slovenj Gradec, 1987 pa je sprejel slovenjgraško delegacijo v Zagrebu. 1985 in 1987 je bil član delegacije tudi Bogdan Pogačnik.

Obisk Pereza de Cuellarja, generalnega sekretarja OZN in pokrovitelja slovenjgraških prireditev, v Slovenj Gradcu. Gost je sodeloval na seji organizacijskega odbora Mi za mir, si ogledal razstavljenе skulpture v parku in podpisal listino Mi za mir. Na sliki: generalni sekretar OZN si ogleduje maketo zadnje bitke v 2. svetovni vojni na Koroškem v Koroškem pokrajinskem muzeju (dogodke mu pojasnjuje Risto Stojanović, tedanji ravnatelj muzeja). Ob Cuellarju: Janez Stanovnik, predsednik SRS. Bogdan Pogačnik je drugi z leve.







Bogdan Pogačnik sprejema plaketo UNESCO. Izroča mu jo Eidji Hattori, predstavnik UNESCO, častni gost okrogle mize Pero za mir v Slovenj Gradcu (1985).



Pero za mir: zaključno družabno srečanje udeležencev okrogle mize in nekaterih slovenjgraških organizatorjev pri Bučineku (13.11.1985). Bogdan Pogačnik (peti z leve - pred Dobrico Čosićem) je bil pobudnik, snovalec vsebine, organizator in moderator srečanja, ki je zelo odmevalo v javnosti. Zbrane razprave je uredil v knjižici *Pero za mir* (v angl. in franc.). Prvo mednarodno srečanje pesnikov in pisateljev v duhu načel slovenjgraških prireditelj je bilo že leta 1975, poslednje pa v okviru teh leta 1990: tudi ti dve je organiziral in vodil Bogdan Pogačnik.



Bogdan Pogačnik čestita slikarju in prijatelju Karlu Pečku za uspešno in prodorno vodenje Umetnostnega paviljona ob 30-letnici ustanove (5. junija 1987). Ob tej slovesnosti so odprli tradicionalno razstavo koroških likovnih ustvarjalcev. Podobne čestitke (in nagovor) mu je namenil tudi ob njegovi retrospektivi v znamenju prihajajoče 70-letnice (1989).



Bogdan Pogačnik v družbi Anne Willings Grinda, predstavnice UNESCO iz Pariza. Gospa Willings Grinda je vodila 1. konferenco klubov UNESCO balkanskih dežel v Slovenj Gradcu leta 1989.



Po domala 25 letih je uspelo (tudi ob velikih prizadevanjih Bogdana Pogačnika) pridobiti in postaviti podarjeni kip Ossipa Zadkina - Pesnik Apollinaire. Kip so postavili v atriju galerije oz. muzeja. Karel Pečko, Drago Plešivčnik in Bogdan Pogačnik se veselijo dogodka. V ozadju (desno) pesnik Ciril Zlobec. (23. 10. 1990)



Janez Komljanec, župan Mestne občine Slovenj Gradec, izroča listino o podelitvi naziva častni občan (na slovesnosti v počastitev občinskega praznika, 1996) Bogdanu Pogačniku za velike zasluge in sodelovanje pri slovenjgraških mednarodnih kulturnih prireditvah in povezovanju teh z Združenimi narodi. To priznanje mu je - kakor poudarja - še posebej bleščeče in pri srcu.



Velika mednarodna razstava Umetnik in urbano okolje v Galeriji likovnih umetnosti (odprli so jo 12. junija 1997). Karel Pečko je ob tej priložnosti prisrčno orisal široko delovanje Bogdana Pogačnika za rast in ugled galerije in slovenjgraških mednarodnih prireditev. Občinstvo je govornika spontano ustavilo in častnemu občanu namenilo dolg in navdušujoč aplavz. Prvi v ospredju - Bogdan Pogačnik.



Po slovesni prireditvi v počastitev občinskega praznika mestne občine Slovenj Gradec - 1997. Župan Janez Komljanec s častnimi občani (od leve): Jože Tisnikar, Vasiljko Markovič, Karel Pečko, Janez Komljanec, Bogdan Pogačnik, Vinko Cajnko in Bogdan Žolnir.

**Tone Turičnik**





# Mojster zvenenja strun

Ignac Zaletelj - vrhunski izdelovalec brenkal

KULTURA



Mojster

Ob koncu prejšnjega stoletja je, predvsem zaradi razmaha popularne glasbe, ki prek medijev bučno vstopa v svet naših čutov, primat po razširjenosti in popularnosti med instrumenti prevzela kitara. Brenkala najverjetneje izvirajo iz Afrike. V 17. stoletju je bila kitara razširjena po vsej Evropi.

Španska oz. klasična kitara, kot že ime pove, ostaja enaka že stoletja. V 19. stoletju je klasično kitaro izpopolnil in ji dal končno obliko španski tesar Antonio de Torres Jurado. Ko so prefinjeni toni brenkali na strune duš, je kitara navdihovala poete. Znameniti pesnik F. G. Lorca je v pesmi Šest strun zapisal: »Kitara / pripravi sanje v jok / ihtenje duš / izgubljenih / prihaja skozi njena okrogla usta.« Inspiracija ameriškemu pesniku W. Stevensu za pesem Mož z otožno kitaro bi lahko bila tudi akustična folk kitara.

Inštrument je doživel zanimiv tehnološki razvoj, ko so ga elektrificirali. Ameriška firma Gibson je leta 1935 klasični kitarari vgradila odzemnik (pickup) in nastala je »električna španka«. Prvo pravo električno kitaro s polnim telesom je izdelal Leo Fender leta 1944 in kasneje ustanovil legendarno firmo Fender. Kitarist Les Paul je leta 1958 skonstruiral električno kitaro, iz katere se je razvila serija uspešnih modelov (Les Paul Gibson); od takrat sta vodilni znamki Gibson in Fender (model telecaster in stratoaster) krojili podobo in tehnološki razvoj teh inštrumentov, zlasti na področju rock glasbe. Električna kitara je s prodornim, ojačanim zvokom najprej navdušila glasbenike, ki so izvajali jazz in blues. Električna bas kitara, ki jo je prvi izdelal Fender, pa je postopoma izpodrinila



Mojster Ignac Zaletelj (foto: bp)

kontrabas. To je spodbudilo tudi nove tehnike igranja in razširilo uporabne možnosti teh inštrumentov. Razvoj je prinesel kitaristi mesto vodilnega solističnega instrumenta. Nekdaj so občinstvu jemali dih virtuozni violinisti na Stradivarijevih instrumentih, danes pa podobno - a popolnoma drugače - to počnejo kitarški heroji na instrumentih najrazličnejših svetovnih znamk.

Žal novodobni ro(c)kohitrci



včasih celo pozabijo, da je glasbi namenjena zvočna in ne svetlobna hitrost.

A ko si zopet zaželimo ubranih akordov, ki zabrenkajo na naše najobčutljivejše strune, žlahtnega zvoka, ki boža sluh z vibracijami plemenitih materialov, skrbno izbranih, z ljubeznijo obdelanih, mojstrsko sestavljenih in umetniško dodelanih v unikatni vrhunski inštrument, ki v rokah veččega glasbenika zajoka ali zapoje - ne moremo mimo delavnice mojstra Ignaca Zaletelja iz Mengša, vrhunskega izdelovalca brenkal.

Z gospodom Zaleteljem sem se pogovarjal o rečeh, ki vroče zanimajo vsakega »strunarja«. Ostalim, manj zagretim za te teme, pa bodo zanimive kot kulturne informacije, saj je mojster prepričljiv strokovnjak, umetnik svojega poklica, v katerem se enakovredno prepletata tehnično in umetniško; človek, ki prav rad pomaga z nasvetom in je izvrsten sogovornik. V intervju sem umestil izjave in fotografije nekaterih koroških glasbenikov, predvsem kitaristov, ki izvajajo glasbo z unikatnimi inštrumenti mojstra Zaletelja.

**Gospod Ignac Zaletelj, verzi F. G. Lorce prav gotovo niso vplivali na vašo poklicno in umetniško pot.**

**Ste izdelovalec inštrumentov in tudi kitarist, kaj in kdaj je vas pritegnilo v svet kitar? In kaj vam govorijo kitarina okrogla usta?**

Najprej sem bil kitarist, poklicni izdelovalec inštrumentov sem postal kasneje. Po družinski tradiciji sem se izučil za zidarja, vendar mi ta posel ni ustrezal. Sedemnajst, osemnajst let star sem se zaposlil kot delavec v Melodiji, tovarni glasbil v Mengšu. Delal sem na večini faz nastajanja inštrumentov, tudi v



konstrukciji in razvoju. Že po šestih mesecih sem doma samostojno izdelal prvo kitaro. Včasih je bilo težje priti do kvalitetnega instrumenta kot danes in sem kar poskusil. Za to morash biti, kakor pravi Tomaž Pengov, »mal' pr'tegjen«. Da, že v začetku sem vedel, da bo to moj poklic, ki ga opravljam že dvajset let. Tudi igranje kitare se je podredilo temu, vso energijo in domišljijo sem strastno vlagal - ne več v igranje, ampak v izdelovanje instrumentov.

Kitara je zame najpopolnejše glasbilo, uporabna je za spremljavo ali kot solistični instrument; dovolj majhna za prenašanje in dovolj velika, da lahko z zvokom zapolni dvorano. Umetniške duše, če že ni drugega instrumenta, imajo doma vsaj kitaro. In tudi na splošno je med ljudmi zelo pogosta želja, da bi se naučili igrati ravno to glasbilo. Kitara ima neverjeten čar.

**Kolikor vem, je pri nas malo literature s tega področja. Niti zvezčičev Šola kitare nismo prebirali v slovenščini, kaj šele o izdelovanju instrumentov ... Kje ste pridobivali znanje, praktično in teoretično?**

Pred tridesetimi leti ni bilo pretoka informacij. Težko je bilo dobiti, v slovenščini pa sploh nemogoče, tiskane šole za igranje kitare. Danes je to popolnoma drugače, samouk lahko izbira, predvsem v tujih jezikih: knjige, videokasete, za vsak stil glasbe, klasiko, rock, blues, jazz ... Mislim, da so institucionalne glasbene šole precej toge, ni širine, in razen klasične glasbe mlademu človeku ne omogočajo vpogleda v bogat spekter glasbe. Konec koncev lahko priznamo danes kot klasiko že velik del jazzu; pa tudi druge zvrsti sodijo v zakladnico svetovne kulturne dediščine.

Literaturo o izdelovanju instrumentov, kitar, sem pred leti dobival preko Tomaža Domiclja iz Anglije, veliko tega prihaja iz Amerike, nekaj iz Španije, iz Nemčije ne dosti, tam imajo več literature za srednjeveška glasbila, ki jih tudi izdelujem. Največ znanja pa si pridobiš z izkušnjami, z delom. Lahko bi prebral vse knjige, - kitare, vsaj kvalitetne, pa ne bi znal narediti. Ja, tudi nekaj instrumentov sem zavrgel, zmetal proč, predvsem v začetku.

Ob vsem tem pa je za ta posel izredno pomembno nag-

njenje, dar, posluh in ljubezen do instrumentov ter glasbe...

**Pri nas ni šole, ki bi izobrazevala kader za poklic, kot je vaš. Imate morda kakšnega vajenca ali pomočnika, kot so jih imeli mojstri nekoč, da prenašate znanje in izkušnje, postopke, morda celo skrivnosti?**

Res, formalno pri nas tega ni. Sam imam status umetnika, sem unikatni oblikovalec. Uradni naziv je unikatno izdelovanje strunskih instrumentov in s tem statusom ne morem nikogar zaposliti. Za prenos tega znanja bi bila potrebna leta skupnega dela, pa še bi se zgodilo, da bi odnesel kakšno skrivnost s seboj. Morda bo izdelovalec glasbil moj sin, ki ima kar nekaj veselja s tem ... A zagotovo težko rečem, bomo videli.

**Izdelujete različna brenkala. Katera vrsta instrumenta je večji izziv za izdelovalca, akustična ali električna? Koliko instrumentov ste naredili doslej?**

Izdelava ene vrste vrhunskih instrumentov ni tolikšen problem. Mnogi so sposobni izvrstno izdelovati instrumente, za katere se specializirajo.

## KULTURA

**Kitara je zame najpopolnejše glasbilo, uporabna je za spremljavo ali kot solistični instrument; dovolj majhna za prenašanje in dovolj velika, da lahko z zvokom zapolni dvorano.**





**Inštrumentov iz umetnih materialov ne izdelujem. Les je les in zanj ni boljše zamenjave.**

Obvladovati izdelavo široke palete različnih glasbil, od katerih ima vsako svoje konstrukcijske in druge posebnosti, pa je zahtevna reč. Vsekakor je veliko večji izziv napraviti dober akustični inštrument kakor električnega. Z dobro elektroniko bo zvenela tudi kuhinjska rezalna deska. Pri akustičnih inštrumentih pa na zvok vpliva več dejavnikov: vrsta lesa, model (oblika), konstrukcija, postavitve reber (kar je skrivnost izdelovalcev), površinska obdelava... Napaka ni dopustna v nobeni fazi, inštrument je potrebno izdelati vrhunsko »iz prve«, še posebej, ker izdelujem unikatne inštrumente, pri katerih so vse značilnosti od oblike do tona prirejene po želji kupca. Serijska izdelava sploh ne pride v poštev. Nikoli ne naredim dveh enakih glasbil, čeprav sem jih izdelal že okrog 400, od tega največ kitar.

**Morda bi spregovorili nekaj besed o materialih, predvsem lesu. Uporabljate eksotične in domače vrste lesa, katerih več? Kaj pa končna obdelava? Ali pri izdelavi preizkušate tudi alternativne materiale: plastiko, kompozite, fiberglas, kot je danes moderno?**

Za vrhunska glasbila je primeren samo naravno sušen les; minimalna starost lesa je trideset let. Uporabljam smreko, javor, divjo češnjo, nekaj ameriškega bora, cedro ter manjše količine eksotičnega lesa, kot so mahagonij, ebenovina in palisander. Pred leti, ko je bila še Jugoslavija, sem nabiral les tudi na Jahorini. Stradivari je izdeloval svoje znamenite violine iz lesa omorike iz Bosne. Tudi naš slovenski les je super kvaliteten, morda se tega niti ne zavedamo. Pri inštrumentu ni pomembna le gostota letnic, temveč tudi specifična teža in trdota, odvisno od namena.

Pri končni obdelavi so laki na osnovi nitroceluloze odlični in tudi umetni premazi že dosejajo vrhunsko kvaliteto, vendar



**Benamin Pirnat, glasbenik:**

*»Ne spominjam se točno, kje sem pred približno desetimi leti izvedel za mojstra Zaletelja iz Mengša. Po prvem srečanju z njim sem se brez pomisleka odločil za instrument njegove izdelave, o čemer me je preprosto prepričal s čutnim odnosom do glasbe, instrumentov; pomembno pa je tudi, da čuti, ko ustvarja. Je nedvomno velik mojster in umetnik. Igram na dva njegova instrumenta (električno fretless bas kitaro in električni kontrabas, op. ur.), razmišljam pa še o tretjem.«*



**Andrej Ofak, kitarist:**

*»Ko sem dobil to kitaro, se mi je zdelo, da držim nekakšen vesoljski inštrument. Za razliko od drugih je ta še bolj »živa«; in mogoče se ga bom nekega dne tudi naučil igrati.«*

je politura še vedno zakon. To je večslojni nanos na osnovi lesnih smol, ki s površine prodirajo v strukturo lesa in sčasoma postanejo njen neločljivo povezan del. Pri tem je pomembno, kako suh je les, časovni intervali med nanosi in letni čas. Od maja do septembra nihče ne lakira profi inštrumenta. Najboljši čas je zima. Alternativni materiali? Ne, inštrumentov iz umetnih materialov ne izdelujem. Klasični inštrumenti iz umetnih mas so videti smešni; ti materiali nekako ne sodijo na to področje. Les je les in zanj ni boljše zamenjave.

**Inštrument je navadno lepo izdelan predmet, v nekem smislu artefakt, ki služi za okras še potem, ko mu poteče življenjska doba. Kako oblika vpliva na akustične sposobnosti in glasbene značilnosti kitare?**

Inštrumente so že od nekdaj krasili, kar ni vplivalo na njihov zvok, ampak le na videz, da je bilo glasbilo tudi lepo. Tega je danes manj. Najmanj svobode pri oblikovanju dopuščajo mandoline, ker imajo točno določeno obliko in zvok. Oblika, na primer, klasične kitare je nastajala stoletja in je sčasoma postala optimalna. Če želimo ohraniti ustrezno močan zvok in kvaliteto tona, tu ni večjih odstopanj.

Glede na obliko oz. namen ločimo štiri osnovne tipe kitar: klasična kitara (flamenko, peruj-ska), western (to je v osnovi Irska folk kitara), jazz kitara (s poudarjenimi srednjimi toni) in ragtime (spremljevalna kitara, hibrid). Pri električnih kitarah pa oblika korpusa za zvok ni tako pomembna.

**Ste vrhunski izdelovalec brenkal, vendar nistem nikjer zasledil nobene reklame za vašo delavnico. Vi se z vso zavzetostjo posvečate inštrumentom. Kako ste prodrli na trg, je kvaliteta sama po sebi tako močna reklama, da ne potrebuje oglaševanja?**



Nikoli nisem objavil reklame in je tudi ne bom, ni treba. Niti ne bi želel povečati obsega svojega dela ali razširiti delavnice v tovarno s serijsko proizvodnjo. To ni zame, že tako prehitro živimo. Veliko bolj mi ustreza individualna izdelava, kjer se lahko posvetim celoti in vsakemu detajlu posebej. Ker tega ne delam v prvi vrsti za denar, mi je veliko bolj pomembno, da izdelam manjše število vrhunskih inštrumentov, kakor da bi štančal serije. Izdelovanje vrhunskih unikatnih glasbil je umetnost in ne služba ali biznis. Reklama, kolikor je prisotna, gre od ust do ust. To je dovolj.

**Večji izdelovalci pri konstruiranju in kasneje pri trženju vrhunskih modelov instrumentov sodelujejo z znanimi kitaristi, japonska firma Ibanez npr. prodaja model George Benson, Pat Metheny, Steve Vai ipd. Ali so nekatere serijske številke določenega modela kitar res boljše od drugih?**

Kitaristi sodelujejo pri nastajanju novih modelov in gotovo so tudi predlagali nekatere izboljšave, toda pri sodelovanju tovarn z znanimi in popularnimi glasbeniki gre tudi za velik posel, oboji imajo od tega korist. In ni nujno, da je signiran model enako kvaliteten kot kitara, ki jo konkretni glasbenik igra v resnici, čeprav gre za istega proizvajalca.

Znotraj serij pa sicer ni večjih nihanj v kvaliteti, to je finta tako imenovanih poznavalcev. In pride obdobje, ko je moderno prodati kvaliteten inštrument, da bi kupil slabšega, prepričan, da je ravno obratno. Ne vem, zakaj bi bila 30 let stara Fenderjeva bas kitara boljša od nove. Če ne drugega, so inženirji poskrbeli, da je Fender vmes napravil velik korak na področju elektronike in tu ni primerjave s staro tehniko.

**Za koga vse izdelujete instrumente? Kako sodelujete s kitari-**



**Primož Juvan, kitarist**

*(član skupine Ilex): »Za mojstra Naceta Zaletlja sem prvič slišal v začetku devetdesetih, ko sem potreboval servis za svojo staro kitaro. Pri njem doma sem videl nekaj kitar, ki jih je izdelal za znane slovenske glasbenike. Seveda sem bil navdušen nad temi inštrumenti in dogovor je bil sklenjen. Naslednje leto sem že imel njegovo kitaro. Veselje. Čeprav več ne igram aktivno, je kitara ostala in mi krasi dom - najlepše je pa še vedno takrat, ko jo vzamem v roke, ta njen zvok. Mislim, da bo ta kitara za vedno ostala z menoj. Hvala, Nace.«*



**Jani Legner, kitarist:**

*»Kitara govori sama zase, tu so besede odveč. Zelo sem zadovoljen. Človek, ki zagotavlja za svoj izdelek garancijo deset let in doživljenjski servis, natančno ve, kaj dela; Zaletelj je res vreden zaupanja.«*

**sti, dobite od njih tudi koristne ideje?**

Moje kitare igrajo tako džezi kot rokerji in kantavtorji ter kitaristi v plesnih in narodnozabavnih ansamblih, z vašega konca, na primer, ima poleg omenjenih, moj inštrument tudi ansambel Rosa. No, ravno tukaj imam kitaro v popravilu (z elegantno kretnjo zgrabi kitaro za vrat in jo večje dvigne s stojala v delavnici). Nasploh delam za Koroško sorazmerno veliko, za Dolenjsko pa skoraj nič. Veliko inštrumentov gre tudi v tujino, tudi tistih najbolj profi - studijskih. Moji kitaristi, hm. Primož Grašič, Saša Olenjuk, kaj vem, vseh imen ni mogoče naštetih (malo pomisli), Ferlež, pa vaš Adi Smolar in Tomaž Pengov, dobra prijatelja sta.

Včasih kdo res predlaga zanimivo rešitev, pogosto pa želijo tudi nemogoče stvari. Na primer, univerzalno kitaro, da bi lahko nanjo igral »oberkrajn«, potem malo soliral, igral komercialno in klasiko. To je seveda nesmisel, manjši kompromisi so možni, a univerzalne kitar - za vse zvrsti - pa ni!

**Kako in v kolikšnem času nastane unikatni inštrument? Je primerjava s serijskimi inštrumenti glede tega sploh mogoča? Pravijo, da izdelate glasbilo glede na tehniko igranja, fiziološke posebnosti,... tako da se natančno prilaga glasbeniku. Kako vse to ugotovite?**

Takšno vrhunsko profi kitaro izdelujem štiri do pet mesecev. Večino časa, več kot za samo delo, porabim za konstruiranje, razmišljanje; in včasih, ko ne morem spati, se ukvarjam s kakšno malenkostjo... V enem inštrumentu je gotovo več kot 100 ur dela. Ker je glasbilo narejeno po željah glasbenika in tudi bolj precizno izdelano in se tako po izdelavi, predvsem pa po zvoku, s serijskimi modeli ne more primerjati. Niti slučajno!

Pri naročilu se najprej pogo-



vorim o glasbenikovi želji glede vrste kitare in zvoka, predvsem pa moram kitarista videti igrati, to je zelo pomembno. Kasneje, med nastajanjem glasbila, večkrat sodelujeva in razjasniva še kakšno dilemo o detajlih.

**Kdo se - po vašem mnenju - odloča za unikatne instrumente? Kakšen odnos imajo glasbeniki do teh instrumentov? So vaše stranke zahtevne, morda celo muhaste?**

Pri meni naročajo predvsem profesionalci, v večji meri, nekaj pa tudi ljubitelji in amaterji. Odnos do instrumentov je zelo različen. Se zgodi, da prinese kdo v popravilo moj izdelek v takem stanju, da te srce zaboli, ko se spomniš, koliko truda in ljubezni si vložil v glasbilo, in sploh ne veš, če bi ga vzel v roko, tako je zanemarjeno. Vendar ima večina glasbenikov primeren odnos do instrumentov.

Največ težav je s pozerji, najdejo pa se tudi ljudje, ki ne vedo kaj hočejo. Najmanj zahtevni so vrhunski glasbeni mojstri. Najlepše je seveda delati zanje. Z mojimi instrumenti so pobirali nagrade na mednarodnih glasbenih tekmovanjih, to je lep dosežek in veliko zadoščenje.

**Za koga, za katerega vrhunskega kitarista, v svetovnem merilu, bi si upali in želeli narediti instrument?**

Upal? (Se nasmeji in v smehu nadaljuje.) Za kogar koli! Zdaj že. Instrument lahko naredim za vsakega, še tako zahtevnega glasbenika, ki je že razvil svoj slog in specifičen, prepoznaven zvok - in mislim, da bi bil zadovoljen. Če bi želeli zapisati ime, naj bo, na primer, George Benson.

**Pred leti ste svoje delo pokazali javnosti na potujoči razstavi s spremljajočimi koncerti »vaših« glasbenikov. Načrtujete - izogniya se profaniranemu izrazu projekt - še kakšno tovrstno kulturno promocijo?**



**Borut Šmon, bas kitarist:**

*»V dveh desetletjih, kar igram, sem zamenjal veliko serijskih instrumentov različnih firm. Nace mi je basovske kitare servisiral, zato je dobro poznal moje želje in moj način igranja; ob tem sodelovanju pa sem sam čedalje bolj spoznaval, da je pravi umetniški izdelovalec, ki ti z unikatnim izdelkom spodbudi še več osebnega odnosa do instrumenta ... Torej sem se odločil zanj!«*



**Iztok Hirtl - Baldi, pevec in kitarist:**

*»Na začetku glasbene kariere sem kot vsak kitarist iskal in preizkušal akustične kitare, vendar mi nobena ni ustrezala. Od drugih glasbenikov sem izvedel za Zaletelja in ob preizkušanju njegovih modelov kitar me je očaral s kvaliteto in cenovno ugodno varianto. Slednjič sem se odločil za njegov instrument in naj povem, da sem z njim zelo zadovoljen, saj mi že več let pridno služi.«*

Ob koncu leta načrtujem manjšo razstavo s koncerti. Poudarek bo na koncertih, saj je veliko bolje, da ljudje, namesto da instrument ogledujejo na policah, vidijo in slišijo, kako zveni v rokah kakšnega mojstra. Nastopili in predstavili pa se bodo tudi manj znani glasbeniki in zasedbe, ki ustvarjajo in izvajajo glasbo na teh instrumentih. Priprava in organizacija tega mi jemlje kar nekaj časa, saj ne želim ničesar prepustiti naključju. Predvsem želim, da bodo te prireditve na primernem nivoju.

**Kaj boste počeli v prihodnje?**

Kaj naj napovem za prihodnost? Izdeloval bom unikatne instrumente. V zadnjem času se, seveda ob drugem delu, veliko posvečam jazz kitaram, visoko profesionalnim studijskim instrumentom. Kot vedno bom raziskoval zvok in skušal iz glasbila »potegniti« kar največ. To mi je v veselje, to je moj poklic in moja strast.

V delavnici diši les, s plakata na steni se smeji znan obraz, na pol dokončani deli instrumentov čakajo na mojstrove roke, stara glasbila na popravilo... Ko vstopiš, ljubitelj kitar, te začara ta svet in te prevzame tako močno, da boš zagotovo zopet prišel, morda le po nasvet ali popravilo svoje serijske kitare, iz katere izvabljaš vedno več in bolje. In nekoč, ko kot glasbenik (in osebnost) dorasteš, spoznaš, kaj želiš, najdeš svoj zven, morda celo razviješ lasten stil, se boš vrnil, naročil pri mojstru unikatni instrument, ki bo narejen samo zate, da bo zvenel, kakor si si vedno želel, in bo del tebe, kot roka, ki prebira strune, kakor prsti, ki se med prečkami dotikajo ubiralke, da kot urok iz njenih ust - brni čarobni zven.

**Blaž Prapótnik**

(fotografije: Primož Juvan)



# USPEHI SLOVENJGRAŠKEGA PIHALNEGA ORKESTRA

V zadnjih letih je slovenjgraški pihalni orkester kvalitetno vztrajno napredoval, dosegel nekaj zavidljivih priznanj in se uvrstil med najboljše tovrstne slovenske glasbene sestave, več, posegati je začel po najvidnejših naslovih tudi v mednarodni konkurenci, in to v koncertni skupini.



*Pihalni orkester Slovenj Gradec*

Kot rojstno leto orkestra je zapisano leto 1934, čeprav nekateri viri posredno dokazujejo, da korenine segajo globlje v preteklost. Preverljivi podatki sporočajo, da je marca 1934 mestni občinski odbor sprejel odlok, da v Slovenj Gradcu ustanovi mestno godbo. Prvi njeni člani so postali godbeniki različnih glasbenih skupin iz mesta in okolice. Med drugo svetovno vojno se je godba zaradi vojnih razmer razšla.

Kmalu po vojni so jo hoteli nekateri zanesenjaki obnoviti, a so ugotovili, da je premalo godbenikov in da se je ohranilo le nekaj instrumentov. Šele leta 1947 je bilo zamisel mogoče uresničiti: tedaj se je zanjo gmotno zavzela Tovarna meril, natančneje, njeno vodstvo in sindikat, povabili so skupaj godbenike in kupili glasbila in godba je začela vaditi in nastopati. Hitro si je ustvarila ugled, postala je nepogrešljiva pri vseh večjih prireditvah v mestu in občini in celo na Koroškem, in od tedaj naprej spremljamo njeno kvalitetno rast.

Sledili so težki in tudi lepši časi. Tovarna ni zmogla vseh potreb, ki bi omogočale normalno delo, zato je prevzel skrb za godbo občinski sindikat in tako razširil krog pristašev in sponzorjev na celotno občinsko območje. Kadrovsko jo je pomagala okrepiti glasbena šola, od koder so prihajali godbeniki s primernim teoretičnim in praktičnim znanjem. S kvalitetno rastjo, kadrovsko krepitvijo, vključitvijo v Zvezo godb Slovenije, s preimenovanjem v pihalni orkester in organizacijsko osamosvojitvijo oziroma ustanovitvijo dru-

štva Pihalni orkester Slovenj Gradec so nastale razmere za vztrajno in prodorno poustvarjalno napredovanje do uspehov, ki jih je orkester dosegel v lanskem in letošnjem letu.

Slovenjgraški pihalni orkester vodi že več kot deset let Peter Valtl z Mute.

Ko se je vključil v tekmovanja, je orkester začel v najnižji, tedaj tretji kakovostni skupini. S trdim delom in neomajno voljo je napredoval in osvajal odličja, in to zlata, in se postopoma prebil v višjo - drugo skupino, kmalu pa v prvo, kjer je leta 1999 osvojil zlato plaketo in s tem pridobil pravico, da sme odslej meriti svoje moči v najvišjem kakovostnem razredu, to je koncertni skupini v okviru Zveze slovenskih godb. Taki cilji so zavezali odgovornost za še doslednejše delo, trud in prizade-



*Pihalni orkester Slovenj Gradec, promenadni nastop*

vanje in željo prebiti se še višje. Trdo in vztrajno delo je poplačalo že prvo tekmovanje v koncertni skupini v letu 2000 - prireditelj je bila meseca maja v Krškem -, kajti orkester je v tej elitni družbi osvojil zlato plaketo.

In kmalu je sledila presenetljiva spodbuda - vabilo v mednarodno konkurenco: in presečenje, saj se je slovenjgraški pihalni orkester povzpел tudi tu na najvišjo stopničko. Tekmovanje je bilo lani jeseni v Kopru.

Uspehi so postali odmevni, tudi zato, ker so se pridružili že nekajkrat osvojenemu prvemu mestu na srečanjih v Ormožu, na festivalu orkestrov v





zabavnem programu. Tem in drugim nastopom je sledilo sodelovanje s tujino, največkrat v okviru izmenjav kulturnih programov med pobratenimi oziroma partnerskimi mesti, s katerimi se povezuje občina Slovenj Gradec.

v Česki Krumlov, kjer je bilo več koncertov in je orkester doživel neverjetno prisrčen sprejem, sledila je pot v nemški Hauzenberg in avstrijski Voecklabruck - na mednarodni festival pihalnih orkestrskih koncertne skupine: tam je orkester osvojil drugo do tretje mesto, in to v skladu z lestvico ocenjevanja po mednarodnih kriterijih.



*Pihalni orkester Slovenj Gradec nastopa v tujini*

To poglavje naše zgodovine se začne pred dvema letoma, ko je orkester nastopil na največjem festivalu pihalnih orkestrskih skupin na Dunaju, kamor v nobenem primeru ni mogoče priti po bližnjici: zelo dostojno smo zastopali Slovenijo. Nastop je za nas pomenil najmočnejšo spodbudo in najvišje priznanje, da smo lahko promovirali našo državo na tak način in dovolj odmevno, kar so potrdile laskave ocene. Vsekakor je ta nastop pomenil nadaljnjo spodbudo, da smo se odpravili

V letošnjem letu je nas spodbudila Mestna občina Slovenj Gradec, da smo navezali stike z nekaterimi kraji oziroma orkestri v sosednjih regijah, ki se zadnje čase dejavnije povezujejo, in to: Varpalota na Madžarskem, Marcha v Italiji, Labotska dolina v Avstriji ter naša Koroška; letos smo se udeležili festivala pihalnih orkestrskih skupin v Varpaloti ob njihovem občinskem prazniku. Predstavili smo se s koncertnim programom zabavnih del svetovnih in naših avtorjev oziroma skladateljev. V okviru tega sodelovanja smo gostovali tudi v Wolfsbergu, prav tako v okviru njihovih mestnih prireditev.

Orkester po vseh naštetih uspehih vabijo na številna gostovanja tako v domovini kot tujini, vendar vseh povabil iz objektivnih razlogov ne bo mogoče upoštevati.

Načrtno, vztrajno, strokovno, z ljubeznijo in odrekanjem prežeto delo, potrjeno z dolgoletnimi izkušnjami in zlatimi avreolami navdihuje in zavezuje tudi za prihodnost: godbeniki se tega globoko zavedajo in veselijo.

**Tone Berdnik**



# Veseli ustvarjalec vesele glasbe

Boštjan Konečnik, »frajtonar«

Boštjan Konečnik iz Slovenj Gradca je sicer študent strojništva, a ves prosti čas posveča glasbi, natančneje, diatonični harmoniki. Frajtonarica, ki jo igra že dobro poldrugo desetletje, nekako od dvanajstega leta, je po njegovih besedah najbolj popularen instrument pri nas, saj naj bi bil zvok tega glasbila v krvi vsakega Slovenca. Čeprav je pri sprejemanju diatonične harmonike še vedno veliko zavor, predsodkov in celo zanikanja, češ da je to kmečki instrument, se iskri Boštjan ne namerava ločiti od svojega meha, saj je glasbilo vzljubil, se naučil mojstrsko igrati in zanj ustvarja tudi avtorsko glasbo. Zakaj pa ne.

Harmonika - tako diatonična kot klavirska (akordeon) - se jev svetu uveljavila kot solistični instrument tudi v zahtevni jazzovski glasbi. Ob tem velja omeniti Dina Saluzzija, kot vidnejšega virtuozna na tem instrumentu; ta je gostoval tudi v Sloveniji v eni izmed oddaj Izza odra, ki jih ureja in vodi izvrsten jazzovski poznavalec Brane Rončel. Mimogrede, omenjena oddaja je po mnenju pisca ena izmed redkih glasbenih oddaj pri nas, ki ni le plehko zabavna (jašk)a, temveč zanimiva, informativna, na nivoju, ker širi obzorje ter s primernim odnosom nagovarja tako glasbenike kot poslušalce. Virtuoz na klavirski harmoniki Peppino Principe je z odlično zasedbo spremljevalnih glasbenikov pred leti koncertiral tudi v slovenjgraškem Rotenturnu, a je vrhunski glasbeni dogodek izzvenel v napol prazen avditorij kljub temu, da je harmonika priljubljen instrument. Kdo ve, zakaj? S trditvijo, da smo poslušalci še premalo odprti in dovtetni, predvsem za glasbo, ki je ne poznamo, se strinja tudi naš sogovornik.

Muzikant Boštjan Konečnik je glasbenik brez formalne izobrazbe, zase z nasmehom pravi, da je »frajtonar« in igra zgolj po posluhu, a je z diatonično harmoniko dosegel že številne vidne uspehe. Najvišji je morda lanski, doseženo absolutno prvo mesto na svetovnem prvenstvu v igranju na diatonično harmoniko, v kategoriji nad 18 let. Na ovitku druge kasete, ki je izšla pri založbi Melopoja, lahko preberemo kronološko razvrščene vidnejše uspehe: srebrna plaketa na prireditvi Zlata harmonika Ljubecne (1992), koroški prvak (1998), Zlata harmonika Vuhred (1998) - 1. mesto v kategoriji nad 18 let, prva kasete - 1998, koroški prvak 2000 in omenjeno prvo mesto.

S pomočjo prijateljev in studijskih glasbenikov je Boštjan posnel že dva albuma lastne glasbe. Prva kasete z naslovom Kar tako... s frajtonar'co je izšla leta 1998 in prinaša devet instrumentalnih skladb. Ritmi in melodije so sicer pretežno narodnozabavna

glasba, kar je zaradi vodilnega instrumenta, frajtonarice, popolnoma razumljivo, a je v veselih in poskočnih skladbah včasih najti elemente, ki presegajo ozke okvire te zvrsti in delajo to glasbo še bolj zanimivo; na primer, pospešena rock and roll bas linija v dveminutni skladbi Short and sweet. Zagotovo bi bil album še bolj zanimiv predvsem za mlajšo publiko, če bi bilo tovrstnih skladb več. Tudi glede na to, da je tradicionalne narodnozabavne glasbe izredno veliko in se praviloma vrti v ritmu polke in valčka v, skorajda stereotipnih obrazcih, tako v besedilih kot glasbi; večjih ustvarjalnih korakov, ki bi presegali te kalupe, pa praviloma ne naredi.

Morda se je tudi zaradi tega avtor odločil za priredbo svoje skladbe v tehno izvedbi, kot sam pravi, da približa to glasbo in instrument mladim, svojim vrstnikom. Po njegovih besedah takšna skladba »vžge« tudi v diskotekah in na ta način presega predsodek pred diatonično harmoniko.

Druga kasete, ki jo je posnel Boštjan Konečnik s svojim triom, prijatelji in studijskimi glasbeniki v studiu Melopoja z naslovom Frajtonar'ca je prava stvar, je izšla prav tako pri založbi Melopoja v Slovenj Gradcu maja letos. Med sponzorji, ki so prijazno omogočili izid posnetkov na kaseti, morda najbolj izstopa podjetje Eurocity, katerega logotip so, tudi v promocijske namene, natisnili na harmonikin meh (na fotografiji).

V zahvalo pa je nastala Eurocity polka.

Prireditve ob promociji druge kasete je bila 17. maja v kulturnem domu v Slovenj Gradcu. Pred popolno dvorano so poleg tria Boštjana Konečnika nastopili tudi gostje: Vera Trafella, Drago Filač, Lucija Mlakar, Moški pevski zbor Adoramus z zborovodkinjo polono Krpač in Koroški frajtonarji, program pa je namesto predvidene Darje Vrhovnik sproščeno povezoval kar Oto Vrhovnik, vrhunski glasbenik in lastnik založbe Melopoja. Ozračje je bilo sproščeno in veselo, saj je takšna tudi glasba, naj bo instrumentalna ali vokalno-instrumentalna, ki jo Boštjan Konečnik izvaja.

Obstaja želja, da bi pripravil tak koncertni in zabavni dogodek vsako leto, saj je bilo na promociji zelo lepo, občinstvo nadvse zadovoljno in navdušeno, kar pa je tudi nagrada ter priznanje glasbenikom, če hočete - muzikantom s »frajtonarjem« na čelu. Bomo počakali na vabilo v naslednjem letu, saj Boštjan pravi, da glasba kar vre iz njega, resda v določenih obdobjih, intervalih, in da se tega ne da početi na silo, saj prisega na spontano ustvarjanje.

Blaž Prapótnik

KULTURA



Boštjan Konečnik





# OBČINSKA ODLIČJA 2001

KULTURA



Ivan Gams

Občinski svet Mestne občine Slovenj Gradec je letos podelil naziv častni občan akademiku prof. dr. Ivanu Gamsu iz Ljubljane (natančneje: našemu rojaku iz Šmartna) za življenjsko delo oziroma znanstveni opus ter pozorno raziskovalno vrednotenje gospodarskogeografskih posebnosti Mislinjske doline in Slovenj Gradca, občinsko nagrado pa Frančku Lasbaherju, profesorju angleškega in nemškega jezika, predstojniku slovenjgraške organizacijske enote Zavoda RS za šolstvo, za velike zasluge za razvoj šolstva v občini in koroški krajini, za bogato čezmejno sodelovanje in publicistične in uredniške dosežke.

Plakete MO Slovenj Gradec pa so dobili za tvorno delo in primestnih vaških skupnostih: Jakob Borovnik, Anton Ješovnik, Drago Plazl, Peter Pungartnik in Albin Žizek.

Odličja je izročil na slovesni seji Občinskega sveta Mestne občine Slovenj Gradec (bila je v prostorih galerije na dan občinskega praznika) Janez Komljanec, župan Mestne občine Slovenj Gradec.

Profesor dr. **Ivan Gams**, redni član SAZU in upokojeni redni profesor Filozofske fakultete v Ljubljani, se je rodil leta 1923 v Šmartnu pri Slovenj Gradcu. Po vojni je za krajši čas učiteljeval v Dravogradu, zatem v Koprivni pod Peco in Beli krajini. Odločil se je za študij geografije na Filozofski fakulteti v Ljubljani: tam je diplomiral leta 1951 in doktoriral leta 1956 s temo Pohorsko Podravje - razvoj kulturne pokrajine. Najprej je delal na Inštitutu za geografijo SAZU v Ljubljani ter Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU v Postojni. Od 1966 je bil izredni, od leta 1972 pa redni profesor za fizično geografijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1978 je postal dopisni, 1985 pa redni član SAZU. Bil je upravnik Geografskega inštituta Antona Melika pri SAZU, postal član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, na njegovo pobudo je bila ustanovljena (1984) komisija Človek in kras pri Mednarodni geografski zvezi: le-to je vodil več let. Sodeloval je na mednarodnih geografskih kongresih in načeloval jugoslovanski geografski delegaciji na teh kongresih v Parizu in Sydneyu.

Akademik prof. dr. Ivan Gams je nedvomno eden izmed največjih slovenskih geografov. Kljub delovnemu mestu v Ljubljani je ostal vse življenje zvest svojim domačim krajem. Njegovo znanstveno zanimanje in ljubezen sta v največjem obsegu veljala krasu. Med drugimi je o tem svojevrstnem geografskem pojavu izdal knjigo *Kras* (1974), delo, ki še danes velja za temeljno o kraških pojavih, kjer najdemo celo vrsto izvornih ugotovitev in

razčlemb o posebnostih, kot so - korozija, sedimentacije sige v jamah, rast kapnikov, podzemni vodni pretoki, kraške površinske mikro- in makrooblike, klasifikacija kraških polj, ugotavljanje starosti koliševk itd. Na problematiko poimenovanja kraških pojavov je opozoril z razpravo Slovenska kraška terminologija, na klimatske posebnosti pa z razpravo Prispevek k mikroklimatologiji vrtač in kraških polj. Dal je pobudo za geomorfološko kartiranje Slovenije in Jugoslavije ter postal vodja projekta geomorfološke karte SFRJ, raziskoval klimatogeografske razmere v Sloveniji, gozdno mejo na Koroškem, predvsem pa se usmeril v pokrajinsko ekologijo (problematiko je razvil do širine učnega predmeta) in analiziral poplavna območja in naravne nesreče v Sloveniji. Ob vsem je pomembno njegovo pedagoško delo, objavil je preko 300 znanstvenih razprav, veliko krajših člankov, in napisal več srednješolskih in visokošolskih učbenikov; zadnji srednješolski - Geografske značilnosti Slovenije - je doživel kar nekaj ponatisov.

Ob vsem obširnem drugem znanstvenem delu, ki je s spoštovanjem cenjeno tako doma kot v tujini, pa ne smemo spregledati, da je prof. dr. Ivan Gams redno preučeval številne geografske pojave v Mislinjski dolini in o njih sproti poročal. V knjižici ob 700-letnici Slovenj Gradca je izšla razprava O pokrajini okrog Slovenj Gradca (1951), leto dni pozneje pa v Geografskem zborniku razprava Človek na zemlji Slovenjgraške kotline. V knjigi referatov s posvetovanja slovenskih geografov na Ravnah (1969) je najti Gamsovo znanstveno analizo našega območja z naslovom Jugovzhodna Koroška. O geografskih specifičnostih Koroške poročala leta 1976 v dveh strokovnih besedilih: O zgornji gozdni meji na jugovzhodnem Koroškem in Hidrografski oris porečja Mislinje s posebnim ozirom na poplave. Razprava Hribovske kmetije slovenjgraškega Pohorja je opozorila na problematiko gorskih kmetij. Pripravil je gradivo za Enciklopedijo Slovenije in Krajevni leksikon Slovenije, in to za občine Dravograd, Ravne in Slovenj Gradec (za nas je zanimiv opis vseh krajev in zaselkov v občini). V reviji *Ujma* je izšel prispevek *Ujma* 1990 v Mislinjski in Mežiški dolini. V prvi slovenjgraški monografiji v uvodniku razčlenjuje geografsko podobo občine in družbenogospodarsko vlogo Slovenj Gradca, v drugi pa prav tako v uvodniku z naslovom Mislinjska dolina in njeno mesto v Sloveniji analizira geografske, gospodarske, družbene in upravne funkcije tega prostora. V zborniku Slovenj Gradec in Mislinjska dolina I je objavljena tehtna razprava Jezero v



Mislinjski dolini in njegova dediščina, v drugem pa Podnebne značilnosti v Mislinjski dolini. Številni so tudi članki v tujih in slovenskih strokovnih znanstvenih publikacijah in zapisi v dnevnem časopisju. Vestno in natančno je recenziral turistični Vodnik po Mislinjski dolini (1992). Za knjigo Koroška pokrajina, ki naj bi izšla še letos, je prispeval razpravo Gospodarskogeografski pregled Koroške pokrajine.

Akademik prof. dr. Ivan Gams je za obsežen znanstveni opus dobil več nagrad in priznanj, med njimi nagrado Sklada Borisa Kidriča, red dela z zlatim vencem, občinsko plaketo občine Slovenj Gradec (1993) in zlato grb Slovenj Gradca (1998).

Znanstveno delo našega rojaka akademika prof. dr. Ivana Gamsa pomeni trajen prispevek k izvorni znanstveni misli v geografski znanosti, še posebej pa so za nas dragocena spoznanja o geografskih posebnostih Mislinjske doline in vloge Slovenj Gradca, prvin, ki pomenijo v tem opusu razviden zaris njune identitete v slovenskem prostoru.

**Franček Lasbaher**, prof. angleškega in nemškega jezika, predstojnik OE Zavoda RS za šolstvo v Slovenj Gradcu, se je rodil leta 1938 v Terbegovcih pri Gornji Radgoni. Po gimnaziji v Mariboru in diplomii na Filozofski fakulteti se je leta 1965 zaposlil kot profesor angleščine in nemščine na ekonomski šoli v Slovenj Gradcu. Od leta 1969 do 1985 je ustanovi ravnateljaval, zatem pa prevzel dolžnosti predstojnika koroške enote Zavoda RS za šolstvo. Le-te opravlja še danes. Leta 1990 je preselil sedež zavodove enote iz Dravograda v Slovenj Gradec.

Franček Lasbaher je kot profesor dosledno razvijal zavest, da sodobno izobraženi ljudje, ne glede na stopnjo izobrazbe, ne morejo shajati brez znanja tujih jezikov, v prvi vrsti angleščine, kajti uspešen v poklicu bo tisti, ki se bo lahko hitro in natančno sporazumeval. In ta vizija se danes vse bolj uresničuje in potrjuje. Nadalje je pomemben Lasbaherjev delež v slovenjgraških kulturnih prizadevanjih: prevajal je mnoge zapise o Hugu Wolfu, največ v slovenščino. Ob tem pa kaže posebej opozoriti na prevodni dosežek - iz stare nemščine v postarinjeno slovenščino -, na prevod vladarske dedne pogodbe iz leta 1364, ki pomeni tudi častno potrditev ugleda slovenjgraškega meščanstva in plemstva, podpisnikov listine.

Franček Lasbaher je ravnateljaval slovenjgraški srednji šoli polnih 16 let in vztrajno širil izobraževalne možnosti, pridobil šolo za prodajalce pa zdravstveno, upravno-administrativno in administrativno ter kot dislocirano enoto gostinsko šolo, Center VEKŠ za šolanje ob delu, organiziral izobraževanje odraslih z delavskimi univerzami od Nazarja do Raven in Prevalj. Oviru je postala prostorska stiska: Lasbaher je bil imenovan za predsednika gradbenega odbora in po treh letih napor-

nega usklajevanja in povezovanja nalog je bilo novo poslopje na Štibuhu dograjeno. Razcvet šole se je nezadržno nadaljeval - tudi pozneje: danes se v Šolskem centru izobražuje blizu 2000 dijakov in študentov.

Enako neutrudno se je Franček Lasbaher zavezal za ugled in rast šolstva kot predstojnik in spodbujal uvajanje novih programov, skrbel in skrbi za strokovno izpopolnjevanje učiteljev in profesorjev, organiziral je številne ekskurzije ravnateljev v tujino, svetoval dvojjezičnim šolam v Avstriji, kako izboljšati pouk slovenščine, spodbudil celovško slovensko gimnazijo, da sodeluje v tekmovanju za Cankarjevo priznanje, se v imenu zavoda povezoval z avstrijskimi šolskimi oblastmi v duhu strokovnega sodelovanja, organiziral seminarje za učitelje slovenskega jezika iz Avstrije, Italije in Porabja itd. Kar je pomenilo in pomeni utrjevanje ugleda našega mesta in občine v tujini.

Franček Lasbaher je prvi mož, ki je resno zaoziral v raziskovanje zgodovine šolstva v naši dolini. Vsekakor je med najpomembnejši besedili na več kot 180 straneh napisana Zgodovina šolstva v Mislinjski dolini od pričetkov do osvoboditve 1945 v zborniku Slovenj Gradec in Mislinjska dolina II, kar predstavlja doslej najobširnejši zgodovinski oris te tematike. Več sestavkov je izšlo v Šolski kroniki Šolskega muzeja Slovenije, Odsevanjih, šolskih zbornikih.. Lasbaher je uredil tudi več strokovnih knjig in sodeloval kot pisec. N.pr.: Koroško šolstvo od preteklosti do sedanjosti, Kakovost dela v šoli, Šolsko svetovalno delo na Koroškem itd., knjigi Jurija Lasbaherja (izdajatelj MO Slovenj Gradec) Kulturne, politične in gospodarske vezi mesta Slovenj Gradec pa je dodal povzetek v angleščini in nemščini.

Poudariti pa vendarle kaže, da je Franček Lasbaher s publicističnim peresom posegal še na kulturno področje, pisal ocene, kritike, komentarje o kulturnih dogodkih, upošteva tudi zamejsko Koroško, in to v Odsevanjih, Večeru, Književnih listih, Šolskih razgledih: teh člankov je po katalognem zapisu samo v zadnjih petih letih več kot 50.

Franček Lasbaher je za dolgoletno vztrajno, zavzeto strokovno pedagoško, kritično, publicistično in ljubiteljsko kulturno delo dobil številna priznanja, med njimi Vrunčevo nagrado (1980), red zaslug za narod s srebrno zvezdo (1984), plaketo organizacijskega odbora Mi za mir (1985), Bernekerjevo plaketo (1992) in zlato križec Republike Avstrije (1996) in še nekatera.

To prizadevno in temeljito opravljeno delo, ki širi vpogled v našo šolsko preteklost in šolstvu s poglobljenimi prizadevanji določa pomen in naravnost tudi za prihodnji čas, ter vse drugo Lasbaherjevo kulturno in organizacijsko delo pomeni trajen delež, dodan v družbeno-kulturno zakladnico naše občine in slovenske kulturno-šolske zgodovine.



Franček Lasbaher



# **Slovenjgraški gledališki in filmski abonma 2000/2001**

## **KULTURA**

### **Yasmina Reza: NAKLJUČNI ČLOVEK**

Pred dvema sezonama smo videli izjemno uspelo predstavitev avtoričinega »Arta« v postavitvi ljubljanske Drame. Ni naključje, da je prišel k nam še njen »Naključni človek« v režiji Zvoneta Šedlbauerja. Gledali smo pretanjeno pronicanje v doživljanje dveh bitij v kupeju ekspresnega vlaka na progi iz Pariza v Frankfurt.

Nič tragičnega se ne zgodi, nič osupljivega, nič burno komedijskega. In vendar nas njuni - moški in ženska - notranji monologi pritegujejo - ponekod pač manj, a to je že tehnična plat tega poldrugournega vključevanja v tok predstave. Dve iskri pod pepelom, ki ju igralca vsak zase podpihujeta, da bi se na koncu dvignil plamen. Ta plamen se res dvigne, a ne zato, da bi zanetil požar.

Ivo Ban, slovenjgraški rojak, grandseigneur rafiniranega zapeljevanja, kjer je zapeljevanje važnejše od vsakršnega možnega razpleta, uspeha ali poloma. In Milena Zupančič v vlogi zaskrbljene občudovalke (v grozi ugotovi, da ima v rokah roman, avtor pa je njen sopotnik, in potem bi ga morala kar najhitreje čimveč prebrati). Pa saj ne gre zares. Pove nam, da je življenje čudovito. In da so naključne stvari najlepše.

### **Ingmar Bergman: PRIZORI IZ ZAKONKEGA ŽIVLJENJA**

Tudi z dvema igralcema na odru se da uprizoriti več kot odlično predstavo. Boris Ostan (spomni mo se njegovega strička v Stričku Vanji A.P.Čehova) in Bernarda Oman sta v režiji Mileta Koruna in v postavitvi Mestnega gledališča ljubljanskega verno pričarala zgođe in nezgođe zakonskih partnerjev v zrelih letih.

Bergman v tem odrskem delu ne doseže moči svojih filmov (na primer »Fani in Aleksander«), a je lahkotnost uprizarjanja konflikta in briljanca dialoga, pač v iznajdljivi premetenosti spolnih igrice med odtujenima zakoncema, vsekakor dobrodošla repertoarna osvežitev. Odtujenost in ponovne privlačnosti sicer niso kakšna totalna vivisekcija Bergmanovega starejšega rojaka Augusta Strindberga, pa so zato ti prizori, brez patosa in nepotrebne dramatiziranja, tembolj prepoznavna podoba našega zakonskega vsakdana.

Pri tem je osupljivo, kako zna Korun v docela

linearno pripoved vnašati svoje domislice. Te so opazne zlasti ob vstopanju iz igre posameznih prizorov. Na priliko, ko Ostan ob slovesu, s kovčkom in nagrabljeno kramo kar obvisi na izhodnem panoju: torej zdaj odhaja, odhaja v negotovost, in ali ni slovo le čakanje na ponovno vrnitev!

### **Henrik Ibsen: DIVJA RAČKA**

Uprizoritev Mestnega gledališča ljubljanskega. Na kratko: predstava brez zadostne interakcije, igralstvo zgolj na stopnji dajanja informacij. Edino zares pristno igralsko doživetje je bila Mojca Fatur v naslovni vlogi. Za drugo bi lahko rekli: oglata, neizpiljena igra, omejena na nemotivirane izbruhe, brez vmesnega časa in prostora.

Saj ni nujno, da gremo takoj v psihologijo, malo več posluha za dogajanje v igralcu bi vendarle pričakovali. Nekaj mizanscenskih postavitev in rešitev pa je bilo zanimivih. Eno z drugim, po dolgem času smo se spet srečali s klasikom evropskega gledališča, norveškim dramatikom (Nóra, Sovražnik ljudstva, Strahovi) in videli manj znano Račko.

### **Lutz Hübner: MARJETKA, str. 89**

Predstava nemškega avtorja v režiji Sama Strelca, ptujsko gledališče, je požela zaslužen aplavz. Gojmir Lešnjak - Gojc in Mojca Funkl sta uprizarjala odlomek iz Goethejevega Fausta kot gledališko vajo (skušnjo). Lešnjak je kar nekajkrat nastopil v vlogah režiserjev z otipljivimi spomini na Srečka Tiča, Žarka Petana, Ljubišo Ristića in drugih, Funklova pa v tipiziranih podobah slušateljev igralske akademije, kapricaste primadone itd. To, kar je dalo njuni bravurozni igri odrsko veljavo, je profesionalnost. Zlahka bi zašla v burkaško sprenevedanje in spakovanje, kakršno najdemo v zadnjem času že kot ustaljeno maniro v nekaterih gledališčih.

No, resnici na ljubo: tudi Lešnjaka smo že ugleдали na malih ekranih, kjer mu vloge, tako napisane kot odigrane, niso bile v posebno čast.

A to je že drugo poglavje.



## **Miguel Cervantes: DON KIHOT**

Uprizoritev mariborske Drame. Obudimo si spomin, da smo se abonirali na Don Kihota Mihaila Bulgakova. Potem pa smo dobili izdelek, ki se je sicer navezoval na Cervantesov roman, v osnovi pa nas je prikrajšal za avtentično doživetje. Kakor da bi trije podpisani prirejevalci besedila (z režiserjem Aleksandrom Popovskim na čelu) ne zaupali dovolj tenkočutnemu Bulgakovu, ki je med drugim napisal tudi »Mojstra in Margareto«! Ko da bi velike umetnine ne govorile za vse čase in jih je treba na novo aktualizirati. Pa to še ni vse. Da bi bile stvari bolj otipljive, smo dobili za navrh še pravicato »biblio pauperum«, sličice za neuko ljudstvo, kar je vse bolj potiskalo v obrobje resnično dramo nesrečnega popotnega viteza, vrženega za spremembo v naš absurden čas. Kaj pa, če... Če niso te živopisno uprizorjene sličice le zapeljevanje in izzivanje naših čutov, da se vendarle opredelimo: bodisi da preko njih prepoznamo dno balkanske pustote in morije bodisi da ob vsej tej medijski paši za oči na vse skupaj kratkomalo pozabimo in se lahkomišelnostjo predamo spektakelski ponudbi. Kaj pa, če... Če gledališče z a r e s verjame tem oživljenim sličicam, ki naj bi odrešile svet... in so stvari bolj trdno in zavezujoče povezane... (!?) Ampak kaj, ko vsi ti slikoviti pripomočki prav nič ne pomagajo naši prebujeni zavesti. Tako nam ostane le še medel spomin na ubogega hidalga, osiromašeni čuti pa za premljevanje tega nazornega igrokaza.

## **PORNO FILM**

Dobrodušno naivna zgodba s simpatičnimi igralci obetavnega režiserja Damjana Kozoleta, ki sam napiše scenarij in spretno obide očitne klišeje, ne pretirava s humorjem za vsako ceno, pa tudi seks je, še posebej po zaslugi mladih igralcev Matjaža Latina in Rusinje Natalije Danilove, ljubeznivo naraven. Ves film preveva nekakšno zgodnje adolescentno nabiranje življenjskih izkušenj. Priznati je treba, da so ljubezniva čustva mladega para, ujetega v igro mafijskega podzemlja, narejena s pristno, iskreno zavzetostjo. Kolikor so spolne igrice zabavne in mafijski prišleki originalni, z odtenkom sprejemljive parodije, pa nas sam konec zresni. Ganljiv konec, ko Natalijo za zmeraj odpeljejo in kako ostane Matjaž sam.

## **PLESALKA V TEMI**

Larsa von Trierja (Danca) naj bi bil čudežni ameriški film, musical. Dogaja se na dveh ravneh. Prva je prikazovanje napol slepe delavke, ki se pred popolno oslepitvijo zateka v glasbeno-plesna

sanjarjenja. Druga pa je njeno materinstvo. Denar, ki ga varčuje za sina edinca, prav tako obsojenega na dedno slepoto, ukrade brezvestnež. Obupana ga ubije in obsodijo jo na vešala. Odkloni, da bi prijatelji njene prihranke porabili za dragega odvetnika, ki bi jo rešil vešal, saj je denar namenila za sinovo operacijo.

Čustvene motivacije se ne izognejo niti brutalnemu prikazovanju obešanja, ki mu prisostvujejo njeni najbližji prijatelji. (!) Ti bi vendarle lahko zbrali tisti denar za branilca in jo rešili. Potem pa seveda ne bi bilo ideje o nesmrtnem materinstvu in mogoče tudi musicla ne. Zavoljo lepega musicla sprejmemo tudi te melodramske vložke.

## **HIMALAJA - POGLARJEVO OTROŠTVO**

Film so mojstrsko posneli Francozi (režiser Valli, scenaristka Azoulai). Prelepi posnetki gora, ne le v naravni lepoti, marveč v funkcionalni povezanosti s težavnim življenjem gorskega ljudstva. Preprosta zgodba o sožitju med naravo in ljudmi, o pohodu čez nevarne gorske prelaze, o tovorjenju kamene soli, ki jo bojo zamenjali za druge življenjske dobrine. V ospredju je konflikt med tradicionalnimi (verskimi) stališči in novodobnem pragmatičnem sprejemanju usodnih odločitev.

V ozadju pa so gore, kjer domujejo bogovi, gore, v katerih je vse zapisano in ki imajo vse v svojih rokah. Iskrena, verodostojna zgodba, nepozabno.

## **VZHOD JE VZHOD(no)**

East is east, angleški film. Pakistanski priseljenec, poročen z Angležinjo, bi rad svoje otroke vzgojil po pakistansko, pa se mu vsi po vrsti uprejo. Nekaj blagega humorja in kako si Angleži predstavljajo tujce. Nekaj konfliktnih zaostrety in zares dobra Linda Bassett, drugo pa ne uide povprečju. Ko da sta scenarist in režiser nihala med resnobnostjo pristopa in težnjo, da bi vendarle ustvarila užitno komedijo. Vsakega po malem, da ne bo zamere ne pri imigrantih ne pri domorodcih.

## **HITRA HRANA, HITRE ŽENSKÉ**

(ameriški) je predvsem film določenega miljeja in načina življenja, kjer seks ne igra odločilne vloge. Je bolj priložnostna zadeva. Površinsko sprejemanje življenja je odlično zadeto. Pod površinskostjo pa tiči še marsikaj. Naravnost neposnemljivo očarljiva je glavna igralka (Anna Thomson), ki se po naključnem obogatitju vrača v službo natarice, ki jo je vajena, kjer jo stalni gostje najbolj pogrešajo, in kjer je pogнала svoje resnične korenine. Očarljiv film, narejen z nonšalantnim pristopom.



## GOSPODIČNA JULIJA

Ameriška ekranizacija istoimenske drame švedskega dramatika Augusta Strindberga. Veren prenos odrskega dela na filmsko širše prizorišče. Surova, cinična igra, ki jo življenje vsili dvema človekoma na različnih družbenih koncih. Ozadje je razuzdana kresna noč. Na eni strani lakaj Jean, kajžarski sin, na drugi eksaltirana grofovska hči Julija. To je kruta igra o moškem in ženski, o nižjih in višjih, o podedovanem občutku za čast, o vcepljeni servilnosti, o iluzijah in končnem razvrednotenju vsega. Julijina smrt, plemiški harakiri, ničesar ne razreši. Na pohodu so novi povzpetniki, iz ene degeneriranosti raste druga, začasno vitalnejša. Zgodovina se ponavlja.

## SONČNA STRAN ULICE

(Sonnenallee), nemški film. Tipično beganje mladosti, iz ene nedolžne avanture v drugo, z bridko zadanimi ranami prvih ljubezni, ki pa ne puščajo trajnih posledic. In vse v neposredni bližini zloglasnega berlinskega zidu v sedemdesetih letih v vzhodnem Berlinu. Konec je od vsega najbolj resničen. Kakor se spominja eden mladih junakov: »To so bila najlepša leta mojega življenja. Ker sem bil mlad in zaljubljen.« Nobeno preračunljivo izkopavanje mračnih plasti zgodovine ne bo odpravilo tega primarnega, elementarnega občutenja življenja. Vse, kar je bilo hudega, mine. Mladost pa ostane. Te mladosti si ne damo vzeti. Ali vsaj ne zapraviti na ljubo enostranskemu posploševanju.

## MAGNOLIJA

Nekaj iracionalno lepega je v tem široko razvejanem ameriškem filmu režiserja P.T. Andersona. Tri dolge ure trajajoče dogajanje, ki se v prvi tretjini kar ne more sestaviti v pregledno celoto, za potrpljenje pa smo bogato poplačani v razpletu pripovedi. Več usod se prepleta, vse pa govorijo o videzu in resnici, o krhkih človeških vezeh, ki v ključnih, odločilnih trenutkih prerasejo v pretresljivo solidarnost in kjer čustvo ljubezni, mnogokrat izdano, zatajevano, zaigra odločilno vlogo. Govori nam o zunanjih manifestacijah življenja, zasvojenostih in družbenih vzponih in padcih, o umiranju in smislu življenja.

Ponovno se potrjuje znano pravilo, da je v umetnosti neizrečeno mnogokrat močnejše kot do kraja povedana resnica. Izjemno močna in do kraja ne samo funkcionalno navzoča, marveč enakovredna drugim sestavinam filmske govornice je glasba. - Zadnje predstavitev v filmskem abonmaju *Škandalozno pero* o markizu de Sadu v režiji Philipa Kaufmana mi - žal - ni bilo dano videti.



Kulturni dom v Slovenj Gradcu

Kulturni dom v Slovenj Gradcu razpisuje vsako sezono tudi skrbno pripravljen *Lutkovni abonma* za najmlajše obiskovalce gledališča. Ob vsem tem gledališkem dogajanju pa ne gre prezreti ustvarjalnega deleža Andreja Makuca, ki ni samo pisatelj par excellence, marveč tudi uspešen režiser, ki je svoj gledališki laboratorij postavil kar v šolo, kjer kot profesor poučuje književnost. Nekaj let nazaj: *Zvoni, zvoni!!!!*... Gimnazijci so pod njegovim vodstvom uprizorili nadvse zabavno učno uro. Sledila je divja, mladostniško protestna igra Niegela Williamsa *Razredni sovražnik*, postavljena v nekdanjo avtobusno garažo. Silovitost dogajanja je presenetila celo tiste, ki so delo poznali. *Vetrnice ukradenega večera* - žal - nisem videl. Potem pa *Pika* (Nogavička) z imenitno Ano Javornik in drugimi mladimi igralci. (Javornikovo, večšo osupljive igralske transformacije, smo ob izteku sezone videli še v vlogi Lene v predstavi na prostem *Urša, angeli se bojo s teboj ženili* Marjana Pungartnika in v postavitvi neugnanega slovenjegraškega entuziasta Mića Mičovića in že stalnega profesionalnega sodelavca režiserja Petra Militareva.) Bodi bogu potoženo, če ob tem povem, da bi izurjeno Makučevo pero hitreje, bolj ekonomično pognalo to Piko, če bi sam priredil Lindgrenino besedilo, in zagotovo bi uprizoritvi pripomogel še do večjega gledališkega užitka, domiselnosti in humorja, če se spomnimo njegovega *Zvoni, zvoni!*

Janez Žmavc



Razredni sovražnik na odru



## 2. Pesniška olimpiada v Dravogradu

srečanje mladih literatov

KULTURA

Letos je v Dravogradu potekala (že) 2. Pesniška olimpiada, ki so jo organizirali SLKD (Sklad ljubiteljskih in kulturnih dejavnosti) OI DRAVOGRAD, Klub koroških študentov in Klub študentov gornje dravske doline Osa.

Pesniška olimpiada v Dravogradu je srečanje pesnikov (in tudi pisateljev) iz cele Slovenije, namen prireditve pa je popestriti kulturni utrip v kraju in njegovi okolici. To je bil pravi razlog, da smo se literati, večinoma dijaki in študentje, smo se družili 29. in 30. septembra 2001.



Zvoki kitar in harmonike so nam popestrili dan.

Zbor udeležencev je bil v soboto dopoldan v dravograjski knjižnici. Vesna Roger, gonilna sila srečanja, nas je toplo in z veseljem sprejela. Večina sodelujočih se je med seboj že poznala - z lanske olimpiade ali kakšnih drugih literarnih srečanj. Največ besednih ustvarjalcev je bilo iz Maribora, med nami pa je bila tudi predstavnik iz Krškega. Seveda tudi bližnja okolica Dravograda ni bila nezastopana. Na »olimpiadi« je sodelovalo več fantov kot deklet - skupaj pa nas je bilo 13.

Led smo prebili z recitacijami ali branjem pesmi in osebno predstavitvijo; oboje nam je dobro »šlo iz ust«. Kmalu smo se že sprehajali ob Dravi in preizkušali stabilnost mostu, preko katerega je bila včasih speljana železniška proga.

Seveda pa to srečanje ni bilo nakakšno »prostočasno lenarjenje«. Sobotno popoldne je bilo namenjeno ogledu koroških znamenitosti: cerkve sv. Jurija na Legnu ter Cehnerjeve trgovine in kostnice v Libeličah. Zvečer je bila v Knjižnici Dravograd gostja na literarnem večeru romanopisarka Nina Kokelj. Predstavila nam je svoj najnovejši roman Sviloprejška.

Pozno zvečer smo se odpeljali na Kozji Vrh k

družini Sekolovnik (po domače pri Junčku), kjer nas je čakala topla kmečka večerja in udobna postelja. V topli kuhinji sta za dobro voljo poskrbela Benjamin in Andrej s kitarama, nekaj po polnoči pa smo vsi »odjadrali v Mezevo deželo«.

Nedeljsko dopoldne je bilo zopet delavno. Z Nino Kokelj smo imeli literarno delavnico, kjer nam je nekaj na splošno povedala o romanu kot pripovedni prozni vrsti, potem pa nas je seznanila še s svojo pisateljsko tehniko. Po okusnem kosilu nas je čakal zaključek. Vsi skupaj (tudi Sekolovnikovi) smo odšli na splavarjenje po reki Dravi. Ob vstopu na »flos« je vsak dobil leseno žlico, s katero je jedel kasneje postreženo hrano (polento in golaž ali zelenjavno juho).

»Flosarji« so imeli pripravljen svoj program in njihovim zgodbam in šalam smo se nasmejali do ušes. Seveda pa smo tudi mi prispevali kamenček v popoldanski flosarski mozaik - s svojimi pesmimi. Vsak je namreč predstavil dva svoja izdelka, vse skupaj pa je bilo popestrjeno z glasbo. Družbo so nam delali trije glasbeniki (dva kitarista in harmonikar): Benjamin Lužnic, Andrej Ofak ter Borut Mori, ki so pripomogli k popolnemu vzdušju.



Popoln zaključek olimpiade na gladini Drave.

Ob koncu »plovbe« je sledilo žrebanje, kjer so trije literati prejeli knjižne nagrade.

Naj zaključim poetično: bila je dobra pesniška trgatev!

Katja Podjavoršek



# Modni projekt SiSteam

Stanka Blatnik & Simona Kokot

MODA

Blága poezija blága. Kar pri tem imenu bi lahko ostali, ko gledamo oblačila, ki jih je ustvarila Stanka Blatnik, čeprav je bilo že uporabljeno za poimenovanje samostojne razstave modnih skic, fotografij in tekstilnih vzorcev lani spomladi v Čajnici peč Slovenj Gradec, v kombinaciji z večerom poezije dueta Ex Animo. Sožitje svežih idej in pridobljenega znanja se pri mladi univerzitetni diplomirani inženirki oblikovanja tekstilij in oblačil in magistri teorije oblikovanja iz Slovenj Gradca harmonično nadgrajuje v njeno izrazite posebnosti, ki jih ne zasledimo pri nobenem slovenskem modnem ustvarjalcu. Zato so kreacije iz blaga, ki jih ustvari Stanka Blatnik, prepoznavne tudi brez njenega podpisa, a vendar je vsak kos oblačila zgodba zase.



Javnosti, ki do njenega dela še nikoli ni mogla ostati ravnodušna, se je predstavljala že v študentskih letih. Od leta 1996 do 1998 smo jo lahko doma in v tujini zasledili kar trinajstkrat. Sledilo je še prek trideset razstav in modnih revij, med katerimi je treba izpostaviti modno revijo in izbor Ona in slovenski modni ustvarjalci za miss Slovenije '97, kjer je prejela nagrado za najboljšo spektakularno obleko, samostojno modno revijo Street, večerna eleganca, odrska moda v Klubu K4, modni performans ob otvoritvi razstave Marka Jakšeta v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec, Festival Kunigunda v Velenju, kjer je organizirala revijo mladih oblikovalcev, samostojno revijo v Zagrebu in drugo.

V zadnjem času sodeluje tudi z drugimi domačimi ustvarjalci: Simono Kokot (nakit), Petro Maček (frizerstvo), zasedbo Ex Animo, ki izvaja uglasbeno poezijo, in jazz rock skupino Jazoo Supersonic.

Simona Kokot bi lahko poimenovali tudi esteta, ki se izraža z različnimi materiali. Stanka Blatnik je spoznala pred dvema letoma in začutila, da so ji njene kreacije zelo blizu. Likovna pedagoginja in oblikovalka nakita s certifikatom domače in umetnostne obrti se zadnjih sedem let izraža prek školjk, od katerih izbira predvsem Petrovo uho. Blizu so ji Stankine barve, struktura, oblike, kakovost materiala. In prav te lastnosti omogočajo Simoni Kokot, da se pogloblja v vsa dekorativna področja. Uporabna vrednost školjke je po njenem mnenju neomejena. Tehnologijo za obdelovanje je iznašla sama. In školjka se ji pusti obdelati tako, da vsaka v harmoniji z drugo ostane unikat.

Na raznih prireditvah se je od leta 1984 javnosti predstavila že petnajstkrat. Najpomembnejši dogodki so bili: razstavi DUO (domača in umetnostna obrt) v Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec in na Ljubljanskem gradu, Festival Kunigunda, kjer je na



Model, make up: Vida Gostenčnik, obleka: SiSteam, pričeska: Petra Maček, foto: Tomo Jeseničnik

Modni reviji mladih oblikovalcev predstavila svoj nakit in sodelovala pri poslikavi Titovega spomenika Novo oblačilo, Modna revija koroških modnih ustvarjalck (vključno s Petro Maček in Stanko Blatnik) v Črni na Koroškem. Sodeluje na vseh razstavah izdelkov domače in umetnostne obrti na Koroškem, v Ljubljani in v tujini in poklicno posreduje znanja in izkušnje na področju likovnega in oblikovalskega ustvarjanja v ustanovah ali društvi s prilagojenimi programi.

### Od kdaj in zakaj sodelujeta?

Stanka: »Simono sem junija 1999 povabila na modno revijo na Prevalje dva dni za tem, ko sem jo spoznala in videla njen nakit. Nikoli nisva kreirali ničesar z namenom, da bi dopolnjevali kreacijo druge. Stvari so enostavno že od začetka dobro sovpadale. Moje zgodnejše kreacije so organsko razgrajene in poudarjajo telo, oboje pa dobro nadgrajuje prav tako organska struktura materiala, iz katerega je izdelan nakit.«





*Letos sta se predstavili s skupnim projektom večerne kreacije za miss. Kaj sta pripravili?*

Stanka: »To je prvi resnično skupni projekt, ki je bil v osnovi zastavljen kot združitev oblikovanja nakita in oblikovanja oblačil, pri tem je nastalo tudi najino skupno ime - *SiSteam* (logotip).

Natečaj obleke za miss Slovenije je bil zelo kompromisna odločitev in obenem tista priložnost izpeljave projekta, ki je omogočala finančno, sponzorsko podporo. Obe kreaciji sta torej prilagojeni namenu uporabe na velikem odru, zaradi tega tudi bolj glamurozni in oblikovani tako, da učinkujeta z razdalje.«

*Katera merila so bila oziroma so vselej najpomembnejša za izbiro izhodišča in materialov kreacije?*

Stanka: »V tem primeru je šlo prvenstveno za spektakularnost, efekt, ki naj bi ga obleka dosegla za svoj namen predstavitve. Sicer pa igrajo pri oblikovanju oblačil za določeno osebo pomembno vlogo prav njegove osebne lastnosti, konstitucija in barva. Določene lastnosti je potrebno izpostaviti, druge korigirati s predvideno konstrukcijo in likovnostjo kreacije.«

Simona: »Navdih je bil že prej,

vedar sva ga lahko na miss zelo lepo prilagodili. Meni je pri oblikovanju najpomembnejša osebnost človeka. Te školjke delujejo le na človeku, ki jih zna nositi, ki jih začuti in ki so mu všeč. Pomembna je seveda postava osebe, barva las, barva oči, polt in seveda barva obleke oziroma podlaga školjk, kajti že školjka sama ima v sebi dosti barvnih nians in odtenkov in je hitro samozadostna. Oblikovalec mora biti pazljiv, jo poslušati do konca, izražati le njo, ker lahko zelo hitro doda preveč in kreacija izgubi svojo vrednost.«

*Pridobila si znanje, da lahko iz raznih materialov, če razširim polje oblikovanja, narediš karkoli. A vendar se giblješ tam, kjer si prepuščena popolnoma sama sebi, v krogu svoje ljubezni. Opazi se, na primer, da so ti nekatere barve ljubše od drugih, da ti je ena vrsta igre svetlobe bližja od druge ipd. Kaj je torej všeč tebi?*

Stanka: »Težko definiram. Ideje vedno črпам iz lastnih razmišljanj. Tudi kadar gre za povsem različne kreacije ali projekte, je, po odzivih sodeč, v njih čutiti prepoznavnost. Sama o tem težko sodim, ker je za objektivno oceno potrebna distanca. Preprosto sledim svojemu notranjemu vodilu in temu tudi zaupam. Skušam biti iskrena do sebe in stvar oblikujem in izdelujem tako dolgo, da me na njej ničesar več ne moti. Se mi pa dogaja, da mi npr. obleka, ki jo izdelam, postane všeč šele čez nekaj časa, nekaj dni ali pa šele, ko jo vidim na pravi osebi.«

Simona: »Še vedno spoznavam stvari. Najbolj všeč mi je to, da jih lahko spoznavam, z njimi eksperimentiram in tako preseščam sama sebe.«

*Dan je prekratek, da bi lahko postorila vse, kar bi želela, zato lučka v tvojem delovnem ateljeju večinoma gori pozno v noč. Kakšne cilje si si zastavila?*

Stanka: »Ja, luč velikokrat gori predolgo, ker mi za zastavljene obveznosti preprosto zmanjka dneva. Pravzaprav si v življenju nikoli nisem zastavljala dolgoročnih ciljev. Stvari so se dogajale same po sebi. Pomembna je kreativnost, ki je, zdaj že lahko tako rečem, moje življenjsko vodilo.

Tega sem se zavedla letos, ko sem po petih mesecih popotovanja po svetu zapadla v ustvarjalno krizo.«

Simona: »Rada bi čim več delala tisto, kar si želim, in si s tem uredila tudi svoje življenje.«

*Stanka, kaj bomo lahko videli v bližnji prihodnosti? Kaj pripravljate?*

Stanka: »Po izboru obleke za miss in modni reviji v ljubljanskem klubu Central upam, da se bo v mesecu novembru končno uresničila moja velika želja in bom lahko izvedla modno revijo v domačem Slovenj Gradcu, v sklopu obletnice Mercator centra, skupaj z glasbenico skupinama Ex animo in Jazoo Supersonic. Pred koncem leta pripravljamo z Valentino in Blažem Prapótnikom literarno-glasbeni večer in razstavo oblek v Salonu poezije gospe Marjance Kočevar v Novem mestu. Sicer pa oblikujem in izdelujem unikatna oblačila po naročilu in pripravljam kolekcijo večernih oblek za pevski zbor Carinthia cantat iz Slovenj Gradca.«

**Ajda Prislan**



**MODA**

simona koko

**SiSteam**  
**TEAM**

stanka blatnik



# KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV

od marca do oktobra 2001

## KRONIKA

### MAREC

Ob 141-letnici rojstva skladatelja Huga Wolfa so pripravili v glasbeni šoli koncert učencev tekmovalcev in profesorjev in predstavili zbornik *Hugo Wolf, sodobniki in nasledniki*, publikacijo, ki jo je izdala Glasbena šola Slovenj Gradec: knjigo sta predstavila Franjo Murko, predsednik Društva Hugo Wolf, in Branko Čepin, profesor glasbe in urednik, svoje poglede na skladatelja pa so razčlenili tudi avtorji posameznih razprav. Muzikolog prof. mag. Leopold Spitzer z dunajske univerze je na slovesnosti v Narodni galeriji v Ljubljani izročil ministrici Andreji Rihter kritično izdajo skladateljevih zbranih del.

Ex animo se je predstavil na samostojnem literarno-glasbenem večeru na rednem srečanju Kluba Korošcev v Ljubljani.



Naslovnica zbornika



Blaz in Valentina Prapótnik, avtorski duet *Ex animo*, na literarno-glasbenem večeru v Klubu Korošcev v Ljubljani

Izšla je zgoščenska z avtorsko glasbo Alenke Lesjak in Boža A. Koleriča *Najini mostovi*.

V prostorih Druge OŠ v Slovenj Gradcu sta Območna izpostava Sklada RS za ljubiteljske dejavnosti in Zveza kulturnih društev pripravila srečanje odraslih pevskih zborov Mislinjske doline. Sodelovali so (v petek in soboto, 16. in 17. 3.): Lovski oktet Podgorje (pevovodja Tone Gašper), Upokojenski ženski pevski zbor Jelka Slovenj Gradec (p. Marija Gornjak), Moški pevski zbor Ksaver Meško Sele-Vrhe (p. Milan Hovnik), Moški pevski zbor Podgorje (p. Leon Kramljak), Moški pevski zbor Adoramus Slovenj Gradec (Polona Krpač Gornjak), Oktet Mislinja (Marija Gornjak), Kvintet družine Breznik Pameče (umetniški vodja Viktor Breznik), Moški pevski zbor Kope Legen (u.v. Janja Kresnik), Fantje z Graške Gore (u.v. Janez Kolerič), Upokojenski pevski zbor Slovenka Šmartno (u.v. Janez Kolerič), Moški pevski zbor Fran Berneker Stari trg (zborov. Janez Kolerič), Oktet Lesna Slovenj Gradec (u.v. Tone Gašper), Moški decet Lipa Raduše (zvb. Janez Kolerič), Ženski pevski zbor Ternuto Šmartno (zvb. Polona Krpač Gornjak), Moški pevski zbor Šmartno (z. Janez Kolerič) in Mešani komorni zbor Carinthia cantat Slovenj Gradec (zvb. Tone Gašper). Zbore sta



CD *Najini mostovi*

ocenjevala Tomaž Tozon in Branko Čepin.

V Galeriji likovnih umetnosti so pripravili razstavo 13 likovnih umetnic iz Avstralije, Avstrije in Slovenije z naslovom *ReAffiliations (Sightings/Vrnitve)*. Razstavo je s kratkim nagovorom odprl Matjaž Hanžek, varuh človekovih pravic RS.

Urad za makroekonomske analize in razvoj in Knjižnica Ksaverja Meška sta pripravila predstavitev Poročila o človekovem razvoju - Slovenija 2000/2001. Poročilo je komentirala urednica Marta Gregorčič, gost večera pa je bil Matjaž Hanžek, varuh človekovih pravic Republike Slovenije: le-ta je razčlenil triletni projekt o človekovem razvoju in perspektivah.

Knjižnica Ksaverja Meška je povabila Andreja Rotovnika, svetovnega popotnika, da je z živo besedo in zanimivimi diapozitivi orisal Indijo, deželo revščine in prijaznih ljudi.

### APRIL

V počastitev obletnice skladatelja Huga Wolfa je Društvo Hugo Wolf Slovenj Gradec pripravilo koncert Wolfovih samospevov, komponiranih na pesemsko besedila J. W. Goetheja, z naslovom *Wolf in Goethe*, v dvorani glasbene šole. Nastopile so: Marie Claude Chappuis (sopran), Milena Morača (sopran) in Breda Zakotnik (klavir). Goethejeve pesmi je v prevodu Igorja Grdine bral gledališki igralec Jurij Souček.

Na zaključni prireditvi/reviji pevskih zborov Koroška poje v OŠ Brezno-Podvelka in v organizaciji območne izpostave Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti Radlje ob Dravi so sodelovali naslednji zbori: Moški pevski zbor Šmartno, Ženski pevski zbor Karantanija, MPZ Goršek Štefan Čaki iz Šentjanža, ŽPZ Tenuto Šmartno, MPZ Kope Legen, Mešani pevski zbor Vuzenica, MPZ Radlje ob Dravi, ŽPZ Radlje ob Dravi, MPZ Vres Prevalje in Mešani komorni zbor Carinthia cantat iz Slovenj Gradca.

Na Drugi OŠ so se srečali otroški in mladinski pevski zbori iz Mislinjske doline. Nastopilo jih je 12, nastop je spremljala strokovna svetovalka Anka Jazbec, glasbena pedagoginja.



Fantje treh dolin





Rock skupina Abadon



Kvartet saksofonov



Folklorna skupina



Ex animo je nastopil kot kvartet



Sklepna pesem (skoraj) vseh nastopajočih

Mestna občina Slovenj Gradec, Koroški pokrajinski muzej, Župnijski urad in Turistično društvo Slovenj Gradec so ob 750-letnici posvetitve cerkve sv. Elizabete in ob 910. obletnici prve pisne omembe Slovenj Gradca organizirali več prireditev v počastitev obeh jubilejev. Najodmevnejša je bila slavnostni koncert v športni dvorani: nastopilo je kar 28 posameznikov, ansamblov, zborov, duetov in kvartetov, gledališka igralka, solisti in glasbeniki v različnih sestavih, skratka, polna dvorana je uživala v raznovrstnosti programa in odlični izvedbi.

(Na fotografijah nastopajočih, ki so predstavili zelo različne glasbene zvrsti, je mogoče videti tudi zanimivo sceno postavitev.)

Druge prireditve: razstava Grofje Andechs-Meranski in Slovenj Gradec v Koroškem pokrajinskem muzeju, koncert pihalnega orkestra Slovenj Gradec na Trgu svobode, slavnostna maša v cerkvi sv. Elizabete ter dobredelni koncert na Trgu svobode, na katerem je nastopilo 16 posameznikov in ansamblov. Srečale pa so se tudi Elizabete, Lizike in Špele iz vse Slovenije.

## KRONIKA



Dušan Krajnc



Pihalni orkester Slovenj Gradec



Folklor



Štirje kovači





Jerca Mrzel

Moški pevski zbor Ksaver Meško Sele-Vrhe je priredil ob 35-letnici delovanja jubilejni koncert v domu krajanov na Selah. Pod vodstvom Milana Hovnika, zborovodje, in pred polno dvorano je prepeval ljudske in umetne pesmi - v duhu glasbenega gesla: Brez glasbe ni življenja, brez življenja ni glasbe. Prijazen nagovor in čestitko je pevcem namenil Peter Pungartnik, predsednik PVS Sele-Vrhe.

Medobčinsko srečanje odraslih folklornih skupin Koroške je bilo v Dravogradu.

Galerija likovnih umetnosti je odprla obsežno razstavo Nadrealni svetovi s tematiko odsevom fantastike in nadrealizma v slovenskem slikarstvu 20. stoletja. Posebej zanimiva je bila razstava v razstavi - Simulirani kolaž Avgusta Lavrenčiča. Razstavo je pripravila Milena Zlatar.

V Galeriji Tenzor (v poslovni hiši Tenzor - podjetje za varovanje premoženja, storitve in trgovina, d.o.o.) na Ptujju so razstavili nekaj Tisnikarjevih likovnih del iz zadnjega ustvarjalnega obdobja. Ob tem je izšla lična zgibanka s kratkim zapisom Marjete Ciglencečki o Tisnikarjevem ustvarjanju in podatkovnem zapisu o njegovem življenju; natisnili pa so tudi dve značilni reprodukciji (Krokarji in Ženske).

V prostorih slovenjgraške knjižnice so pripravili strokovno predavanje O obrezovanju in negi sadnega drevja. Predaval je mag. Andrej Soršek, strokovnjak za sadjarstvo.

V okviru gledališkega obonmaja smo videli komedijo Lutza Huebnerja Marjetka, str. 89 v izvedbi Gledališča Ptuj. Igrala sta Mojca Funkl in Gojmir Lešnjak - Gojc. Režija: Samo M. Strelec.

Osrednja proslava v počastitev dneva upora in 1. maja je bila v kulturnem domu. Nastopil je Partizanski pevski zbor pod vodstvom Francija Gornika.

## MAJ

Svet za glasbeno izobraževanje Republike Slovenije (Temsig) in Glasbena šola Slovenj Gradec sta organizirala koncert solistov in komornih skupin slovenskih obmejnih glasbenih šol iz Kopra, Trsta, Gorice, Sežane, Nove Gorice, Jesenic, Celovca, Raven na Koroškem in Slovenj Gradca v prostorih slovenjgraške galerije. Prireditev je imela namen spodbuditi strokovno sodelovanje med obmejnimi glasbenimi šolami.

Promocija nove kasete Boštjana Konečnika Frajtonarica je prava stvar je bila v kulturnem domu v Slovenj Gradcu. V prijaznem koncertnem programu so nastopili: Boštjan Konečnik s prijatelji ter gostje Vera Trafela, Drago Filač, Lucija Mlakar, MPZ Adoramus (u. v. Polona Krpač) in Koroški frajtonarji. Spored je duhovito povezoval Oto Vrhovnik.

Kaseto Postavkovih deklet so predstavili v kulturnem domu v Podgorju z bogatim pevskim sporedom. Nastopile so tudi nekatere druge skupine in gostje.

V telovadnici OŠ Pameče je bil Koncert iz naših krajev ob 25. obletnici pevskega delovanja družine Breznik. Razen družine Breznik so prepevali številnemu občinstvu še ansambel Ano urco al pej dvej z Opčin pri Trstu, družina Gašper iz Mislinje, bratje



Zdraveni godalni orkester Glasbene šole Slovenj Gradec in ZUMŠ Česki Krumlov (Maškaradna dvorana).

Smrtnik iz Avstrije in Šentjurski muzikantje iz Šentjurja pri Celju. Spored je popestril gledališki igralec Robert Wautl, program pa povezoval Janez Dolinar, napovedovalec RTV Slovenija. Koncert sta v celoti posnela slovenska TV in Radio, soorganizatorja prireditve.

V šmarški cerkvi je koncertiral Milko Bizjak z bogatim orgelskim sporedom.

Na zaključni reviji otroških in mladinskih pevskih zborov Koroška poje 2001 se je predstavilo osem najboljših tovrstnih zborov.

Ob prazniku mesta Slovenj Gradec (organizatorji: Turistično društvo, Poklicna gostinska in lesarska šola ter četrtna skupnosti) so se zvrstile številne prireditve od predstavitve turistične ponudbe Prekmurja, kulinarčne razstave Koroške dobrote, pakušine ocvrtega bezga, predstavitev mojstrov in izdelkov domače obrti do zanimivih kulturnih prireditev: nastop folklornih in glasbenih skupin iz Prekmurja in Prlekije, pester program učencev OŠ iz slovenjgraške občine (Parada otroških idej), Živžav slovenjgraških vrtcev, koncert Milana Kamnika, Vere Trafela, Dua display in Boštjana Mlinška, nastop učencev glasbene šole, Fantov iz Graške Gore ter gledališka predstava Uršula, z angeli se boš ženila avtorja Marjana Pungartnika v izvedbi KD Splošne bolnišnice Slovenj Gradec. Izročanje ključa vicematurantom Poklicne gostinske in lesarske šole pa je polepšal Adi Smolar.

Trgovina MK in knjigarna Slovenj Gradec sta zgledno promovirala novo knjigo Andreja Makuca Oči. Z avtorjem se je pogovarjal urednik Cankarjeve založbe Zdravko Duša.



Zdravko Duša in Andrej Makuc se pogovarjata o Očeh



V knjižnici je v okviru koroškega festivala KUFR na literarnem večeru nastopila Nina Kokelj, staro-trško kulturno društvo pa je dalo spominski prireditvi naslov Spomini živijo dalje: v domu upokojencev v Slovenj Gradcu so namreč predstavili ustvarjalno delo dveh umrlih članov - Andreja Šertela in Franca Krebsa. Spored so dopolnili: ŽPZ Jelka, citrar Rudi Repanšek iz Mežice, Marta Repanšek iz Črne in Marijana Vončina iz Starega trga. Vezna beseda: Draga Ropič in Alenka Obretan Mestek.



Kiar Meško, Vizija

Galerija N Kolar je razstavila slikarska in grafična dela Kiarja Meška, umetnika prefinjenega duha "in neverjetne energije, ki vselej s posebno poetiko in skladno z imanentnimi lastnostmi izbranega medija vstopa v njegovo notranjo subtilnost" (Marlen Premšak). Donatorji, ki so podprli razstavo: Johnson Controls NTU, računalniški inženiring Kopa, podjetje Prevent, območna enota Zavarovalnice Triglav in tiskarna Grešovnik.

KUFR - Koroški ustvarjalni festival regije ... "Tako je od leta 1955, ko se je na Koroškem zgodil zadnji, deseti koroški festival, minilo celih 46 let. In letos smo ga potegnili s prašnega podstrešja - KUFR seveda." (Sabina Nabernik) Festival je delo mladih in je povezal literaturo (poezijo, prozo), vizualno umetnost (slikarstvo, kiparstvo, fotografijo, video), modno oblikovanje (oblikovanje oblačil in tekstilij) in odrsko umetnost (gledališke predstave, ples, performans). Srečanje je bilo v Slovenj Gradcu in je trajalo tri dni, podprle so ga osrednje koroške kulturne ustanove ter nekatera podjetja in občine, izšel pa je tudi ličen katalog, ki je pregledno predstavil mentorje, udeležence in njihovo delo.

Podjetniški center Slovenj Gradec, Turistično društvo Šmartno in Legen, Primestne vaške skupnosti Šmartno, Turiška vas in Legen, Nadžupnijski urad Šmartno in Kulturno društvo Šmartno so izdali lično zbiranko Po poti domačih obrti - kulturno-etnološka pot po Šmartnu, Golavabuki in Legnu.

Knjižnica Ksaverja Meška in Turistično društvo sta organizirala predavanje Marka Košana, univ. dipl. um. zgod., z naslovom Kulturna dediščina Mislinjske doline - priložnost za turistično promocijo.

V okviru gledališkega abonmaja smo si v SNG Maribor ogledali predstavo Don Kihot Miguela Cervantesa (priredba A. Popovski, T. Kosi, J. Vencelj). Režiser: Aleksander Popovski.

## JUNIJ

V mesecu juniju se je zvrstila cela vrsta koncertov naših zborov ob zaključku sezone. Najprej je bil koncert Slovenjgraškega okteta Lesna v cerkvi sv. Pankracija na Gradu, zatem letni koncert Moškega pevskega zbora Šmartno v cerkvi na Homcu, gost Moški pevski zbor Adoramus, MPZ Kope v cerkvi sv. Jurija, v prostorih Druge osnovne šole pa je imel letni koncert Mešani komorni zbor Carinthia cantat - letošnji dobitnik srebrnega odličja na Naši pesmi v Mariboru. Sponzorja: Prevent, d.d., in Koroška banka Slovenj Gradec.

V slovenjgraški knjižnici je bil pesniški večer z Barbaro Simoniti, avtorico pesniške zbirke Zlati dež. Njeno poezijo odlikujejo milina, slikarskemu pogledu podobni odtisi narave, kratka prosojna forma, za katero se skriva vedno nekaj globljega in oddaljenega. Interpretacijo pesmi je spremljala kitaristka Katja Porovne, z Barbaro Simoniti pa se je pogovarjala Alenka Horvat.

Ob deseti obletnici slovenske državnosti so v cerkvi sv. Ilja nastopili okteti s Koroške.

Junija je bilo tudi 17. srečanje pevskih zborov in skupin gasilskih društev Slovenije v telovadnici OŠ v Šmartnu. Nastopilo je 20 zborov. Prireditve je organiziral MoPZ Šmartno, gmotno pa so jo omogočili Sklad RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti, Gasilska zveza Slovenije in MoPZ Šmartno.



Simfonični orkester GŠ Krško (Rotenturn 2001)

Na glasbenih večerih Rotenturn 2001 so se predstavili simfonični orkester GŠ Krško, Ex animo, Solisti in ansambli GŠ Slovenj Gradec ter Harmonikarski orkester premogovnika Velenje.



Ex animo, duet Valentina in Blaž Prapótnik z ritem sekcijo: Danilo Karlin - bobni, Borut Šmon - bas kitara.

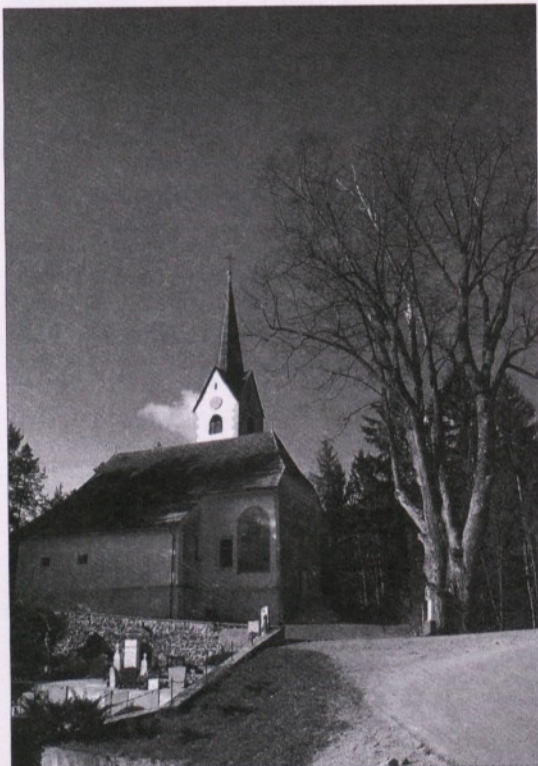
## KRONIKA



Barbara Simoniti



V atriju galerije so predstavili pesniški zbirki Nine Bricman, dijakinje slovenjgraške gimnazije, in Matjaža Štamulaka, dijaka srednje ekonomske šole v Slovenj Gradcu. Avtorja sta prebrala nekaj pesmi, z njima pa se je pogovarjala Karla Berzelak, profesorica slovenskega jezika na slovenjgraški gimnaziji.



*Cerkev sv. Roka na Selah, kjer se začne Meškova pot*

Knjižnica Ksaverja Meška je kakor vsak mesec povabila redne bralce na torkov tradicionalni dopoldanski klepet o novih knjigah, Turistično društvo Murn, Negoj, d.o.o., Slovenj Gradec in Primestna vaška skupnost Sele-Vrhe pa so razglasile, da je Meškova pot od sv. Roka do sv. Neže urejena in vabi po Meškovih poteh.

V Galeriji likovnih umetnosti so odprli razstavo likovnih del Mirsada Begića (Hommage Tisnikarju, skulpture in risbe) ter Jožeta Tisnikarja (Minljivost, slike in risbe). Razstava je bila na ogled tri mesece.

V kulturnem domu v Starem trgu je vodila kiparsko delavnico kiparka Naca Rojnik.

Prireditve v okviru Slovenjgraškega poletja je začel pihalni orkester Slovenj Gradec v atriju Rotenturna z dirigentom Petrom Valtlom, sledilo je gostovanje 3. mednarodnega otroškega folklornega festivala Lent 2001, zatem je koncertiral orkester Slovenske filharmonije z zborom in solisti.

Mestna občina Slovenj Gradec in Policijska uprava Slovenj Gradec sta pripravila proslavo ob dnevu državnosti in dnevu policije: prireditve je bila v športni dvorani v Slovenj Gradcu. Slavnostni govornik: dr. Rado Bohinc, minister za notranje zadeve RS. Spored sta zaokrožila mladinski pevski zbor Druge osnovne šole Slovenj Gradec (zborovodja Almira Rogina) in pihalni orkester Slovenj Gradec pod vodstvom Petra Valtla.

## JULIJ IN AVGUST

V Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu so odprli razstavo likovnih projektov in multimedijskih del Marije Vauda in Nikole Pilipovića iz Beograda. Predstavljena so bila dela na papirju, fotografije, slike, objekti, instalacije in video posnetki. Avtorja sodita med uveljavljene srbske umetnike, v Sloveniji pa sta se predstavila prvič (najprej v Razstavnem salonu Rotovž v Mariboru).

V okviru poletnih prireditev je koncertiral v cerkvi sv. Jurija na Legnu z orgelskim sporedom Luca Ferrini, v Slovenj Gradcu pa Big band RTV Slovenije s solistko Nušo Derenda.

V okviru teh prireditev je bil še večer z Blackridersi, ki so igrali irsko glasbo, in slovensko tolkalno skupino Stop.

V Podgorju so priredili že tradicionalni furmanski praznik in prikazali stare ljudske običaje, steljerajo, štrajfanje žita, teritev, kožuhanje, izdelavo papirnatih rož, navdušili pa so kosci in grabljice, ki so se pomerili za naslove najboljših.

Kulturno društvo Šmiklavž-Vodriž je priredilo (11.) Grajski piknik in postavilo na oder veseloigro Kje je meja. Vloge so odigrali: Andrej Blatnik, Danica Blatnik, Metka Šmon, Franc Merzdovnik in Maks Kramljak. Režiser: Alojz Vošner. Šepetalka: Ana Perše. Organizator: Vinko Šmon. Številno občinstvo, ki se je zbralo v sončnem nedeljskem popoldnevu pod obzidjem razvalin gradu Vodriž, je navdušeno pozdravilo izvajalce sporeda.



*Veseloigra Kje je meja*

## SEPTEMBER

V Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec so ob svetovnem dnevu srca odprli razstavo Srce in ožilje, Galerija likovnih umetnosti pa je posredovala Galeriji Širokonja v Rožeku razstavo likovnih del Jožeta Tisnikarja in Mirsada Begića v duhu dobrega medsosedskega sodelovanja med Slovenijo in Avstrijo. Razstavi so dali naslov Minljivost.

V Galeriji likovnih umetnosti pa so odprli razstavo likovnih del Božidarja Teda Kramolca, po rodu domačina, sicer pa kanadskega umetnika, likovnika in pisatelja.

Razstavišče dr. Staneta Strnada je odprlo vrata slikarju Jožetu Svetini. Avtorja in njegovo delo je orisal Drago Medved, novinar in publicist, v počastitev dogodka pa je nastopil Franc Javornik, prvak sloven-



ske opere. Avtor je bolnišnici poklonil sliko z motivom s Koroške.

V galeriji Falke v Libučah pri Pliberku na avstrijskem Koroškem je potekala tradicionalna literarna delavnica, katere glavna zanimivost je pisanje na starih pisalnih strojih in pisalih. S slovenskega dela Koroške so se ustvarjalne prireditve udeležili: Anja Benko, Blaž Prapótnik in Marjan Kolar, slednji je za svojo zgodbo prejel tudi nagrado. Letos so aktivnosti trajale dva dni, deloma tudi v Sloveniji (ekskurzija).



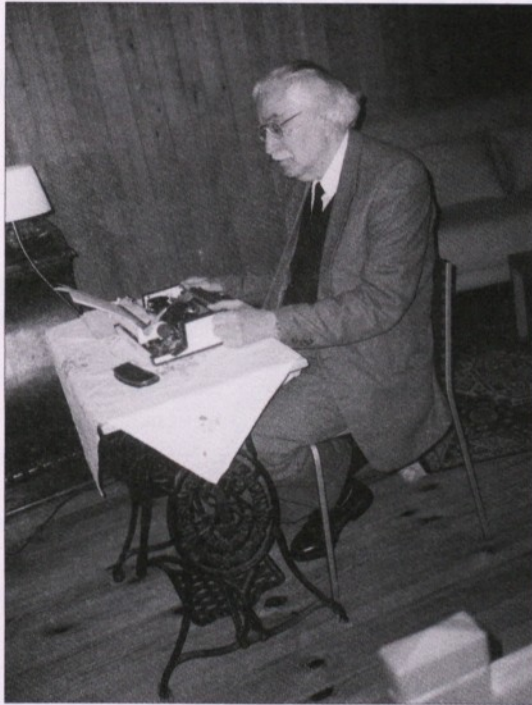
V avstrijskem Vöcklabrucku, kjer je potekalo srečanje štirih partnerskih mest: Vöcklabrucka (Avstrija), Hauzenberga (Nemčija), Češkega Krumlova (Češka) in Slovenj Gradca (Slovenija), je nastopil tudi zbor Carinthia cantat.

Na svečani seji Občinskega sveta Slovenj Gradec so podelili letošnja občinska odličja. Častni občan Mestne občine Slovenj Gradec je postal prof. dr. Ivan Gams, redni član SAZU in zdaj že upokojeni redni profesor na FF, sicer domačin iz Šmartna, nagrado pa je dobil Franček Lasbaher, prof. angleškega in nemškega jezika ter predstojnik slovenjgraške OE Zavoda RS za šolstvo, za šolskorazvojne in publicistične dosežke. Občinske plakete so prejeli: Jakob Borovnik, Anton Ješovnik, Drago Plazl, Peter Pungartnik in Albin Žižek. Odličja je dobitnikom izročil Janez Komljanec, župan Mestne občine Slovenj Gradec, koncertni spored svečane seje pa so izvedli učitelji Glasbene šole Slovenj Gradec v različnih zasedbah. Slovesnost je s himno začel Mešani komorni zbor Carinthia cantat iz Slovenj Gradca.

Učenci glasbene šole iz Regensburga so pod vodstvom Matthiasa Schliera nastopili s prijaznim koncertnim sporedom pevskih in glasbenih del. V okviru Wolfovega glasbenega abonmaja in mednarodnega festivala Glasbeni september 2001 pa je koncertiral v cerkvi sv. Elizabete godalni kvartet Endellion.



Oto Rimele (desno) kramlja z urednikom Odsevanj



Pisatelj Marjan Kolar, nagrajenec literarne delavnice Milke Hartman v Libučah, september 2001 ujet v objektiv sredi ustvarjalnega zanosa. (foto: Franz Katnig)

Na otvoritvi razstave likovnih del Ota Rimeleta v Likovnem salonu Koroškega muzeja na Ravnah na Koroškem je umetnika predstavila Simona Javornik, predvajali so tudi posnetek avtorjeve instrumentalne glasbe, saj je Rimele znan tudi kot izvrsten kitarist.



Oto Rimele, drugi z desne, je razstavil svoja dela v Likovnem salonu muzeja na Ravnah. (foto: Tomo Jeseničnik)

Kvartet Ex animo je v studiu Melopoja s snemalcem in producentom Boštjanom Podlesnikom posnel mini album z naslovom Ekslibris, na njem so štiri avtorske pesmi. Songi so del gradiva pripravljene za glasbeno-literarni CD. Skupina predstavlja posnetke širši javnosti preko radijskih valov.

Knjižnica Ksaverja Meška je povabila Primoža Vresnika, profesorja sociologije in filozofije, da je orisal življenje in delo Ksaverja Meška z "drugačnega" izhodišča. Knjižnica se je tako pridružila selskim prireditvam, s katerimi so oznamovali 80-letnico Meškovega prihoda na Sele.

**Andreja Gologranc Fišer**



# PROBANKA, d.d.,

sponzor 43. številke ODSEVANJ

## KULTURA

PROBANKA, d.d., je bila ustanovljena januarja 1991. Poslovati je začela v času, ko se je Slovenija osamosvajala in si prizadevala za mednarodno priznanje.

PROBANKA je začela poslovati z 2,2 mil. mark - v tolarski protivrednosti -, po desetih letih pa znaša njen kapital 55,7 mil. mark, kar jo uvršča na 13. mesto v slovenskem bančnem prostoru. Mag. Romana Pajenk, predsednica uprave, potrjuje rast banke in ugotavlja: »Probanka je v svoji desetletni zgodovini postala finančna institucija, ki uresničuje pričakovanja vlagateljev, prinaša dividende delničarjem in zadovoljuje potrebe mnogih. Ustvarjali smo jo deset let. In jo še ustvarjamo z zanosom in ponosom. Bili smo entuziasti in realisti. Vedno ravno toliko, da se je lahko razvijala v pomembno banko. (...) Banko, ki danes simbolizira moderno, konkurenčno, ambiciozno, a še vedno mladostno finančno institucijo.« (Časopis PRO, izdaja Probanka, d.d., Maribor, let. 6, št.1, 2001)

Med šestimi poslovnimi enotami je uspešna tudi Poslovna enota Koroška. Od ustanovitve, 1.januarja 1995, jo uspešno vodi Rudolf Rajzer,

univ. dipl. oec. Poslovati je začela v prostorih nekdanje ekonomske srednje šole na Vorančevem trgu v Slovenj Gradcu. Rudolf Rajzer se spominja začetkov: »Namen ustanovitve poslovne enote za Koroško je bil predvsem, da koroškemu gospodarstvu in občanom ponudimo svoje produkte s področja poslovanja z gospodarstvom tako na domačih in tujih tržiščih. (...) Obseg poslovanja v gospodarskem in deviznem sektorju se je vse bolj krepil in širil, tudi število zaposlenih z visoko stopnjo usposobljenosti s področja finančnega poslovanja je od treh naraslo na trinajst uslužbencev, ki so v največji meri prispevali k dosedanemu uspešnemu delu, in ustanova si je pridobila dober imidž. Poudariti kaže, da je gospodarstvo na Koroškem orientirano v izvoz in zagotoviti je bilo treba ustrezne vire financiranja.« (Časopis PRO, izdaja Probanka, d.d., Maribor, let.2, št.2, 1997)

Zaradi povečanega obsega dela in utesnenih prostorov je PROBANKA, PE za Koroško, odkupila del Rojnikove hiše, jo preuredila, ob tem pa upoštevala najmodernejšo arhitekturno rešitev, ki jo je zasnoval arh. Iztok Vodusek.



Notranjost poslovnih prostorov Probanke v Slovenj Gradcu. Interier v sožitju nasprotij: staro z novim - novo s starim.



# **PROBANKA, d.d.,** **POSLOVNA ENOTA KOROŠKA**

**POKROVITELJI**



*Poslovna stavba Probanke na Glavnem trgu v starem, srednjeveškem mestnem jedru Slovenj Gradca*

Prof. Karel Pečko, akademski slikar in dolgotletni ravnatelj Galerije likovnih umetnosti, je ob odpiranju novih prostorov Probanke, PE za Koroško (18.11.1997), med drugim izrecno poudaril velik prispevek Probanke k ohranjanju kulturne dediščine v našem mestu, saj so novi prostori banke v hiši, ki je bila zgrajena na delu srednjeveškega mestnega obzidja in so investitorji del obzidja vzorno ohranili in ga za stalno in vidno »razstavili«.

Janez Komljanec, župan mestne občine, poudarja, da Korošci z velikimi simpatijami sprejemamo prihod Probanke na Koroško, še posebej v Slovenj Gradec, ki je tako pridobil še eno pomembno finančno ustanovo.

Celotna finančna skupina Probanke temelji na modernem poslovanju oziroma visoki tehnologiji, ki so jo uvedli v poslovni sistem, kar omogoča, da komitenti v katerikoli poslovni enoti dvignejo denar tisti trenutek, ko je bil nakazan na njihov žiro račun. Poslujejo lahko tudi preko interneta,

kar pomeni prihranek na času in stroških. Njihov nočni trezor in bankomat delujeta 24 ur dnevno, kar pomeni za uporabnike vedno pravo rešitev. Probanka, d.d., aktivno posluje s koroškim gospodarstvom, večjimi in manjšimi podjetji, samostojnimi obrtniki in posamezniki, ki ji zaupajo tako tolarске kot devizne vloge in poslovanje. Še več: Laions klubu iz Slovenj Gradca je namenila enkratni znesek za humanitarne namene.

PROBANKA, d.d., je odprla tudi agencijo na Ravnah na Koroškem (27.2.1998) in tako približala poslovno-finančne storitve Mežiški dolini, kar pomeni, da se ustanova vse bolj tvorno vrašča v koroško gospodarstvo, zadovoljuje potrebe po učinkovitem poslovanju in razvija prijazen odnos do občanov. Tudi ti prostori so sodobno urejeni, funkcionalni in arhitekturno inovativni - delo arhitektov Slave Rojak In Iztoka Voduška.

**Jože Potočnik, prof.**





TRGOVSKO  
GOSTINSKI  
SISTEMI d.o.o.

Kidričeva ulica 14, 2380 Slovenj Gradec,  
Tel.: (02) 88 21 530, 88 21 531  
Fax: (02) 88 21 532  
E-mail: info@tgs.si <http://www.tgs.si>

## BLAGAJNE PROGRAMSKA OPREMA



*prevent*

*zagotovljeno zadovoljstvo*

## Gostilna in tenis center

# Murko

Miro Petek, novinar Večera, je skoraj pred desetletjem zapisal nekako takole: *Hinko Murko in Cvetka sta gotovo osrednji osebnosti gostinstva na Koroškem.*

*Gostilna, ki je zdaj tik ob slovenjgraški obvoznici, je na ta račun pridobila še večji parkirni prostor in s tem večji pomen.*

Znano gostilno sedaj vodi hčerka Cvetka Murko-Hajtnik z možem. Znana je po koroških jedeh, med njimi koroškem mežerlu. Toda njihova tradicionalna ponudba je še vedno odojek in druge pripravljene jedi po naročilu. Gostila Murko ima veliko tradicijo, saj bo že čez nekaj let slavila stoletnico, kar pomeni, da sedanja četrta generacija neguje družinsko gostilniško izročilo. Vse generacije so na svoj način in v okviru možnosti širile ponudbo in prostorske kapacitete: danes imajo na voljo okrog 170 sedežev, in to v notranjih in zunanem letnem (tudi pokritem) prostoru. Tu se radi ustavljajo smučarji in planinci, poslovneži in kulturni delavci, domači in tuji gostje.

Gostilna Murko skrbi za visoko kakovost gostinskih uslug, kar potrjujejo številna priznanja in plakete »za izvirno in gostoljubno ponudbo«.

Sedanja generacija - Murko-Hajtnik - bo obstoječe tenis igrišče v neposredni bližini gostinskega objekta še to jesen modernizirala oziroma postavila teniško dvorano in tako svojim gostom in drugim občanom omogočila kakovostno tovrstno športno rekreacijo.

J.P.

Gostilna: Francetova 24  
2380 Slovenj Gradec  
telefon: 02 88 38 103  
GSM: 041 607 131

Tenis center:  
GSM: 041 712 922





sb

| stanka blatnik |

modna oblikovalka • fashion designer

oblikovanje  
konstrukcija  
izdelava  
oblačil  
po meri

strokovno svetovanje

MODNI ATELJE MODNI ATELJE MODNI ATELJE

atelje: Meškova ulica 12, 2380 Slovenj Gradec, telefon: 02 88 22 721, gsm: 041 403 537, http: //welcome.to/stanka\_blatnik

SOPOKROVITELJI


 **triglav**

ZAVAROVALNICA TRIGLAV, D.D.  
OBMOČNA ENOTA SLOVENJ GRADEC  
2380 SLOVENJ GRADEC, Pohorska c. 12  
Telefon: (02) n.c. 88 25 61  
avtomobilska zavarovanja: (02) 88 25 643  
Telefax: (02) 88 41 840

  
**LEČNIK**

Za svoje izdelke smo na Radgonskem sejmu prejeli: 2 x zlato, 1 x srebrno in 2 x bronasto priznanje.

Mesarije: **Ravne**, Trg svobode 11, 02/82 23 163  
**Mežica**, Partizanska 5, 02/82 35 073  
**Slovenj Gradec**, Celska 11, 02/88 38 777  
Gostilna-biljardnica: **Ravne**, Trg svobode 4, 02/82 23 319

ŠTUDENTSKAZALOŽBA  **LITERA**

Knjižna zbirka LITERA 2001:  
Artur Štern: **JEBA Z LIPICANCI**  
Drago Glamuzina: **MESARJI**  
Jasmina Cigrovski: **V POPKU**

Študentska založba LITERA  
Gospodsvetska cesta 83, 2000 Maribor  
Tel: 02/234 21 43, Fax: 02/234 21 36  
E-mail: info@zalozba-litera.org, http:// www.zalozba-litera.org

**asskalla**  
KULTURNI MAGAZIN



SOPOKROVITELJI

založništvo - priprava za tisk - produkcija tiskovin - grafično oblikovanje - elektronska montaža - barvni izvlečki - fotoli  
 barvni izpisi - tehnično urejanje tiskovin - skeniranje - osvetljevanje grafičnih filmov - digitalni barvni poskusni odtisi  
 založništvo - priprava za tisk - produkcija tiskovin - grafično oblikovanje - elektronska montaža - barvni izvlečki - fotoli  
 barvni izpisi - tehnično urejanje tiskovin - skeniranje - osvetljevanje grafičnih filmov - digitalni barvni poskusni odtisi  
 založništvo - priprava za tisk - produkcija tiskovin - grafično oblikovanje - elektronska montaža - barvni izvlečki - fotoli  
 barvni izpisi - tehnično urejanje tiskovin - skeniranje - osvetljevanje grafičnih filmov - digitalni barvni poskusni odtisi  
 založništvo - priprava za tisk - produkcija tiskovin - grafično oblikovanje - elektronska montaža - barvni izvlečki - fotoli  
 barvni izpisi - tehnično urejanje tiskovin - skeniranje - osvetljevanje grafičnih filmov - digitalni barvni poskusni odtisi  
 založništvo - priprava za tisk - produkcija tiskovin - grafično oblikovanje - elektronska montaža - barvni izvlečki - fotoli  
 barvni izpisi - tehnično urejanje tiskovin - skeniranje - osvetljevanje grafičnih filmov - digitalni barvni poskusni odtisi

**grafični studio & založba**

# CERDONIS

stari trg 278, 2380 slovenj gradec  
 telefon: (02) 88 43 143, telefax: (02) 88 38 047  
 e-mail: info@km-z.si http://www.km-z.si/

vsigint



**TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO**  
 Brda 10a, 2383 Šmartno,  
 telefon: (02) 88 53 198

Naročam **ODSEVANJA**-revijo za leposlovje in kulturo

Ime in priimek: .....

Naslov: .....

Pošta: .....

Letno naročnino bom poravnal(a) po prejemu položnice.  
 Naročnik(ca) revije bom do pisnega preklica.  
 Izpolnjeno naročilnico, prosimo, pošljite na naslov uredništva.  
 (Če ne želite razrezati revije, lahko naročilo pošljete tudi na dopisnici.)

Datum: ..... Podpis: .....

**ODSEVANJA**  
 KD ODSEVANJA  
 Ronkova 4 (knjižnica)  
 2380 Slovenj Gradec

**ODSEVANJA - revija za leposlovje in kulturo**

**Izdajatelj in založnik:** Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec in Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec  
**Izdajateljski svet:** Niko. R. Kolar (predsednik), Helena Horvat (podpredsednica), Andrej Makuc, Jože Potočnik, Blaž Prapótnik, Tone Turičnik in Alenka Waltl (člani). Nadzorni odbor: Franček Lasbaher (predsednik), Andreja Goligranc Fišer in Tomo Jeseničnik (člana). **Častno razsodišče:** Liza Krpač (predsednica), Janez Žmavc in Peter Petrovič (člana)  
**Uredniški odbor:** dr. Silvija Borovnik, Miran Kodrin, Andrej Makuc, Blaž Prapótnik (glavni in odgovorni urednik), Tone Turičnik, Milena Zlatar in Sonja Lavrinšek Pepelnak.  
**Naslov:** Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec, Ronkova 4 (knjižnica), 2380 Slovenj Gradec, telefon: (02) 88 39 350 (tajnica Cilka Sedar) in (02) 88 44 044 (predsednik)  
**Grafična priprava:** CERDONIS, d.o.o., Stari trg 278, Slovenj Gradec, telefon: (02) 88 43 143, 88 38 046, fax: (02) 88 38 047, e-mail: cerdonis@km-z.si, http://www.km-z.si/odsevanja/  
**Oblikovanje in tehnično urejanje:** Blaž Prapótnik  
**Fotografije:** Primož Podjavoršek - Foto Tabor, Foto Prošt, Stanko Hovnik, Primož Juvan, arhiv Odsevanj  
**Tisk in vezava:** Tiskarna Grešovnik, oktober 2001. Naklada: 700 izvodov. **Cena:** 1000 SIT.

ISSN 0351-3661



9 770351 366001



**NA PLATNICAH**

*Peter Hergold,  
V gospodovem vrtu  
so koraki tišji*





Študijska knjižnica  
DZ 05  
ODSEVANJA  
2001

KOROŠKA OSREDNJA  
RAVNE  
KNJIŽNICA

886 3



3006285

COBISS

